

Міністерство освіти і науки України
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
У ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ :
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК**

Випуск 1

Прилуки — 2014

УДК 378.147
ББК 74.00

Теорія і практика сучасної освіти у ВНЗ I-II рівнів акредитації : науково-методичний збірник.

Редакційна колегія:

Попенко Ольга Михайлівна — кандидат філологічних наук, доцент, директор Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка;

Мельничук Оксана Іванівна — кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з навчально-методичної роботи Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка;

Кочерга Ольга Миколаївна — кандидат педагогічних наук, голова циклової комісії викладачів педагогіки та психології Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка;

Видання призначене для викладачів педагогічних ВНЗ I-IV рівнів акредитації, працівників органів управління освітою, у підпорядкуванні яких перебувають ці заклади, представників наукових установ, громадських організацій, науковців, студентів, інших осіб, яких цікавлять питання діяльності педагогічних коледжів, училищ в Україні на сучасному етапі.

Матеріали друкуються в авторській редакції мовою оригіналу.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за їх зміст, достовірність поданих фактів, цитат, власних імен, статистичних даних тощо.

Редактори збірника не завжди поділяють погляди авторів.

Усі права захищені. При використанні матеріалів збірника посилання на джерело є обов'язковим.

ЗМІСТ

Теорія і методика професійної підготовки у сучасних коледжах, училищах

Попенко Ольга. Професійна підготовка майбутніх фахівців у контексті інновацій у сфері вищої освіти.....

Березівська Тетяна. Підготовка вчителя початкової школи до професійної діяльності

Білобловський Сергій. Місце і роль музики в процесі підготовки майбутніх фахівців

Бороніна Валентина. Способи мотивації комунікативної діяльності майбутніх фахівців англійської мови у процесі формування англійської граматичної компетентності

Верхогляд Ірина. Розвиток дистанційної освіти з використанням вебінарів

Гришко Тетяна. Особенности использования произведений искусства на занятиях филологических дисциплин как средства формирования духовно-моральных качеств студентов

Довженко Анатолій. Вивчення музичного матеріалу на тексти Тараса Шевченка студентами педагогічного коледжу – один із шляхів реалізації національної ідеї формування вчителя-професіонала

Кочерга Ольга. Виховання толерантного вчителя в умовах педагогічного коледжу

Помігуєв Олександр. Використання системи міжпредметних зв'язків у сфері формування наукового світогляду студентів педагогічного коледжу ..

Помігуєва Лариса. Дидактична модель формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів англійської мови

Суддя Зоя. Педагогічні умови реалізації практичного компонента змісту підготовки майбутніх вихователів на заняттях з дошкільної педагогіки

Тимченко Анастасія. Особливості формування здорового способу життя

Педагогічний супровід становлення майбутніх фахівців у ВНЗ I-II рівнів акредитації

Дяченко Ірина. Особливості музичної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах педагогічного коледжу

Журавель Валентина. Підготовка майбутніх вихователів до формування особистості дошкільника засобами фізичного виховання

Заріпов Ринат. Упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій на заняттях фізики

- Кумейко Галина.** Педагогічна практика як компонент становлення майбутнього фахівця
- Мазепа Ірина.** Розвиток усного та писемного мовлення шляхом використання інтерактивних методів навчання на заняттях з англійської мови в умовах педагогічного коледжу
- Мельничук Оксана.** Організаційно-педагогічний супровід роботи студентського наукового гуртка в коледжі.....
- Мозгова Ірина.** Групова робота з розвитку творчої особистості на заняттях музичного виховання
- Прокопенко Світлана.** Застосування групових форм діяльності при вивченні дисциплін природничого циклу
- Рибалко Ольга.** Електронний навчальний посібник для молодших школярів та їх батьків
- Скиба Юрій.** Краєзнавча робота має стати базовою в системі патріотичного виховання
- Тарасенко Ніна.** Особливості засвоєння теоретико-літературних понять студентами-першокурсниками на заняттях світової літератури
- Шатковська Алла.** Тестування як метод діагностики рівня навчальних досягнень студентів з «Історії України»
- Кращий педагогічний досвід у галузі професійної діяльності майбутніх фахівців**
- Артюх Лариса.** Використання педагогічної спадщини Софії Русової у фаховій підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку
- Бачевська Ірина.** Використання дидактичної гри у засвоєнні учнями початкових класів основ логічного мислення
- Дворецька Лариса.** Функції модальних часток у творчості Олеся Гончара
- Дубовик Олександр.** Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках музики
- Лопатнікова Тамара.** Розвиток пізнавальної сфери молодшого школяра в процесі занять тематичним малюванням.....
- Люлька Лідія.** Особливості вивчення службових частин мови в умовах педагогічного коледжу
- Пилипенко Світлана.** Театральна педагогіка як один із засобів подолання труднощів адаптації першокласників до навчання у школі
- Ходак Тетяна.** Виховання патріотичних почуттів студентів у системі виховної роботи коледжу

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У СУЧАСНИХ КОЛЕДЖАХ, УЧИЛИЩАХ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Ольга Попенко,
кандидат філологічних наук, доцент,
директор Прилуцького гуманітарно-педагогічного
коледжу ім. І. Я. Франка*

Постановка проблеми. Модернізація системи вищої освіти України потребує створення умов для всебічної реалізації особистості на основі визначення індивідуальних напрямів самоосвітньої діяльності. Відтак основним завданням сучасної педагогічної освіти є підготовка професійно компетентного, конкурентоспроможного фахівця, здатного до постійного саморозвитку і самовдосконалення [5]. Щоб досягти позитивних результатів у формуванні такого фахівця, продуктом творчого пошуку кожного викладача повинні бути новітні технології навчання, оригінальні педагогічні ідеї, інноваційні методи, якісне оволодіння навчальною діяльністю, в ході якої педагог розвиває себе як високоосвічений спеціаліст і вміло передає педагогічний досвід студентам.

Питання використання інноваційних технологій навчання у процесі формування майбутнього фахівця знайшло своє відображення у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, де передбачено підтримку інноваційної діяльності в усіх сферах життя і в освіті зокрема. Сьогодні освіта не може бути іншою, ніж інноваційна. І тільки така освіта дасть можливість навчити, розвинути та виховати особистість, яка не загубиться в новому швидкоплинному і розвинутому світі, а буде активним учасником його життя. Відповідну підготовку майбутніх фахівців і повинні здійснювати педагогічні вищі навчальні заклади.

Слід сказати, що питання професійної підготовки майбутніх фахівців є пріоритетним на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки сьогодні школі потрібен не просто хороший учитель, а той спеціаліст, який демонструє високий рівень професійної майстерності, має бажання працювати нетрадиційно, творчо, хоче пізнавати щось нове, цікаве, професійно запроваджувати новітні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології для досягнення високих результатів своєї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що проблема формування особистості вчителя була і залишається надзвичайно актуальною.

Практична підготовка студентів вищих педагогічних закладів проаналізована у працях А.Бондар, О.Абдуліної, А.Петрова, В.Рогова та ін.

Останнім часом з'являється значна кількість публікацій, присвячених проблемі формування професійної компетентності майбутнього вчителя (В.Шепель, О.Мамчич, І.Дроздова, В.Максимова, А.Вербицький, Р.Хмельюк, Н.Семенова, В.Міжеригов, Є.Зеєр, В.Байденко, П.Переведій, І.Зимня, Н.Кузьміна, Л.Даниленко, І.Жерносек, В.Олійник, В.Маслов та ін.).

У науково-методичній літературі та періодичних виданнях усе частіше з'являються дослідження про впровадження нових педагогічних технологій у навчально-виховний процес вищого навчального закладу (М.Левіна, А.Алексюк, А.Вербицький, О.Дубасенюк, М.Жалдак, Т.Дмитренко, В.Лозова, О.Пехота, І.Підласий, І.Прокопенко, А.Нісімчук).

Пропагуванням та впровадженням процесів комп'ютеризації в освіті України займалися М.Згуровський, В.Кремень, В.Міхалевич, С.Ніколаєнко, П.Таланчук, В.Глушков, В.Биков, В.Луговий та ін.

Основним проблемам інновацій в освіті присвячені роботи І.Дичківської, С.Стрілець, Л.Ващенко, О.Дусавицького, Н.Шарати, Т.Запорожченко, Г.Селевко, К.Ушакова, І.Бома, Л.Буркової, В.Паламарчук, В.Федорчук, Ю.Перинського, Н.Криворучко, О.Торубари, О.Новак, Є.Ільїної, Н.Левітової та ін.

Отже, проблема професійної підготовки майбутнього фахівця в контексті інноваційних змін у сфері вищої освіти є сьогодні в центрі уваги науковців і вимагає подальших теоретичних досліджень і практичного вирішення.

Метою написання статті є обґрунтування важливості значення професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах інноваційних змін у сфері вищої освіти; здійснення аналізу впливу новітніх технологій навчання на формування вчителя у процесі його професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку національної освіти інновації є основним фактором ефективності навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Тому для останніх років характерним є введення в науковий обіг понять «інновації», «інноваційне навчання», «інноваційні технології», «інноваційна особистість», «інноваційна діяльність», «інноваційне середовище» тощо.

Усе більшого поширення набуває розробка та впровадження освітніх інноваційних технологій усіх ланок навчально-виховного процесу, оскільки нинішній стан розвитку та реформування системи освіти переорієнтовується на формування в студентів інноваційного типу культури і мислення, здатності свідомо та ефективно співпрацювати у глобальному просторі, вміти запроваджувати у своїй професійній діяльності інновації психолого-педагогічної науки, професійно володіти сучасними педагогічними та інформаційно-комунікаційними технологіями.

Інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення вчителів до освоєння та застосування педагогічних новинок, конкуренція навчальних закладів, яка стимулює пошук нових форм і методів організації навчально-виховного процесу, диктує відповідні критерії щодо добору вчителів. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога, що включає творчу здатність генерувати нові уявлення та ідеї, високий культурно-естетичний рівень; освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів педагога, відкритість особистості педагога до нового, розуміння і сприйняття різних ідей, думок, напрямів, течій [2]. Саме підготовку майбутнього фахівця з необхідним рівнем професійної компетентності, готовністю працювати в умовах інноваційних змін у сфері вищої освіти здійснюють педагогічні вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації. Ці навчальні заклади повинні бути надзвичайно уважними до нових тенденцій розвитку інновацій у суспільстві та нововведень у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Адже

сьогодення освіти характеризується кардинальними змінами в методах, формах і прийомах навчання і виховання. Це вже не процес передачі знань, умінь і навичок, не повторення готових результатів. Насамперед, це перехід від навчання, в центрі якого знаходиться викладач, який у своїй діяльності намагається використовувати найефективніші способи передачі знань студентам, до методів, спрямованих на діяльність студентів як активних учасників процесу навчання, які мають свої інтереси та цілі й можуть побудувати цей процес відповідно до своїх інтересів та цілей [3, с.77-78]. Тому система професійної підготовки майбутніх учителів повинна бути спрямована на підготовку педагога-дослідника нового типу мислення, педагога-професіонала, який орієнтується в наукових досягненнях, креативний, винахідливий, сам прагне до самовдосконалення та саморозвитку, володіє високим рівнем професійної майстерності. Такий підхід до навчання дозволить розкрити всю багатогранність і неповторність особистості кожного студента, можливості його самореалізації в сучасному змінному середовищі.

Однією з важливих якостей майбутнього педагога, умов успішності його як професіонала своєї справи є готовність до інноваційної діяльності. Ця готовність передбачає наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення мети, здатністю до творчості й рефлексії [2, с.277].

Слушною є думка дослідниці Дичківської І.М. щодо структури готовності до інноваційної педагогічної діяльності, яку необхідно розглядати як сукупність чотирьох компонентів, що тісно пов'язані між собою:

- мотиваційний – виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їхню роль у розв'язанні актуальних проблем освіти;
- когнітивний – об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їхні види та ознаки, а також комплекс умінь та навичок із застосуванням інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності; цей компонент характеризують обсяг знань, стиль мислення, сформованість умінь і навичок;
- креативний – реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті; ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми; цей компонент виводить педагога на особливий рівень, що забезпечує виявлення і формування в учителя творчої індивідуальності, розвиток у нього інноваційної свідомості;
- рефлексивний – реалізується через такі процеси, як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого. Цей компонент передбачає розвиток здатності вчителя входити в активну дослідницьку позицію по відношенню до своєї діяльності й до себе з метою критичного аналізу, осмислення й оцінки її ефективності для розвитку особистості учня [1, с.282-287].

Цікавим з цього питання є теоретико-експериментальне дослідження В.Сластьоніна та Л.Подимової, в якому автори пропонують власний підхід до інноваційної педагогічної діяльності. Реалізація програми

інноваційного навчання здійснювалася науковцями протягом чотирьох етапів. Завданням першого етапу є розвиток творчої індивідуальності майбутніх учителів, другого – опанування студентами методології наукового пізнання й педагогічного дослідження, третього й четвертого – знання технологій інноваційної діяльності [6].

Апелюючи до досліджень В.Федорчук, можна стверджувати, що готовність до інноваційної діяльності забезпечує гармонійне поєднання теоретичної і практичної підготовки, оволодіння студентами умінням працювати зі змістом освіти, який уже не трактується як прописна норма, вмінням бачити альтернативні підходи у навчанні, приймати їх та адаптувати до своїх умов праці тощо [7, с.112].

Сьогодні досвід професійної педагогічної діяльності дійсно доводить, що не варто обмежуватися орієнтацією на передавання майбутнім фахівцям лише певної суми знань, оскільки вони стають застарілими з часом, а спрямовувати свої зусилля на підвищення творчості молодих спеціалістів. Для реалізації цього завдання вищий навчальний заклад повинен створити таке творче інноваційне середовище, в якому б формувалася особистість майбутнього фахівця, що володіє професійними якостями. Це, насамперед, осмислена педагогічна позиція, вміння по-новому формулювати освітні цілі, вибудовувати цілісну освітню програму з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, професійно коригувати освітній процес за критеріями інноваційної діяльності, володіння технологіями, формами, методами інноваційного навчання; здатність бачити, адекватно оцінювати і стимулювати відкриття вихованців; особистісний творчий розвиток, рефлексивна діяльність, усвідомлення значущості власних інноваційних пошуків і відкриттів [2, с.280].

Звідси можна визначити вимоги, які ставить суспільство до сучасного педагога: здатність упродовж усього життя бути відкритим до нових знань, уміти професійно використовувати їх у своїй педагогічній діяльності; ефективно і результативно впроваджувати сучасні освітні технології у навчально-виховному процесі; постійно самовдосконалюватися; необхідність нестандартного і творчого мислення в процесі вирішення тих чи інших завдань; любити дітей, вміти радіти їхнім перемогам; працювати на майбутнє, випереджаючи свій час.

Таким чином, усе це дозволяє нам зробити висновок про те, що питання професійної підготовки майбутніх педагогів на сучасному етапі є одним із пріоритетних в системі навчально-виробничої роботи педагогічного коледжу, так як його випускники сьогодні повинні бездоганно володіти новітніми педагогічними та інформаційно-комунікаційними технологіями.

Тому в нашому навчальному закладі однією з основних проблем, над якою працює педагогічний колектив, є впровадження в навчальний процес інноваційних технологій. Йде активна робота щодо створення належного інформаційно-освітнього простору: створено п'ять сучасних комп'ютерних класів із підключенням до мережі Інтернет, 20 навчальних кабінетів обладнано мультимедійними проекторами з необхідною комп'ютерною технікою та підключенням до всесвітньої мережі. До послуг студентів створено кабінет новітніх інформаційних технологій, в якому функціонує інтерактивна дошка, 16 ноутбуків з підключенням до мережі Інтернет, комп'ютеризовано бібліотеку і читальний зал. Таке інформаційно-

освітнє середовище закладу дозволяє викладачам і студентам мати високий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Сьогодні в коледжі відбувається впровадження програми створення електронного інформаційно-освітнього середовища, розроблено та реалізується план роботи з повного забезпечення навчального процесу електронними навчально-методичними матеріалами, створення єдиного сховища електронних засобів навчання, встановлення сервера для управління роботою середовища та його налаштування на ефективне функціонування всієї системи.

Досвід нашого закладу з використання інформаційно-комунікаційних технологій широко представлений на сторінках фахових видань. Викладачі коледжу є постійними авторами журналу «Комп'ютер у школі». Творчий доробок викладача Рибалко О.О. «Методика створення навчальних ВЕБ – ігор для учнів молодшого шкільного віку» внесено до каталогу педагогічних інновацій України. Особливості використання мультимедійних засобів навчання в процесі вивчення іноземної мови були предметом дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук викладача коледжу Кукси Б.В.

Безперечно, що обов'язковим критерієм фахової майстерності сучасного фахівця є належний рівень володіння ним інтерактивними технологіями. Це спеціальна форма організації пізнавальної й комунікативної діяльності, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень може відчувати свою інтелектуальну спроможність пізнавати нове. Це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів [4, с.3]. Така технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем і виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Інтерактивні технології можуть використовуватися на будь-якому етапі засвоєння знань. До найбільш популярних інтерактивних форм можна віднести такі: заняття-подорож, заняття-гра, заняття-брейн-ринг, заняття-прес-конференція, заняття-змагання, лекція-презентація, бінарна лекція тощо. Широко використовують педагоги в своїй практичній діяльності інтерактивний метод, який дає можливість усім студентам брати участь у роботі, практикувати навички співробітництва. Це робота в малих групах. Використання групового методу сприяє розвитку особистісних якостей студентів, уміння відстоювати свою точку зору, обов'язково прислухатися один до одного, допомагати іншим. Слід зауважити, що це ефективний метод підвищення результатів навчання.

Серед сучасних технологій, що нині застосовуються і мають прагматичну спрямованість на результат, вирізняється проектна технологія навчання. Метод проектів є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини [1, с.30]. Для студентів участь у проектній діяльності – це можливість максимального розкриття свого творчого потенціалу. Ця діяльність спрямована на вирішення нестандартних проблем, сформульованих у вигляді завдань, важливих, цікавих і значущих для самих студентів.

Метод проектів сьогодні вважається одним із перспективних видів навчання, оскільки він учить студентів планувати свою діяльність, шукати актуальну інформацію, працювати в бібліотеці з новітніми публікаціями щодо застосування інноваційних технологій у навчанні, проводити необхідні дослідження, а головне – заохочує прагнення студентів результативно навчатися.

Серед кращих проектів, виконаних і презентованих студентами, можна назвати такі: «Українське меценатство: історія та сучасність», «Громадсько-політичні об'єднання та партії України», «Альтернативи розвитку України в XXI столітті», «Чи вміємо ми відпочивати?», «Вплив глобальної мережі Internet на навчальний процес», «Комп'ютерна дидактична гра та навчання молодшого школяра», «Молодший школяр і комп'ютер», «Малі річки», «Пізнай свою країну», «До таємничих джерел», «Парк села Левки», «Прилуччина туристична», «Стихийні звалища міста Прилуки», «Забруднення міста та здоров'я дітей», «Рятуймо річку Удай», «Інтерактивний куточок природи» та ін.

Під час проходження педагогічної практики студенти залучають і школярів до проектної діяльності, активно використовують комп'ютерні технології та мультимедійні засоби.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, мультимедійних засобів, інтерактивних методів навчання, застосування сучасних електронних освітніх ресурсів і засобів навчання сприяє професійному становленню майбутніх фахівців. Упроваджені в коледжі інноваційні технології актуалізують ставлення студентів до навчання як самостійної дослідницької діяльності, формують розуміння необхідності навчання протягом усього життя.

Література

1. Баханов К. Життєтворчі проекти в навчанні історії України / К.Баханов. – Х.: Основа, 2008. – 108 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст]:навч. посібник / І.М.Дичківська. – К.: Академвидав. – 2004. – 351 с.
3. Кузнецова Т.И. Педагогические основы личностного подхода в обучении студентов высших учебных заведений: дисс. ...д-ра пед.наук: спец. 13.00.01, 13.00.08 / Кузнецова Татьяна Игоревна. – М., 2003. – 418 с.
4. Освітні технології: навч. – метод. посібн. / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; за заг.ред. О.М.Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
5. Савченко О.Я. Підготовка вчителя в контексті інновацій шкільної освіти / О.Я.Савченко // Шлях освіти. – 2003. – №3. –С.2-6.
6. Слостенин В.А. Педагогика: Инновационная деятельность / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова. – М.: ИЧП «Из-во Магистр», 1997. – 308 с.
7. Федорчук В. Проблема підготовки майбутніх викладачів до запровадження педагогічних інновацій [Електронний ресурс] / Вікторія Федорчук // Вісник Львівського університету / Серія педагогіка. – Львів, 2009. – Випуск 25. – Частина 3. – с.111-117. – Режим доступу: [http || www.lnu.edu.ua |pedaqoqika|periodie|visnyk/25](http://www.lnu.edu.ua/|pedaqoqika|periodie|visnyk/25).

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Тетяна Березівська,
старший викладач,
КВНЗ «Корсунь-Шевченківський
педагогічний коледж ім. Т.Г.Шевченка»*

Як зазначається у Законі України "Про освіту", "метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями" [1, с.6]. У зв'язку з цим актуальною проблемою на сьогоднішній день є модернізація системи підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ I-II рівнів акредитації. З цією метою необхідно здійснювати пошук ефективних шляхів забезпечення необхідних і достатніх умов для вдосконалення процесу формування педагога як висококваліфікованого фахівця, який здатний до творчої організації всього навчально-виховного процесу, до виконання нового соціального замовлення, до самореалізації.

Для сучасної системи вищої освіти сьогодні як ніколи важлива проблема якісної підготовки фахівців, оскільки у світі складається ситуація, коли просто освіта нічого не вирішує. Для створення сучасної економіки і суспільних відносин взагалі, для розвитку соціальної і культурної сфер суспільства, необхідна тільки якісна освіта – гарантія багатства і процвітання будь-якої країни. Інноваційний характер підходів до вирішення цієї проблеми неухильно супроводжується появою цілого ряду ініціувань і нововведень, «які в сукупності призводять до більш або менш глобальних змін у сфері освіти і трансформації її змісту і якості» [7, с. 86].

Підготовка вчителя до професійної діяльності у сучасних коледжах є досить складною. Проте педагогічна підготовка і на сьогодні потребує подальшого детального обґрунтування й аналізу, так як окремі її аспекти ще недостатньо вивчені.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у педагогічних ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Важливого значення у особистісному становленні майбутнього педагога набуває загальнопедагогічна підготовка як складова усієї системи професійної підготовки.

Майбутній вчитель національної школи повинен реалізувати державну політику щодо розвитку і формування підростаючого покоління. Від його підготовки великою мірою залежить його професіоналізм і якість професійної діяльності, а це є кінцевим результатом формування і розвитку особистості.

Отже, на сучасному етапі розвитку національної системи педагогічної освіти зростають вимоги до підготовки вчителя.

У процесі роботи ВНЗ існують певні фактори нових підходів до підготовки вчителя:

- практичні, які виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, поява нових типів навчально-виховних закладів, окрім загальноосвітньої школи; для них потрібний новий учитель з цілісним уявленням про професійну діяльність; майбутній учитель повинен діяти самостійно, оволодіти в процесі психолого-педагогічної підготовки спеціальними вміннями і навичками взаємодії й спілкування; щоб підготовка вчителя відповідала сучасним вимогам, треба активізувати розробку методологічної та теоретичної основи педагогічної освіти;
- теоретичні, зумовлені як соціально-економічними, так і практичними змінами в розвитку освіти; педагогічна освіта розвивається по шляху формування в майбутніх педагогів цілісного уявлення про свою професійну діяльність, через це більшість педагогічних закладів України у навчальні плани включають інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін і на цій основі цілеспрямовано організовують формування професійно важливих якостей майбутнього вчителя, його професійної свідомості і поведінки, а також сприяють розвитку індивідуальності;
- соціально-економічні, пов'язані із змінами в суспільній свідомості і появою нових цінностей в освіті, тобто переваги саморозвитку, самовиховання, самоосвіти над передачею знань, умінь і навичок; інтереси особистості мають пріоритетне значення порівняно з навчальними планами і програмами; створюються умови для постійного звеличення людини, гармонізації її відносин з природою і суспільством, державою й іншими людьми [10, с.114].

Основними напрямками підготовки майбутнього вчителя у ВНЗ I-II рівнів акредитації є комплекс методологічних, педагогічних, методичних проблем, які ставляться і розв'язуються через залучення студентів вищої школи до практичної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення рівня їхнього професіоналізму.

Професійна підготовка майбутніх учителів – процес формування й набуття знань та вмінь, необхідних фахівцю для належного виконання спеціальних завдань навчально-виховного процесу, це цілісний процес засвоєння й закріплення загальнопедагогічних та соціальних знань, умінь і навичок. В педагогічній енциклопедії дається поняття "професійної підготовки" як "сукупності спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь" [8, с. 573].

Професійну підготовку визначають як процес формування фахівця для певної галузі діяльності, оволодіння ним певним родом занять, професією. Відомі різні підходи до визначення сутності професійної підготовки з позицій сучасної психолого-педагогічної науки. Так, психологи трактують її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку її резервних сил, пізнавальної та творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями й навичками.

Однією із найважливіших складових професійної підготовки вчителя початкової школи є його підготовка до діагностичної діяльності. Така підготовка будується на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. Як загальне – вона є складовою професійної загальнопедагогічної підготовки вчителя; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями й закономірностями навчального

процесу; як індивідуальне – відображає залежність підготовки від особистісних якостей учителя і рівня його педагогічної діяльності. Готовність учителя до забезпечення розвитку індивідуальних можливостей учнів, здатність до професійного та особистісного саморозвитку – це домінуюча мета його професійної підготовки. "Педагогічна діяльність, у процесі якої реалізуються професійні можливості вчителя і здійснюється індивідуальний розвиток його особистості, є засобом формування творчої особистості учня в навчально-виховному процесі. Саме тому підготовка вчителя до діагностичної діяльності передбачає його підготовку до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі "вчитель-учень" [6, с. 129].

Підготовка вчителя передбачає проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення кожного студента протягом усіх років його навчання. З метою реалізації цього завдання рекомендується змінити саму методологію підготовки – формувати майбутнього фахівця як особистість, здатну до самонавчання упродовж життя, до прийняття рішення в інтересах дитини, що зумовлює необхідність створення варіативних навчальних планів і програм, введення нової структури змісту. Майбутня діяльність впливає на визначення мети педагогічної професійної підготовки, змісту та форм навчальної діяльності студентів, що готуються до роботи в школі. Як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти України, підготовка педагогічних кадрів і науково-педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення має забезпечувати здатність до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Сучасна українська вища школа забезпечує своїм випускникам достатньо високий рівень фундаментальних професійних знань, загальнопрофесійних умінь і практичних навичок, які базуються на ідеях гуманізації і моралі. Але в рамках Болонського процесу життя ставить перед вищою освітою цілий ряд абсолютно нових вимог у підготовці педагогів, в тому числі і вчителів початкових класів, які базуються на нових освітніх технологіях, технологіях комунікації і взаємодії учасників навчального процесу для розвитку їх професійних і суспільних якостей.

У процесі підготовки сучасного вчителя особливого значення набувають методи, які стимулюють самостійність методичного мислення майбутніх педагогів, розвивають їхні творчі здібності. Такі методи можна об'єднати у групи: а) мотиваційно-стимулюючі – бесіда, пошук відповідей на проблемні питання, розв'язування методичних задач, виконання творчих завдань тощо; б) теоретико-пізнавальні – аналіз методичних явищ, синтез, контент-аналіз певних понять, зіставлення, порівняння, класифікація, абстрагування, моделювання методичних ситуацій, пов'язаних із проведенням уроків в 1-4 класах, конструювання власних визначень методичних понять, аналіз методичної літератури та передового досвіду викладання в початковій школі, анотування, рецензування та реферування методичних праць; в) практичні – ділові ігри, різні види самостійної роботи (складання бібліографії, методичного довідника до певної теми, методичного коментаря до типового плану уроку, розробка фрагментів уроків, планів-конспектів уроків, аналіз вправ, поданих у підручнику, вивчення типових учнівських помилок тощо); г) контрольні-регулюючі – тестові завдання різного рівня складності, розв'язування методичних задач тощо.

Отже, можна визначити професійну підготовку вчителя початкової школи як процес оволодіння особистістю життєвими компетенціями, загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності.

Процес підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі можна умовно поділити на такі основні компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення). Сучасний навчальний план педагогічного коледжу, який відображає зміст професійної підготовки майбутнього фахівця, передбачає, що важливе місце в системі професійної підготовки вчителів належить дисциплінам психолого-педагогічного циклу. Виділимо окремо загальнопедагогічну підготовку як елемент загальної, спеціально-професійної та особистісної підготовки майбутнього вчителя. Результатом такої підготовки є оволодіння студентами певним рівнем змістовно-процесуальних та наукових основ педагогічної діяльності, формування у них цілісного комплексу загальнопедагогічних знань, умінь, навичок [4, с.35-37].

У Галузевому стандарті вищої освіти зазначено, що спеціальність “Початкова освіта” передбачає підготовку вчителя початкових класів, який володіє знаннями, навичками, прийомами навчання всіх предметів початкового циклу та вміло використовує їх під час вирішення педагогічних, навчально – виховних і науково – методичних завдань. Вчитель початкових класів проводить роботу з виявлення та розвитку здібностей дітей, формує культуру усного та писемного мовлення, розвиває необхідні навчальні вміння та навички, всі форми мислення, виховує любов до навчальної діяльності, залучає молодших школярів до різних видів особистої та суспільно корисної діяльності [6, с.44].

При визначенні вимог до вчителя початкових класів користуються перш за все освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ), що є державним нормативним документом, в якому узагальнюється зміст освіти: відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визнається місце фахівця в структурі господарства держави та вимоги до його компетентності, інших соціально-важливих властивостей та якостей. Цей стандарт узагальнює вимоги до змісту навчання фахівців відповідної спеціальності: визначенні первинних посад випускників відповідної спеціальності; визначенні об’єкту і цілей освітньої та професійної підготовки; розробці та корегуванні освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів (молодший спеціаліст, бакалавр); розробці засобів діагностики рівня освітньо-професійної програми підготовки фахівця; визначенні змісту навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації; атестації випускників та сертифікації фахівців; укладанні договорів або контрактів щодо підготовки фахівців; професійній орієнтації здобувачів фаху; визначенні критеріїв професійного відбору; прогнозуванні потреби у фахівцях відповідної спеціальності та освітньо-кваліфікаційного рівня й при плануванні їх підготовки; обґрунтуванні переліків спеціальностей та спеціалізацій вищої освіти; визначенні кваліфікації фахівців; розподіленні та аналізу використання випускників спеціальності “Початкова освіта”.

У освітньо-кваліфікаційній характеристиці визначаються професійні вимоги до вчителя початкових класів. Для діагностики професійної

придатності студентів до діяльності вчителя початкових класів використовуються такі критерії: готовність вчителя початкових класів до навчальної роботи; готовність вчителя початкових класів до виховної роботи з дітьми та взаємодії з оточуючими; готовність вчителя початкових класів до професійного самовдосконалення.

Учитель початкових класів, працюючи впродовж чотирьох років із одним контингентом учнів, покликаний створювати педагогічні умови, за яких розкривається позитивний потенціал навчання, виховання і розвитку особистості.

Структура психолого-педагогічної підготовки вчителя початкової школи включає вивчення в процесі навчання таких дисциплін, як: "Педагогіка" (з'ясовує методологічні, теоретичні і методичні основи навчально-виховного процесу.); "Психологія" (вивчає умови та основні закономірності формування особистості, розвиток її психічних процесів та індивідуально-психологічні особливості, сприяє самопізнанню студентів й організації їхнього саморозвитку); "Основи педагогічної майстерності" (розкриває сутність майстерності сучасного вчителя і виявляє шляхи її становлення). Результатом такої підготовки є оволодіння студентами певним рівнем змістовно-процесуальних та наукових основ педагогічної діяльності, формування у них цілісного комплексу загальнопедагогічних знань, умінь, навичок [10, с.132].

Основне завдання ВНЗ I-II рівнів акредитації щодо підготовки вчителя початкової школи полягає в створенні мотивації освіти, особистісному самовдосконаленні, активізації життєвої позиції, вихованні у студентів таких якостей, як креативність, комунікативність, критичність, тактовність тощо. Це дозволить надалі подолати об'єктивно чинне протиріччя між постійно мінливими вимогами і можливостями системи освіти, оскільки соціально-політичні та суспільно-політичні фактори не тільки впливають на загальні перспективи розвитку освіти, але й пред'являють принципово нові вимоги до всіх його структур і до його головної постаті - вчителя.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури і практичної діяльності дали змогу стверджувати, що на сьогоднішній день проблема професійної підготовки вчителя початкової школи є досить актуальною, пріоритетною та багатоаспектним утворенням. Педагогічна підготовка у ВНЗ I-II рівнів акредитації має бути спрямована на досягнення головної мети навчання.

Сучасні дослідження проблеми підготовки вчителя орієнтовані на посилення фундаментальної дидактичної і методичної освіти, наближення навчального процесу ВНЗ до творчої професійної діяльності, на формування особистості педагога з такими якостями, які відповідали б вимогам суспільства та забезпечували студентам успішність у їх майбутній педагогічній діяльності. У зарубіжній педагогіці вищої школи останніми роками значна увага приділяється гуманістичним особистісно орієнтованим ідеям, відповідно до яких завданням ВНЗ є формування соціально адаптованої особистості, що здатна до самоактуалізації. Важливими завданнями у підготовці вчителя в останні роки в освітніх системах найбільш розвинених країн виступають розвиток особистості через спілкування у процесі навчання, підвищення професійної компетентності студента, зростання його мотивації щодо педагогічної праці, здатність до незалежного і критичного мислення, практичного застосування одержаних

знань і досвіду навчально-дослідницької діяльності, рольового та імітаційного моделювання, творчого пошуку. Нові завдання зумовлюють системну модифікацію структури педагогічної освіти, модернізацію змісту освіти майбутніх вчителів, розробку нових форм і методів навчання, пошуки ефективних форм організації педагогічної практики. Значна частина вчених пов'язує можливість підвищення ефективності підготовки вчителя із застосуванням нових педагогічних технологій.

Як висновок зазначимо, що запропонований у статті підхід до розв'язання проблеми моделювання організації процесу професійно-методичної підготовки майбутніх учителів до викладання в початковій школі потребує серйозної експериментальної роботи з метою забезпечення його відповідності положенням Болонської конвенції. Сьогодні можна стверджувати, що ефективність такої підготовки певною мірою залежить від рівня: а) сформованості в студентів мотиваційно-ціннісної сфери (ставлення до педагогічної професії, переконаність у значущості ґрунтовних знань вчителя для успішного формування молодшого школяра); б) організації операційно-діяльнісного компонента (застосування активних методів навчально-пізнавальної діяльності, методів науково-педагогічного дослідження, розробка системи спеціальних методичних умінь, необхідних майбутньому вчителю на етапі оволодіння знаннями, створення методичного забезпечення практично-лабораторних занять тощо).

Питання вимог до вчителя як провідної, керуючої ланки навчально-виховним процесом не є новим і тісно пов'язане в літературі з визначенням ролі вчителя в суспільстві, його соціальною функцією. Вчені намагаються з'ясувати теоретичні, методологічні та методичні основи підготовки вчителя, що відповідають сьогоденню, суспільним потребам суспільства, держави у цілому, і потребам особистості зокрема, ґрунтуються на новій філософії освіти, на принципах демократизму і міжособистісного полілогу, оновленні аксіологічних і технологічних підходів до організації навчально-виховного процесу. Окремим важливим напрямом підготовки сучасного вчителя стає його інноваційна підготовка, оскільки жодний, навіть найталановитіший, учитель не встигає за розвитком науково-технічного прогресу. Для досягнення цієї мети майбутньому вчителю необхідно знати сутність інноваційних педагогічних технологій перед усе, можливість і доцільність застосування кожної з них у навчальному процесі початкової школи, специфіку їх застосування в залежності від вікових і особистісних особливостей учнів. Інноваційність вчителя початкової ланки ґрунтується на розвитку в нього базових найбільш важливих професійних умінь, таких, як уміння здійснювати розвиток пізнавальних здібностей у дітей, організувати процес навчання таким чином, щоб його учні навчались осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах, а отже думати, розуміти суть речей, вміти висловити свою особисту думку. Сучасного вчителя-початківця неможливо уявити без глибокого знання вікових, індивідуальних особливостей учнів та умінь їх діагностувати та організувати на цій основі диференційоване навчання. Інноваційність вчителя складає невід'ємну частину його професійної компетентності як основного результату діяльності освітнього закладу. Адже за компетентнісним підходом випускник педагогічного ВНЗ має не тільки володіти системою знань, умінь і навичок, а й набором компетенцій у пізнавальній, психологічній, інтелектуальній, інформаційній, економічній,

правовій та інших сферах. Необхідним для випускника також вважається формування у нього у певному обсязі особистісних якостей, які відповідають сфері професійних інтересів.

Одним з аспектів підготовки інноваційного вчителя початкової школи є й підготовка його до запровадження окремих педагогічних технологій, зокрема інтерактивної, що зумовлено особливостями педагогічної діяльності вчителя, який працює в інтерактивній парадигмі. При здійсненні інтерактивного навчання основні компоненти педагогічної діяльності вчителя мають бути зумовлені організацією ефективної взаємодії учнів, спрямованої на досягнення високих результатів його вихованцями. До вчителя, який застосовуватиме у своїй практиці інтерактивну технологію, висуваються особливі вимоги, яким він повинен відповідати у процесі своєї професійної діяльності. Серед них можна виокремити інформативні, проєктивно-конструктивні, комунікативні та дидактично-організаційні вимоги. Сукупність названих вимог має реалізуватись у готовності вчителя до професійної діяльності. Категорія «готовність до професійної діяльності» була введена у науковий обіг наприкінці XIX ст. і вже більше століття використовується науковцями, хоча трактується досить по-різному. Психологи розглядають її у вузькому сенсі як особливий психічний стан, певну спрямованість особистості, якісний показник процесу саморегуляції людини, і в широкому – як інтегративну якість особистості, певну стійку її характеристику, що є передумовою успішної професійної діяльності. Близьким до широкого трактування є і позиція педагогів. Дослідники переважно диференціюють поняття «готовність» і «підготовка», розглядаючи підготовку як процес, а готовність – як результат цього процесу (на певному, визначеному ними етапі). У дослідженнях готовності до педагогічної діяльності висвітлюється характер зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю майбутньої діяльності; фактори і умови, дидактичні і виховні засоби, що забезпечують становлення вчителя. Готовність студентів до застосування інтерактивної технології у початковій школі може розглядатись як результат підготовки до даного виду діяльності і як складова частина їхньої професійної підготовки до педагогічної діяльності у цілому. Даний вид готовності не тільки проявляється в професійно-педагогічній діяльності, а також формується і розвивається в ній. Готовність майбутнього вчителя до організації інтерактивного навчання у початковій школі складається з взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, кожний з яких тією чи іншою мірою самостійний, має специфічне призначення та інтегративно входить в загальну систему професійно-педагогічної готовності вчителя молодших класів, тому її можна розглядати як окремий цілісний феномен. Готовність студентів до застосування інтерактивної технології у початковій школі як складова загальної готовності до професійно-педагогічної діяльності містить три основні компоненти: мотиваційно-ціннісний (ставлення і особистісні цілі), когнітивний (знання), операційний (уміння й навички). Кожний з перерахованих компонентів готовності містить загальні для професійно-педагогічної готовності елементи, проте нас цікавлять і досліджуються нами специфічні елементи, характерні для майбутньої організації студентом навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на засадах інтерактивності.

Важливою складовою дослідження проблеми підготовки майбутніх вчителів до запровадження інтерактивної технології навчання є визначення

критеріїв і показників ефективності зазначеного процесу, які відображуються у формуванні в студентів готовності до здійснення відповідної діяльності. Виділені вище компоненти готовності майбутніх вчителів до застосування інтерактивної технології можуть вважатись критеріями оцінки ефективності цього процесу, а критеріальні ознаки кожного – їхніми показниками. Отже, узагальненим вираженням підсумків процесу підготовки є готовність випускника педагогічного ВНЗ до систематичного застосування інтерактивної технології у початковій школі, яка повинна відповідати зазначеним критеріям. Вона повинна виявлятися у вигляді загальної і тривалої готовності вчителя до здійснення навчання, виховання, розвитку учнів за допомогою інтерактивної технології, а також постійного педагогічного самовдосконалення.

Література

1. Закон України "Про освіту" // Освіта. – 21 серп. 1996 р. – № 43-44 (221-222). – С. 6 -11.
2. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
3. Борытко Н.М. В пространстве воспитательной деятельности: [монография] / Н.М. Борытко; науч. ред. Н.К. Сергеев. – Волгоград: Перемена, 2001. – 181 с.
4. Володько В.М. Основні компоненти загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя / В.М.Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. ст. / Крим. держ. гуманіт. ін-т. – К., 2001. – Вип. 3. – 4.1. – С. 25 – 42. – (Педагогіка і психологія).
5. Івлієва О.М. Критеріально-орієнтоване тестування в системі формування професійної готовності вчителя початкових класів: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ізмаїльський державний педагогічний інститут. – Ізмаїл, 2001. – 33 с.
6. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Я.А.Коменский. – М. : Учпедгиз, 1955. – 238 с.
7. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: Монографія / С.М. Мартиненко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008.
8. Педагогическая энциклопедия / Гл. редактор Каирова А.И. – М.: Сов. Энциклопедия, 1988. – Т.3. – 880 с.
9. Семиченко В.А. Психологічні основи процесу професійної підготовки студентів вузу: Навч. посібник / В.А.Семиченко. – Полтава, 1989. – 86 с.
10. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів /Л.О. Хомич. – К.: Магістр-S, 1998. – 201 с.

МІСЦЕ І РОЛЬ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Сергій Білобловський,
старший викладач,
викладач музичних дисциплін*

Ніщо так не відрізняє нинішнє покоління, як його поглинання музикою. Величезна кількість молодих людей від десяти до двадцяти років живе виключно нею. Це їх пристрасть. Ніщо не хвилює їх так сильно. Вони не здатні всерйоз сприймати що-небудь інше. У школі, інституті чи вдома вони тільки і чекають можливості підключитися до своєї музики.

Музика, будучи формою духовного освоєння дійсності, через відображення різноманіття життєвих явищ у звукових образах виконує особливе завдання художнього пізнання світу, тому вона займає значне місце у системі виховання різнобічної особистості, яка має не тільки різноманіття знань, умінь та навичок, а й відзначається багатим внутрішнім світом.

Вивчаючи окреслену проблему, я вважаю за необхідне пояснити значення таких музичних термінів як **музика, жанр, стиль**, які будуть використані у даній статті.

Музика – це емоціоналізована сфера мислення.

Музика – це найбільший винахід людства, здатний занурити в глибини океану підсвідомості.

Насолоджуючись улюбленою музикою, ви насолоджуєтесь своїми вібраціями, а значить, по суті, самим собою. Музика – це ідеальний засіб пізнати і полюбити себе. Людина стала витягувати музику зовні тому, що чула її всередині. Подібність внутрішньої музики люди намагалися відтворити різними інструментами, різними способами і механізмами. Кожен інструмент має схожу вібрацію в людині, і кожна вібрація в людині може бути виражена матеріальними засобами, що в натуральному вигляді існують в оточуючій нас природі. Найвправніший інструмент вираження внутрішньої вібрації людини – це її голос, потім звуки природи, а потім механічні інструменти.

Якщо настрої на нулі, немає сил, все валиться з рук, вмикайте музику. Підходьте до цього усвідомлено, вибирайте музику, яка викликає у вас відчуття польоту, легкості, кружляння, яка змушує разом з нею перенестися в мрії.

Жанр – це соціально стійка форма мистецтва.

У мистецтві виділяють багато жанрів, серед яких значне місце займає музика. Опера, балет, кіно, література, класична музика, естрадна музика, джазова музика і т.д. – все це і є жанри мистецтва.

Стиль – це вища форма художньої єдності.

Зібралась група музикантів і вирішила грати рок, інша група поп, а ще інші – фолк, кантрі, реггі і т. д. – це і є стилі музики.

Місце і роль музики у формуванні загальнолюдських цінностей визначається багатофункціональністю музичного мистецтва. Так, до числа найважливіших функцій музики входить евристична, інформаційна, пізнавальна, комунікативна, організаторська, естетична та ін.

Під музичною культурою особистості розуміють:

- по-перше, індивідуальний соціально-художній досвід, що обумовлює виникнення високих музичних потреб,
- по-друге, властивості особистості, показниками яких є музична розвиненість (любов до музичного мистецтва, емоційний її сприйняття, потреба в різних зразках художньої музики, музична спостережливість) і музична освіченість (володіння способами музичної діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва і життя, «відкритість» до нових музичних напрямків, знань про сучасне мистецтво, а також стійкість музично-

естетичних традицій, художній смак, критичне виборче відношення до різноманітних музичних явищ).

Метою даної статті є аналіз музичної культури як фактору формування загальнолюдських цінностей у сучасного студента в умовах культурно-освітнього середовища. У відповідності з цією метою поставлено наступне завдання: розкрити місце і роль музичної культури в житті молоді від шкільного віку, студентства до майбутнього спеціаліста.

Музичні уподобання молоді. Основними соціальними інститутами, які впливають на духовний розвиток сучасної молоді є сім'я, школа, ВНЗ, соціум. Тому для розуміння місця і значення музики в житті сучасного студента необхідно мати уявлення про музичні смаки і переваги школяра. Саме в ранньому віці закладаються якості, які, надалі, визначають сприйняття світу в цілому та музичної культури, зокрема.

В інформаційну базу мого дослідження увійшли результати соціологічних опитувань, проведених на базі коледжу в групах різного професійного спрямування.

На питання: «Ваші улюблені жанри (види) мистецтва?» - студенти на перше місце поставили музику (69,8%) і кіно (62,4%), на друге -- літературу (23,6%), а на третє -- театр (20,3%), далі -- живопис (12%), архітектуру (7,5%).

Отримані результати свідчать, що музика сьогодні обганяє інші види мистецтва за «обсягом» споживання. Доступність, широке розповсюдження музики з допомогою сучасних технічних засобів масової комунікації, емоційна виразність музичної мови створюють сприятливі умови для освоєння особистістю музичних цінностей.

Далі були поставлені питання: «Яку музику слухають ваші батьки? Яку музику слухають ваші друзі, знайомі? Яку музику слухаєте ви?»

Для визначення музичних смаків студентів була проведена анкета.

У таблиці 1 зведено результати проведеного анкетування.

Із результатів анкети видно, що студенти вважають за краще слухати популярну і сучасну естрадну музику. Народну і класичну музику вони відводять на другий план. Це свідчить про те, що необхідно шукати нові шляхи в пропаганді кращих зразків народної та класичної музичної спадщини. Важлива роль у цьому процесі на сучасному етапі належить ЗМІ, засобам реклами та PR (паблік рилейшнз-зв'язки з громадськістю).

Аналіз ставлення студентів до музичних стилів підтверджує, що провідне місце у них займає розважальна музика. Більшість опитаних приваблює рок-музика - хіп-хоп, поп, реп та інші музичні стилі (напрямки). На їхню думку, поп-музика допомагає підняти настрій, вона легко запам'ятовується, в ній б'ється пульс нашого часу.

З віком музичні пріоритети змінюються в сторону захоплення музикою розважального характеру, тому необхідно долати однобічність музичних уподобань молоді.

Таблиця 1.

Стан сформованості музичних смаків студентів

музичний жанр	юнаки	дівчата	наявність музичної освіти
Класична музика	12%	18%	

Естрадна музика (вітчизняна)	76%	77%	
Естрадна музика (зарубіжна)	50%	56%	
Рок вітчизняний	22%	24%	
Рок зарубіжний	30%	27%	
Джаз	10%	15%	
Народна музика	16%	24%	
Інша музика	11%	14%	

Підвищити рівень культури молоді не може одна поп-культура. Необхідно розмаїття музичних напрямків.

Сприйняття відбувається у процесі слухання музики: всі музичні твори призначаються для сприйняття, і їх подальша доля залежить від аудиторії слухачів.

Формуючи музичну культуру особистості, слід враховувати віковий підхід, особливості музичного сприймання різних вікових категорій. Так, у середньому шкільному віці (11-14 років) на процес музичного сприйняття впливає попередній музичний досвід, який залежить від якості прослуханого музичного матеріалу. Поглиблена емоційна чуйність на музику формується пізніше і є характерною особливістю вже юнацького віку, коли досягається певна гармонійність сприйняття і осмислення з досить розумними і самостійними оціночними судженнями. З віком у дітей все більше проявляється відмінність у музичному сприйнятті в умовах систематичного і цілеспрямованого музичного виховання.

Звичайно, **слухати музику – особливий вид діяльності, якому треба вчитися!** Це процес поступовий, складний, він вимагає терпіння. Адже можна слухати музику, але не чути її, не відчувати характеру, настрою, змісту твору. Подобається нам це чи ні, музика сьогодні – головний компонент життя для більшості молоді. Вона визначає їх вирішення і постачає їм кумирів. Ніщо так не відрізняє молодь від дорослих, як її захоплення музикою.

Головним і визначальним фактором формування загальнолюдських цінностей є **музичний освітній рівень**. З його підвищенням зростає загальний культурний рівень особистості, а також знання нотної грамоти. Звідси і високий інтерес студентів до серйозної музики. Інша справа, що саме вивчення нотної грамоти є наслідком підвищеного інтересу до музики в цілому. Вивчення нотної грамоти - один з дієвих механізмів впливу музичної культури на загальну культуру, в тому числі і на загальнолюдські цінності. Моє дослідження показало, що студенти, які знають нотну грамоту, слухають класичну музику (46,4%), і народну (43,0%), а молодь, що не знає нотної грамоти (73,6%), вважає за краще естрадну музику. Нотна грамота – це основа музичної культури, вона дає сприятливі умови для формування і зростання музичної освіченості дітей.

Спів, і перш за все репертуар, є одним із основних механізмів, що впливають на формування загальнолюдських цінностей молоді. Дотик до безсмертних музичних творів, а тим більше їх активне художнє освоєння, несе в собі естетичний заряд.

За даними мого дослідження, українці люблять співати у різному віці. Особливо люблять співати діти молодшого шкільного віку (82,3%), та діти підліткового віку (80,4%), тому що в цьому віці вони активні і з задоволенням беруть участь у шкільній самодіяльності та відвідують музичні гуртки.

Для визначення потреб молоді в музиці студентам нашого коледжу було поставлено питання: «Яке місце музики у вашому житті?». Переважна більшість (97%) респондентів відповіли: «Не уявляю своє життя без музики», і тільки 2,9% - «Я їй мало приділяю уваги». Це підтверджує, що музика глибоко проникла у внутрішній світ кожної людини, незалежно від його музичних уподобань.

Вирішальну роль у формуванні загальнолюдських цінностей, відіграє сім'я, ставлення до музики в сім'ї. Приклад батьків – основний фактор впливу на підростаюче покоління. Заклопотаність більшості сімей в сучасній ситуації проблемою матеріального благополуччя негативно позначається на вихованні дітей, але сім'я завжди надавала і буде надавати великий вплив на дитину. На питання: «Хто впливає на ваші погляди в навколишньому світі?» - 70% студентів відповіли -- «батьки», 22% - «начальний заклад», решта студентів назвали інші джерела впливу (друзі, родичі і т.д.).

Визначальним напрямком формування загальнолюдських цінностей є народна музика. Людство донесло до нашого часу найбільш самобутні й талановиті твори народного мистецтва. Яскраві художні образи, чітка композиція, зображувальні засоби мови народних пісень сприяють глибокому сприйняттю дітьми морально-етичних цінностей, що відбили уявлення народу про духовну красу, культуру. Свої перші музичні переживання (на мою думку і на думку педагогів) дитина повинна отримувати на рідній мові. Ідея добра і любові головує в народних творах. У наш час традиційна система навчання доповнюється національно-регіональним компонентом, який включає в себе рідну мову, музику, танці. Український музичний фольклор є одним із засобів формування таких загальнолюдських цінностей як любов до свого народу, естетичний смак, життєрадісність. Тому в Україні велика увага приділяється відродженню у студентської молоді національної музичної культури.

На жаль, молодь мало знається на національній музичній культурі, навіть сучасній. Знають і слухають тільки тих виконавців, які щоденно звучать по радіо та телебаченню. А на питання, чи знають вони хто такий В. Хурсенко, Квітка Цісик, відповіді не дав жоден студент, в той час, як за кордоном їх знають, цінують і виконують.

Одним із напрямів формування загальнолюдських цінностей є активність самих студентів. Це відвідання музичних концертів, самостійне прослуховування, участь у різних аудиторних та позааудиторних заходах.

Найактивнішими відвідувачами концертів є студенти, які вважають за краще сучасну естрадно-розважальну музику.

Слід враховувати, що вплив малохудожньої музичної продукції, якою захоплюється молодь самостійно, є неминучий наслідок недоліків у музичній освіті та вихованні.

Для успішного духовного розвитку дітей педагоги самі повинні добре розумітися у сфері музичних потреб своїх вихованців. Тільки конкретне знання музичних уподобань молоді, в тому числі за допомогою конкретних

соціологічних досліджень, може забезпечити успіх у вихованні у них вибіркового, критичного ставлення до різних течій в музиці.

Соціальні уявлення про поп-музику у студентської аудиторії

Актуальність зазначеного дослідження обумовлена, насамперед, недостатньою вивченістю поп-музики як соціально-психологічного феномена. На користь необхідності проведення спеціальних досліджень у цій галузі свідчать і широкомасштабні перетворення в політичному, соціально-економічному і духовному житті сучасного суспільства. Збільшення потоку музичної інформації, а також зростаюча роль поп-музики в культурному житті суспільства змушують замислитися про нові функції та ефекти впливу музики. Роль музики і ефект її впливу особливо проявляються в молодіжному середовищі, оскільки для неї музика це важливий атрибут, невід'ємна частина їхнього життя. Незважаючи на різноманітність музичних жанрів, стилів і напрямків, на сьогоднішній день у системі художніх пріоритетів молодіжної аудиторії саме поп-музика займає провідну позицію.

Дослідження останніх років свідчать про зростаючий вплив поп-музики на вибір стилю життя, на формування певного типу поведінки, системи ціннісних орієнтацій і, в цілому, на світосприйняття особистості. Разом з тим при розгляді соціально-психологічних ефектів поп-музики відзначається переважно її негативний вплив на розвиток і становлення духовної культури. У виступах і в роботах музикознавців, музичних соціологів, культурологів і психологів особливо гостро піднімається питання про забрудненість інформаційного простору, і, зокрема, звукового середовища, що зв'язується з тотальним поширенням музики невисокого художнього рівня.

Дійсно, можна констатувати, що серед безлічі музичних стилів і напрямків сьогодні домінує поп-інфраструктура зі своїми продюсерами, виконавцями, групами, імеджмейкерами, фан-клубами і з усіма необхідними складниками (преса, телевізійні канали, радіостанції, концертні майданчики). Поп-музика стала повсякденною звуко-візуальною реальністю, з нескінченною низкою всіляких поп-тусовок, хіт-парадів, рейтингів популярності, брендів, мега і супер постерів, рекламних роликів, музичних кліпів, з постійно з'являються шокуючими чутками, зірковими розбірками, скандальними статтями в газетах і журналах.

При розгляді причин змін своїх музичних смаків у студентів найчастіше спостерігався вплив друзів, найближчого оточення. У роботах студентів часто можна було зустріти висловлювання такого типу, як: «...недавно я стала спілкуватися з неформалами і тепер віддаю перевагу рок-музиці перед всіма іншими музичними стилями, » або «... До зустрічі з моїм другом я слухала тільки попсові пісеньки, тепер мені подобається різна музика: рок, джаз, класика, неокласика, транс ». Поряд з впливом друзів студенти вказували і на певну роль реклами і моди в зміні музичних уподобань. Так, у роботах часто можна було зустріти такі висловлювання: «Я помітив, хто з виконавців зараз в моді, кого зараз активно «розкручують», той виконавець мені зараз і подобається, тобто мені подобаються модні, сучасні виконавці» або «Я помітила, що дуже часто спочатку мені не подобається пісня, але коли її починають «крутити» день і ніч по радіо і телебаченню, то ця пісня прив'язується, і після декількох прослуховувань вона мені вже подобається ».

Я погоджуюсь з тим, що рівень духовно-культурних цінностей особистості відносний, незавершений, постійно змінюваний і залежить не тільки від навчального закладу. Студент-першокурсник в сім'ї засвоїв ті морально-етичні норми, духовно-культурні цінності, які властиві його родині, і які стали традицією та передаються з покоління в покоління.

У навчальному закладі через зміст навчальних предметів, загальнолюдські цінності виховного процесу, участь в молодіжних заходах та організаціях студент залучається до сформованих психолого-педагогічних умов, звикає до них, здійснює свою поведінку на основі встановлених правил та норм, які пріоритетні в даному середовищі чи не сприймає їх. Особливим моментом в аналізі процесів цього впливу є те, що під впливом культурно-освітнього середовища знаходяться всі суб'єкти освітнього процесу – і студенти, і викладачі, що дозволяє їм бути рівними перед середовищем ВНЗ у своєму розвитку та самореалізації.

Активно цей вплив виявляється в регіональних ВНЗ, оскільки навчання у ВНЗ є професійно зорієнтованим на потреби регіону, спирається на регіональні традиції, культуру, звичаї, менталітет. Адже, як показують дослідження, студенти різних регіонів України по-різному конструюють своє освітнє середовище, у якому вони навчаються і яке вимагає від них певного типу поведінки, набору якостей, ціннісних орієнтацій. За таких умов освітнє середовище у ВНЗ складається не стихійно, а формується всіма учасниками навчально-виховного процесу.

Використання таких форм навчання, як зустрічі з відомими людьми, екскурсії на підприємства, складання планів-проектів економічного розвитку формують такі ділові та особистісні якості студента, як відповідальність, потребу жити і діяти на перспективу, готовність до навчання протягом життя. Тобто у студента є вибір, і завдання ВНЗ дати правильну орієнтацію, яка б сприяла розвитку духовно-культурних цінностей особистості студента.

Роблю висновок, що культурно-освітнє середовище складається з трьох основних елементів: чому навчають?; як навчають?; хто навчає?

Не менш важливим фактором впливу педагогічного середовища на формування духовно-культурних цінностей особистості студента є особистість викладача, адже традиційно викладач – це людина благородна, інтелігентна. Особа викладача – це уособлення душевної чистоти, моральної порядності, приклад духовно-моральних чеснот. Саме викладач, його особистість, педагогічна майстерність є одним з важливих факторів впливу на особистість студента, формування його духовно-культурних цінностей

Як писав Г.Сковорода, людина народжується двічі: фізично і духовно. Біля духовної колиски стоїть духовний наставник – учитель, який стає дитині батьком, матір'ю, бо прищеплює її душі високі моральні якості віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого роду, народу, держави. Важливими в процесі взаємодії суб'єктів навчального процесу є такі особистісні якості викладача, як: життєрадісність, оптимізм, тактовність, відкритість, доступність, доброзичливість, емпатія, толерантність, альтруїзм, чесність та професійні – інтелігентність, ерудиція, авторитет, довіра, справедливість, вимогливість та принциповість до себе та студентів, креативність та ін. Завдання викладача зацікавити студента навчальною дисципліною, вибраною спеціальністю та майбутньою професією. Також навчальне спілкування з студентами

зводити не до передачі готових знань, а навчити здобувати знання, прагнути до майбутнього професіоналізму.

Для майбутнього спеціаліста первинним особистісними характеристиками повинна бути зацікавленість до оволодіння професійними знаннями та уміннями, бажання стати хорошим спеціалістом, оволодіти організаторськими здібностями, комунікабельність, гордість за обрану спеціальність, бачення перспективи її місця в суспільному розвитку.

На початковому етапі навчально-виховної діяльності студента важливо вивчити його індивідуальні особливості, провести діагностику його інтересів, нахилів, ідеалів, цінностей, мотивів вибору професії, майбутнього самовизначення. Кураторам академічних груп та викладачам дисциплін гуманітарного циклу необхідно вибрати такі ефективні форми виявлення рівня духовно-культурних цінностей, які розкривають життєву позицію, визначають вчинки та поведінку студента. Я вважаю, що всім учасникам навчально-виховного процесу важливо віднайти у молодій людині те, що позитивне, а не намагатися створити щось штучне, нав'язати свою модель особистості.

Література

1. Буряк О. Вплив музики на психічну діяльність людини та її використання у навчанні / О.Буряк, М.Гребенюк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді» (м.Київ, 08-09 грудня 2011 р.). – К., 2011. – С.177-183.
2. Елканов С.Б. Основи професійного самовоспитання майбутнього учителя / С.Б. Елканов– М., 1989. – 189 с.
3. Людкевичі С. Про музичне виховання / С.Людкевич // Дослідження, статті, рецензії, виступи. – Львів, 2000. – т.2. – 815с.
4. Шабутін С. Зцілення музикою / С.Шабутін, С.Хміль, І.Шабутіна. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 192 с.
5. Шингаров Г.Х. Эмоции и чувства как формы отражения действительности / Г.Х.Шингаров. – М., 1971.
6. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив : М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко. – Тернопіль, – 2004. – 384 с.
7. Іваницький А. Українська народна творчість: Посібник для вищих та серед. учб. закладів. – К., 1990. – 336 с.

СПОСОБИ МОТИВАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНО КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Валентина Бороніна,
старший викладач,
викладач іноземної мови*

Одним із найважливіших завдань системи освіти сьогодні є гуманізація процесу навчання, у центрі якого знаходиться суб'єкт, його потреби та інтереси. Це передбачає формування особистості засобами конкретної навчальної дисципліни, в нашому випадку, англійської мови. В

якості об'єкта навчання виступає мовленнєва діяльність іноземною мовою в усіх її видах говорінні, аудіюванні, читанні та письмі.

Першим рівнем мовленнєвої діяльності є мотиваційно-спонукальна. Тому рівень мотивації тих, хто навчається, є важливим фактором для організації іншомовного спілкування. Якщо мовленнєві дії мовця є вмотивованими, він краще розуміє матеріал, продуктивніше його запам'ятовує і активніше здійснює спілкування (О.М.Леонтьєв, О.О.Смирнов, Л.М.Фрідман, І.Ю.Кулагіна). Таким чином, головним завданням тих, хто навчає, є пошук способів мотивації іншомовної комунікативної діяльності своїх учнів або студентів.

Оволодіння граматичними навичками різних видів мовленнєвої діяльності є основою усного і писемного спілкування іноземною мовою. Для підсилення мотивації до вивчення граматики викладач або вчитель намагається диференціювати діяльність тих, кого навчає, враховувати їхні особистісні потреби та майбутні професійні інтереси. Адже відомо, що успіх будь-якої діяльності (у нашому випадку мовленнєвої) залежить від рівня мотивації тих, хто її здійснює.

Формування компетенції в іншомовному говорінні завжди було одним із найскладніших завдань методики викладання іноземних мов. Вчителю іноземних мов для досягнення поставлених програмою цілей доводиться застосовувати велику кількість власних розробок. Досвід спілкування з учителями іноземних мов, показує, що вони пропонують учням різноманітні власноруч розроблені опори для навчання говоріння, застосовуючи цікаві рольові ігри, вірші, пісні, поговірки до кожної теми, втілюючи у процес навчання говоріння проектну (різноманітну) методику. Проте процес навчання учнів вимагає ще більшого урізноманітнення уроку іноземної мови. Оволодіння ж граматичними навичками різних видів мовленнєвої діяльності є основою усного і писемного спілкування іноземною мовою. Для підсилення мотивації до вивчення граматики викладач або вчитель намагається диференціювати діяльність вихованців, враховуючи їхні особистісні потреби та майбутні професійні інтереси. Адже відомо, що успіх будь-якої діяльності (у нашому випадку мовленнєвої) залежить від рівня мотивації тих, хто її здійснює. Саме граMATика допомагає учням та студентам правильно, логічно оформити свою думку, використати мовну форму, а також зрозуміти логіку мислення, думку, висловлену носіями мови.

ГраMATична компетенція — це здатність людини до конкретного граматичного оформлення мовлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості. Основними компонентами граматичної компетенції виступають граматичні навички, граматичні знання і граматична усвідомленість [1, с.15].

Існує лінгвістична граMATика (науковий лінгвістичний опис системи правил певної мови) та педагогічна граMATика (перероблені правила лінгвістичної граMATики пристосовані для навчання мови). Педагогічна граMATика завжди враховує вплив рідної мови. Навчальний матеріал до неї відбирається за методичними критеріями: нормативності, вживаності, відповідності потреби спілкування. Він організовується циклічно і концентрично. Передбачаються фази систематизації і повторення. Дослідники Л.М. Черноватий, Г. Хельбіг визначають педагогічну граMATику

як будь-який орієнтований на вчителя і учня, студента і викладача опис або спосіб пред'явлення правил іноземною мовою з метою забезпечення процесу його засвоєння, а також управління цим процесом. Метою застосування педагогічної граматики є перехід студентів до так званої інтуїтивної граматики.

Існують різні типи навчальної інформації, які допомагають учням та студентам одержувати граматичні знання:

1. Правила (описові правила і правила-інструкції).
2. Зразок мовлення на рівні словоформи, словосполучення, фрази, понадфразової єдності.
3. Модель.
4. Схема.
5. Ілюстративна таблиця.

Грамматичні навички є найважливішим компонентом граматичної компетенції. Грамматичні навички, як і всі інші мовленнєві навички, повинні характеризуватися такими ознаками, як автоматизованість, гнучкість, стійкість та формуватися поетапно. Формування граматичної компетенції починається у початковій школі. Проте дослідник О.О.Паршикова на основі даних психологів і психолінгвістів вказує, що засвоєння граматики іноземної мови молодших школярів 1-2 класів знаходиться на дограматичній стадії засвоєння іноземної мови, а учнів 3-4 класів — на граматичній стадії. Учні, що знаходяться на “дограматичній стадії”, ще не спроможні усвідомити граматичні закономірності іноземної мови, у них навіть немає досвіду вивчення граматики рідної мови. Завдання вчителя — дати учням якомога більше зразків мовлення, які вони спочатку вживають без змін, потім із мінімальними змінами, згідно з ситуацією мовлення, створеною вчителем. На “граматичній стадії” молодші школярі вже можуть вносити зміни у зразки мовлення спочатку на синтаксичному, а потім на морфологічному рівні. На цій стадії засвоєння іноземної мови буде недоцільно обмежувати лише імпліцитним засвоєнням граматичної сторони мовлення. Можна потроху застосовувати прийоми, завдяки яким учні не лише отримують готові, а й самі здобувають необхідні їм граматичні знання [2, с. 105].

У початковій школі при відпрацюванні граматичних явищ доцільно використовувати ігри, вірші, пісні, римівки для формування граматичних навичок у пізнавальній діяльності та формуванні англомовної граматичної компетенції молодших школярів. Але їх використання повинно бути вмотивованим. Процес формування англомовної граматичної компетенції через використання ігор, віршів, пісень, римівок — це намагання показати граматику у формі, яка відрізняється від загальноприйнятої. Для активізації одного граматичного явища англійської мови, використовується гра, вірш, пісня або римівка, дається коротке визначення правила, цикл вправ з різноманітними завданнями з опорою на зразок. Крім цього, розробляються тести для закріплення знань, умінь та навичок. Вірші, пісні, римівки слід вивчати напам'ять. Вони можуть використовуватися для розвитку навичок виразного читання, а також у позакласній роботі. Вдумливе, старанне виконання вправ забезпечить засвоєння граматичних навичок і допоможе учням розширити активну лексику, вдосконалити вміння говорити та читати англійською мовою.

Наприклад, при введенні нового граматичного матеріалу “Дієслово to be” в Present Simple спочатку дається коротке визначення правила, а потім

пісенька, яка легко і природно запам'ятовується на мотив знайомої та улюбленої пісні “В лесу родилась ёлочка”:

I am, you are, he is, she is.

It is, we are, you are.

They are, I am, you are, he is.

She is, it is... that's all.

Виконуючи цю пісню, діти показують на себе, своїх товаришів, групу дітей і різні предмети. Дана пісенька закріплює граматичне правило. Потім подається цикл вправ з різноманітними завданнями з опором на зразок. При засвоєнні Present Simple використовується вірш про місис Гранді. А потім діти відповідають, що робить їхня мама протягом кожного дня тижня.

P 1. My mother shops every day. She washes on Saturday.

P 2. My mother washes, cleans and bakes on Saturday. She rest on Sunday.

P 3. My mother irons on Friday.

Аналогічно використовується гумористична розповідь про містера Гранді, коли мова заходить про дні тижня тата:

Mr. Grundy works on Monday.

On Tuesday, Wednesday, Thursday

and Friday he sits on his sofa and reads newspapers.

Mr. Grundy smokes his pipe on Saturday.

He reads on Sunday.

This is the tale of Mr. Grundy.

Засвоюючи діслово “to have”, використовується мотив пісні “В траве сидел кузнечик”.

I have, I have a tiger

I have, I have a tiger

A tiger and a frog.

Have you a tiger?

Have you a tiger?

Yes, I have a tiger.

Використання віршів та пісень дає можливість формувати англомовну граматичну компетенцію в учнів початкової загальноосвітньої школи, розвиває особисті якості дітей, знімає напругу під час занять, розвиває пам'ять, згуртовує колектив. Діти легко запам'ятовують вірші та пісні. Часто, почувши вдруге, вони можуть доповнювати їх словами, які римується, якщо ми їх пропускаємо. Такі вправи дуже приємні і викликають задоволення у дітей. Крім того, така подача граматичного матеріалу, його відпрацювання, закріплення у різноманітних вправах та завданнях дає можливість формуванню, розвитку та закріпленню знань і навичок правильного використання граматичних явищ, попередження типових помилок в усному та писемному мовленні учнів за темами шкільної програми.

Учні повинні оволодіти іншомовним міжкультурним спілкуванням шляхом формування і розвитку міжкультурної комунікативної компетенції. Вивчення на уроках віршів і пісень, прислів'їв сприяє частковому вирішенню цієї задачі. Їх використання сприяє підвищенню інтересу до предмету, розширяє знання про мову, допомагає формуванню комунікативної і соціокультурної компетенції учнів. А використання віршів, пісень, прислів'їв при вивченні англійської граматики є вмотивованим та допомагає формуванню англомовної граматичної компетенції, робить навчальний

процес цікавішим для дітей, знімає напруження і втому під час занять. У майбутньому учні будуть здатні здійснювати міжособистісне та міжкультурне спілкування з носієм мови.

Широке використання ігрової діяльності на заняттях з англійської мови сприяє як створенню мотивації мовленнєвої діяльності учнів та студентів, так і формуванню їхньої граматичної і професійної компетенції. Ігрова діяльність завжди вмотивована, оскільки її мотив має місце безпосередньо у процесі діяльності.

Для навчання іншомовного спілкування у методиці пропонують використовувати різні види ігрової діяльності: навчальні ігри (Н.П.Анікеєва, А.Г. Завялова); рольові ігри (О.А.Колесникова, Т.І.Олійник); ділові або імітаційно-ділові ігри (Н.Н.Круглова, О.Б.Тарнопольський, В.М.Філатов); драматизації, дискусії, інсценівки (А.Й.Гордеєва, М.В.Данилова); проекти, методика проведення яких дуже близька до проведення ділових ігор (У.Г. Арванітопуло, В.В.Титова, О.Б.Тарнопольський).

Навчальні або дидактичні ігри переважно використовуються для навчання іноземної мови молодших школярів, оскільки ігрова діяльність є провідною для вказаної вікової категорії. Проте не менший інтерес викликають деякі ігри й у представників юнацького віку. Якщо поділити групу на команди, влаштувати змагання, завжди з'являється бажання виграти. Учасники гри можуть працювати індивідуально, в парах, малих групах, командах, тощо. Головним завданням організатора гри є пояснити правила і слідкувати, щоб учасники їх не порушували. Ігри, що проводяться з метою утворення і розпізнавання граматичних форм можуть стати ефективним способом мотивації до здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності у процесі вирішення завдання самої гри.

Рольові ігри, які є невід'ємною частиною комунікативної методики навчання іноземних мов, дозволяють моделювати в аудиторії ситуації іншомовного спілкування. Кожен комунікант виступає у запропонованій йому ролі і вирішує певні завдання спілкування, виходячи з його мети, ситуації, обставин комунікації, власних намірів і намірів інших комунікантів, взаємовідносин між ними і ролей, які виконують усі учасники спілкування [3, с.3].

З метою забезпечення міжкультурного спілкування при проведенні рольових ігор частині комунікантів пропонуються ролі англійських представників. У таких випадках при підготовці гри слід проаналізувати номенклатуру ролей, зважаючи на вік її учасників. Використовуючи рольову гру як мотиваційний фактор, бажано, щоб проблема обговорювалася, в першу чергу, між ровесниками, а вже потім представниками інших вікових категорій [4, с. 87-90]. У випадку формування граматичних навичок різних видів мовленнєвої діяльності учасники рольової гри можуть отримати ролі тих, кому за умовами ситуації необхідно пояснити вживання, навести приклади або зробити переклад певних граматичних структур (учитель, репетитор, батько або мати, студент, однокласник тощо), а також ролі тих, кому пояснюють ці граматичні структури (учень, студент, однокласник тощо).

Як і в рольових іграх, у ділових іграх є ролі, ситуації, дії для реалізації ролей, різні ігрові об'єкти тощо. Проте ділова гра звернена до майбутньої професії тих, хто навчається, і моделює у грі умови професійної діяльності, наближені до реальних [3, с.11]. Отримавши роль того, хто навчає (професора, викладача, учителя, репетитора), майбутні вчителі мають

змогу опинитися в аудиторії, класі, спробувати пояснювати певні граматичні структури, опитувати своїх учнів або студентів, виконувати з ними вправи, готуючи їх, наприклад, до контрольної роботи, організувати роботу над помилками тощо). Таким чином, мовленнєва діяльність, яка має місце у процесі ділової гри, мотивує студентів не тільки до оволодіння граматичною, але й професійною компетенцією.

Підготовка проекту, коли студенти одержують завдання, що потребує колективної діяльності усієї групи, є вагомим мотиваційним фактором. Оскільки проект належить тим, хто його готує, особисте включення до діяльності стає стимулом для роботи. Широко розвинена типологія проектів надає багато можливостей для використання її у навчанні англійської мови. Головне, щоб проектна діяльність була досконало спланована і вплетена у зміст заняття [5, с.3].

Вибір виду ігрової діяльності з метою мотивації здійснення іншомовного мовлення залежить, очевидно, від організатора спілкування і його учасників. Необхідно враховувати вікові потреби та інтереси тих, кого навчають, рівень їхньої комунікативної підготовки, мету, яку ставить перед собою викладач.

Ділова гра як спосіб мотивації мовленнєвої діяльності дещо відрізняється від рольової гри. В методиці ділової гри також називають професійно орієнтованою рольовою грою. Обидва види ігор дають можливість наблизити процес навчання до реальних умов спілкування, підвищувати рівень оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, стимулювати пошук оптимальних рішень поставленого завдання, розвивати вміння аргументувати власну точку зору, переконувати, впливати на співрозмовників тощо [6, с. 9]. Головна відмінність ділової гри від рольової — це її звернення до майбутньої професії тих, хто навчається, моделювання у грі умов професійної діяльності, наближених до реальних. Крім того, в основі ділової гри може знаходитися не лише проблемна, але й конфліктна ситуація, вирішити яку мають учасники спілкування разом [3, с. 11], а сама гра має поетапний розвиток, в результаті якого виконання завдань попереднього етапу впливає на хід наступного, на контроль ігрового часу та систему оцінки її результатів [7, с. 131] .

Створення кожної комунікативної ситуації з метою проведення ділової гри залежить, очевидно, від навчальних потреб організатора спілкування і рівня комунікативної підготовки його підопічних. Створення ситуації передбачає наявність проблемного завдання, а також підготовку номенклатури ролей [4, с. 58-71]. Проблемні завдання можуть бути пов'язані з необхідністю знайти оптимальні способи пояснення певного граматичного явища, підбором вправ для автоматизації дій з граматичними структурами, вибором способу перевірки рівня знань тих, кого навчають, прогнозуванням їхніх запитань і підготовкою відповідей тощо. Номенклатура ролей для кожної гри визначається з урахуванням мети, яку ставить перед собою її організатор. Отримавши роль того, хто навчає (викладача, учителя, репетитора), студенти мають змогу опинитися в англійській аудиторії або класі, спробувати пояснювати певні граматичні структури, опитувати своїх студентів або учнів, виконувати з ними вправи, готуючи їх, наприклад, до контрольної роботи, організувати роботу над помилками тощо. Мовленнєва діяльність, яка має місце у процесі такої гри, є не тільки вмотивованою, але й сприяє формуванню професійної компетенції майбутніх учителів паралельно з граматичною.

Особливою ознакою ділової гри є її обов'язкова підготовка. При проведенні рольових ігор комуніканти здійснюють мовленнєві вчинки, напрям розгортання яких визначається самою ситуацією. Попередня підготовка, яка полягає в тому, щоб отримати достатньо інформації про проблеми, може як проводитися, так і може бути відсутня [4, с. 98].

Для початку необхідно підготувати сценарій, який представляє номенклатуру ролей, містить інформацію про дії учасників гри, взаємовідносини між ними, включає опис місця й часу дій, визначає кінцеву мету гри. Оскільки ділова гра, як правило, проходить у декілька етапів, сценарій надає інформацію про кожен з них. На першому етапі студенти вивчають умови гри і рольовий репертуар. Викладач опрацьовує з ними спеціально підготовлені матеріали навчального (для активізації мовного і мовленнєвого матеріалу), соціокультурного або професійного (у нашому випадку методичного) характеру. Цей процес може мати місце на декількох заняттях. З метою підготовки студентів викладач може ознайомити їх зі зразком сценарію ділової гри, скласти з ними карту-схему послідовності ігрових дій, програти окремі фрагменти. Другий етап — це початок гри, коли викладач знайомить учасників із ситуацією, розподіляє ролі, в залежності від умов гри здійснює поділ на пари, групи, команди, роздає відповідні друковані матеріали тощо. Під час гри викладач може пасивно спостерігати, втручатися й надавати необхідну інформацію, або навіть бути учасником гри, програючи одну з ролей. Це залежить від рівня комунікативної підготовки групи та досвіду студентів. На третьому етапі студенти, як правило, працюють разом, оскільки по черзі представляють вироблену в парах або групах позицію з проблемного питання, яке вони обговорювали. Гра може також передбачати здійснення писемного спілкування, коли необхідно написати декларацію, резолюцію і т. ін. Особливістю будь-якої гри є підбиття підсумків. Це останній етап, який проводиться після того, як гра закінчилась, і передбачає аналіз мовних, мовленнєвих помилок студентів, а також коментар з приводу їхньої рольової поведінки.

Щоб допомогти студентам грати ролі наставників у професійних рольових іграх, викладачам варто вже на молодших курсах закладати основи професійної компетенції майбутніх учителів: звертати їхню увагу на мету, типи і види вправ та різні види помилок; залучати студентів до пошуку навчального матеріалу; сприяти їхньому бажанню знаходити й аналізувати зроблені під час усної мовленнєвої діяльності в аудиторії або під час виконання письмових робіт мовні і мовленнєві помилки, обговорювати з ними критерії оцінювання комунікативної діяльності, розвивати вміння створювати, а потім коментувати таблиці і схеми, залучати до пояснення нового граматичного матеріалу і пошуку ілюстративного матеріалу тощо.

Для формування граматичної компетенції використовуються здебільшого некомунікативні вправи, що не відповідає цілям навчання іноземної мови. Але і некомунікативні вправи призначені для формування граматичних навичок можуть стати вмотивованими завдяки використанню гри. Отже використання різних видів ігрової діяльності сприяє створенню високого рівня мотивації при вивченні різних граматичних явищ і допомагає залучати комуніканти до іншомовного спілкування, в тому числі міжкультурного.

Наведемо приклади декількох ігор.

Серед різноманітних видів ігор особливе місце займають:

Рольові ігри.

1. Рольова гра «Близнюки» («Twins»)

Завдання першому партнеру. Ви учасник шкільної художньої самодіяльності. Мрієте стати професійним актором. Цікавитесь всіма театральними жанрами.

Завдання другому партнеру. Ви однокласник та найближчий товариш майбутнього актора. В усьому наслідуєте його. Вас прозвали близнюками.

I am interested in *cinema*. I am interested in *cinema*, too.

Приклади варіантів які в майбутньому можуть бути набрані курсивом: 1 – opera and ballet? 2 – drama, 3 – comedy, 4 – tragedy, 5 – variety show, 6 – classical music, 7 – folk music, 8 – pop music.

Зліва дається репліка першого партнера, справа – другого.

Вправи з підстановки:

2. Рольова гра «Театрали» («Theatre-goers»)

Завдання першому партнеру : Ви Мальвіна. Любите театр. Скажіть, в якому театрі ви були вчора.

Завдання другому партнеру : Ви Буратіно. Скажіть в якому театрі ви побували на минулому тижні.

I went to *the Opera and Ballet Theatre* and I went to *the Dolls Theatre* Yesterday. Last week.

Вправи на засвоєння діалогу.

3. Рольова гра «Інтерв'ю» («Interview»)

Завдання першому партнеру. Ви журналіст газети . Після спектаклю поговоріть з театральним критиком, з'ясуйте, чи сподобалася йому вистава.

Завдання другому учаснику. Ви відомий театральний критик. Вистава вам не дуже сподобалася.

Did you enjoy *the ballet "Swan Lake"* Not very much. I did not *like the dance by Tchaikovsky*.

Фонетичні ігри

1. Чую – не чую. Ціль: формування навиків фонематичного слуху.

Хід роботи: учні діляться на команди. Викладач говорять слова. Якщо викладач говорить слово, в якому є довгий голосний, учні піднімають вгору ліву руку. Якщо в сказаному слові є приголосні звуки, всі учні піднімають обидві руки. Викладач записує помилки граючих на дошці. Перемагає команда, яка зробила мінімальну кількість помилок.

2. Широкі та вузькі голосні. Ціль: формування навиків фонематичного слуху.

Хід роботи: викладач називає слова. Учні піднімають руку, якщо звук вимовляється широко. Якщо голосний вимовляється вузько, руку піднімати не можна. Перемагає команда, яка робить мінімальну кількість помилок.

4. Яке слово лунає? Ціль: формування навичок встановлення адекватних звукобуквених співвідношень.

Хід роботи: учням пропонується набір із 10–20 слів. Викладач починає читати з визначеною швидкістю слова в вільній послідовності. Учні повинні зробити наступне:

Варіант 1. Знайти в списку слова вимовлені викладачем і поставити поряд з кожним з них порядковий номер по мірі їх вимовляння викладачем.

Варіант 2. Відмітити в списку тільки ті слова, які були сказані викладачем.

Варіант 3. Записати на слух слова, яких нема в списку, і намагатися знайти їх в словнику, і, якщо вони не відомі учням, вписати їх значення, встановити, чи були допущенні орфографічні помилки при їх написанні.

Перемагає той, хто найбільш якісно виконає завдання.

5. *Хто швидше?* Ціль: формування та поліпшення навиків становлення звукобуквених співвідношень та значень слів на слух.

Хід роботи: учням роздаються картки, на яких в першій колонці написані слова на англійській мові, а в другій – їх транскрипція, а в третій – переклад слів на українську мову. Слова на англійській мові пронумеровані по порядку написання. Кожен учень повинен, як тільки викладач говорить те чи інше слово, поставити його номер з відповідною транскрипцією та перекладом на українську мову (або з'єднати усі три відношення безперервною лінією). Переможе той, хто швидше та якісніше встановить зв'язок між англійським словом, транскрипцією та перекладом.

6. *Хто правильніше прочитає?* Ціль: формування навички вимови зв'язного вислову чи тексту.

Хід роботи: на дошці записується невеликий віршик або уривок з нього. Викладач читає та пояснює значення слів, речень, звертає увагу на складність вимови окремих звуків. Текст декілька разів читається учнями. Після цього дається 5–7 хвилин для вивчення його напам'ять. Від кожної команди відбирається два–три учні. Текст на дошці закривається і учні повинні розказати його напам'ять. За безпомилкове читання начисляються бали; за кожну помилку знімається один бал. Перемагає команда, яка набирає більше балів.

Лексичні ігри

1. *Цифри*. Ціль: повторення кількісних числівників.

Хід роботи: утворюються дві команди. Справа та зліва на дошці записуються одна кількість цифр в перемішку. Викладач називає цифри одну за одною. Представники команд повинні швидко знайти названу цифру на своїй половині дошки. Перемагає команда, яка швидше упорається з завданням.

2. *Числівники*. Ціль: закріплення кількісних та порядкових числівників.

Хід роботи: утворюється дві команди. Викладач називає порядкові або кількісні числівники. Перша команда повинна назвати попереднє число, друга – наступне (розуміється порядковий або кількісний числівник). За кожну помилку команда отримує штрафний бал. Перемагає команда, яка отримає найменшу кількість штрафних балів.

3. *П'ять слів*. Ціль: закріплення лексики по темі або по одному з пройдених уроків.

Хід роботи: поки учень з однієї команди рахує до п'яти, представник другої команди повинен назвати п'ять слів по даній темі. Учасник, який не впорається з завданням, вибуває з гри.

4. *Більше слів*. Ціль: активізація лексики по пройденим темам.

Хід роботи: утворюється дві команди. Кожна команда повинна назвати як змога більше слів на задану їм літеру. Перемагає команда, яка називає більшу кількість слів. Гру можна проводити в письмовій формі.

Представники команд записують слова на дошці. В цьому випадку при підбитті підсумків враховується не тільки кількість слів, а також правильність написання слів.

5. Озвучення малюнка. Ціль: активізація лексики по вивченій темі, розвиток навиків діалогічного мовлення.

Хід роботи: граючі утворюють пару. Кожній парі видаються малюнки, до яких додаються картки з відповідними репліками. З їх допомогою необхідно озвучити малюнки. Перемагає пара, яка першою підготує діалог і правильно його озвучить.

Граматичні ігри

1. *Гра в м'яч*. Ціль: автоматизація вживання форм дієслова в усному мовленні.

Хід роботи: представник першої команди придумує речення з вивченим дієсловом. Він кидає м'яч партнеру з другої команди та говорить речення, пропускаючи дієслово.

Гравець, який спіймав м'яч, повторює речення, вставляючи правильну форму дієслова, кидає м'яч партнеру з першої команди і називає своє речення, не кажучи дієслово і т.д. За кожну помилку нараховується штрафний бал. Перемагає команда, яка набере найменшу кількість штрафних балів.

2. *Кубики*. Ціль: автоматизація вживання конструкції в усному мовленні

Хід роботи: для гри виготовляються кубики, на гранях яких наклеєні малюнки з зображенням предметів або тварин. Учні діляться на дві команди. Учасники по черзі виходять до столу, підкидають кубик і називають речення з відпрацьованою конструкцією, відповідні сюжету малюнку на одній з граней куба. За кожне правильне придумане речення команда отримує один бал. Перемагає команда, яка набрала більшу кількість балів.

3. *Подарунки*. Ціль: закріплення лексики по темі, автоматизація використання використаних вивчених дієслів в майбутньому часі усному мовленні.

Хід роботи: утворюється дві команди, На дошці записується два ряди слів: 1) найменування подарунка, 2) список дієслів. Граючі повинні сказати, використовуючи дієслова зі списку, що вони будуть робити з подарунками, які отримані на День народження. Кожен учасник гри придумує по одному реченню. Перемагає команда, яка швидше впорається з завданням і складе речення без помилок.

Отже використання ігор, які забезпечують підготовку майбутніх вчителів до професійної діяльності, сприяє формуванню професійної компетенції, забезпечуючи високий рівень мотивації комунікативної діяльності.

Вище викладене засвідчує, що способи мотивації комунікативної діяльності майбутніх фахівців англійської мови у процесі формування англомовної граматичної компетенції є трудомісткими. Їх організація має бути системною, цілеспрямованою, функціонально-орієнтованою. Вона повинна бути невід'ємним компонентом загального процесу формування якісних навичок і умінь спілкування англійською мовою.

Література

1. Скляренко Н.К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н.К.Скляренко // Іноземні мови. - 2011, №1 - с. 15-25.
2. Паршикова О.О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) / О.О.Паршикова. - Донецьк: видавництво "Вебер" (Донецька філія), 2009-296 с.
3. Тарнопольський О.Б. Методика проведення рольових та ділових ігор у навчанні іноземних мов / О.Б.Тарнопольський. - Дніпропетровськ: Видавництво ДУЄП, 2003 - 249 с.
4. Гордеєва А.Й. Навчання старшокласників загальноосвітньої школи обговорення проблем англійською мовою у процесі міжкультурного спілкування / А.Й.Гордеєва: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 - К., 2004 - 249 с.
5. Арванітопуло Є.Г. Проектна робота з англійської мови учнів старшої школи / Є.Г.Арванітопуло // Бібліотечка журналу "Іноземні мови". - Вип. 2 / 2003 - К.: Ленвіт, 2003 - 64 с.
6. Сажко А.А. Профільне навчання іноземних мов у старшій школі / А.А.Сажко // Іноземні мови. - 2011. -№2.- с. 5-9.
7. Кміть О.В. Ділова гра у навчанні професійно спрямованого англійського спілкування студентів-міжнародників старших курсів / О.В.Кміть // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. - Чернігів: ЧДПУ, 2007. - №48. - с. 130-133.
8. Йоанна Заранська. Английская грамматика в стихах / Й.Заранська // - БММ АО, - М., 1997 - 207 ст.

РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБІНАРІВ

*Ірина Верхогляд,
кандидат біологічних наук, доцент,
викладач приробничих дисциплін*

В умовах інформатизації суспільства особливо важливою стає проблема підготовки молоді і дорослих до використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Освіта фахівця не завершується у вищому навчальному закладі, вона формується і наповнюється новим змістом впродовж усієї його професійної діяльності. У межах кожного рівня професійної освіти основним завданням додаткової освіти є безперервне підвищення кваліфікації фахівця.

Додаткова освіта спрямована на усебічне задоволення освітніх потреб людини в інтелектуальному, духовно-моральному, фізичному і професійному вдосконаленні і не супроводжується підвищенням рівня освіти.

Оскільки одним з пріоритетних напрямів розвитку додаткової освіти є підвищення її доступності, перспективною формою навчання стає дистанційне навчання. Для успішного дистанційного навчання важливим аспектом є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання, у тому числі і тих, які можна використати для передачі знань на відстані. З 2009 року розпочалося активне поширення нового засобу спілкування – вебінара. Вебінар – семінар, організований за допомогою веб-технологій.

На відміну від інших форм дистанційного навчання, вебінар дозволяє забезпечити широке охоплення аудиторії, з одного боку, і зберегти при цьому інтерактивність навчання. Під інтерактивністю навчання розуміється можливість використання медіа-засобів у процесі передачі знань і можливість отримання учнем зворотного зв'язку в режимі онлайн у рамках освітнього процесу.

Модернізація системи освіти в Україні ставить завдання впровадження інноваційних методів навчання і орієнтована на реалізацію високого потенціалу комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, у тому числі дистанційних освітніх технологій при опосередкованій (на відстані) взаємодії студента і викладача.

У останні десять-п'ятнадцять років разом з традиційною формою навчання успішно розвивається інтернет-освіта, тобто освіта, яку можна отримати дистанційним шляхом.

На сьогоднішній день у нашій країні інтернет-освіта знаходиться на етапі становлення. Але вже багато вищих навчальних закладів пропонують онлайн форму навчання з отриманням диплому або сертифікату.

Інтернет-освіта – це навчання на базі комунікаційних технологій, яке здійснюється за індивідуальною програмою і під спостереженням фахівців-викладачів. У інтернеті можна розширити коло своїх знань, навчаючись за програмами, які розраховані на широку аудиторію. Але увагу людей все більше привертають можливості інтернет-навчання, які дозволяють після закінчення курсу отримати відповідний диплом вищого навчального закладу, сертифікат або навіть вчену ступінь. Форми навчання при цьому різні: віртуальні класні кімнати і бібліотеки, електронна пошта і розсилка навчальних матеріалів, аудіо- і відео конференції.

Безумовно, що сьогодні здобуття вищої освіти це необхідність. Без неї важко знайти престижну, високооплачувану роботу, зробити успішну кар'єру.

Дистанційна освіта дає можливість вчитися кожному, отримати обрану спеціальність і, отже, підвищити свої шанси на успіх у житті.

При цьому дистанційна освіта має безумовні переваги, оскільки дозволяє вчитися паралельно з основною діяльністю людини, не обмежує у виборі вищого навчального закладу і професії.

Можливість дистанційного навчання уперше з'явилася в середині дев'ятнадцятого століття. Тоді для цього використали звичайну пошту. У другій половині минулого століття почався процес інтернаціоналізації освіти і глобалізації суспільства, який привів до поширення різних форм дистанційного навчання. Але справжнім проривом у цьому питанні став інтернет. Як тільки він міцно увійшов до нашого життя, здобуття освіти через інтернет стало частиною загальної системи освіти у всьому світі.

У СРСР дистанційна освіта була досить поширена, але головним чином у вигляді заочного навчання.

На сьогодні в нашій країні інтернет-освіта знаходиться на етапі становлення. Широке впровадження методів і технологій системи дистанційної освіти в Україні регламентується державними освітніми програмами. З державної точки зору, головна перевага дистанційного навчання полягає в тому, що воно одночасно сприяє як підвищенню ефективності освітніх систем, так і зниженню витрат на їх зміст.

Дистанційне навчання природним чином інтегрується в реальну систему навчання університету (очне, заочне, вечірнє, екстернат),

удосконалюючи і розвиваючи її за рахунок створення мобільного інформаційного середовища навчання, розширення мережі освітніх структур (філій, представництв) в Україні і за кордоном. Важливим чинником у напрямі розвитку сучасної освіти є формування у студентів навичок і умінь самостійної когнітивної діяльності з використанням сучасних і перспективних засобів інформаційних технологій. Такий підхід забезпечує принципово новий рівень доступності освіти, рівні освітні можливості найширшим верствам населення при збереженні її якості.

Комплексна система дистанційної освіти для удосконалення професійної освіти включає:

- побудову системи управління знаннями;
- організацію освітнього порталу;
- кваліфікований професорсько-викладацький склад;
- навчання, оцінку і тестування слухачів.

Для успішного електронного навчання важливим є знання усіх сучасних інструментів, що стосується впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання, у тому числі і тих, які можна використати для передачі знань на відстані.

Проведення відео- і телевізійних лекцій, круглих столів, комп'ютерних відеоконференцій, можливість частих онлайн-консультацій з викладачем роблять взаємодію студентів з викладачами навіть інтенсивнішими, ніж при традиційній формі навчання. Інтенсивні телекомунікаційні взаємодії слухачів між собою і з викладачами-консультантами дозволяють проводити електронні семінари, ділові ігри тощо.

Одним із ефективних та популярних інструментів системи дистанційної освіти є вебінари, тобто інтерактивні семінари, що проводяться у мережі Інтернет, дозволяють залучати до викладацької діяльності і консультування фахівців найвищого рівня, що робить доступним отримання якісних знань для очної і заочної форми навчання студентів, молодих учених і усіх зацікавлених фахівців [1-5].

Вебінар (веб + семінар = вебінар) групова робота в Інтернеті з використанням сучасних засобів спілкування відео, флеш, чату тощо.

Вебінар – це слово-неологізм, один з видів веб-конференції. Він має свої особливості. Наприклад, під час веб-конференції кожен з учасників знаходиться біля свого комп'ютера, і зв'язок, як правило, односторонній. Технологія вебінарів дозволяє організувати двосторонній зв'язок в режимі реального часу, у слухачів можуть виникати питання, які найчастіше задають через чат або за допомогою веб-камери; при цьому тривалість вебінара не більше 1-2 год.

Для участі у вебінарі потрібні комп'ютер з доступом в Інтернет; наявність устаткування для конференц-зв'язку (мікрофон, навушники, веб-камера), програмне забезпечення для аудіо- і відео- трансляції, супровід ведеться за допомогою web-сервісів.

Технологія проведення вебінарів є дуже перспективною для організації моделі навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій для форм змішаного навчання, яка включає комбінацію різноманітних форм і стилів навчання, моніторингу учбового процесу із застосуванням технологій elearning.

Дуже активно ця технологія вже давно використовується в середовищі бізнес-освіти з метою підвищення кваліфікації. В учбовому процесі переваги вебінара використовуються ще недостатньо.

У сучасному світі носії унікальних вузькоспеціальних знань, необхідних для забезпечення підготовки високоякісних професійних і наукових кадрів, відрізняються географічною відокремленістю і великою зайнятістю. Тому інтерактивне навчання є ефективним методом залучення кадрів високої кваліфікації для відкритої освіти.

Проведення вебінара відбувається в "віртуальному класі" за допомогою підключення учасників до запланованого заходу. Учасники можуть чути і бачити лектора, ставити питання (у чаті або через голосовий зв'язок). На екрані можуть транслюватися електронні матеріали: презентації PowerPoint, відеофайли, малюнки, документи MS Office і тому подібне. Ведучий вебінару може використати інструменти електронної дошки для малювання, проводити опитування в режимі реального часу. Він має можливість демонструвати власний робочий стіл комп'ютера і проводити показ вправ. Після завершення заходу залишається запис вебінара, який можна використати в цілях навчання.

Деякі сервіси мають в розпорядженні інструмент редагування записів. Сервіс проведення заходу припускає розподіл за ролями: адміністратор; викладач; модератор; учасник.

Адміністратор виконує завдання за призначенням вебінара, реєстрацію і оповіщення слухачів.

Викладач проводить заняття, організовує онлайн-тестування, має доступ до усіх функцій вебінара. У викладача, зареєстрованого у віртуальному класі, є особистий кабінет, де він може планувати і створювати свої заходи. У кабінеті відображається розклад з усіма заходами і завданнями, зберігаються відео-записи і статистика проведених вебінарів, зберігаються учбові матеріали. Слід зазначити, що на веб-занятті може бути декілька викладачів.

Викладач може поєднувати функції адміністратора і модератора: самостійно складати розклад вебінарів і підтримувати контроль серед слухачів під час проходження вебінара.

Модератор має право доступу до налаштувань конференції, є помічником викладача і виконує адміністративні дії з проведення заняття: пояснює права слухачів, відповідає на питання в чаті в межах своєї компетенції, перевіряє питання, що задаються в чаті тощо.

Слухач активно бере участь у вебінарі, відповідає на питання викладача в чаті, може "підняти руку", тобто поставити питання за ходом заняття.

Система адміністрування більшості Інтернет-платформ має в розпорядженні сервіс реєстрації слухачів, що дозволяє запрошувати на вебінари і нагадувати про наближення події по електронній пошті. Можливе надання єдиного посилання на вебінар незареєстрованим користувачам, де вони повинні ввести свої дані для ідентифікації. Існує ряд інструментів навчання, які прийшли з традиційного навчання, і залишаються обов'язковими постійно. В той же час більшість інструментів навчання постійно оновлюються в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Зокрема, традиційно саме спілкуванню відводиться головна роль у процесі навчання. Спілкування – багатоплановий процес встановлення і

розвитку контактів між людьми, які спрямовані на обмін інформацією, сприйняття і розуміння іншого, орієнтуючись на певну тактику і стратегію взаємодії. Засоби спілкування не є постійними. У цьому процесі важливе місце займають технології Веб 2.0., які б дозволили:

- забезпечити простоту в спілкуванні і співпраці усіх учасників учбового процесу за допомогою мережових технологій, створення соціальних співтовариств, засобів колективного спілкування і обміну знаннями;

- реально впровадити особистісно-орієнтовані технології навчання в умовах корінної зміни ролі викладача з основного джерела отримання знань у фасилітатора учбового процесу.

Фасилітація - стиль педагогічного спілкування, який передбачає полегшену взаємодію в ході спільної діяльності студентів і викладачів; не нав'язлива допомога групі або окремій людині в пошуку способів виявлення рішення проблем, налагодженні комунікативної взаємодії між суб'єктами діяльності.

Якісний дистанційний учбовий процес обов'язково припускає спілкування асинхронне (пошта, форум) і синхронне (чат, скайп).

Системи управління учбовим контентом передбачають створення і розміщення на їх базі електронних учбових курсів. Студент дістає персональний доступ до такої системи, яка забезпечує йому можливість користуватися у будь-який слухний для нього час розміщеними там учбовими матеріалами. При цьому він отримує не лише статичний текст в електронному форматі, а мультимедійні і відео ресурси і сервіси для колективного використання і спілкування як в онлайн так і в офлан режимах на зразок форумів, блогів тощо.

Вебінар, як правило, проводиться через соціальні сервіси в Інтернет, для чого необхідно зареєструватися на відповідному сайті і відкрити свій віртуальний клас.

Програмне забезпечення для проведення вебінарів, як правило, дозволяє:

- демонструвати документи в найбільш поширених форматах;
- передавати мову і відеозображення ведучого і декількох учасників;
- спілкуватися в чаті;
- демонструвати відеоролики;
- малювати графічні об'єкти і текст на білій дошці;
- розміщувати файли для обміну;
- проводити опитування слухачів.

Вебінари можуть бути використані для проведення:

- лекцій із зворотнім зв'язком;
- тематичних семінарів;
- захисту виконаної роботи;
- групової роботи;
- проведення опитувань;
- демонстрації техніки роботи на комп'ютері;
- презентації;
- тренінгів.

Для проведення вебінара достатня наявність досвіду створення презентацій PowerPoint, проведення аудиторного заняття, використання педагогічних технологій і соціальних сервісів Інтернет.

Під час проведення вебінара використовуються наступні режими:

Управління. Відключення мікрофону, виключення камери, перехід до документів у різному форматі.

Малювання. При необхідності можна виділити елементи презентації за допомогою інструментів малювання або указки.

Презентація. Перехід по слайдах презентації.

Опитування. Для інтерактивної роботи з учасниками можна провести опитування і подивитися результати.

Запис. Вебінар записується продюсером.

Таким чином, вебінар – це технологія, що дозволяє повною мірою відтворити умови загальної форми організації навчання, а саме семінарського, лабораторного заняття, лекцій, використовуючи засоби аудіо, відео обміну даними і спільної роботи з різними об'єктами, попри те, що його учасники можуть фізично знаходитися в різних місцях. Таким чином створюється віртуальна "аудиторія", що об'єднує усіх учасників вебінару.

Вебінар можна трактувати як віртуальний семінар, організований за допомогою Інтернет-технологій. Вебінар має головну ознаку семінару - інтерактивність, яка може бути забезпечена за допомогою моделі: доповідач - слухачі, які ставлять питання і обговорюють їх, причому в ролі доповідача може бути як викладач так і студент, залежно від ролі, яку він повинен виконувати за сценарієм проведення такого семінару.

Вебінар має усі переваги традиційного семінару, відтворюючи можливості особистого спілкування між слухачами, а також живого спілкування між слухачами і доповідачем. Такі вебінари мають наступні переваги:

- відсутність географічних обмежень;
- розмір аудиторії, обмежений лише технічними можливостями і завданнями заходу;
- заощадження часу і засобів як організатора, так і учасників.

Головний недолік вебінару – менша кількість каналів взаємодії з аудиторією і, як наслідок:

- слабкіший зворотний зв'язок з учасниками (не можна побачити їх реакцію);
- менше можливостей контролювати учасників (не можна перевірити, слухають вони чи ні);
- менше можливостей утримувати увагу аудиторії (як показує досвід, через 90 хв. вебінару аудиторія "вимикається" – майже не сприймає інформацію);
- менше можливостей для емоційного включення аудиторії в процес навчання.

Таким чином, вебінари відносяться до тієї технології, яка сумісна з багатьма організаційними формами і методами навчання. Проте учасникам вебінарів потрібен час для розвитку спеціальних навичок, необхідних для роботи в режимі вебінару. Навчання, що відбувається за допомогою вебінару, це приклад синхронного навчання, коли викладач дає студентам учбовий матеріал, вправи, відповідає на питання аудиторії, оцінює рівень засвоєння знань через віртуальне спілкування в реальному часі.

Література

1. Базы знаний по дистанционному обучению [Электронный ресурс]: / содержит статьи, ссылки по информационным ресурсам, записи

- вебинаров–электрон. текст. дан. М.: Сообщество e-Learning PRO. – 2011. Режим доступа: <http://www.elearningpro.ru/>.
2. Архангельский, Г.А., Работа 2.0: прорыв к свободному времени [Текст] / Г.А. Архангельский. – М.: Изд. «Манн, Иванов и Фербер». – 2010. – 192 с.
3. Гуцин, О.П., Необходимый компонент системы проведения удаленных занятий–вебинар [Электронный ресурс]: Информационные ресурсы и технологии в образовании // Мат. XVII Всерос. науч.-метод. конф. "Телематика 2010" / О.П.Гуцин. – Электрон. текст. дан. – Ижевск: Удмуртский гос. универ. – 2010. – Режим доступа: http://tm.ifmo.ru/tm2010/db/doc/get_thes.php?id=134.
4. Стародубцев, В.А., Практические рекомендации преподавателям по подготовке и проведению вебинаров [Электронный ресурс]: ГОУ ВПО НИ ТПУ / В.А. Стародубцев. – Электрон. текст. дан. – Томск: Томский политех. универ. – 2009. – 88 с. – Режим доступа: http://portal.tpu.ru/idotpu/teacher/documents/RECOM_WEBINAR.pdf.__
5. Ильчук, П.А., Использование веб-семинаров в дистанционном обучении [Электронный ресурс]: Мат. XVIII Всерос. науч.-метод. конф. «Телематика 2011» / П.А. Ильчук, К.В. Козлова, М.Р. Меламуд. – Электрон. текст. дан. – М., – 2011. – Режим доступа: http://tm.ifmo.ru/tm2011/db/doc/get_thes.php?id=341.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА НА ЗАНЯТИЯХ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТОВ

*Татьяна Гришко,
старший преподаватель,
преподаватель русского языка*

Сегодня с особой остротой встает вопрос о духовном, нравственном и интеллектуальном развитии молодого поколения - поколения нового века. Люди будущего - это люди высокой эстетической и этической культуры. Неслучайно исследование таких проблем, как гуманизация и гуманитаризация, занимает значительное место в системе современного образования.

Искусство играет ведущую роль в эстетическом воспитании, потому что является наиболее концентрированным выражением эстетического отношения человека к действительности. Важны и равноправны все виды искусства. К.Д.Ушинский писал: «*Каждый вид искусства воздействует на определенные способности человека*», поэтому использование музыки, живописи и других видов искусства на занятиях языка и литературы представляется вполне возможным и закономерным.

Концепцию изучения литературы как искусства слова в рамках раскрываемой системы работы можно представить следующим образом.

Цели изучения литературы как искусства слова:

1) пробуждать эстетические чувства, формировать эстетический вкус, а на этой основе — эстетические взгляды, входящие в структуру мировоззрения личности;

2) формировать умение эстетического анализа;

3) прививать понимание «художественного произведения как *организма*», в единичности которого может воплощаться целостность различных форм искусства. [2, с. 178]

Теоретическим основанием использования различных видов искусства на занятиях литературы может служить следующее:

1) культурно-исторический процесс в целом пронизывает все виды искусства, поэтому основные стили и направления, как категории, прежде всего мировоззренческие, являются общими для различных видов искусства. Например. **Тема. Реализм в творчестве Л.Н.Толстого, Н.А.Некрасова, И.Е.Репина, М.П.Мусоргского.**

М.Горький говорил о **Льве Толстом**, что произведения его «написаны со страшной, почти чудесной силой». Эта сила изображения жизни определяется непревзойдённым реализмом творчества Толстого. Стремление к глубочайшей жизненной правде вплоть до «срывания всех и всяческих масок» - **основная черта художественного реализма Толстого.**

В музыке реализм и народность наиболее ярко проявились в творчестве великого русского композитора **Модеста Петровича Мусоргского**. Творчество Мусоргского развивалось под влиянием русской народной песни и лучших традиций народного искусства. По мнению композитора, музыка призвана отражать реальную жизнь простого человека со всеми её радостями и невзгодами. **Правда жизни стала творческим девизом композитора.** Острые социальные конфликты 60-70 годов XIX века отразились в музыке М.П.Мусоргского. Композитор обращается к историческим событиям, сюжетам, позволяющим раскрыть противоречия российской жизни, трагедию народа, грозный размах освободительной борьбы. Отсюда ясен смысл высказывания Мусоргского: «*Прошедшее в настоящем - вот моя задача*». Особенно это относится к его операм "Борис Годунов" и "Хованщина", в которых события прошлых веков предстают перед нами в современном аспекте. Эти оперы положили начало развитию так называемой «*народной музыкальной драмы*». В них воссоздан колорит далёкой исторической эпохи, народ впервые становится подлинным героем, а не фоном, на котором разворачивается действие. Особо волновала Мусоргского тема страданий русского народа. Одним из наиболее ярких произведений, посвящённых этой теме, является романс «Сиротка», для которого Мусоргский написал не только музыку, но и слова.

Не менее ярко реализм и народность проявились в живописи, особенно в творчестве художников-передвижников, одной из задач которых было просвещение общества, привлечение внимания к общественным проблемам.

Одна из самых сильных и известных картин передвижных выставок – «*Бурлаки на Волге*» **И.Е. Репина**. Замысел этого полотна появился у художника во время одной из прогулок по берегу реки, когда рядом с разодетыми господами он увидел ватагу грязных, в разорванной одежде бурлаков. Сюжет этой картины перекликается со стихотворением **Н.А.Некрасова «Размышления у парадного подъезда»:**

*Выдь на Волгу: чей стон раздаётся
Над великою русской рекой?
Этот стон у нас песней зовется —
То бурлаки идут бечевою!..*

*Волга! Волга!.. Весной многоводной
Ты не так заливаешь поля,
Как великою скорбью народной
Переполнилась наша земля...*

2) также едиными для литературы и других видов искусства являются основные законы художественного мышления (например, художественный образ как способ освоения действительности).

Для эффективного использования живописи, музыки и других видов искусства на занятиях литературы необходимо придерживаться следующих принципов, разработанных и проверенных в ходе практической преподавательской деятельности.

Во-первых, педагог должен понимать и учитывать специфику различных видов искусства. Общеизвестно, что все виды искусства, как формы общественного сознания, обладают общими свойствами искусства, являются художественно-образным отражением общественно-исторического бытия людей, процесса их жизни. Следует отметить, что различные виды искусства имеют много общего:

- художественной образ;
- система образов;
- композиция – прием повтора, контраста, композиционной рамки;
- характер персонажей.

Важным в данной работе является умение выявить специфические черты, которые, прежде всего, обусловлены спецификой средств выражения различных видов искусства (**в литературе — слово, в музыке — звук, в живописи — цвет**).

Общие точки соприкосновения различных видов искусства дают основание для сближения в плане идейного единства произведений. В этом случае естественно использовать так называемые программные произведения как музыкальные, кинематографические, так и произведения станковой и монументальной живописи. Эта форма работы предоставляет возможность проследить развитие идеи в двойном и даже в тройном ракурсе с помощью приема сопоставления (**например, роман А.С.Пушкина «Евгений Онегин» и опера П.И.Чайковского; сказка П.П.Ершова «Конек-Горбунук» и музыкальный одноименный мультфильм; поэма А.А.Блока «Двенадцать» и иллюстрации Ю.Анненкова к ней**).

При использовании, например, живописного ряда на занятии, особенно портретов, может произойти как бы «столкновение» литературного образа и художественного (живописного); образовавшаяся «вспышка», возможно, позволит по-новому осмыслить литературный образ, увидеть другие, остававшиеся до сих пор в тени, его стороны.

Жанром живописи, так тесно связанным с литературой, является портрет. Тема портрета проходит через всю литературу. Портрет как жанр живописи может по-разному использоваться на занятиях литературы: при знакомстве с личностью писателя, в процессе изучения художественного произведения, а также на занятиях по развитию речи.

Жанру портрета были посвящены исследовательские работы студентов III курса издательского дела и редактирования **Кононенко Марины «Портрет как точное отражение литературного образа»** и **Дейкун Екатерины «Взаимосвязь портрета в литературе и живописи»**.

Проведя исследования, студенты пришли к общему выводу, что литература и живопись - самостоятельные виды искусства, которые отображают явления социально-исторической действительности независимо друг от друга. Поэтому взаимосвязь между ними можно найти только таким образом: находить точки соприкосновения двух искусств. Живописец творит образы, воплощая в них собственные идеалы, а это может не совпадать с литературным образом. На первый взгляд искусства разные, но живописный и литературный образы переплетены тысячами ниточек.

Вторым, не менее важным принципом является признание главенствующей роли литературы на занятиях, так как необходимо, прежде всего, сохранить впечатление непосредственно от литературного произведения.

Например, включение музыки в ход занятия, как и любого другого вида искусства, должно основываться на четкой и ясной цели, преследуемой преподавателем и направленной, прежде всего, на литературное произведение. При изучении лирики **А.Пушкина** или **С.Есенина** для углубленного анализа некоторых стихотворений можно использовать музыкальные произведения разных авторов, написанные на данное лирическое произведение. Цель этого приема — выявление в самом стихотворении возможностей для многообразного композиторского подхода, определение наиболее удачного, по мнению студентов и преподавателя, музыкального произведения, с точки зрения полноты воплощения поэтического смысла. **Таким образом, всю свою деятельность в данном направлении необходимо подчинить интересам литературы.**

Сохранению главенствующей роли литературы помогает **третий принцип** — **системности**, который предусматривает:

1) использование музыки и произведений живописи в качестве фона для создания эмоционального настроения аудитории на восприятие литературного произведения, то есть для усиления эмоционального воздействия художественного произведения.

2) литературно-музыкальные композиции как форма активизации внимания студентов особенно успешны на занятиях при знакомстве с личностью и творчеством писателя или поэта;

3) сопоставительный анализ с целью углубить понимание идейного содержания художественного произведения, многогранности и особенности художественного образа, приемов его создания (эффективен сравнительный анализ произведений, отражающих в разных видах искусства одно понятие);

4) использование музыкального или изобразительного ряда с целью характеристики личности писателя, его эпохи, его художественного метода, времени создания определенного произведения;

5) в качестве иллюстрации к какому-либо эпизоду художественного произведения с целью раскрытия смысла данного фрагмента в рамках системы художественного целого всего произведения;

6) как дополнительный пример (пояснение), возможно, более понятный, с целью эффективного усвоения, например, некоторых теоретических понятий, принципов построения художественного произведения и его внутреннего развития.

Только в результате проведения регулярных занятий с привлечением на них различных видов искусства можно надеяться на приобретение студентами навыков эстетического анализа, охватывающего широкое поле различных видов искусства, существующих в едином пространстве.

Например. Тема занятия. **Романтизм в литературе XIX ст. Произведения И.Гете, М.Лермонтова.**

Цель: Приобщить студентов к прекрасному миру поэзии, музыки, живописи.

Оборудование. Портреты писателей, выполненные известными художниками (Г.Гассен, П.Заболоцкий), музыкальные произведения Бетховена «Лунная соната», романсы «Горные вершины», «Парус» А.Е.Варламова, звуки моря, «Аве Мария» Ф.Шуберта).

В ходе занятия для эмоционально-образного восприятия стихотворений поэтов используются картины художников, музыкальные произведения.

Сплав искусства на занятиях создает в сознании студентов яркий образ определенного явления. Например, при изучении творчества А.П. Чехова нужно хотя бы кратко сказать о политической и литературной обстановке 80-х годов. При этом важно, чтобы студенты не просто представляли проблемы эпохи, но почувствовали ее дух, своеобразие. Если прослушать отрывок из финала в 6-й симфонии Чайковского, прочесть начало 2-ой главы поэмы Блока «Возмездие», показать портрет Победоносцева работы В.Серова и статую Александра III, сделанную скульптором П. Трубецким, то у студентов возникает в яркий образ эпохи с ее трагическим оцепенением, отчаянием и страстными поисками выхода.

*Век девятнадцатый, железный,
Воистину жестокий век!
Тобою в мрак ночной, беззвездный
Беспечный брошен человек!
В ночь умозрительных понятий,
Матерьялистских малых дел,
Бессильных жалоб и проклятий
Бескровных душ и слабых тел!*

А.Блок. «Возмездие»

В своей картине художник В.Серов представляет чиновника и человека этой эпохи. Константин Петрович Победоносцев – российский государственный деятель, учёный-правовед, действительный тайный советник. Преподавал законоведение и право будущему императору Александру III и пользовался большим влиянием на него. Содействовал развитию искусств и ремесел.

Знакомя студентов с творчеством А.П.Чехова, целесообразно провести параллель с жизнью и творчеством художника И.Левитана. Анализируя произведения Чехова и картины Левитана, студенты ощущают себя частью изображенного художниками мира.

Дружба с Левитаном, восхищение его работами многое дали Чехову как писателю и мыслителю. Как и Левитан, он готов был «душу отдать за удовольствие поглядеть на теплое вечернее небо, на речки, лужицы, отражающие в себе томный, грустный закат» и особенно любил весну. «Майские сумерки, нежная молодая зелень с тенями, запах сирени, гудение жуков, тишина, тепло - как это ново и необыкновенно, хотя

весна повторяется каждый год» (из повести А.Чехова «Моя жизнь»). Для сопоставительного анализа можно использовать картины Левитана «Вечер» и «Солнечный день. Весна».

В рассказе "Человек в футляре" (1898) пошлости и мелочам обывательского быта противостоит красота, бесконечность природы и вызываемых ею чувств и мыслей: *«Когда в лунную ночь видишь широкую сельскую улицу с ее избями, стогами, уснувшими ивами, то на душе становится тихо; в этом своем покое, укрывшись в ночных тенях от трудов, забот и горя, она кротка, печальна, прекрасна, и кажется, что и звезды смотрят на нее ласково и с умилением и что зла уже нет на земле и все благополучно»*. (Для сопоставительного анализа - картина Левитана «Вечерний звон»).

Важнейшим этапом работы является подготовка студентов к занятиям. Они находят названные произведения и репродукции картин из разных источников, готовят сообщения об авторах и создают презентации, учатся работать с текстами искусствоведческого характера. Литературное произведение становится понятным и близким студентам лишь при условии его связи с жизнью современного общества, с личностью каждого из них, поэтому при изучении литературы немаловажное значение приобретает формирование социокультурной компетенции.

Например, перед изучения лирики А.Блока можно дать задание подготовить творческую работу «Женский образ в стихотворении А.Блока «Незнакомка» и в картине И.Крамского «Неизвестная», требующее навыков сравнительного анализа произведений разных видов искусства.

Результатами системы работы по использованию на занятиях литературы различных видов искусства можно считать следующее:

1) студенты умеют:

- поделиться своими впечатлениями;
- пользоваться эмоционально-экспрессивной лексикой, строить сопоставительно-оценочные высказывания;
- проводить параллели;
- видеть взаимосвязь между отдельными видами искусства и их произведениями;
- владеть основной искусствоведческой терминологией;

2) студенты имеют навык:

- ассоциативного мышления;
- образного видения стихов через их иллюстрирование;
- сравнительного анализа произведений различных видов искусства;

3) студенты имеют представление о культурно-историческом процессе.

Таким образом, сопоставительный анализ произведений разных видов искусств – литературы, музыки и живописи – развивает образное мышление и речь, вызывает у студентов потребность в высказывании, формирует эстетический вкус, то есть способствует воспитанию гармоничной личности, готовой к речевому взаимодействию в любой коммуникативной ситуации. Это и является главной целью использования компетентностного подхода в преподавании филологических дисциплин.

Литература

1. Аншевица С. Н. Взаимосвязь литературы, живописи и музыки на уроках литературы / С. Н. Аншевица // Русский язык в школе. – 1989, №6, с.30-33.
2. Барахов В. С. Литературный портрет: (Истоки, поэтика, жанр) / В. С. Барахов. – Л. : Наука, Ленинградское отделение, 1985. – 312 с.
3. Виппер Б. Проблема сходства в портрете / Б. Виппер // Сборники Московского Меркурия по истории литературы и искусства. – М., 1917. – 350 с.
4. Маркова О. В. Литературный портрет в системе биографических жанров : [монография] / О. В. Маркова. – Хабаровск : Изд-во ДВГУПС, 2007. – 116 с.
5. Тагер Е. Б. Жанр литературного портрета в творчестве Горького // Избранные работы о литературе / Е. Б. Тагер. – М.: Советский писатель, 1988. – 512 с.

**ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНОГО МАТЕРІАЛУ НА ТЕКСТИ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА СТУДЕНТАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ –
ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ФОРМУВАННЯ
ВЧИТЕЛЯ-ПРОФЕСІОНАЛА**

*Анатолій Довженко,
старший викладач,
викладач музичного виховання*

Як навчальний предмет і як мистецтво, музика несе в собі потужний заряд духовної енергії, здатної впливати на людську особистість. Саме музика спроможна від покоління до покоління передавати гармонією звуків мелодій загальнолюдські цінності, позитивно впливати на світогляд, інтелект, творчі здібності наших вихованців. Заняття музикою в умовах демократичної, незалежної держави формують оптимістичні настрої у студентів, викликають радість спілкування зі світом прекрасного, збуджують патріотичні почуття.

Першочерговим завданням викладача музики у педагогічному коледжі є виховання у студентів засобами мистецтва національної свідомості, приналежності до свого роду, української нації. На музичних заняттях в коледжі студенти опановують теоретичні та методологічні основи музичного навчання та виховання, які вони потім впроваджуватимуть на уроках музичного мистецтва в школі. Це і ознайомлення школярів з основними жанрами і типами музики, це і ознайомлення з яскравими зразками тематично дібраних народних і професійних, сучасних і класичних творів для слухання і виконання. Вихованню ціннісних орієнтацій у сфері музики, музичних інтересів, смаків і потреб, розвитку загальних і музичних здібностей, творчого потенціалу особистості сприятиме також більш поглиблене вивчення музичного матеріалу на основі поетичної творчості Тараса Григоровича Шевченка.

У репертуарі Народного артиста України Василя Зінкевича є пісня, яка має назву : «Шлях до Тараса».

В дні перемог і в дні поразок,
 В щасливі дні і в дні сумні
 Іду з дитинства до Тараса,
 Несу думки свої земні.
 Коли в душі моїй тривога,
 Коли в душі пекельний щем,
 Іду до нього, до живого
 У всесвіт віршів і поем.
 Крізь вітер злий карбую кроки
 І чую серцем кожну мить:
 "Реве та стогне Дніпр широкий",
 Щоб розбудити всіх, хто спить.

Слова цієї пісні, створеної українським поетом Юрієм Рибчинським та композитором Олександром Осадчим досить переконливо і правдиво передають глибоку шану і любов українських людей до поетичної творчості Тараса Григоровича Шевченка.

Минають роки, але багато українців, читаючи твори Тараса Шевченка, відчують силу його магнетичної влади над поколіннями. Його поезія вимірюється двома вершинами – загальнолюдське звучання і разом з тим глибоко національне призначення.

Як людина всебічної культури з незалежним і оригінальним мисленням, українську поетичну мову Великий Тарас зумів піднести у своїх творах до високого рівня романтичного вираження, найтонші людські почуття, найінтимніші особисті переживання так щемливо і правдиво передати у світлі соціальних проблем. Недаремно свою збірку поетичних творів поет назвав “Кобзарем”. Адже кобзар – це, власне, не стільки поет, скільки співець. Та й свої поетичні твори Шевченко часто трактував як пісні-думи («За що сірому ти поцілуєш? // За пісню-думку?// Ой гаю, гаю, // Й не такі, як я, дармо співають») («N.N.»).

Мамину пісню, дідові розповіді про гайдамацтво, красу рідної природи Тарас Шевченко проніс через усе своє страждання життя. Поезія найвищої любові до «святої України» виросла з фольклорного джерела і стала найголовнішим рушієм творчого життя поета. Недарма ж багато віршів Т. Шевченка вважалися народними і були дуже популярними ще за його життя.

Україною, її славною історією, народною культурою, українськими піснями був сповнений весь внутрішній світ Тараса Шевченка. Автор книжки «Полум'яне слово Шевченка в музиці» Ніна Королук привертає увагу на те, що «зі зверненням професіональних композиторів до поезії Кобзаря в українській музиці виникає окремий могутній пласт – музична Шевченкіана, яка вражає своєю свіжістю, різнобарвністю і невичерпністю». Тільки у XIX ст. до творчості Тараса Шевченка зверталися композитори: П. Ніщинський («Вечорниці» до драми «Назар Стодоля»), А. Вахнянин («Садок вишневий»), С. Воробкевич («Думи мої», «Минають ночі» тощо), М. Вербицький («Заповіт»), М. Аркас (опера «Катерина»). Солоспіви на вірші Шевченка створювали П. Сокальський, В. Заремба, А. Вахнянин та ін. Деякі з них стали народними піснями і не завжди відомі автори музики, як-от М.

Гайворонський, автор чудових пісень «Така її доля» та «Тече вода». Написано безліч хорових творів на слова поета. Без сумніву, неперевершеним інтерпретатором поезій Т. Шевченка у ХІХ ст. є М. Лисенко. Його музика до «Кобзаря» містить понад 80 творів різних жанрів: пісень, дуетів, кантат, поем. Початок ХХ ст. ознаменувався кантатами та хорами С. Людкевича (знаменита кантата-симфонія «Кавказ»), К. Стеценка («У неділеньку у святую»), Л. Ревуцького (кантати-поєми «Хустина» та «Ой чого ти почорніло»), вражаючими творами Б. Лятошинського («За байраком байрак», «Із-за гаю сонце сходить») і багатьма іншими. З'являються музично-театральні, симфонічні та хорові полотна М. Вериківського, К. Данькевича, В. Корейка, Г. Майбороди, Є. Станковича, Л. Дичко. Музичальність, наспівність Шевченкової поезії дуже близька до народнопісенної творчості. Взаємозв'язок поезії Кобзаря з народною піснею детально й досконало вивчали українські музичні науковці: М. Грінченко, М. Гордійчук, П. Козицький, Ф. Колесса, а першим дослідником народнопісенної основи його поезії був С. Людкевич, який писав, що він не складав, а виспівував свої поезії, хоч і без мелодії, визначивши одну важливу особливість – вільний перехід від одного ритму до іншого. С. Людкевич навіть сформулював вимоги щодо інтерпретації поезії Кобзаря: «Без розуміння українських народних пісень нема й бесіди про розуміння й інтерпретування Т. Шевченка... Музика Шевченка мусить бути так само живим вицвітом українських народних пісень, як його поезія».

Композитори та митці ХХ та ХХІ ст. не переставали звертатися до творчості Тараса Шевченка. Так, М. Лисенко переклав на музику його вірші «Мені однаково, чи буду», «Наша дума, наша пісня». Засновник Національного українського народного хору (який тепер носить його ім'я) Г. Верьовка написав чудову пісню на слова поета «Не щибече соловейко»; М. Колесник – «Дивлюся, аж світає»; композитор О. Керекеша поклав на ноти поезії «Гамалія», «Іван Підкова», «Катерина»; молодий композитор ХХІ ст. В. Калініченко створив пісню «Ой чого ти почорніло». Глибоким розумінням близькості поетичної творчості поета до народнопісенної проникнуті праці Ф. Колесси («Студії над поетичною творчістю Шевченка»), М. Шагінян («Тарас Шевченко»), М. Рильського, який ставив поета поряд з такими світочами, як Гейне, Міцкевич, Руставелі. Шевченко ще з юнацтва володів польською мовою, про що зазначає П. Зайцев у праці «Життя Тараса Шевченка» (1994). В автобіографічній повісті «Художник» поет пише, що володіння французькою мовою дозволяло йому читати твори Поль де Кока в оригіналі. Обізнаність з європейською музичною культурою постає у «Щоденнику», в листуванні з друзями, його повістях. Він захоплювався композиторами Моцартом, Дж. Россіні, Й. Гайдном, музикою Мендельсона, операми Дж. Верді. Перебуваючи в Петербурзі, мав змогу ознайомитися з тогочасною європейською класичною музикою, що засвідчує повість «Музикант». Саме цей твір дає можливість (принаймні частково) розглядати погляди Шевченка в сфері музики.

Серед музичних інструментів поет особливо захоплювався віолончеллю. Певно, далеко не останню роль у цьому відіграв відомий на той час у Петербурзі віолончеліст і музичний діяч Матвій Вельєгорський, який походив з давнього українського роду Велігурських і брав участь у справі викупу Шевченка з кріпацтва. Прикметно, що головним героєм повісті «Музикант» теж є віолончеліст Тарас Федорович, прототипом якого був талановитий скрипаль-кріпак Артем Наруга. Тарас Федорович часто,

зігравши мелодії тих чи інших європейських композиторів, закінчує свої варіації українськими народними піснями, які викликали у слухачів захоплення. В одному з епізодів герой повісті, зігравши Шопена, починає виконувати народну пісню “Котилися вози з гори, // А в долині стали...”, а в іншому після виконання “Реквієму” Моцарта несподівано заграє “Ходить гарбуз по городу”. При цьому вдався до таких варіацій, що слухачі завмерли так само, як і тоді, коли слухали величний “Реквієм”. Самого ж М. Вельгорського Шевченко неодноразово згадує у повістях “Художник” і “Музикант”: «Только одна душа человека может так плакать и радоваться, как поет и плачет этот дивный инструмент», – писав він.

Ще однією важливою сферою уподобань Шевченка був спів. Сучасники поета відзначали чудове виконання ним народних пісень. За свідченням друзів, Шевченко мав тенор, а можливо, баритон з високими верхніми нотами. П. Куліш, який досить часто чув спів Шевченка, писав: «Такого або рівного йому співу не чув я ні в Україні, ні по столицях... Посходились з усіх світлиць гості до залі... Пісню за піснею співав наш соловей... і скоро вмовкає, зараз його благали ще заспівати... Душа поета, об'явившись посеред чужого щастя своїм щастям, обернула весілля поклонниці його великого таланту в національну оперу». Всі, хто знав Шевченка, відзначали, що його спів мав великий емоційний вплив на оточуючих. М. Белозерський згадує: «Мою матір особливо зачаровував Шевченко своїми співами: ходить, бувало, по залі, заклавши руки назад, опустивши вниз свою думну голову; шия зав'язана шарфом, вираз обличчя сумний, голос тихий і тонкий; мати, бувало, плаче від його пісень». Саме народна пісня, як зазначав О. Гончар, була «матір'ю Шевченкової поезії», саме вона збагачувала його поезію народнопісенними прикметами: епітетами, риторичними запитаннями та зверненнями.

Ой, Богдане!
 Нерозумний сину!
 Подивись тепер на матір
 На свою Україну
 Що, колишучи, співала
 Про свою долю,
 Що, співаючи, ридала,
 Виглядала волю
 («Розрита могила». Березень, 1843).

Ця незаперечна близькість поета до народних інтересів, його думок і надій спричинила до того, що, перш ніж поета помітили професіонали-музиканти, його вірші заспівав сам народ – лірники, кобзарі, селяни, використовуючи відомі мелодії та складаючи свої. У книжці «Полум'яне слово Шевченка» Ніна Королюк згадує, що серед перших пісень, розповсюджених ще за життя поета, можна назвати такі, як «Думи мої, думи мої», «Рече та стогне Дніпр широкий». Багато своїх пісень Шевченко озвучував сам, особливо проникливо співав «Тяжко, важко в світі жити», «Гуде вітер вельми в полі», «Нащо мені чорні брови», про що у книжці згадується як свідчення Ковальова, котрий перебував з Шевченком на квартирі в Петербурзі (1844), та Ф. Лазаревського, який розповідав про життя поета на засланні в Оренбурзі (1847). Деякі пісні, тепер народні, мають авторів. Так, знаменитий «Заповіт» написав полтавський автор

Гордій Гладкий, «Рече та стогне Дніпр широкий» – вчитель латинської мови Данило Крижанівський, «Думи мої, думи мої» – К. Борисюк (відомості про нього не збереглися). Сам Шевченко знав безліч історичних, чумацьких, козацьких, рекрутських пісень, почутих від батька, співав думи. Дід Іван, свідок багатьох подій в Україні, розповідав йому про Коліївщину, і ці розповіді увійшли до поеми «Гайдамаки» як теми про соціальні та національні конфлікти.

Дуже любив народну пісню «Зіронька», а також «Тече річка невеличка», «Ой на горі та женці жнуть». Перечитуючи «Кобзар», помічаєш його вражаючу наближеність до дум, народних пісень, чумацьких та балад («У тієї Катерини хата на помості»), жартівливих («Утоптала стежечку через яр, через гору, серденько, на базар»), його трепетне ставлення до самого виконання народної пісні: «тиха розмова», «тиха пісня», бо саме у такі моменти, коли працює думка, розкривається пісенне царство духу, співає серце і душа, висловлюються найтонші, найпотаємніші почуття: («...Журився сам собі чогось // Та й заспівав, – звичайно, тихо» («Матрос»); або: «...Надію в серці привітаю, тихенько-тихо заспіваю // І Бога Богом назову» (Оренбург, 1850). У «Кобзарі», виданому в Києві 1947 року, є 175 слів у різних варіантах від дієслова «співати»: співає, заспіває, заспіваймо, співають, співаю, співала, виспівую, заспівали тощо. Чи не від перебування у полоні співу до великого поета приходили божественні думки, які до цього часу вражають нас своєю святістю?

Очевидно, що народна пісня була для поета чимось більшим, значущим, підтримувала його у нелегкі часи, у важку неgodу, в горі і радості, допомагала зберігати людську гідність. Перебуваючи на засланні у Кос-Аралі, Тарас Шевченко всю тугу за рідною землею виливав у рядках: «...Та Україну згадаю, // Та пісеньку заспіваю. // Люди скажуть, люди зрадять, // А вона мене порадить, // І порадить і розважить, // І правдоньку мені скаже»; чи: «...На степ, на море подивлюсь, // Згадаю дещо, заспіваю». У неопублікованій передмові до «Кобзаря» Шевченко закликає письменників вивчати справжнє життя простолюду: «Щоб знати людей, то треба пожити з ними. А щоб їх списувати, то треба самому стати чоловіком, а не марнотрателем чорнила і паперу», звернутися до народної культури, в якій він бачить джерело естетичного натхнення: «...прочитайте ви думи, пісні, послушайте, як вони співають, як вони говорять меж собою шапок не скидаючи, або на дружньому бенкеті як вони згадують старовину і як вони плачуть, неначе справді в турецькій неволі або у польського магнатства кайдани волочать...»

Через глибоке знання історії України, розуміння рідної пісні як вияву духовних цінностей, ментальності народу, його долі Шевченко справді був великим українознавцем, людиною правди, близьким і зрозумілим своєму народу, бо знав його пекельні болі та пісні («...Без золота, без каменю, // Без хитрої мови...»), співав разом з ним. Він осягнув сучасну йому Україну всім серцем, бачив її майбутнє і закликав: «Борітеся – поборете!». Відчуваючи велич Тарасової особистості, у статті «До Шевченкових роковин» Є. Маланюк писав: «Не є вже Шевченко ані селянським співцем, ані «селянським королем» (Ю. Липа), ані навіть, мовляв, тим «кобзарем». Є він складним виразом нашого всенационального творчого духу. І є він дотеперішньою вершиною нашої національної культури в якнайширшій значенні цього слова. І як би не поточилася далі наша історія,

з цієї висоти вже нікому не пощастить Шевченка стягнути до наївно-простацького та фальшивого минулого» .

На творчість Шевченка великий вплив мав український фольклор. Цей вплив позначився на тематиці, мотивах, образах та поезиці більшості його віршів.

Особливо близька за формою до народних пісень його рання творчість, де майже вся система образів і поетичних засобів народнопісенна. Проте Шевченко не копіював фольклорних зразків, а творчо переосмислював їх, надавав нового звучання, пристосовуючи до ідейно-творчих завдань своєї поезії. Лише завдяки близькості до народних ідеалів багато віршів поета стало піснями.

До народнопісенного репертуару перейшло найбільше тих його поезій, що своїми мотивами, образами, символікою й ритмікою перегукувалися з народними піснями.

Поетичний текст віршів Шевченка часто зазнавав при цьому змін: вирівнювалися строфи, зникали перенесення з однієї строфи в іншу чи замінювалися простішими, опускалися складні для сприймання слова та мовні звороти.

Пісні на слова Шевченка, як і народні, мають протяжні мінорні мелодії, окремі з них — романсовий характер.

Перейшовши в народний репертуар, пісні на слова Шевченка стали жити самостійним життям, підлягаючи законам фольклорних творів. Пісні на слова Шевченка поширювали серед мас безіменні самодіяльні митці і композитори-професіонали. В нині діючих Навчальних програмах для учнів початкової освіти передбачене вивчення деякого пісенного матеріалу на тексти поезій Тараса Шевченка. Це такі твори як: «Зацвіла в долині» (музика А.Філіпенка), «Зоре моя вечірняя» (музика Я.Степового), «Думи мої, думи» (мелодія народна), «Рече та стогне Дніпр широкий» (музика Д.Крижанівського). Але цього явно недостатньо. Виховне і музичнорозвиваюче значення мало б опрацювання таких перлин Шевченкового слова як: «Заповіт», «По діброві вітер виє», «Ой не п'ються пива, меди», «Садок вишневий коло хати», «Летить галка через балку», «Ой люлі, люлі», «Вітре буйний», «Світає», «Закувала зозуленька», «Із-за гаю сонце сходить», «Тече вода з-під явора», «Учіться, брати мої», та багато інших. Ці пісні за своєю будовою, діапазоном доступні для опрацювання з учнями молодшого шкільного віку. Інші ж твори на тексти українського генія можна використати як матеріал для прослуховування і послідуочого аналізу їх змісту і засобів музичної виразності. Це такі твори як: «Розрита могила», «Не нарікаю я на бога»- (у виконанні гурту «Кому вниз»,), «Така її доля» -(у виконанні гурту «Соколи»), «Бандуристе, орле сизий» -(виконує Ірина Білик), «Не тополю високою»,-(виконавці: В.Павлік і Т.Назарко), «Три шляхи»- (виконавець пісні І. Андріяш), «Нащо мені чорні брови» - (О.Петрусенко), «За байраком байрак»- (С.Малега). Ім'я Тараса Шевченка відоме у всьому світі: у багатьох країнах йому встановлюють пам'ятники, його твори перекладають майже на всі мови світу. Його ім'ям в Україні названо навчальні заклади, театри, площі. Опрацювання пісенного репертуару на тексти Тараса Шевченка, прослуховування і аналіз музичних творів, створених на його тексти, сприятиме збагаченню духовного світу молодших школярів, виховуватиме в них гордість за рідну Україну.

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

*Ольга Кочерга,
кандидат педагогічних наук, викладач-методист,
викладач психолого-педагогічних дисциплін*

В умовах становлення нової гуманістичної парадигми національної освіти, зокрема системи професійної підготовки вчителя, філософська ідея сучасності «від людини розумної до людини духовної» має стати стрижневою ідеєю виховання генерації освітян майбутнього. Така позиція розглядає вчителя не тільки як носія вироблених людством і конкретним народом кращих духовних надбань, а й як суб'єкта створення соціокультурного простору, де педагог має самовизначитися та реалізувати власну життєву програму, а також допомогти визначити програму духовного життя своїм вихованцям.

Розвиток системи педагогічної освіти акцентує увагу на формуванні учителя-професіонала, здатного адаптуватися до змінних умов соціуму, продуктивно реалізовувати інноваційні педагогічні технології, здійснювати навчально-виховний процес на засадах педагогіки толерантності. Головні завдання вчителя в умовах гуманістичного суспільства полягають у тому, щоб розпізнати, виявити, розкрити, випестити, викохати в кожній особистості вихованця неповторно-індивідуальний талант, підняти особистість на високий рівень розквіту людської гідності. Говорячи про гуманізацію освіти, маємо на увазі повагу школи і вчителя до особистості учня, довіру до нього, прийняття його особистісних цілей, запитів та інтересів; створення максимально сприятливих умов для розкриття і розвитку здібностей та обдарувань, для його повноцінного життя на кожному з вікових етапів, для його самовизначення. Все це ставить перед учителем високу вимогу – бути толерантним.

Дана стаття присвячена аналізу проблеми формування толерантного учителя, його готовності до виховання толерантної особистості вихованця.

У своїх дослідженнях ми виходимо з того, що саме виявлення педагогом толерантності є вагомим виховним фактором. Давно відомо, що особистість формується особистістю, духовність – духовністю, а толерантність – толерантністю. Педагог мусить бути для вихованців взірцем у всьому. Саме тому толерантність є професійно необхідною особистісною якістю педагога, що логічно впливає зі змісту, завдань і характеру його діяльності. Виховуючи почуття толерантності у підростаючого покоління, педагог постійно дбає про безперервність самовдосконалення, досягнення професійної майстерності, розвиток власних людських якостей. Формування толерантності як важливої професійної якості майбутнього вчителя є важливим завданням педагогічних навчальних закладів.

Сьогодні проблемі толерантності приділяється багато уваги в наукових дослідженнях. Інтерес до цієї проблеми обумовлюється соціально-економічними умовами життя суспільства і тими змінами, які відбуваються у світі. Толерантність визначається як терпимість до чужих поглядів, цінностей, думок. На думку вчених, толерантність як властивість

особистості є фактором, що сприяє виникненню миролюбних міжособистісних стосунків людей у суспільстві.

У науковій літературі толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насилля, визнання багатомірності людської культури, норм поведінки, відмова від зведення цієї різноманітності до однорідності або домінування якоїсь однієї точки зору [8].

Значний внесок у дослідження психолого-педагогічних аспектів толерантності, її сутності та функцій внесли: Г. Олпорт, Е. Фром, П. Страусон, С. Кобаса, П. Ніколсон, А. Асмолов, С. Бондирева, І. Гриншпун, Г. Солдатова та інші. Принципи виховання толерантності досліджували М. Уолцер, К. Нідерсоні, Дж. К. Лорсен, В. Лекторський, В. Подобєд, Е. Антипова та інші.

На сучасному етапі розвитку цього напрямку існує декілька визначень поняття «толерантність»: здатність людини, суспільства, держави чути й поважати думки інших, невороже зустрічати відмінну від власної думку; терпимість до іншої точки зору, способу життя, визнання права бути іншими [1,12-13]. Толерантність (від. лат. *tolerantia* – терпимість) – якість, що характеризується ставленням до іншої людини як до рівно вартісної особистості й виявляється у свідомому пригніченні відчуття неприязні, яке викликане всім тим, чим відрізняється інший (зовнішність, манера мовлення, смаки, спосіб життя, переконання тощо) [3, 24].

Незважаючи на багатогранність розуміння толерантності в різних контекстах, кожен з яких надає їй свій особливий етимологічний відтінок, ми дотримуємося думки тих авторів, які розуміють феномен толерантності в межах трикутника основних атрибутів особистості – відповідальності, свободи і творчості, що детермінують її внутрішній світ і визначають стратегію реальної поведінки (О. Довгополова, Ю. Іщенко, В. Лекторський, А. Реан та ін.).

Толерантність може виступати як характеристика конкретної поведінки індивіда в тій чи іншій ситуації, як характеристика його характеру, тобто особистісна риса, як професійна якість тощо. Прояв толерантності може розцінюватися як одна з характеристик особистісної зрілості.

Для Г. Олпорта толерантність є важлива особистісна риса людини демократичного суспільства, складовими якої є знання про себе, відповідальність, почуття гумору, автономність, здатність до емпатії.

При розкритті змісту поняття «толерантний учитель» ми спирались на погляди Г. Олпорта про два шляхи особистісного розвитку людини взагалі: толерантний та інтолерантний [4]. Детальний аналіз змісту толерантної та інтолерантної особистості дозволив нам виділити наступні характеристики толерантного вчителя. По-перше, це особистість вільна, доброзичлива, з позитивною «Я концепцією». По-друге, толерантний учитель – це людина, яка добре знає себе, комфортно відчуває себе в навколишньому середовищі, яка розуміє інших людей; людина з доброзичливим ставленням до інших культур, способу життя, поглядів, традицій тощо. Вона критично ставиться до себе, розуміє свої позитивні та негативні сторони, не звинувачує всіх оточуючих у своїх негараздах та проблемах, як наслідок, потенціал саморозвитку та самоудосконалення у неї високий. По-третє, толерантний учитель завжди розраховує на себе; він намагається бути незалежним у роботі, творчості, фантазіях, мріях. По-четверте, толерантний педагог наділений високим рівнем емпатії, для нього

характерна схильність розуміти внутрішній, емоційний стан свого співрозмовника, вміння проникати у переживання іншої людини, перенесення себе на місце іншого. По-п'яте, толерантний учитель вміє посміятися над собою, йому не потрібно відчувати перевагу над іншими.

Таким чином, враховуючи суто педагогічний контекст толерантності, де вона визначається як певна риса особистості, що може бути сформована відповідною педагогічною взаємодією і не потребує приниження іншого для збереження здорової неприязні до негативних явищ у навчально-виховному процесі (І. Бех, Л. Кондрашова, Т. Осипова, В. Рахматшаєва та ін.), під толерантністю ми розуміємо професійно особливу якість учителя, що полягає у здатності сприймати без агресії відмінні від його власних судження інших суб'єктів, їх спосіб життя, характер поведінки, зовнішність і будь-які інші особливості оточуючих людей у сфері освітнього простору шляхом встановлення з ними стосунків довіри, співробітництва, співпереживання та психологічного комфорту. Ми з впевненістю можемо сказати, що вчитель повинен займати позицію толерантної особистості, основними рисами характеру якої повинні бути: орієнтація на особистісну незалежність, власні судження; визнання різноманіття світу, поглядів, життєвих принципів; висока здатність до емпатії, схильність розуміти внутрішній емоційний стан вихованця, вміння перенести себе на його місце; розвинене почуття відповідальності; готовність жити у злагоді із собою та оточуючими людьми: колегами по роботі, учнями, їх батьками. Педагогічна толерантність – це здібність педагога зрозуміти, признати і прийняти учня таким, який він є, при цьому не звертаючи уваги на те, що у вихованця інші погляди на життєві цінності, інша логіка та форми поведінки.

Структуру толерантності як професійно важливої якості особистості вчителя розглядають як взаємодію її трьох провідних компонентів: концептуально-ціннісного, особистісно-мотиваційного й діяльнісно-поведінкового [6].

Концептуально-ціннісний компонент толерантності вчителя виявляється через систему принципів організації педагогічного процесу, серед яких домінуючими є такі: пріоритет гуманістичних цінностей; ідея духовної свободи людини; визнання самотності й унікальності кожної людини; віра у невичерпні можливості та здібності особистості; повага до людської гідності; відкритість до сприйняття людських цінностей; орієнтація на діалектичний зв'язок розвитку й саморозвитку особистості; терпимість до думок і поведінки інших людей; зорієнтованість на партнерство і співробітництво.

Особистісно-мотиваційний компонент толерантності вчителя виявляється через характер його емоційного ставлення до учасників педагогічної взаємодії, а саме: доброзичливість, ввічливість, щирість, лояльність, стриманість, милосердність, емпатійність, справедливість, терпимість.

Діяльнісно-поведінковий компонент толерантності вчителя виявляється через систему способів його педагогічних дій щодо організації, контролю й оцінки якості діяльності учасників навчально-виховного процесу, серед яких: сприймання особистості партнера таким, яким він є; прийняття та розуміння індивідуальності іншої людини; надання недоторканого права особистісної думки; оцінювання особистості згідно Я-концепції; вміння приховувати або згладжувати негативні почуття; вміння вибачати іншому помилки чи ненавмисно спричинені неприємності;

терпиме ставлення до професійного дискомфорту; здатність володіти собою і йти на компроміс; уміння безконфліктно вирішувати проблемні педагогічні ситуації.

Толерантність – це нова основа педагогічного спілкування вчителя й учня, викладача та студента. Шлях до толерантності – серйозна емоційна, інтелектуальна праця і психічне напруження. Це можливо лише на основі зміни самого себе, своїх стереотипів, власної свідомості. Якщо педагог толерантний, він упевнений, відкритий, недирективний, доброзичливий, у ставленні до учня, студента виступає в ролі наставника, у ставленні до колег – у ролі радника.

Виховання толерантності визначається як одне з провідних завдань ХХІ століття, це одна з необхідних умов ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця вищої кваліфікації. О.В. Сухомлинська в одній із своїх статей відмічає, що головна мета, місія виховання повинна полягати в передачі культурних цінностей, підготовці молоді до інтеграції в суспільство, нівелюванні, зменшенні соціальної нерівності. Створення умов для культивування, проектування викладача, який піклується про формування толерантної особистості студентів, повинно стати завданням викладачів вузівського резерву. Особливої значущості у цьому контексті, на її думку, набувають: міжособистісна комунікація, діалог, створення толерантного комунікативного середовища [5].

Учитель, вихователь мусить бути не лише сам толерантний, а й готовий до виховання культури толерантності у своїх маленьких вихованців. Для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку зазначена проблема є актуальною сама собою, бо їхній життєвий шлях починається з уміння жити в колективі однолітків із різним життєвим досвідом, із несформованою готовністю до комунікативної діяльності. Шанобливе ставлення один до одного, гармонізація взаємин у дитячому колективі, виховання толерантності сприяють розвитку співпраці, а все це є важливими компонентами педагогіки співробітництва.

Саме в стінах педагогічного навчального закладу майбутній фахівець повинен оволодіти методикою виховання толерантності у підростаючого покоління, навчання своїх вихованців сприймати інших як значущих і цінних і водночас критично ставитися до своїх власних поглядів.

Очевидно, що говорячи про виховання почуття толерантності студентів – майбутніх учителів в умовах педагогічного коледжу, необхідно досягнути проникнення гуманітарного знання у свідомість студента, створюючи та збільшуючи обсяги навантаження таких предметів, як психологія, філософія, культурологія, педагогіка, етика спілкування. Вважаємо, що до основних положень гуманізації необхідно віднести: комплексний підхід до проблеми гуманізації освіти; гуманістичні технології навчання та виховання; утвердження гуманістичної культури; оволодіння педагогічною майстерністю та знаннями про загальнолюдські цінності тощо.

Важливим шляхом формування толерантності як професійної риси майбутнього вчителя сучасної школи є доцільна організація його педагогічної підготовки в умовах навчального закладу, побудована на засадах співробітництва, гуманізму, толерантності.

Для того щоб реалізувати педагогіку толерантності, викладачі, в першу чергу, повинні створити зразки взаємовідношень між собою, а саме: працювати в атмосфері взаєморозуміння, взаємоповаги, співучасті й співпереживання. Толерантний викладач усвідомлює, що його сприймають

як зразок для наслідування. Він використовує навички для розвитку діалогу і мирного розв'язання конфліктів, навчає мислити критично, вміє цінувати позиції інших, при цьому чітко формулює власну точку зору, не підтримує агресивну поведінку, сприяє залученню студентів до прийняття рішень спільної діяльності.

Розвиток сучасної вищої педагогічної освіти та організація педагогічної підготовки майбутніх учителів згідно з принципами педагогіки толерантності зумовлює переорієнтацію усієї системи професійної освіти з технологічного напрямку на формування творчої особистості майбутнього фахівця, професійне становлення особистості вчителя-професіонала. У зв'язку з цим ми вважаємо, що особистісна спрямованість педагогічної підготовки майбутніх вчителів є однією з найважливіших умов, які сприяють формуванню толерантної особистості студента. Необхідність особистісної спрямованості усієї системи педагогічної підготовки майбутніх учителів щодо формування в них умінь здійснювати навчально-виховний процес в умовах професійної діяльності на засадах педагогіки толерантності пояснюється тим, що оволодіння будь-якими вміннями відбувається лише в діяльності, а темпи входження кожної людини в діяльність залежать від цілої низки особистісних факторів: темпераменту, характеру людини, її світогляду, особливостей мислення, об'єму та структури теоретичних знань, загального рівня культури тощо. Крім того, дослідження та врахування в подальшому процесі педагогічної підготовки особистісних особливостей студентів допоможе викладачам правильно підбирати навчальні завдання відповідного рівня складності, обирати ефективні форми контролю за їх виконанням, що забезпечить засвоєння студентами необхідного об'єму інформації, формування вмінь самоконтролю та самоаналізу власних дій, сприятиме встановленню між викладачем та студентами взаєморозуміння та взаємоповаги. Важливо «зрівнятися» зі студентами на основі людських взаємин та емпатії, інтересів і захоплення, показати приклад уміння чути, коли слухаєш, і бачити, коли дивишся.

Важливість розвитку взаємин у системі «викладач-студенти» на основі принципу педагогічної взаємодії зумовлена тим, що систематичне придушення особистості студента призводить до сумних наслідків: студент думає не про навчальний предмет, який вивчає, а про вимоги викладача, внаслідок чого виникає неприймання сенсу того, що говорить викладач. Антагонізм між викладачем та студентами має соціальні наслідки: виховується пасивна до соціальних проблем людина, нездатна до самоорганізації, ініціативи, самостійності та критичного мислення, неспроможна зрозуміти іншу людину, стати на її позицію, зрозуміти її внутрішній стан, неспроможна володіти собою та уникнути конфлікту в професійній діяльності.

На практичних заняттях викладачі багато уваги приділяють формуванню у майбутніх педагогів взаєморозуміння, уміння визнавати погляд іншого, уміння виходити з конфліктної ситуації, визнання прав іншої людини, розвитку комунікативних здібностей як основної ознаки особистості, яка наділена толерантною свідомістю. Для цього запроваджуються форми навчальних занять, позааудиторних заходів (години відвертих розмов, дискусії, ігри, тренінги), що забезпечують відкрите обговорення, дискутування, сприяють формуванню вміння сперечатися, уникати конфліктів.

Виховання у душі терпимості має бути спрямоване на протидію впливу, що викликає почуття страху та відчуженості у ставленні до інших. Воно має сприяти формуванню у молоді навичок незалежного мислення, критичного осмислення і формування суджень, заснованих на моральних цінностях.

Таким чином, в сучасних умовах головним завданням є виховання підростаючих поколінь у душі толерантності, взаєморозуміння, взаємоповаги. Це складне завдання першочергово покладено на особу вчителя, від підготовки якого залежить не лише формування толерантної особистості вихованця, але й всього суспільства в цілому. Тому в умовах сучасної вищої педагогічної освіти необхідним є формування вчителя нового типу, який гармонійно поєднував би ініціативність і самостійність, професіоналізм і творчість, розвинені загальнолюдські цінності, високий рівень відповідальності та толерантності.

Література

1. Гончаренко Л.А. Виховання толерантності – запорука діалогу культур [Текст] / Л.А. Гончаренко, В.В. Кузьменко // Педагогіка толерантності. – 2004. – №4. – С.11-14.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 332.
3. Інформація про толерантність [Текст] // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – №14. – С.24.
4. Олпорт Г. Личность в психологии [Текст] / Г. Олпорт. – М.: Ювента, 1999. – 345 с.
5. Сухомлинська О.В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1998. – №3. – С.2-5.
6. Тодорцева Ю.В. Структура толерантності як професійно значущої якості особистості вчителя [Текст] / Ю.В. Тодорцева // К.Д. Ушинський і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти : Мат. міжн. наук-пр. конф. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2004. – Т.1. – С.61-64.
7. Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика): Сб. науч.-метод. ст. – М.: 2003. – 368с.
8. Философский энциклопедический словарь / Редакторы составители: Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблёва, В.А. Лутченко. – М.: 1999. – 576 с.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

*Олександр Помігуєв,
викладач-методист,
викладач загальнотехнічних дисциплін*

В умовах економічної кризи, яку переживає Україна, особливо відчутно звужується простір для забезпечення продуктивної зайнятості

населення, яке починає трудовий шлях. Молодь у віці від 17 до 28 років - це третина трудових ресурсів України. При цьому найближчими роками місце старшої групи молоді буде займати більш чисельна група тих, кому нині виповнилося 14-15 років, хто знаходиться на студентських лавах. Загальна кількість молоді за рахунок цього збільшиться протягом наступних п'яти років майже на півмільйона. А вже зараз, серед незайнятих громадян, які звернулися до служби зайнятості, відсоток молоді становить майже половину. Абсолютний лідер у скороченні зайнятості молоді - промислове виробництво. У сільському господарстві щорічний вплив молоді може призвести до того, що через 4-5 років сільське господарство не буде мати працездатної молоді. За такими темпами в науці за 6 років не залишиться молодого покоління.

Слід зазначити, що незаслужено знижена увага до трудової та професійної підготовки. Зупинена діяльність навчально-виробничих комбінатів, цехів на виробництві, майстерень.

Аналізуючи сторінки публікацій різних журналів, можна визначити, що міжпредметні зв'язки розглядаються як одна із найважливіших умов підвищення наукового рівня викладання будь-якого навчального предмета та підвищення ефективності всього процесу навчання.

Більш детально цю проблему розглядали та досліджували: Сергій Бондаренко та Олена Коробова, Микола Курач, Олександр Баранов, Олена Васюк, Валерій Василенко та Оксана Кожем'яка, Павло Кузьменко, та інші.

Мета статті – проаналізувати реалізацію міжпредметних зв'язків у навчанні, що сприяє наступності у формуванні понять на заняттях різних дисциплін.

Запровадження ефективних міжпредметних зв'язків – справа всіх викладачів. Кожен має право вносити до неї свій посильний доробок, розвинути світогляд студентів, їх мислення, пам'ять, уяву, здібності. За цих умов ефективніше здійснюються загальнодидактичні принципи – свідомості, систематичності, послідовності, доступності – в оволодінні студентами необхідними знаннями, уміннями, навичками, досвідом творчої діяльності.[6; 8].

Окреслимо можливості формування наукового світогляду студентів засобами міжпредметних зв'язків під час вивчення варіативних модулів на заняттях загальнотехнічних дисциплін.

Для ефективного ведення господарства необхідний високий рівень професійної підготовки робітника. За даними відомого вченого-аграрника М.П. Макарова, якщо взяти прибуток фермера США, який має початкову освіту за 100%, то за рівних природно-економічних умов у фермера із середньою освітою прибуток вже складає 195,6%, а у фермера з вищою освітою 286,3%. Вирішення завдань трудового виховання, політехнічної освіти, поєднання навчання з продуктивною працею, створення умов для формування творчого ставлення до праці та професійного самовизначення в умовах ринкових відносин відбувається на заняттях загальнотехнічних дисциплін, де знайомлять студентів із виробництвом, як складовою навколишнього середовища і на цій основі впливають на їхній світогляд. У процесі навчання студенти оволодівають загальнотрудовими знаннями та вміннями, вчать розв'язувати техніко-технологічні задачі, конструювати і виготовляти суспільнокорисні вироби.

Зв'язок дисциплін з основами наук взаємний. Такий зв'язок збагачує загальноосвітні предмети конкретним змістом, а праця осмислюється з

позицій основ наук. [2] Деякі дисципліни, що викладаються у коледжі не мають практичної спрямованості. У більшості своїй вони сприймаються як сума відомостей, які необхідно засвоїти, щоб одержати відповідну оцінку. Знання самі по собі, як відзначав А.С.Макаренко, ще не створюють потрібних якостей характеру і поведінки людей, якщо не стають переконаннями.

Про зв'язок знань і практичної діяльності сказав німецький педагог А.Дістервег: «Сумне явище, коли голови молоді наповнені великою чи малою кількістю знань, але вони не навчилися їх застосовувати ... Хоча він дещо знає, проте нічого не вміє». [3]

У процесі формування трудових умінь треба пояснювати закономірності певних процесів. Так, не маючи поняття про кінематичну енергію молекул, студенти не зрозуміють суті нагрівання металу під час його розрізання. Це стосується й нагрівання підшипників машин. Не знаючи, що метали - кристалічні тіла з різною структурою, студенти не зрозуміють суті гартування, відпалювання, змін у зв'язку з цим механічних властивостей інструментів і деталей. [5] Тому, готуючись до занять, викладач повинен детально ознайомитись з міжпредметними зв'язками інших предметів, визначити характер зв'язку. Якщо вивченню трудового процесу передують вивчення даних питань на заняттях природничо-математичного циклу, то викладач при поясненні матеріалу використовує знання студентів з цих питань, причому зв'язок виробничого процесу слід розглядати з основами різних наук.

За варіативними модулями програми студенти мають можливість на основі знань природознавства, біології, хімії, фізики та інших основ наук брати участь у підготовці насіння та ґрунту до посіву, вивчають ґрунт і способи поліпшення його родючості, добрива та їх вплив на врожайність, різні способи посіву та посадки, збирання, збереження та переробку врожаю. Вони вивчають основи тваринництва, утримання і догляд, кормові раціони, годування і відгодівлю. Студентів ознайомлюють з основними сільськогосподарськими машинами, навчають працювати на них, дають їм початкові знання з економіки, різними формами господарської діяльності.

Під час вивчення теми «Підготовка ґрунту до посіву» використовуються знання з біології, хімії, фізики. Щоб пояснити процес випаровування, види з ґрунту, звертаються до закону капілярності, який вивчають на уроках фізики. [5] Тоді студенти глибше розуміють вплив розпушування ґрунту на збереження вологи в ньому, вирощування високого врожаю.

Вивчення теми «Утримання, догляд за сільськогосподарськими тваринами» вимагає знань закономірностей розвитку тваринних організмів. Під час вивчення цієї теми спираємося на знання студентів з гігієни та відомі їм вимоги до прибирання приміщень, чистоти води, повітря, підтримання відповідної температури в приміщенні, сонячного освітлення, тощо. Вивчаючи тему «Корми, оцінка їх, поживності та якості» студенти використовують знання з ботаніки, зоології, хімії, фізики, математики, які допомагають їм краще зрозуміти перетравлення кормів, вплив їх на розвиток тварин різного віку, підготовку кормів до годування, раціональний режим споживання.

Опанувати сільськогосподарську техніку, автосправу не можна без знання фізики, математики, хімії. [8] Ці знання їм необхідні під час розв'язування, наприклад задач такого типу: «Чому автомобіль при великій

швидкості інколи "заносить" на повороті?», «Якщо автомобіль виїжджає на гору при незмінній потужності, то він зменшує швидкість. Чому?», «Чому навантажений автомобіль шосейною дорогою рухається повільніше, ніж ненавантажений?», «Для чого в автомобілі існує маховик?». Важливо, що студенти, коментуючи відповіді, виходять із своїх практичних надбань. Така робота допомагає сформуванню не кустаряшофера, а людини наукового світогляду з широким технічним кругозором.

Студентам треба показувати сільськогосподарську техніку в дії. З цією метою організуються віртуальні екскурсії до тракторних майстерень, на поля агрогосподарств. Викладач та спеціалісти сільського господарства розповідають їм про будову машин, призначення окремих частин і вузлів, про роботу кожної машини та її роль у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур. Віртуальні екскурсії проводять як на поле, де студенти спостерігають машини в роботі, так і в майстерні, де можна побачити машини в розібраному вигляді.

Завдання цих віртуальних екскурсій – роз'яснити студентам переваги механізованого обробітку ґрунту, догляду за тваринами.

Вивчаючи тему «Елементи автоматики» спираємося на знання студентів про електромагніт [9].

Креслення називають мовою техніки. Тому, вивчаючи тему «Елементи графічної грамоти», можемо спиратися на знання студентів з математики: геометричні побудови, побудова відрізка заданої величини, ламана лінія, замкнута ламана, багатокутник і т.д. Одержані студентами графічні навички, знання й уміння реалізуються в трудовій діяльності. Знання правил малювання та креслення дає змогу самостійно розмічати різні вироби [9].

Вивчаючи основи наук і виробництва, студенти широко знайомляться з розвитком біології, селекції і генетики, передовою технікою і технологією виробництва, розвитком сільського господарства, механізацією і автоматизацією виробництва, із застосуванням у виробництві кібернетики тощо. Це звичайно, не виключає, а передбачає обов'язкове навчання студентів прийомів роботи з основним сучасним знаряддям ручної праці, прищеплення їм умінь і навичок досконало володіти інструментом, працювати на верстатах, розуміти їх будову й принцип роботи, правила догляду й експлуатації, знати двигуни внутрішнього згорання і електродвигуни, уміти користуватися контрольно-вимірювальними інструментами, виконувати нескладний ремонт, читати та робити схеми, креслення виготовляти нескладні деталі й вузли за кресленнями тощо. Краще досягти всього цього можна використовуючи попередні знання студентів з математики, фізики, хімії, природознавства, ботаніки, геометрії та інших предметів.

Для реалізації міжпредметних зв'язків вчителі можуть використовувати такі прийоми: пояснення трудових процесів чи дій, де потрібні знання основ наук, постановка таких трудових завдань, що потребують застосування студентами засвоєних знань з основ наук, презентації під час практичних робіт питань евристичного характеру, актуалізації теоретичних знань під час перевірки готових виробів.

Використовуючи міжпредметні зв'язки на заняттях загальнотехнічних дисциплін, студенти отримають таку підготовку, яка дозволить їм швидше і краще пристосуватися до сучасного виробництва, до змін, які відбуваються в зв'язку з застосуванням нових науково-технічних

досягнень. Ця проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з перебудовними процесами в економіці, створенням спільних підприємств, оснащених найсучаснішим устаткуванням, відновленням приватної власності,

Трансформація економічного базису призводить до серйозного руйнування духовних цінностей, світоглядних переконань юнаків та дівчат. Як наслідок, значна частина молоді орієнтується лише на легкий заробіток, підприємництво, працю в комерційних структурах. За даними соціологів та правоохоронних органів до 40% молоді у великих містах і прикордонних регіонах зайняті у сфері «тіньової» економіки та кримінальної діяльності. Продуктивна праця, як засіб задоволення широкого спектра потреб поступається місцем престижу високого прибутку.

Україна втрачає найважливішу складову продуктивних сил, трудовий потенціал, що неминуче веде до поглиблення економічної кризи, технологічного відставання, падіння продуктивності праці.

Держава, громадськість, усі навчальні заклади повинні активно протистояти негативним тенденціям створювати умови, за яких молодь забезпечувалася роботою, мала змогу навчатися, вчилася працювати. Адже проблема трудової підготовки виникла одночасно з появою громадського трудового досвіду. Історично її корні ідуть в глибину віків. Важлива роль у вирішенні цих завдань належить технологічній освіті, мета якої прищеплення любові до праці і поваги до людей праці.

Подальші дослідження нашої теми дадуть цілком вірний напрям у піднесенні престижу освіти, поліпшення її якості, що є актуальним завданням, які стоять сьогодні перед педагогічною громадськістю, всіма, хто причетний до навчання й виховання підростаючого покоління.

Література

1. Денисенко Л.І. Азбука домашнього господарювання. Навч. пос. з тр. навч. для учнів 5-9 кл. заг. освіт. шк. / Л.І.Денисенко: - К.: А.С.К., 2003.
2. Атутов П.Р., Бабкин Н.И., Васильев Ю.К. Связь трудового обучения с основами наук / П.Р.Атутов, Н.И.Бабкин, . – М.: Просвещение, 1983. – 128с.
3. Бабанский Ю.К. Об актуальных вопросах методологии дидактики / Ю.К.Бабанский // Советская педагогика. – 1978. – №9,с.45.
4. Бондаренко С., Коробова О. Міжпредметні зв'язки процесу трудового навчання і фізичного виховання учнів старших класів / С.Бондаренко, О.Коробова // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. - №4. – С. 46-48.
5. Баранов О. Наступність трудового навчання і фізики як фактор здійснення міжпредметних зв'язків / О.Баранов // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. - №3. – С. 16-19.
6. Васюк О. Міжпредметні зв'язки на уроках обслуговуючої праці / О.Васюк // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1999. - №2. – С. 6-8.
7. Климук Л.В. Трудове навчання: Обслуг.види праці: Підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів /Л.В.Климук, Б.М.Терещук, В.І.Туташинський. – К.: Арка, 2005. – 192с.
8. Кузьменко П. Планування міжпредметних зв'язків курсу „Креслення” і технічних дисциплін / П.Кузьменко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. - №6. – С. 47-49.
9. Кулагин П.Г. Межпредметные связи в процессе обучения / П.Г.Кулагин. – М.: Просвещение, 1981. – 96с.

ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Лариса Помігуєва,
викладач-методист,
пошукач кафедри англійської філології
Інституту іноземної філології Київського національного
педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*

Розвиток міжнародних зв'язків України, процес інтеграції української системи вищої освіти у європейський освітній простір відкриває нові можливості для міжкультурної комунікації іноземними мовами.

Входження в європейський соціокультурний простір зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології, яка б забезпечувала неперервну взаємодію співучасників навчання, мотивоване залучення студентів до навчання, постійне навчання впродовж усього життя; сприяла б впровадженню інноваційних підходів у практику сучасної вищої школи, підвищенню привабливості та конкурентоспроможності європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу. Відтак, Департаментом вищої освіти запропоновано впровадження модульної технології навчання, яка визнана найоригінальнішою і найзмістовнішою серед тенденцій наукової розробки новітніх технологічних структур у сфері освіти.

Модульна технологія навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців досліджувалася вченими в таких аспектах: професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів (І.Богданова), навчання іноземної мови на немовних факультетах (С.Козак, Т.Царегородцева), проблема вдосконалення організації навчального процесу взагалі (А.Алексюк, Б.Гольдшмидт, М.Гольдшмидт, В.Зінкевичус, А.Казановський, Л.Костельна, В.Плохій, О.Попович, Дж.Рассел, Л.Романішина, М.Чошанов, М.Шиян, Л.Юцявичене та інші). Натомість проблема застосування модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови все ще залишається поза увагою вчених.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови досліджувалася вченими в таких напрямках: формування професійно-фонетичної компетентності студентів (Ю.Головач), професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у викладанні інтегрованих курсів (Ю.Стиркіна). Проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів як інтегративного утворення особистості фахівця присвячені роботи Е.Азімова, В.Баркасі, Г.Вороніна, Т.Долгової, Т.Комарницької, С.Ніколаєвої. Зростання популярності модульної технології навчання зумовлює, з одного боку, широке впровадження її концептуальних засад в освітніх закладах як за кордоном, так і в Україні, з іншого боку, - невизначеність щодо ключового поняття.

Актуальність проблеми аналізу модульної системи навчання зумовлена багатьма системами використання нових форм викладання

англійської мови. Модульна система навчання – це сукупність програм, інститутів, навчальних закладів, які дозволяють ефективно організувати навчально-виховний процес, побудований за модульними принципами навчання. Навчальний модуль – це відносно самостійна частина навчально-виховного процесу з усіма притаманними йому характеристиками і складовими, побудована навколо однієї (або декількох близьких за змістом) теми, явища, концепції за власними принципами. Модуль є зменшеною копією навчально-виховного процесу, його моделлю з тими ж самими дидактичними параметрами та вимогами. Проблема реалізації модульної технології навчання має дещо прагматичний характер і не ґрунтується на інтегрованому розумінні ідеї професійної компетентності майбутнього фахівця.

Компетентність - це складне особистісне утворення, що складається зі знань, умінь і навичок, які дозволяють особистості ефективно функціонувати в певній діяльності.

Мета статті – представити аналіз професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Проблема структури професійно-педагогічної компетентності широко висвітлюється в роботах В.Должкової, Т.Каткової, Є.Клімова, Н.Кузьміної, Т.Логвинової-Бик, О.Максимової, А.Маркової, С.Ніколаєвої, В.Сластьоніна, Г.Топольницької та ін. Виходячи з наукових доробок вищезазначених авторів та кваліфікаційної характеристики майбутнього вчителя англійської мови (С.Ніколаєва, О.Петрашук, Н.Бражник), професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів англійської мови обіймає такі її складові, як: компетентність у самоменеджменті, фахова, операційна, педагогічна, психологічна, методична та загальнокультурна компетентність.

Структура професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови складається з таких чинників:

1. **Компетентність у самоменеджменті**, що передбачає наявність знань, умінь і навичок організації управлінської діяльності, спрямованої на самого себе, та забезпечує саморозвиток і самоосвіту.

2. **Іншомовна комунікативна компетентність**, що передбачає сукупність знань, умінь і навичок, які дозволяють ефективно реалізовувати комунікативний процес іноземною мовою в залежності від побутових або професійних потреб.

3. **Операційна компетентність**, що передбачає прикладні, інструментальні здібності педагога, які дозволяють у найефективніший спосіб виконувати складні професійні завдання.

4. **Загальнокультурна компетентність**, що передбачає розвиток особистості педагога, який зумовлює його місце в суспільстві й навчально-виховному просторі.

Отже, професійну компетентність майбутніх учителів англійської мови можна представити як інтегративну якість особистості педагога, що має свою структуру та ознаки і дозволяє спеціалісту в найбільш ефективний спосіб вирішувати навчально-виховні завдання, розраховані насамперед на формування особистості іншої людини, а також сприяє саморозвитку і самовдосконаленню особистості педагога.

Теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки вчителя допоміг нам виявити складові професійної компетентності вчителя іноземної мови (теоретична, практично-прикладна, практично-мовна

підготовка). Модульне планування спеціалізованих дисциплін на основі міжпредметних зв'язків із дисциплінами педагогічного циклу є однією з ефективних технологій формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

Доцільно визначити критерії, показники й охарактеризувати рівні сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови; розробити модульну технологію і дидактичну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови засобами модульної технології навчання; проаналізувати результати констатуючого і формуючого етапів дослідження.

Констатувальний етап педагогічного експерименту проводився на базі Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І.Я. Франка зі студентами III і IV курсів спеціальності 5.01010201 Початкова освіта, отримання якої надає право обіймати посаду вчителя англійської мови у початкових класах.

У дослідженні було визначено критерії сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови, а саме:

1. Здатність до самоменеджменту з показниками: здатність до самопізнання, самоорганізації та самоконтролю діяльності.

2. Сформованість іншомовної комунікативної компетентності з показниками: сформованість мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетентності.

3. Сформованість операційної компетентності з показниками: сформованість прогностичних, пізнавальних та організаторських умінь.

4. Розвиток загальнокультурної компетентності з показниками: розвиток розумової культури, загальної ерудиції та культури спілкування.

Таблиця 1

Рівні сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови (констатувальний етап педагогічного експерименту)

рівні сформованості	студенти III курсів	студенти IV курсів
<i>високий</i>	14%	18%
<i>достатній</i>	35%	40%
<i>середній</i>	26%	22%
<i>низький</i>	25%	20%

Результати констатувального етапу педагогічного експерименту дозволили зробити висновок про те, що у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови найбільшої уваги потребує іншомовна комунікативна компетентність та операційна компетентність, на що й була спрямована увага у формувальному етапі експерименту.

Таблиця 2

Найменш розвинуті чинники професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови

здатності	студенти III курсів	студенти IV курсів
<i>Самоуправління</i>	33%	27%
<i>Іншомовна комунікативна компетенція</i>	5%	10%
<i>Наявність операційних умінь</i>	14%	16%
<i>Розвиток загальної культури</i>	26%	31%

На формувальному етапі (зокрема, на підготовчому етапі) насамперед було розроблено модель процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови, компонентами якої було визначено: мету навчально-виховного процесу, складові об'єкта дослідження, принципи, за якими будується весь навчально-виховний процес, спрямований на досягнення мети, методи, форми, засоби й умови формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови та результат процесу формування професійної компетентності.

Організація процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови відбувалася за двома групами принципів, а саме:

- 1) принципи модульного навчання: класичні й специфічні;
- 2) спеціально-методичні принципи.

Відповідно до принципів навчання було визначено методи, форми і засоби формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. У дослідженні ми застосовували систему методів навчання, запропоновану в роботах Ю.К.Бабанського, а саме: 1) методи організації здійснення навчально-пізнавальної діяльності: за джерелом і сприйняттям навчальної інформації (словесні, наочні, практичні); за ступенем самостійності мислення (продуктивні, репродуктивні); за ступенем керування навчальною діяльністю (під керівництвом викладача, інших студентів, самостійна робота); 2) методи стимулювання інтересу, обов'язку й відповідальності в навчанні; 3) методи контролю: за суб'єктом здійснення контролю (з боку викладача, взаємоконтролю, самоконтролю); за місцем контролю в навчально-виховному процесі (цільовий, проміжний, вихідний) [3, с.76].

Аналіз літературних джерел з проблем дослідження свідчить про те, що форми реалізації модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови доцільно варіювати залежно від кількості студентів та від місця навчання. Відповідно до кількості студентів застосовувалися фронтальні (фронтальне опитування, круглий стіл, дискусія, вікторина тощо), групові (робота у великих і малих

групах, парах: проекти, розв'язання проблемних ситуацій, тощо), індивідуальні (самостійна робота, робота за індивідуальною програмою) форми; відповідно до місця навчання – аудиторну та позааудиторну роботу.

Із-поміж засобів модульної технології навчання в дослідженні використовувалися: навчальний модуль як частина модульної програми курсу; нетехнічні засоби навчання (друковані матеріали, підручники, довідники, словники, статті; дидактичний роздатковий матеріал; візуальні засоби наочності; реальні речі й моделі; обладнання); технічні засоби навчання (аудіальні, візуальні та аудіовізуальні засоби); слово викладача.

Ефективне формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови відбувалося за таких педагогічних умов: стимулювання професійно-педагогічної спрямованості студентів; забезпечення єдності основних складових професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови; впровадження прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців; забезпечення студентів програмно-методичними матеріалами, створеними на основі структурованої цілісності.

Локальні цілі показують, чого саме мають досягти студенти на певному занятті. На відміну від традиційної системи навчання, де цілі формулюються для викладача і відображують лише загальний напрям перебігу навчально-виховного процесу, в модульній технології навчання цілі формулюються і подаються викладачеві й студентам таким чином, щоб як перший, так і останній змогли аналізувати досягнуті результати. Засобами вимірювання співвідношення між очікуваними і реальними результатами є різні види контролю - проміжні та вихідні.

У плануванні роботи з розвитку іншомовної комунікативної компетенції ми ставили за мету розвиток мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції, керуючись при цьому трьома вихідними положеннями, а саме: 1) розвиток трьох вищезазначених складників іншомовної комунікативної компетенції має відбуватися в сукупності; 2) на вибір змісту навчання впливає принцип урахування міжпредметних зв'язків; 3) навчально-виховний процес відбувається в поєднанні форм аудиторної та позааудиторної роботи.

Зміст роботи з розвитку мовної компетентності визначався тематичним розподілом підручника, державними і навчальними програмами, базовим тематичним словником з англійської мови та складався з фонетичного, лексичного, граматичного й стилістичного матеріалу. У роботі з розвитку мовленнєвої компетентності переслідували цілі, спрямовані на розвиток навичок аудіювання, читання, говоріння й письма, використовуючи разом із традиційними інтенсивні методи навчання (рольова гра, диспут, проведення соціальних опитувань, робота над спільним проектом, екскурсія, презентації тощо). Розвиток соціокультурної компетенції передбачав розвиток країнознавчої і лінгвокраїнознавчої компетенцій та відбувався в роботі із залучанням різноманітних джерел інформації – від автентичних матеріалів до музеїв і культурних центрів міста. Робота з розвитку мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції провадилася впродовж усього експерименту на всіх етапах роботи з модуля.

Формувальний етап педагогічного експерименту з розвитку операційної компетентності передбачав розвиток пізнавальних,

прогностичних та організаторських умінь студентів і проводився на перших трьох етапах роботи з навчального модуля.

У межах кожного модуля відводилося від 4 до 6 годин на самостійну роботу, метою якої було розвинути пізнавальні вміння студентів. Для успішного досягнення поставленої мети студенти познайомилися з додатковими джерелами отримання інформації – Інтернетом, Американською радою, що значно вплинуло на створення сприятливого емоційного клімату в навчальному процесі, активну участь студентів у навчально-пізнавальній діяльності, забезпеченість методичними засобами і матеріалами та усвідомлення взаємозв'язку навчальної і виховної діяльності. Активізація пізнавальних умінь під час аудиторної роботи відбувалася шляхом створення й розв'язання проблемних ситуацій, забезпечення умов для взаємонавчання, зокрема – навчання в співробітництві. Позааудиторна робота з розвитку пізнавальних умінь передбачала здебільшого індивідуальну роботу та роботу студентів над спільними проектами.

Урахування першого з провідних принципів модульного навчання – принципу усвідомлення перспективи, - який реалізовувався під час ознайомлення з локальними цілями модуля, вчив студентів орієнтуватися на кінцевий результат навчально-виховної діяльності, це сприяло розвитку другого показника операційної компетентності – наявності прогностичних умінь. Крім того, на розвиток професійних умінь була спрямована робота з моделювання студентами професійних і побутових ситуацій, розробка диференційованих завдань та вправ на запобігання труднощів у сприйнятті товаришами матеріалу тощо.

У процесі розвитку операційних умінь проводилася робота теоретичного рівня: студентам пропонувався матеріал щодо способів організації навчальної діяльності – у вигляді друкованих матеріалів і коротких бесід. Отримані в такий спосіб знання втілювалися на практиці у видах роботи різного масштабу – від виготовлення студентами роздаткового матеріалу, розв'язання педагогічних ситуацій у групі та аналізу відповіді товариша до організації проведення святкових вікторин і відвідування культурних закладів.

Робота з розвитку іншомовної комунікативної компетенції й операційної компетентності проводилася в комплексі з розвитком двох інших компонентів професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови – компетентності в самоменеджменті й загальнокультурної компетентності.

На прикінцевому етапі дослідження було проведено контрольний зріз з метою визначення ефективності розробленої нами модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Результати засвідчили, що в експериментальній групі відбулися значні позитивні зміни щодо рівневої характеристики сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Так, в експериментальній групі третього курсу високий рівень професійної компетентності відтепер засвідчили 27% (25% - четвертого), тоді як на констатуючому етапі він був виявлений у 14% (четвертого ж – 18%); якщо до проведення експерименту достатній рівень був характерний для 35% майбутніх фахівців третього курсу (40% - четвертого), то після експерименту він дорівнював 51% (53% - на четвертому курсі). Кількість

студентів-третьоккурсників середнього рівня на констатуючому етапі дорівнювала 26% (22% - четвертокурсників), після експерименту - 14% студентів (13% серед майбутніх учителів четвертого курсу). Щодо низького рівня, то його засвідчили лише 8% майбутніх фахівців на третьому (було 25%) і 9% (було 20%) на четвертому курсах.

Таблиця 3.

Рівні сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови (формульвальний етап педагогічного експерименту)

рівні сформованості	студенти III курсів	студенти IV курсів
<i>високий</i>	27%	25%
<i>достатній</i>	51%	53%
<i>середній</i>	14%	13%
<i>низький</i>	8%	9%

Отже, модульна технологія навчання реалізує новий підхід до організації навчально-виховного процесу вищої школи на основі структурування змісту навчання як сукупності змістово-інформаційних блоків – навчальних модулів; визначення ієрархії загальної, комплексних, інтегративних та локальних цілей; усвідомлення цих цілей усіма учасниками навчально-виховного процесу; реалізації навчальних цілей у послідовності 4-х етапів: настановчо-мотиваційного, фахового, професійного та підсумкового; поєднання цільового, проміжного та вихідного контролю навчальних досягнень студентів; культурологічної насиченості навчального змісту шляхом урахування міжпредметних зв'язків.

Література

1. Адольф В.А. Формирование профессиональной компетенции будущего учителя / В.А.Адольф // Педагогика. – 1998. – №1. – С. 72-75.
2. Завдання для тестової перевірки знань, умінь і навичок для випускників загальноосвітніх шкіл, ліцеїв і гімназій. – К.: РВЦ “Проза”, 1993. – С.54-76.
3. Кузьмина Н.В. Основы вузовской педагогики / Н.В.Кузьмина. – М., 1972.
4. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпенко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: Навч. посібник / О.Г.Мороз, В.О.Сластьонін, Н.І.Філіпенко. – К., 1997. – 168 с.
5. Підласий І., Трипольська С. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя / І.Підласий, С.Трипольська // Рідна школа. – 1998. – №1. – С. 3-8.
6. Скорнякова Е.А. Особенности использования технологий модульного обучения в процессе преподавания иностранных языков в школе и вузе / Е.А.Скорнякова // Совершенствование преподавания иностранного языка в школе и вузе. – 2000. – Вып.5. – С. 90-96.
7. Скульський Р.П. Пріоритетні цінності у вихованні майбутніх учителів / Р.П.Скульський // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1(14). – С. 166-170.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

*Зоя Суддя,
викладач-методист,
викладач дошкільної педагогіки*

Реалізація прогресивних тенденцій у дошкільній освіті зумовлює підвищення вимог до формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців, кінцевою метою підготовки яких є інтеграція трьох основних компонентів: глибоких теоретичних знань, практичних умінь з їх застосування та професійно значущих якостей.

Сучасний дошкільний заклад чекає вихователя, відкритого інноваціям, багатогранну високоморальну особистість, тонкого психолога і спостерігача, партнера, креативного, з великою любов'ю до дітей, творчого інтерпретатора, педагога-імпровізатора, який повинен стати найважливішою діючою особою модернізації дошкільної освіти. Саме сьогодні в стінах педагогічних вузів він здобуває освіту.

Це актуалізує пошук таких ефективних методів, засобів та форм організації навчальної діяльності майбутніх вихователів, що забезпечували б формування у них готовності до застосування засвоєного змісту освіти в ситуаціях практичної професійної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та досвіду практичної діяльності дає можливість виявити чинники, які забезпечать належну якість оволодіння майбутніми спеціалістами професійними знаннями, уміннями та навичками. Серед них особливе значення мають: професійна компетентність викладачів; інтерес студентів до оволодіння спеціальністю; характер взаємодії викладача та студента в ході навчально-виховного процесу; єдність теоретичної та практичної підготовки; реалізація інтегрованого підходу до засвоєння психолого-педагогічних наук; вибір методів, які б сприяли ефективному входженню студентів у майбутню професію через активізацію їх навчальної діяльності.

Дієвість результатів формування фахової компетентності студентів залежить від вибору із багатого арсеналу традиційних та інноваційних методів незалежно від виду навчальних занять (лекція, семінарське, практичне) таких, які б максимально наближали кожного студента до умов реального педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі, забезпечували зорієнтованість на практичну діяльність. При цьому важливо забезпечити нове конструктивне поєднання традиційних методів з інноваційними.

Розпочинаючи вивчення дошкільної педагогіки, першочерговим завданням вважаємо проблему формування інтересу до оволодіння спеціальністю. Адже мотиваційний аспект навчання завжди був визначальним в оволодінні знаннями. Перша тема, з якої розпочинається вивчення курсу «Вихователь і діти», має особливе значення у вирішенні цього завдання. Послідовно ознайомлюючись з питаннями теми, студент повинен зрозуміти, наскільки важливий високий професіоналізм сучасного вихователя. Адже саме його зусиллями буде творитись майбутнє суспільства. Своїми ділами і своїм словом викладає найскладнішу на світі науку - бути людиною. Минають роки, століття. Зникає багато професій, але

поки існує людство, збережеться на Землі високе звання - Учитель, Вихователь, Педагог.

Розв'язати ці завдання прагнемо за допомогою підібраних практичних завдань: написання творчих робіт про професію вихователя:

"Я - вихователь третього тисячоліття і мене чекають малюки";

колективне створення професійного портрету вихователя майбутнього;

організація дискусії з теми "Професія, спрямована в майбутнє", в процесі якої студенти беруть участь в обговоренні питань (наприклад: Чому я обрала професію вихователя? Що я чекаю від майбутньої професії? Яким я не хочу бачити дитячий садок? Сторінки сумних спогадів мого дитинства: що не подобалось мені в дитячому садку? Поміркуйте, як можна було б уникнути дитячих прикроців. Чи згодні ви з висловом: "Краще те, що краще для дитини, а не те, що зручно для вихователя"? Що залежить в дитячому садку саме від вихователя?) тощо.

З метою стимулювання бажання творчо нетрадиційно підходити до майбутньої професії використовуємо метод «Колаж». Студентам пропонуємо створити креативний проект дитячого садка майбутнього за допомогою ілюстрацій, фотоматеріалів із журналів, наклеєних на аркуш паперу. На основі цього відбувається захист проекту дитячого садка майбутнього (студентам пропонується ознайомити всіх з основними ідеями свого проекту, взяти участь в обговоренні інших проектів. При оцінюванні необхідно враховувати: переваги запропонованого проекту, актуальність порушених проблем, створення можливостей для виховання самобутньої, неповторної, творчої особистості).

Емоційний відгук у душі кожного студента залишає підготовка матеріалів до поетичної сторінки «Моя майбутня професія - вихователь», підбірка віршів з якої, була опублікована у Всеукраїнському часописі для педагогів-дошкільників «Дитячий садок» (№ 41, 2011 рік).

Поштовхом до власного удосконалення стає складання індивідуальної картки перспективного розвитку власних професійних якостей. Студентам пропонується заповнити таблицю:

Які риси я повинен змінити в собі? Які якості я повинен розвивати в собі як майбутній вихователь? Що мені заважатиме стати вихователем? (врахувати вимоги професіограми вихователя)

У процесі виконання цих завдань студенти починають усвідомлювати, що є складовими майбутньої педагогічної майстерності, що потрібно для того, щоб стати майстром своєї справи.

Розв'язати питання, як наблизити процес набуття знань та формування умінь студентів до реальних умов майбутньої професійної діяльності допомагають практичні завдання творчого характеру, які використовуються в різних темах курсу. Це завдання типу:

- вивчити психолого-педагогічні характеристики дітей, складені студентами старших курсів під час педпрактики, на їх основі сформулювати основні завдання для подальшого розвитку дошкільників, запропонувати конкретні методи, прийоми, засоби виховного впливу;

- розробити декілька варіантів оформлення куточка чергових у дитячому садку і пояснити доцільність їх використання в різних вікових групах;

- спрогнозувати стратегію майбутнього розвитку конкретної дитини на основі складеного психологічного портрету;

- підготувати рекламу дошкільного навчального закладу, в якому студентка проходить педагогічну практику тощо.

Наближенню навчального процесу до реальних умов майбутньої професійної діяльності сприяє навчання моделюванню освітнього процесу. Наприклад, в темі "Заняття - форма організації навчання" поставлена проблема: Як розпочати заняття? Все тим же звичним організаційним моментом? А якщо за вікном сірий буденний ранок, і дитячі сонні очі похмуро поглядають на вихователя; хочеться спати і так сумно від небажаної розлуки з рідними? Тому важливо, щоб перші хвилини заняття були захоплюючими, цікавими, інтригуючими. Як цього досягти? Перед студентами ставиться завдання: спроектувати ситуацію "Початок заняття". Тема заняття може бути запропонована викладачем або обрана самими студентами. Вони повинні, проявляючи максимум фантазії, майстерності, ерудиції, викликати в дітей інтерес до майбутнього заняття, спроектувати фрагмент його початку з урахуванням вікових особливостей дітей, сезону, передбачуваної попередньої роботи. Після завершення виконання завдання під керівництвом викладача проводиться організована дискусія, змістом якої є аналіз та оцінка фрагмента заняття. Така робота дає можливість попередити багато помилок, які студенти-практиканти можуть допустити під час практики.

З метою швидкого, невідкладного вирішення складних психолого-педагогічних проблем застосовуємо метод «мозкова атака». Отримавши запитання чи завдання, пропонуємо учасникам протягом фіксованого часу висувати свої різноманітні гіпотези, показати переваги тієї чи іншої ідеї. Потім у загальній дискусії виробляється найоптимальніше рішення. Обмеженість виконання завдань у часі пояснюється тим, що щодо кожної ситуації, яка виникає в практичній діяльності, вихователь зобов'язаний прийняти правильне рішення негайно.

Так, в процесі засвоєння знань з теми "Розумове виховання" методом мозкової атаки студентами пропонується вирішити питання "Вимоги до відповідей на дитячі запитання". Студенти академгрупи діляться на мікрогрупи. Перед кожною з них ставиться одне із запитань: Якою не повинна бути відповідь вихователя? Чим відрізнятиметься відповідь вихователя для дітей різних вікових груп? Якою має бути відповідь вихователя на дитячі запитання? Після ознайомлення всіх студентів з наслідками роботи в кожній підгрупі всім пропонується спільне завдання: узагальнити отриманий матеріал і визначити загальні вимоги до відповідей на дитячі запитання.

Аналогічно розв'язуємо питання:

- аналітичні або «проблемні причини» (наприклад, чому батьки дітей, які мешкають поряд із нашим дошкільним закладом, віддають своїх дітей до інших закладів);

- синтетичні (наприклад, як створити іміджеву рекламу закладу, якщо батьки мають негативну інформацію про нашу роботу?);

- вибору (наприклад, як найшвидше й найефективніше підвищити фаховий рівень педагогів дошкільного закладу, залучити до співпраці батьків).

Для набуття необхідного практичного досвіду варто під час навчання створювати умови, наближені до майбутньої професійної діяльності. Цьому сприяє використання на заняттях з педагогічних дисциплін методу

конкретних ситуацій. Вони збуджують емоційну сферу, активізують інтелектуальні можливості студентів.

Психолого-педагогічні ситуації цінні тим, що не мають однозначного вирішення, вимагають від студента поряд із міцними знаннями творчості, нестандартності мислення. Аналіз конкретних психолого-педагогічних ситуацій виконує багато різних функцій, служить інструментом дослідження й вивчення певної проблеми, оцінки й вибору рішень, навчання і виховання. Продумане використання психолого-педагогічних ситуацій різного рівня складності від ситуації-ілюстрації, ситуацій-вправ, ситуацій-оцінок до ситуацій-проблем не лише викликає потребу в нових знаннях, а й дає можливість студентам використовувати власний досвід, набутий під час педагогічної практики, сприяє формуванню вміння діяти швидко, оперативно, знаходити найоптимальніші шляхи та способи реакції на непередбачувані ситуації, що відбуваються в реальному навчально-виховному процесі.

Сучасна програма з дошкільної педагогіки побудована таким чином, що в кожній темі передбачена можливість розв'язання педагогічних ситуацій. Підбираючи їх, доцільно охопити всі ланки процесу виховання і навчання: від діагностики вихованості, освіченості і прогнозування завдань до характеристики результатів.

Метод конкретних ситуацій сприяє інтегрованому застосуванню знань та вмінь, набутих в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Наприклад, Вероніка пропонує партнеру по грі:

- Я буду мамою, а ти татом. Коли прийдеш з роботи, сядеш тут з газетою, ось так. А я буду тебе сварити: «От нероба!» А ти будеш відповідати: «Відстань».

Партнер намагається заперечити, але дівчинка старається переконати його: Всі мами й тата завжди сваряться.

1. Ваша думка про мікроклімат в сім'ї дітей, які граються.
2. Які педагогічні висновки повинен зробити вихователь після спостереження такого фрагмента сюжетно-рольової гри?
3. Запропонуйте систему роботи, яку можна порекомендувати вихователю з метою збагачення вражень дітей, необхідних для розвитку змісту даної гри.

Проаналізуйте таке висловлення батьків: «Мені прикро, що мій син ні до чого не здібний».

1. Чи справедливе таке твердження батьків?
2. Які поради можна дати батькам цього хлопчика?
3. Як ви будете розвивати творчі здібності дітей в різних видах діяльності?
4. Яке розвивальне предметно-ігрове середовище може бути створене з цією метою?

(Підбірка психолого-педагогічних ситуацій з орієнтовними варіантами розв'язку надрукована у Всеукраїнському часописі для педагогів-дошкільників «Дитячий садок» № 41, 2011 рік).

Логіка побудови навчального процесу в педагогічному коледжі передбачає паралельно з теоретичним навчанням включення студентів у педагогічну практику, що дає можливість забезпечити зворотний зв'язок у педагогічній взаємодії "викладач - студент". Важливе значення у формуванні професійної готовності відіграють завдання, які студенти виконують під час практики з наступним обговоренням їх результатів у

вивчення різних тем. Наприклад, в ході спостережень за роботою вихователя підібрати приклади вдалого або невдалого використання методів морального виховання. Дати наукове обґрунтування своїм висновкам. Проаналізувати підбір та розміщення в групі іграшок та ігрового матеріалу. Дати педагогічні рекомендації щодо вдосконалення предметно-ігрового середовища. Визначити, які завдання естетичного виховання дошкільників реалізував вихователь однієї з вікових груп дошкільного закладу на протязі першої або другої половини дня? Які можливості для розв'язання завдань естетичного виховання не були використані вихователем? Тощо.

У процесі навчання в коледжі студенти повинні усвідомити, що саме від них залежить психологічний клімат у групі дитячого садка і чи взаємини з дітьми будуть складатися на основі авторитарної педагогіки, чи з позиції педагогіки співробітництва - теж залежить від педагога.

З цією метою доречно буде організувати спостереження в групі дитячого садка за взаєминами між педагогом і дітьми в різних видах діяльності. На основі зібраного матеріалу можна визначити стиль спілкування педагога з дітьми: монологічний, авторитарний, зорієнтований на виконання вимог; суб'єкт-об'єктний чи діалогічний, демократичний, зорієнтований на зміцнення фізичного та психічного здоров'я й емоційного комфорту, на допомогу в особистісному розвитку; суб'єкт-суб'єктний. Або на основі такої характеристики: на занятті діти зосереджені, сидять мовчки, постійно дивляться на вихователя, не відволікаються. Визначити, який стиль спілкування педагога з дітьми характеризують такі прояви дитячої поведінки, як хороша дисципліна. Чи можна це вважати показником демократичного стилю спілкування? Мотивувати думку.

Студентам можна запропонувати проаналізувати ситуацію: Чому активний допитливий хлопчик заявив: «Я сьогодні в дитячий садок не піду» (в групі почала працювати нова вихователька), або Чому дитина з бажанням йде в дитячий садок, коли на зміні працює одна вихователька і кардинально міняє рішення, коли з'являється інша, яка постійно працює в цій самій групі?

Готуючись до діалогічного стилю спілкування педагога з дітьми, студент в умовах навчально-виховного процесу вищого навчального закладу сам повинен бути активно залучений до комунікативної діяльності. Для ефективного її здійснення необхідно володіти емоційною експресією, культурою та технікою мови, мімікою, жестами.

Формуванню названих умінь сприяє підготовка студентами фрагментів виступів на батьківські збори на запропоновану тему з наступним їх моделюванням. Виступаючи в різних ролях (вихователь, методист, психолог, батьки інш.) засвоюють навички публічних виступів, шліфують елементи професійної майстерності, від чого в значній мірі залежатиме успіх студента на практиці і в подальшій професійній діяльності.

Майбутній вихователь повинен вміти створювати умови, за яких діти беруть активну участь у діалозі чи полілозі - пропонують свої запитання, здогади, власні ідеї, рішення. Тому так важливо, щоб на аудиторних заняттях в коледжі панувала атмосфера емоційного комфорту, були створені умови для вільного обміну думками, ідеями, повага до поглядів кожного учасника, терпимість до критики, до інших точок зору. Володіння культурою спілкування в значній мірі визначатиме взаємовідносини

майбутнього педагога з батьками вихованців, з членами педагогічного колективу .

Тому у ході практичних занять слід залучати студентів до участі в педагогічних дискусіях, диспутах, круглих столах, де шліфується думка, відточується розум. З різних тем дошкільної педагогіки студентам пропонуємо питання-проблеми:

- Вихователь – жіноча професія? Чому?
- Чи впливає зовнішній вигляд вихователя на якість навчально-виховного процесу в дитячому садку?
- Заняття-шоу в практиці роботи сучасного дошкільного закладу – ознака сучасності чи данина моді?
- Військова іграшка. Її місце у вихованні сучасних дітей: за і проти.
- Народна іграшка. Сторінка в історії українського народу чи об'єктивна необхідність в сучасному педагогічному процесі ДНЗ?

У стінах вузу студенти повинні оволодіти вміннями прогнозувати непередбачувані педагогічні ситуації і знаходити оперативні методи і прийоми педагогічного впливу відповідно до конкретної ситуації й емоційної спрямованості атмосфери діяльності. З цією метою пропонуються для розв'язання ситуації типу: врахувати, що в період ранкового прийому в дитячому садку дітям робили щеплення, що відразу вплинуло на погіршення їх настрою. А далі за режимом заняття, яке потребує зосередженості, активної мислительної діяльності. Як повести себе вихователю: відповідно до режиму дня провести заняття? Замінити його іншим, пов'язаним з руховою активністю? Порушити режим і надати дітям можливість гратися? Запропонувати свій варіант виходу із ситуації, що склалася. Або: Як повинен вчинити вихователь, коли дитина: не хоче грати в організовану вихователем спільну гру; відмовляється від їжі; не хоче спати вдень.

З огляду на сучасні прогресивні тенденції, пов'язані з інформатизацією освіти, на допомогу викладачу приходять інформаційно-комунікаційні технології, використання яких допомагає інтенсифікувати навчальний процес, актуалізує всі сфери особистості студентів, розвиває здатність до рефлексії. Багатофункціональність інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє їх використовувати на різних етапах навчання.

В той же час їх використання не повинно змінити традиційний ланцюжок засвоєння інформації «викладач-студент» на «інформаційна система - студент». Включення у навчальний процес презентацій, слайд-шоу стає додатковим ефективним інструментом пізнання.

Так, при вивченні різних тем з дошкільної педагогіки за допомогою презентацій студенти мають можливість познайомитися з особливостями облаштування групових майданчиків в різних вікових групах дитячого садка (тема «Фізичне виховання»), підбором іграшок для дітей раннього віку (тема «Розвиток і виховання дітей 1,2, 3 років життя»), організацією розвивального предметно-ігрового середовища в різних вікових групах ДНЗ (тема «Іграшка»), системою роботи М. Монтесорі (тема «Короткий огляд суспільного дошкільного виховання за кордоном») тощо.

Такий варіант подачі інформації сприяє глибокому запам'ятовуванню матеріалу, активізує навчальну діяльність студентів,

сприяє формуванню інформаційної компетентності майбутнього вихователя.

Таким чином, продумане використання названих методів в процесі викладання дошкільної педагогіки забезпечує встановлення зв'язку між теоретичною підготовкою та практикою професійної діяльності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, дає можливість перетворити теоретичні знання студентів на інструмент практичних дій.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В МОЛОДІ

*Анастасія Тимченко,
кандидат педагогічних наук,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Нині ніхто не заперечує думки про те, що за молоддю майбутнє, що саме ця категорія населення акумулює творчий потенціал, а це неодмінно призведе до позитивних зрушень у суспільстві. Але разом з тим є очевидною залежність ефективності використання цього потенціалу від рівня здоров'я молодого покоління, від його способу життя. Як здоров'я населення віддзеркалює минулий та сьогоденний добробут країни, так можна сказати, що і її перспектива знаходиться в прямій залежності від здоров'я молоді.

Збереження здоров'я населення є однією з найважливіших соціальних проблем, що потребує системного дослідження та вирішення на міждисциплінарному рівні. Завдання педагогіки – розробити педагогічні технології, спрямовані, з одного боку, на формування особистісних установок на здоровий спосіб життя, на усвідомлення людиною цінностей здоров'я, вироблення на цих засадах індивідуальної поведінки, а з іншого, – на створення сприятливого для цього соціально-культурного середовища.

Наука свідчить, що здоров'я людини є складним феноменом глобального значення, який може розглядатися як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорії, як об'єкт споживання, внесення капіталу, як індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з оточуючим середовищем, яке, в свою чергу, постійно змінюється.

У загальносвітовий науковий обіг увійшло нове поняття - *health promotion*, що дослівно можна перекласти як «просування здоров'я». Але в українській мові таке словосполучення не відповідає змісту. Професійні перекладачі пропонували раніше і досі вживають досить різноманітні варіанти у якості лексичного аналога такі як «пропаганда здоров'я», «пропагування здоров'я», «пропаганда здорового способу життя» тощо. Проте, на нашу думку, з огляду на суперечливе сприйняття, яке існує в вітчизняному суспільстві до слова «пропаганда», найбільш удалим перекладом можна вважати вислів «формування здорового способу життя». Та й сьогодні уже мало пропагувати, необхідно рухатися.

Україна ніколи не була осторонь нового погляду на здоров'я населення. Соціальна політика щодо формування засад здорового способу

життя реалізовувалась в Україні ще за радянських часів. Останні десять років були вкрай важкими для нашої держави. Реформування соціальної політики торкнулося і формування засад здорового способу життя.

Поняття «здоров'я людини» вміщує результат чисельних зусиль щодо його розробки з боку представників різних наукових галузей. Сучасні уявлення вже не розглядають здоров'я як суто медичну проблему. Більш того, комплекс суто медичних питань складає лише малу частину феномена здоров'я. Так, узагальнені підсумки досліджень залежності здоров'я людини від різних чинників переконують, що стан системи охорони здоров'я обумовлює в середньому лише близько 10% всього комплексу впливів. Решта 90% припадає на екологію (близько 20%), спадковість (близько 20%) і найбільше – на умови і спосіб життя (близько 50%). Тобто, суто медичний аспект не є головним серед різноманітності впливів на здоров'я людини, а отже, медичне визначення здоров'я як відсутність хвороби не відповідає життєвим реаліям.

Сучасні теорія та практика формування здорового способу життя, прийняті в країнах-лідерах, що ініціюють піднесення проблематики здоров'я на загально планетарний рівень, розрізняють шість рівнів здоров'я світової спільноти (рис. 1.1.), структурованих за кількісною ознакою – від окремого індивіда до людства в цілому [1].

			Індивід				<i>I рівень</i>
			Група індивідів				<i>II рівень</i>
		Організація					<i>III рівень</i>
	Громада						<i>IV рівень</i>
Країна							<i>V рівень</i>
Світ							<i>VI рівень</i>

Рис. 1.1. Структуровані рівні здоров'я світової спільноти.

Перший рівень – індивідуальний, тобто здоров'я окремої людини.

Другий рівень визначається як рівень здоров'я певної групи людей. Мається на увазі найближче, відносно постійне оточення людини – її сім'я, родичі, друзі, знайомі, з якими вона повсякденно спілкується. Це коло спілкування, де людина майже щоденно перебуває, постійно на нього впливає своєю поведінкою, способом життя у позитивному плані. І навпаки, своєю поведінкою, спілкуванням, ставленням до життєвих норм, правил, дане оточення впливає на людину у зворотному напрямі.

Саме тут, у найближчому оточенні передовсім відбувається позитивний і негативний вплив на здоров'я. Сума впливів окремими особистостями з найближчого оточення людини значною мірою формує спосіб її життя, створює певне психічне середовище, певною мірою диктує духовні цінності, рівень соціальної відповідальності. У свою чергу, людина як член даної спільноти має можливість позитивно або негативно впливати на конкретну

групу людей у такий спосіб: особистим прикладом, наданням інформації чи ставленням до дій і процесів, що відбуваються в її оточенні.

Третій рівень – рівень організації. Зважаючи на те, що переважна більшість людей взаємодіє з різними організаціями суспільства (сфери виробництва, послуг, науки, культури, релігії, правові та соціальні інституції тощо) і тим самим впливає на здоров'я працівників (як і в зворотному напрямі організація впливає на здоров'я окремої людини), цей рівень структурований окремо.

Четвертий рівень здоров'я – здоров'я громади. У даному контексті поняття громади визначається переважно за територіальною ознакою – село, селище, район, мікрорайон, містечко, місто, тобто той найближчий соціум, де людина перебуває тривалий час свого життя. Громада також може створюватися за етнічними або професійними ознаками, політичними чи релігійними переконаннями тощо. Кожній громаді притаманні свої особливості у ставленні до культурних цінностей, звичок, традицій, спілкування, побуту, праці, відпочинку і, природно, ці особливості впливають на стан здоров'я людей.

Наступний, п'ятий рівень – рівень певної країни, як влада ставиться до громадського здоров'я своєї країни, чи відповідає чинне законодавство світовим поглядам з питань здоров'я. І останній, шостий – рівень всього світу, на якому позначаються проблеми всього людства у планетарному масштабі.

Таке структурування рівнів здоров'я дозволяє мати уявлення світової спільноти щодо зв'язку індивідуального та громадського здоров'я, яке визначає наскрізну залежність і взаємодетермінованість усіх рівнів. Така залежність і взаємообумовленість рівнів здоров'я визначає позицію, яка проголошується країнами світової цивілізації:

- кожна людина особисто відповідальна за здоров'я всього людства;
- усе людство відповідальне за здоров'я кожної людини [2].

У політичній діяльності країн це означає, з одного боку, відповідальність держави за здоров'я своїх громадян, а з іншого – персональну відповідальність кожного громадянина за здоров'я власної країни, починаючи з найближчого оточення. Усвідомлення громадянами цього принципу є одним з найважливіших завдань формування засад здорового способу життя. Можна сказати, що це стосується, насамперед, молоді, адже саме в цьому віці особистість оволодіває громадянською свідомістю.

Узагальнюючи міркування провідних вчених щодо визначення поняття «здоровий спосіб життя», «здоров'я», можна сказати, що здоровий спосіб життя — це все в людській діяльності, що має відношення до збереження та зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій завдяки організації діяльності щодо оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту. Складові здорового способу життя включають елементи, які стосуються всіх аспектів здоров'я – фізичного, психічного, соціального і духовного. Найважливіші з цих елементів – це:

- усвідомлення цінності здоров'я (домінуючий у світогляді людини духовний пріоритет і відповідна психічна установка);
- відсутність шкідливих звичок, (тютюнової, алкогольної, наркотичної залежності, безладних, небезпечних статевих стосунків);

- доступ до раціонального харчування (в тому числі якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів і харчових добавок);
- умови побуту (якість житла, умови для пасивного та активного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки на території життєдіяльності);
- умови праці (безпека не тільки у фізичному, а й у психічному аспекті, наявність стимулів і умов професійного розвитку);
- рухова активність (використання засобів фізичної культури і спорту, різноманітних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення після фізичних і психічних навантажень).

Основним змістом соціальної діяльності щодо формування здорового способу життя є розробка та реалізація різноманітних проектів різного спрямування, рівня та обсягу, які спираються на певні передумови, мету, принципи, стратегії, механізми, обумовлені формуванням здорового способу життя як науковою дисципліною і мають на меті покращення здоров'я окремих осіб, груп людей, спільнот країн.

Формування здорового способу життя, на думку науковців Українського інституту соціальних досліджень [3], визначається як процес застосування зусиль для сприяння поліпшенню здоров'я та благополуччя взагалі, зокрема ефективній соціальній політиці, розробці цільових програм, наданню відповідних послуг, які можуть підтримати та поліпшити наявні рівні здоров'я, дати людям змогу посилити контроль над власним здоров'ям і покращити його.

Для поліпшення здоров'я, індивідуального чи суспільного, необхідна також наявність певних передумов. Основними з таких передумов Всесвітня організація охорони здоров'я [4] визначає такі:

Наявність миру, яке розуміється не лише як відсутність війни з іншою державою або групою держав, але й як відсутність мирних стосунків у сім'ї, конфлікти з найближчим оточенням, на роботі, де працює людина, конфлікти всередині спільноти або між ними, які теж не сприяють здоров'ю.

Наявність даху над головою. Це визначення не звужується до поняття домівки. Оскільки це і певний рівень побутового комфорту, і майнові правові відносини, інші науково-технічні та соціальні чинники, що створюють відчуття впевненості в майбутньому щодо захисту власного майна від можливих негараздів природного або суспільного походження. Сюди можна віднести і рівень розвитку тих соціальних інституцій, дії яких забезпечують людині відчуття захищеності особистості та її майна – інституцій правопорядку, охорони здоров'я, аварій і надзвичайних ситуацій тощо.

Прояв соціальної справедливості, рівності, неупередженості. Наявність цих передумов здоров'я гарантує всім громадянам однакові можливості доступу до послуг соціальних інституцій, рівні громадянські, майнові, соціальні права, унеможливорює обмеження законних прав та інтересів людини з боку будь-яких сильних або владних структур.

Наявність цих передумов, як і попередня група чинників, дає людині відчуття захищеності та впевненості в майбутньому, а також надає рівні (в межах законодавства) потенційні можливості щодо реалізації потреб і здібностей людини, набуття гідного соціального статусу незалежно від расових, національних, релігійних, майнових, статевих, вікових ознак.

Освіта. Поняття освіти в даному контексті слід розуміти не тільки як освіту валеологічну (про здоровий спосіб життя), а й як освіту загальну, оскільки без знання комплексу основних природно наукових, філософських, гуманітарних положень світової спадщини вивчення суто валеологічної дисципліни не може дати системного уявлення про проблему здоров'я взагалі.

Оптимальне харчування, яке є передумовою здоров'я, і яке потрібно розуміти не примітивно, як засіб ліквідації відчуття голоду або мінімальної підтримки життєдіяльності організму. Це поняття включає доступність споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, протеїнів, жирів, вуглеводів, продуктів підвищеної біологічної цінності, фітопродуктів, спеціальних продуктів і харчових добавок, що сприятиме поліпшенню стану здоров'я та протидіятиме природному процесу старіння.

Поняття прибутку в переліку передумов здоров'я передбачає наявність фінансових можливостей для забезпечення не тільки мінімальних потреб існування людини або суспільства, але й для створення послуг і товарів, необхідних для здорового способу життя.

Стабільність екосистеми також є передумовою здоров'я. Мається на увазі не стабілізація шкідливих екоумов, а навпаки, дійовий вплив на всі ланки цієї системи з метою запобігання негативним змінам, що можуть погіршити умови існування.

Достатність сталих ресурсів включає і фінансові ресурси країни, спільноти і окремої людини, незадіяні ресурси засобів виробництва, матеріалів та інструментів, врешті-решт, інтелектуальні ресурси, потенціал громадських і приватних ініціатив. Чим більше ресурсів є в активі певної структури, тим більші потенційні можливості його спрямування на заходи щодо зміцнення здоров'я.

Метою формування здорового способу життя є сприяння досягненню в широкому розумінні благополуччя та здоров'я для всіх, на всіх рівнях, у всіх сферах, з усіма детермінантами (передумовами). На нашу думку формування здорового способу життя має соціокультурний характер і суть його полягає в тому, що завдяки пропаганді даної проблеми у суспільстві створюється краще усвідомлення живої і неживої природи, а це, відповідно, дозволяє краще розуміти походження коренів проблем здоров'я. В свою чергу, краще розуміння проблем здоров'я обумовлює більші можливості вирішення цих проблем.

Здоровий спосіб життя людини будь-якого суспільства та будь-якої країни базується на кількох основних принципах. Одним з основних принципів формування здорового способу життя є принцип партнерства. Передумови і перспективи доброго здоров'я не можна забезпечити тільки зусиллями спеціалізованих структур. Формування здорового способу життя потребує скоординованої діяльності всіх зацікавлених сторін: урядів, секторів охорони здоров'я та інших суспільних і економічних секторів, недержавних організацій, місцевої влади, промисловості та засобів масової комунікації. До цього процесу залучаються також люди з усіх сфер життя – окремі індивіди, родини, громади. Дві головні тези принципу партнерства:

- формування здорового способу життя є дійовим тоді, коли використовуються партнерські стосунки з усіма зацікавленими силами – організаціями і особами з усіх сфер життя, а не тільки із спеціалізованими структурами, що мають відношення до проблем здоров'я;

- спеціалізовані структури, що мають відношення до здоров'я – це лідери, ініціатори, організатори і відповідальні за посередництво у налагодженні партнерських стосунків з іншими силами з усіх сфер життя.

Ще один принцип формування здорового способу життя – це пристосування діяльності щодо формування здорового способу життя (проектів, програм, заходів, окремих ініціатив) до місцевих умов, потреб і можливостей окремих груп людей, громад, організацій, регіонів, країн, враховуючи особливості їх суспільного, економічного та культурного устрою.

На наш погляд, спрямованість формування здорового способу життя передбачає: позитивний вплив на чинники довкілля; зменшення рівня соціально-економічної і політичної несправедливості; пом'якшення негативного впливу опосередкованих чинників здоров'я, ширших, ніж прямі детермінанти, тобто тих, що стосуються загального добробуту; зміщення акцентів у суспільній свідомості щодо використання різноманітних ресурсів у напрямі запобігання шкоді здоров'ю, всупереч майбутнім витратам на ліквідацію наслідків заподіяної шкоди; переорієнтація медичних служб на пріоритетність профілактики погіршення здоров'я відносно боротьби з його наслідками; позитивний вплив на здатність індивідів позитивно впливати на власне здоров'я.

Отже, здоров'я та здоровий спосіб життя потребують на сучасному етапі розвитку у суспільстві особливого інтегрованого підходу. Вченими різних професійних напрямів давалися різні визначення та підходи до цих понять. Єднальною ідеєю для вчених є соціально-філософський підхід до проблем здоров'я, необхідність формування свідомості людей слідувати нормам здорового способу життя, розуміння інтеграції складових здоров'я людини: фізичної, психічної, духовної, соціальної. Проте шляхи реалізації пропонуються різні. Педагогічні працівники повинні через соціальну складову здоров'я впливати на моральне, психічне та фізичне здоров'я особистості. Формування у підростаючого покоління свідомості соціальної цінності здоров'я як особистого, так і суспільного сприятиме позитивному становленню та розвитку особистості.

Література

1. Социальная педагогика: Курс лекций / Под общ. ред. М. А. Галагузовой. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 416 с.
2. Устав Всемирной организации здравоохранения. – Женева, 1946.
3. Формування здорового способу життя: проблеми і перспективи/ О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакулєнко та ін. - К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000.
4. Царенко А. В. Здоров'я як найвища цінність людини //Валеология. – 1997. – № 1. – С. 20-24.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВНЗ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

*Ірина Дяченко,
стариий викладач,
викладач музичного виховання*

В сучасних умовах, коли постійно підвищуються вимоги до виховання особистості, важко переоцінити значення діяльності вчителя, який поєднує високий рівень освіченості і культури, професійної та громадянської зрілості з умінням впливати на особистість учня і формувати його духовний світ, розвивати потреби й інтереси, смаки та переконання.

Академік О. Савченко справедливо зауважує, що найважливішим чинником якості шкільної освіти є якість підготовки вчителів, домінантою якої є гармонія особистісного і професійного розвитку, формування не вчителя-предметника, а людини культурної, гуманної, громадянсько свідомої [2, с.32].

Тенденція педагогічної науки «від людини освіченої до людини культури» особливо гостро ставить проблему підготовки вчителя початкових класів – фахівця, який закладає основи виховання особистості учня. Молодші школярі беззастережно визнають авторитет свого вчителя, вважають його думку пріоритетною. Учитель для них є не лише моральним взірцем, а й авторитетом у всіх своїх проявах.

Музична підготовка набуває особливого значення в роботі вчителя початкових класів, який покликаний активно розвивати у школярів емоційно-образне сприйняття оточуючого світу, формувати їхні інтереси, художні смаки, творчі здібності.

В аспекті музично-професійної підготовки учитель початкової школи повинен бути своєрідним «транслятором» художньої культури (як національної, так і світової), що вказує на важливість реалізації ним такої важливої функції як просвітництво, поза яким неможливо сформувати у дітей цілісні уявлення про світ музичних образів і суттєво вплинути на їх художні смаки. Просвітницька місія вчителя початкових класів тісно пов'язана і навіть збігається з його виховними функціями. Завдяки розширенню фонду художніх знань у вихованців формується мотиваційна готовність до сприймання і творчого оперування художніми образами. Цей процес, у свою чергу, гармонізує внутрішній світ учнів, адже узгоджує різні способи пізнання та оцінки навколишнього світу. Крім того, на основі інтегрованих знань з теорії та історії музики, в процесі відтворення музичних творів, згідно з програмними вимогами, використовуючи музичний інструмент, майбутній педагог повинен уміти реалізувати виконавський задум, інтерпретувати його в умовах слухання дітьми «живого звучання» та доповнити грамотним словесним коментарем з метою формування в учнів уміння відтворювати на елементарних музичних інструментах прості ритмічні звороти, імпровізувати ритмічний супровід до пісень, елементи мелодій, виконувати пластичні рухи під музику, використовуючи основні засоби музичної виразності.

Психологи і педагоги Л. Виготський, Г. Люблінська, В. Сухомлинський підкреслювали, що саме молодший шкільний вік є сенситивним для формування емоційно-почуттєвої сфери особистості. Видатний педагог-гуманіст В. Сухомлинський неодноразово наголошував на унікальності музики як особливого виховного засобу, «який має надати емоційного та естетичного забарвлення всьому духовному життю людини. Пізнання світу, почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й відчувати насолоду від неї. Без музики важко переконати дитину, яка входить в світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури» [4]. Глибоко усвідомлюючи ці рядки видатного вітчизняного педагога, кожен вчитель повинен створювати таке освітньо-виховне середовище, яке б сприяло вихованню духовно багатой, творчої особистості.

Згідно з навчальною програмою педагогічного коледжу мета курсів «Музичне виховання з методикою навчання», «Гра на музичному інструменті» спрямована на підготовку студентів до проведення уроків музичного мистецтва і позакласної музично-виховної роботи в початковій школі і реалізується шляхом засвоєння основ музичної грамоти, оволодіння основними видами музичної діяльності (хоровим співом, слуханням музики, читанням нот з аркуша, музично-ритмічними вправами та рухами, грою на музичних інструментах). Програма передбачає ознайомлення студентів із творчістю вітчизняних і зарубіжних композиторів, основними видами та жанрами музики, елементами музичного синтаксису. Значна увага приділяється вивченню музичного репертуару для початкової школи, методиці проведення уроків музичного мистецтва і позакласних музичних занять, ознайомленню з новаціями та принципами музичної педагогіки. У процесі освоєння гри на фортепіано, баяні студенти набувають навичок музично-виконавської діяльності, спрямованої на керування музичним розвитком школярів. Таким чином, процес музичного виховання майбутніх вчителів початкових класів орієнтований на розвиток музичних здібностей, формування інтересу до музики, знань, умінь і навичок у музичній діяльності, музичної культури в цілому.

Та обставина, що програма коледжу дає обмежені (навчальними годинами) можливості для широкого ознайомлення студентів з музикою, не послаблює, а, навпаки, дає підстави для висунення нових вимог до підготовки майбутніх вчителів, які б сприяли якісному зростанню їх музичної культури і яскраво вираженій професійній спрямованості. Серед них ми виділяємо три:

1) необхідність забезпечення в навчальному процесі систематичної і послідовної взаємодії змісту музичних дисциплін із врахуванням взаємозалежності їх основотворчих понять. Взаємодіючи між собою, дисципліни музичного циклу доповнюють одна одну, показують предмет у його розмаїтті і різними засобами вираження створюють можливість повного і глибокого його засвоєння;

2) у змісті навчання передбачається визначений запас теоретичних знань, що забезпечує високий рівень сформованості умінь і навичок. У зв'язку з цим робочі програми з музичних дисциплін повинні бути побудовані у такій послідовності, щоб отримані студентами теоретичні знання відразу ж закріплювалися б на практиці. Реалізація цієї вимоги підсилить зацікавленість і активне відношення студентів до навчання,

дозволить зробити суттєвий крок на шляху забезпечення завдань початкової школи в музичному вихованні школярів;

3) організація навчальної діяльності студентів має відповідати змісту музично-педагогічної діяльності учителя в школі. Кожне питання шкільної програми повинне дістати ґрунтовний розвиток і завершення в процесі викладання музичних дисциплін.

Застосування в навчальному процесі вищевикладених педагогічних вимог у поєднанні з можливостями безперервної практики створює передумови для активізації особистості майбутнього учителя як у музично-естетичному, так і в педагогічному аспектах. Це дозволяє більш ефективно формувати комплекс необхідних йому загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь і навичок, а також розвивати і закріплювати інтерес до професійно-педагогічної діяльності з музичного виховання школярів.

В системі музичної підготовки вчителя початкових класів потрібно передбачити формування у студентів не тільки педагогічного, але й специфічного музичного мислення, здатності співвіднести педагогічні факти і явища з художнім відображенням дійсності й художньою діяльністю.

Багаторічний досвід автора статті переконує в тому, що справжньою проблемою майбутнього вчителя є невміння розповідати дітям про музику, сугестувати певне емоційне ставлення до твору, організувати різні види художньо-естетичної діяльності учнів із метою поглибленого розуміння ними музики. Саме тому важливого значення слід приділяти формуванню художньо-аксіологічних умінь майбутнього вчителя початкових класів, які покликані забезпечити грамотний художньо-педагогічний аналіз музичних творів, адекватне «розкодування» художнього образу й оптимальне формулювання виховної програми його використання в освітньому процесі. Художньо-педагогічний аналіз музичних творів є невід'ємною частиною професійних навичок майбутнього вчителя. Він існує і як самостійна складова шкільного уроку, і як допоміжний методичний засіб в організації різних форм музичної діяльності учнів – хорового співу, сольфеджування, гри на дитячих музичних інструментах, спільного музикування тощо. Власне осмислення та вміле використання музичних творів учителем у навчальній роботі допомагає дітям досягти образний світ музики, сприймати її художні засоби, оволодівати специфікою музичної мови, що й уможливорює діалогічне, а тому й зацікавлене спілкування школярів із музичним мистецтвом. Студент має попередньо глибоко досягнути ціннісно-філософську суть музичного образу для того, щоб якнайточніше визначити його виховний потенціал, який не можна спростити до суто ілюстративних функцій (наприклад, до пори року, до вірша, до картини тощо). Художньо-аксіологічні вміння допоможуть учителю видобути «ціннісне кредо» автора твору і уміло спроектувати його використання з метою морального, естетичного, екологічного, навіть патріотичного виховання дітей.

Особливу увагу слід приділити вихованню у студентів виконавських умінь (в елементарних вимірах), що є незамінною ланкою в системі готовності вчителя до виховної роботи. Використання аудіозапису і на уроці, і в позакласній роботі набуло останнім часом домінуючого значення. Проте актуальним залишається застереження видатного музиканта і педагога Д. Кабалевського про те, що аудіозапис має стати лише доповненням до живого виконання музики і ні в якому разі не замінити його. На уроці вчитель постійно пов'язаний з виконанням музики: теоретичні положення він ілюструє музичними прикладами, вивчаючи пісню – показує

її, проводячи слухання – грає музичні твори. Це дуже важливо, оскільки, по-перше, живе виконання завжди створює в класі емоційнішу атмосферу, по-друге, вчитель, граючи на музичному інструменті і співаючи, служить гарним прикладом для своїх вихованців, показуючи на практиці, як важливо самому виконати твір [1, с.40]. Доречно пригадати слова В. Сухомлинського, звернені до вчителів: «Ви матимете багато переваг як вихователь, якщо володієте яким-небудь музичним інструментом; якщо ж у вас є хоч маленька іскра музичного обдарування – ви цар, пан і у вихованні, бо музика зближує серця, відкриває перед вихователем найпотаємніші куточки душі його вихованця» [5, с.119].

Виконавські уміння вчителя безпосередньо забезпечуються художньо-аксіологічними і загальнопедагогічними вміннями, адже формулювання «ціннісно-виховної програми», підбір і активізація засобів особистісної виразності вдало організують виконавське мислення педагога. На нашу думку, уважна робота над художнім образом (емоційно-психологічна і педагогічна) має передувати виконанню музичного твору. Тренаж виконавських умінь учителя музики, таким чином, потрібно тісно пов'язувати із загальнопедагогічною підготовкою до виховної роботи з дітьми.

Таким чином, музична підготовка вчителя початкових класів має обов'язково співвідноситись із загальнопедагогічною. Гнучке художнє мислення, яскраве слово, влучний жест, уміння організувати слухацьку аудиторію, виконавська майстерність – усе разом допомагає педагогу адекватно вплинути на емоційно-вольову сферу вихованців із метою корекції свідомості у бік гуманістичних орієнтирів.

Література

1. Кабалевский Д. Б. Воспитание ума и сердца / Д. Б. Кабалевский. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
2. Савченко О. Я. Теоретичні підходи до визначення якості шкільної освіти / О. Я. Савченко // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 2 (55). – С. 26 - 33.
3. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О.Савченко // Початкова шк. – 2001. – № 7. – С. 1–6.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа. 1988. – 304 с.
5. Щериця Т. Художньо- педагогічний аналіз музичних творів / Т. Щериця // мистецтво та освіта – 2006. - № 2. – С. 10–14 .

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Валентина Журавель,
викладач-методист,
викладач методики фізичного виховання
дітей дошкільного віку*

Професійна підготовка спеціаліста є складовою ланкою освіти, в якій спостерігається взаємозв'язок професійних знань із теоретичними психолого-педагогічними знаннями.

Аналіз психолого-педагогічної літератури стосовно професійної підготовки фахівців у ВНЗ свідчить про те, що дана проблема розглядається науковцями в різних аспектах, а саме: формування індивідуальних здібностей студентів у процесі навчання та виховання (С.Н.Бубка, В.М.Марищук, В.С.Фарфель); підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування гуманістичної спрямованості спілкування дошкільників (Козлюк О.А.); підготовка майбутнього фахівця дошкільної освіти до використання елементів культури рідного краю (Матвієнко С.І.); підготовка студентів до фізичного виховання дошкільників (О.Л.Богінч, Л.В.Волков, Н.Ф.Денисенко, З.І.Нестерова, Т.І.Поніманська, Л.А.Рижова); формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій (Левінець Н.В.) [4].

У роботах авторів поняття «професійна підготовка» трактується по-різному: як особистісні характеристики готовності до професійної діяльності (Р.С.Гуревич, О.М.Пехота, М.К.Сергеев, С.О.Сисоєва), компетентність (В.Г.Воронцова, Г.А.Волновицький, Г.М.Серікова), майстерність (І.А.Зязюн, В.Ф.Моргун, в.Ф.Орлов, В.О.Сластьонін), освіченість (В.О.Кудін, О.І.Кульчицька, О.І.Романовський) та професіоналізм (В.Г.Михайлівський, Н.Г.Ничкало, О.М.Отич).

Враховуючи той факт, що кінцевою метою фахової підготовки є формування та розвиток особистості, не втрачає актуальності на сучасному етапі питання оволодіння майбутніми фахівцями певним професійним досвідом. О.Л. Богінч зазначає, що важливими завданнями підготовки майбутнього вихователя до фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей дошкільного віку виступають:

– оволодіння педагогом не стільки системою знань, фахових умінь і навичок, скільки уміннями їх творчо та оперативно реалізовувати у професійній діяльності задля забезпечення сприятливих передумов для збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, впровадження в систему дошкільної освіти оздоровчої парадигми;

– формування педагога дошкільного фаху як представника певної культури на основі засвоєння культурних здобутків людства та нації, в тому числі і професійно-оздоровчої культури, з високим рівнем духовних надбань, світоглядними позиціями, професійними морально-етичними, оздоровчими поведінковими навичками і особистісними потребами та переконаннями у першочерговості реалізації оздоровчих завдань [1], так як тільки високоосвічений педагог з високими духовно-моральними якостями може виховати особистість.

Виділимо систему особистісних якостей майбутнього педагога, що забезпечуватиме ефективність використання методів та форм у фізкультурно-оздоровчій роботі з дітьми дошкільного навчального закладу: креативність, організаторські та комунікативні здібності; відповідальність за доручену справу, упевненість в своїх силах, знаннях; доброзичливість, самоповага; емоційно-вольова сфера, активність, цілеспрямованість, ціннісне ставлення до навчання. Система інтелектуальних, вольових та емоційно-оціночних відношень до світу, педагогічної дійсності та педагогічної діяльності, які є джерелом активності педагога в сфері

виховання підростаючого покоління, становить, на думку В.А. Сластеніна, професійну педагогічну позицію. Така педагогічна позиція педагога є стержнем у здійсненні *виховання особистісних якостей дошкільників*: рішучості, сміливості, самооцінки, товаришкості, дружних взаємин, а також довірливості, самостійності і відповідальності, креативності, ініціативності, свободи поведінки і безпечності, самосвідомості, самоставлення, самооцінки, що зазначено в державних та альтернативних програмах для дошкільних навчальних закладів.

Готуючи студентів до професійної діяльності, акцентується увага на: стимулюванні професійного самовиховання, розвитку ініціативи студента, формуванні особистісного стилю навчальної діяльності з урахуванням індивідуальності студента та рівня його підготовки. Акцент робиться на тому, що провідним напрямком освіти вважається посилення уваги до особистості кожної дитини як найвищої соціальної цінності суспільства, установка на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними та фізичними якостями. У своїй педагогічній діяльності майбутній педагог має знаходити оптимальні шляхи розв'язання різних завдань, спрямованих на формування всебічно розвиненої особистості дошкільника. І первинні навички такої діяльності майбутні вихователі повинні сформувати вже в стінах педагогічного коледжу.

За основу підготовки майбутніх вихователів до формування особистості дошкільника засобами фізичного виховання взяли модель, розроблену Наталією Левінець [6], яку була творчо опрацьована і відповідно були продумані умови, етапи, форми роботи, зміст діяльності викладача та дії студентів у процесі професійної підготовки, очікуваний та кінцевий результат (схема представлена на рис. 1).

Багатогранність педагогічних ситуацій, на думку Зінаїди Ікуліної, вимагає від студента переосмислення теоретичних знань, вміння знаходити якомога ефективніші засоби рішення психолого-педагогічних задач [3, с.116].

У кінцевому результаті повинна бути сформована готовність майбутніх вихователів до використання у фізичному вихованні виховних завдань. Тому на сучасному етапі особлива увага приділяється пошуку шляхів і засобів, які б стимулювали творчий потенціал особистості спеціаліста для вирішення поставлених завдань у сфері його професійної діяльності.

Дитина приходить у світ з певними вродженими задатками і можливостями, а її повноцінний фізичний і психічний розвиток потребує з перших днів життя виховного впливу, спрямованого *на формування особистості в єдності фізичних і психічних* проявів. Інтенсивний ріст і розвиток організму дитини дошкільного віку та властива йому висока реактивність вимагають особливих професійних умінь і старань педагогів. Висока пластичність нервової системи дає змогу систематично впливати на організм дитини, розвивати вроджені задатки, створювати необхідні умови для розвитку нових якостей організму.

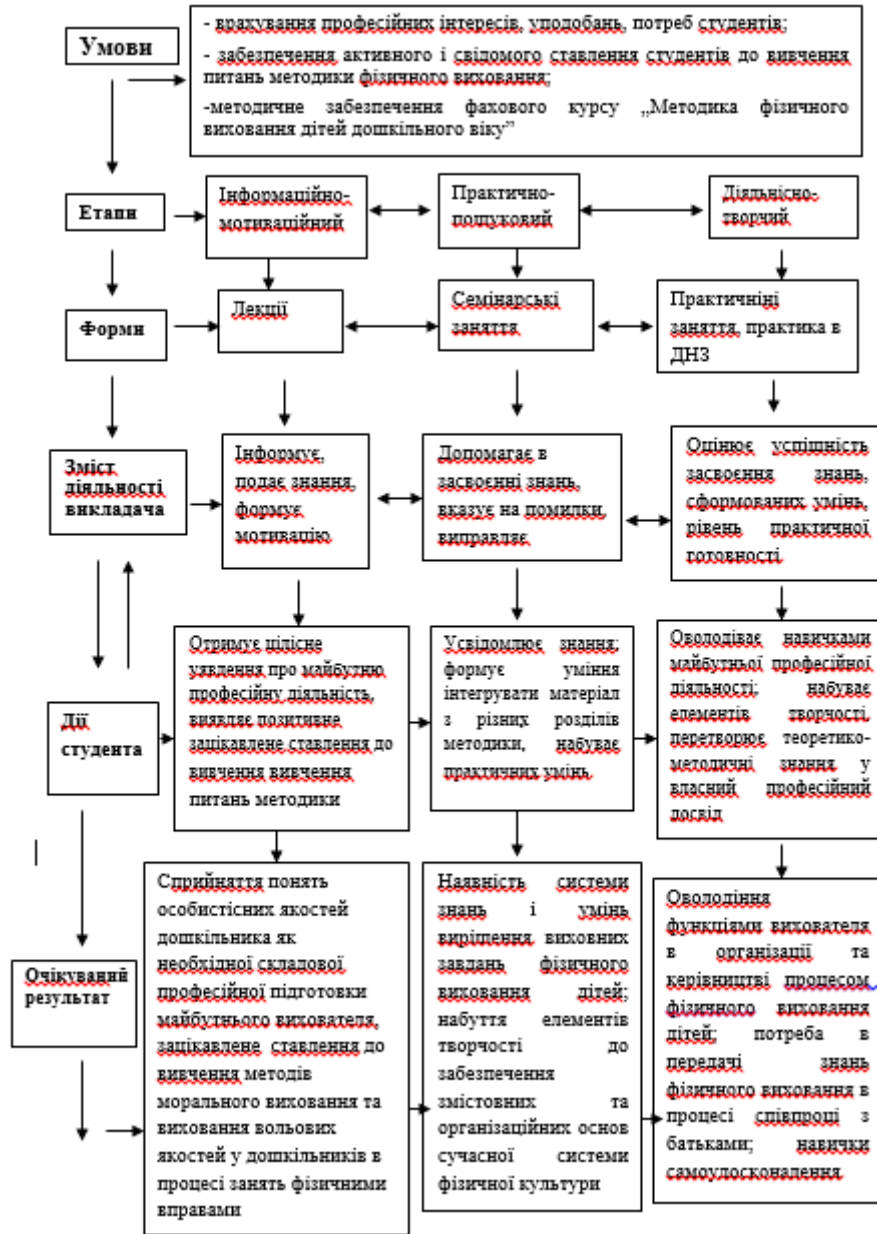

Рис.1. Модель процесу підготовки майбутніх вихователів до формування особистості дошкільника засобами фізичного виховання

З метою формування професійних знань при вивченні теми «Засоби фізичного виховання дітей дошкільного віку» застосовуються опорні конспекти до лекцій.

Засоби фізичного виховання	Якості формування особистості в єдності фізичних і психічних проявів
Гігієнічні фактори	Засвоюючи правила гігієни, дитина набуває навичок культури поведінки, а організація ранкової гімнастики з яскравим

	інвентарем, іграшками, у відповідному одязі розвиває естетичні почуття.
<i>Сили природи (сонце, повітря, вода.) Туризм</i>	Здорова, фізично розвинена дитина, як правило, вірить у свої сили; при виконанні фізичних вправ на повітрі бадьора, життєрадісна, повноцінніше опановує принципи шляхетної поведінки у взаємодії з однолітками і дорослими, дбає про гармонійність свого буття, уважна до інших людей [7].
<i>Гімнастика Основні рухи</i>	Повноцінний фізичний розвиток забезпечує загальну високу працездатність організму. Рухова діяльність, заняття фізичними вправами, сприяє розвитку системи аналізаторів, активізує роботу органів чуття, прискорює розвиток мовлення, допомагає формуванню розумових дій. Дитина вправляється у пізнанні навколишнього світу, у неї розвиваються просторові уявлення, розширюється кругозір. Заняття фізичною культурою загартовують її волю, активізують емоційну сферу. Розвиток інтересу до рухів відбувається на основі життєвої потреби дитини бути сильною, сміливою, спритною.
<i>Рухливі ігри</i>	Успішна рухова діяльність у колективі однолітків, позитивна оцінка зусиль дитини дорослими, самоаналіз якості виконання вправ, радість співучасті у рухливих іграх — усе це сприяє розвитку емоційно-почуттєвої сфери.
<i>Спортивні вправи</i>	Заняття спортивними вправами, рухова діяльність у процесі фізичного виховання готує дитину до трудової діяльності. На фізкультурних заняттях виховується дисциплінованість, виробляється прагнення досягти успіху, наполегливість[7].
<i>Пам'ятайте!</i> З віком у дошкільників з'являється здатність переборювати у процесі виконання завдань вплив привабливих об'єктів, які є сторонніми щодо мети діяльності й відволікають від неї. Так виявляється важлива рольова властивість — утриматися перед спокусою. Наприклад, хоч і натрапив на цікаву іграшку, якою хочеться відразу ж погратися, все ж таки треба довести до кінця попередню дію (В.К. Котирло). Це сприяє підвищенню цілеспрямованості дій, сприяє усвідомленню дітьми обов'язковості завдань і вимог, що ставлять дорослі. У старшому віці дитина достатньою мірою знає свої можливості, сама ставить мету дії і знаходить засоби для її досягнення. У неї з'являється можливість планувати свої дії і проводити їх аналіз та самоконтроль.	

Фізичне виховання завжди пов'язане з іншими виховними аспектами, оскільки, як зауважував В. Сухомлинський, турбота про здоров'я дитини є не просто комплексом санітарно-гігієнічних норм і правил, а передусім турботою про гармонійну повноту всіх її фізичних і духовних сил.

Під час вивчення теми «Фізичні вправи – основний засіб фізичного виховання» студенти виконують завдання самостійної роботи: залучаються до складання блок - схем щодо застосування методів морального виховання, таблиць співвідношення фізичних вправ з вольовими якостями. Під час вивчення теми «Гігієнічні фактори, сили природи» чи спортивний інвентар студенти заохочуються до виконання творчих завдань: складання

казок, міні-оповідань: «Казка про Гігієну», «Казка про Воду», «Про дружбу двох тенісних ракеток», «Як велосипед (м'ячик) знайшов собі друга», готують збірки казок до публікації в межах коледжу.

Педагоги дедалі частіше в роботі з вихованцями використовують народні рухливі ігри - скарбницю народної мудрості. Створені генієм народу, ігри віддзеркалюють своєрідність культури нації, сприяють розумінню національного образу світу. Вони сприяють виробленню важливих рис характеру дитини: наполегливість, відвагу, рішучість, чесність, дисциплінованість, впевненість у своїх можливостях, оптимізм, здатність переборення труднощів. Відносини між гравцями в іграх повинні бути в рамках норм поведінки.

Надзвичайно важливу роль в ігровій ситуації відіграють правила. Якщо вони заздалегідь не продумані, чітко не сформульовані, то це утруднює пояснення ходу гри, осмислення її змісту, викликає втому і байдужість дітей. Правила гри зобов'язують дітей діяти строго по черзі чи колективно, відповідати за викликом, уважно слухати відповідь товариша, щоб вчасно виправити його і не повторювати сказаного, дисциплінують, вчать не заважати іншим, чесно визнавати свої помилки. Вони визначають способи дій та їх послідовність, вимоги до поведінки, регулюють взаємини дітей у грі, вчать їх співвідносити свої дії з діяльністю інших гравців, сприяють вихованню наполегливості, чесності, кмітливості тощо[9].

Важко переоцінити ту величезну роль, яку відіграють національні ігри у фізичному та моральному вихованні дітей. З давніх-давен ігри були не лише формою проведення дозвілля та розваг. Завдяки їм формуються такі якості, як стриманість, витримка, наполегливість, сміливість, рішучість, організованість, розвиваються сила, спритність, швидкість, витривалість та гнучкість [8].

Нагромадження морального досвіду та закріплення його здійснюються методом практичного привчання, багаторазового повторення дій та вчинків у конкретних умовах рухової діяльності. Крім того, даючи різні завдання дітям (до прикладу, придумати новий варіант гри), вихователь сприяє розвитку у них кмітливості та винахідливості. Саме тому в стінах педагогічного коледжу студенти повинні оволодіти знаннями про варіативність та ускладнення в рухливих іграх. На таку роботу спрямовується формуючий експеримент під час написання курсових робіт, так як забезпечити органічне поєднання знань, умінь і навичок може лише такий спеціаліст, який також володіє методами наукових досліджень, систематично здійснює науково-пошукову діяльність.

Такі ігри, як «Дрібушечки», «Бій півнів», «У Петрушки», «Гуси», «Заїнько», «Чаклун» привчають кожного змалку будувати добрі міжособистісні взаємини, оберігати людську гідність, уміти прощати необачність, бути скромними, ввічливими, йти на поступки. Вони є важливим засобом різнобічного розвитку дошкільнят, адже характерна особливість народних ігор – комплексний вплив на організм та особистість дитини.

За поданим зразком або самостійно як індивідуальні додаткові завдання студентам пропонується розробити ситуації до практичного вправлення дітей у моральних вчинках, основна мета яких – навчити дітей оцінювати ситуацію, передбачати наслідки своїх дій або бездіяльності, ознайомити з реальними способами відповідальних дій та формувати

основу звички підбирати адекватні способи поведінки відповідно до норм моральної відповідальності.

Зразок:

Гра «Не замочи ніг» (В. Нечаєва, Т. Маркова)

1 варіант: діти сидять на стільчиках або на лавочці з однієї сторони кімнати. На підлозі позначається рисою «болото» завширшки приблизно 4 – 5 метрів. Двом дітям вручається по дві дощечки (40x25 см). Кожен повинен по цих дощечках-місточках перейти на протилежний «берег». Коли діти підходять приблизно до середини «болота», створюється ситуація, ніби в одного з них дощечка відпливає. Як діяти? За правилами, до берега треба прийти разом.

2 варіант: завдання те ж саме, але ускладнюється, включається елемент змагання: хто швидше пройде через «болото», не замочивши ніг. Кожному гравцеві дають по три дощечки, ширина «болота» збільшується. Упродовж гри в одного з учасників відпливає дві дощечки. Що зробить товариш? Чи не завадить йому завдання – «хто швидше?» – виконати товариський обов'язок?

Готуючи студентів до професійної діяльності, пропонуємо розробляти для батьків до стенду «Куточок здоров'я» поради щодо виготовлення нестандартного фізкультурного обладнання, з допомогою якого діти (якщо їх у сім'ї кілька) могли б виконувати 8-10 основних рухів, не відчуваючи втоми (до прикладу: «Доріжка здоров'я», дуга «Гусениця», «Кумедні клоуни», «Диво-кошик», тунель «Дракона») і одночасно вправлятися у проявах моральної поведінки у процесі взаємодії з меншими або старшими братиками чи сестричками.

Націлюємо студентів на усвідомлення того, що оздоровчо-освітнє середовище передбачає створення у навчально-виховному процесі атмосфери комфортного особистісного зростання дитини, урахування стану здоров'я, самопочуття, рівня фізичного розвитку і підготовленості, важливості родинного виховання, забезпечення умов для формування та зміцнення всіх компонентів здоров'я [5]. На практичних заняттях даються зразки фрагментів консультацій з батьками: «...Створення такого оздоровчо-освітнього середовища має відбуватися на основі поваги до дитини та віри у її досягнення, позитивно-доброзичливих взаємовідносин, поєднання любові дорослих з об'єктивною вимогливістю, забезпечення оптимальної реалізації власного потенціалу кожної дитини і надання їй можливості відчути себе щасливою...».

Після вивчення теми «Спортивні ігри та вправи» пропонується розробити теки з методичними рекомендаціями для батьків щодо їх активного залучення до фізичного виховання дітей, так як сім'я була і залишається головним осередком, де відбувається становлення та розвиток особистості дитини.

Для студентів, які приступають до практики, оформляються рекомендації-пам'ятки «Впровадження у практику роботи ДНЗ особистісно орієнтованої моделі виховання дошкільників».

1. Ставитися до дитини не лише як до об'єкта засвоєння знань і формування умінь, а й як до суб'єкта виховного процесу, різного виду діяльності, розширення ступеня її свободи, надання їй права на власний вибір.

2. Відмовитися від стереотипу: «Дорослий для того, щоб учить і виховувати, дитина – для того, щоб учитися і в усьому слухатися

дорослих». Жодна дитина не є власністю дорослих. Вона народжується для життя серед людей. Слід позбавитися звички бути розпорядником думок і вчинків ваших вихованців.

3. Зрозумійте і не забувайте: специфічною особливістю психічного розвитку дитини є те, що набуті нею знання, дії, здібності мають не професійний характер, а загальний. Дитина просто вчиться бути людиною, набуває умінь і навичок, необхідних у будь-якій сфері діяльності.

4. Систематично вивчати особливості індивідуального та особистісного розвитку дітей, аналізувати, робити висновки щодо форм роботи з дитиною і все це відображати в психолого-педагогічній характеристиці дитини.

5. Добирати навчально-ігрове обладнання відповідно до індивідуальних потреб і особливостей дітей та педагогічно доцільно його розміщувати.

6. Забезпечуючи гармонійний і всебічний розвиток дитини дошкільного віку, збалансовувати інтелектуальний розвиток з моральним, фізичним, емоційним та вольовим її розвитком.

7. В спілкуванні з батьками постійно наголошувати на врахуванні об'єктивних закономірностей та індивідуальних особливостей фізичного та психічного розвитку їх дитини [7].

Практика та досвід переконують, що студенти, які активно включаються у навчальний процес, досконало оволодівають і теоретичними знаннями, і практичними та дослідницько-експериментальними вміннями, що належним чином впливає на формування у них професійних навичок.

Література

1. Богиніч О.Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). / Науковий керівник: Богуш А.М. // Дошкільне виховання. – 2012 - №7 - С.4-19.
3. Ікуліна З. До питання про формування інтелектуальної готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти. / З. Ікуліна // Вісник Інституту розвитку дитини. Випуск 12. – Київ, 2010.- С.115-121.
4. Журавель В. Професійна підготовка студентів до впровадження оздоровчих інноваційних технологій в практику роботи ДНЗ. / В. Журавель // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип.24. Збірник наукових праць. – К., 2012. – С.68-73.
5. Замрозевич С. Р. Формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі у процесі фізичного виховання. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis
6. Левінець Н. В. Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis

УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИКИ

Ренат Заріпов,
викладач фізико-математичних дисциплін

Стрімкий перехід сучасного суспільства до ери глобальної комп'ютеризації не може не викликати змін у викладанні навчальних предметів, в тому числі фізики. Сучасний світ вимагає від сучасної молоді вміння користуватись комп'ютерною технікою, володіти певними знаннями новітніх інформаційних технологій і застосовувати їх у різних сферах життєдіяльності. Досить актуальне упровадження нових технологій у навчальний процес сприяє всебічному розвитку особистості, активізує навчальну діяльність учнів, сприяє творчому розвитку.

Комп'ютеризація системи освіти – це не просто «введення» комп'ютерів у традиційний процес навчання, а кардинальна перебудова всієї системи освіти. Змінюється зміст діяльності учителя і учнів, структура і організація навчального процесу, формуються інші методологічні, психологічні, дидактичні основи викладання і навчання.

Комп'ютеризація сфери навчання дає можливість для неперервної освіти населення, змінити процес навчального пізнання шляхом переходу від накопичення знань до діяльності в спеціально організованому навчальному середовищі, індивідуалізувати і диференціювати навчання, що особливо важливо в особистісно-орієнтованих педтехнологіях. Інтерактивна діяльність створює умови для розвитку нових у порівнянні з традиційним навчанням типів мислення альтернативного, евристичного та ін., - приводить до зміни авторитарного стилю навчання на демократичний.

Комп'ютер має значні переваги над іншими ТЗН:

- *мультимедійність* (поєднання в одній навчальній програмі усіх форм подання інформації, звуку, кольору, анімації);
- *інтерактивність* (внутрішня активність студента, запланована самим змістом навчальних програм, яка не потребує зовнішнього керування);
- *адаптивність*;
- *доступність*;
- *незалежність* змісту навчання (рівні можливості всім користувачам незалежно від соціальних та інших умов життя).

На заняттях фізики можливі ситуації комп'ютерної підтримки:

- показ відео- та анімаційних фрагментів для постановки навчальної проблеми, демонстрації фізичних явищ, процесів, об'єктів і т. д.;
- демонстрація класичних дослідів, а також дослідів, які не можна відтворити в аудиторних умовах;
- аналіз на комп'ютерних моделях дослідів з варіаціями початкових умов і параметрів;
- використання малюнків, моделей, схем, графіків як засобів віртуальних наочностей;
- проведення комп'ютерних лабораторних робіт;
- подання варіативних завдань різної складності для самостійної роботи з оцінкою результатів та аналізом помилок;
- проведення тестового контролю засвоєння нового матеріалу та підсумкового контролю знань з фіксацією результатів;
- проведення багаторівневих різнорівневих самостійних та контрольних робіт.

Використання інформаційних технологій дозволяє викладачу спілкуватися з студентами на сучасному технологічному рівні, зробити навчальний процес більш привабливим, емоційним, ефективним та об'єктивним.

Процес організації навчання з використанням ІКТ дозволяє:

- зробити цей процес цікавим, з одного боку, за рахунок новизни і незвичності такої форми роботи, а з іншого, зробити його захоплюючим і яскравим, різноманітним за формою за рахунок використання мультимедійних можливостей сучасних комп'ютерів;
- ефективно вирішувати проблему наочності навчання, розширити можливості візуалізації навчального матеріалу, роблячи його більш зрозумілим і доступним для студентів вільно здійснювати пошук необхідного навчального матеріалу у віддалених базах даних завдяки використанню засобів телекомунікації, що надалі буде сприяти формуванню потреби в пошукових діях;
- індивідуалізувати процес навчання за рахунок наявності різнорівневих завдань, самостійно працювати з навчальним матеріалом, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що викликає позитивні емоції та формує позитивні навчальні мотиви;
- самостійно аналізувати і виправляти допущені помилки, коригувати свою діяльність завдяки наявності зворотного зв'язку, в результаті чого удосконалюються навички самоконтролю;
- здійснювати самостійну навчально-дослідну діяльність (моделювання, метод проектів, розробка презентацій, публікацій тощо).

Виходячи з власного досвіду, я можу стверджувати, що ІКТ можна і потрібно використовувати практично на кожному занятті з фізики:

- при поясненні нового матеріалу (комп'ютерні демонстрації досліджуваних фізичних явищ);
- при розв'язуванні завдань (електронні розв'язники);
- при проведенні лабораторних робіт (віртуальна фізична лабораторія);
- під час перевірки знань студентів.

Крім готових програмних засобів я також широко використовую власні методичні розробки, наприклад, презентації, які сприяють розвитку інтересу до предмету і розширюють знання учнів з даної теми.

Лабораторні роботи. Багато явищ в умовах фізичного кабінету не можуть бути продемонстровані. Наприклад, явища мікросвіту, або процеси, що швидко протікають та інше. В результаті виникають труднощі їхнього вивчення, оскільки студенти не в змозі їх уявити або уявляють не досить чітко. У таких ситуаціях на допомогу приходять сучасні технічні засоби навчання й у першу чергу персональний комп'ютер.

Переваги лабораторних занять, у порівнянні з іншими видами аудиторної навчальної роботи, полягають в тому, що вони інтегрують теоретичні знання, формують практичні навички і уміння студентів.

Застосування такого програмного продукту як «Віртуальна фізична лабораторія», яку я використовую для виконання лабораторних робіт, дозволило комплексно підійти до викладання навчального матеріалу з фізики, використовуючи конструктор навчальних занять. Застосування таких програмних продуктів дозволило мені покращити рівень засвоєння навчального матеріалу, а також, викликати зацікавленість студентів

фізикою не тільки як предметом, а й засобом пізнання оточуючої реальності.

Але варто пам'ятати, що ніякий комп'ютер не замінить реальний фізичний експеримент, тому до використання комп'ютера для проведення лабораторних робіт слід підходити обережно.

Використовуючі вище згадані програмні продукти, я надаю студентам можливість виконувати віртуальні лабораторні роботи з фізики самостійно в оптимальному для них темпі; отримати повну інформацію про предмет дослідження, способи реалізації дослідження, прилади та обладнання, необхідні для проведення дослідження; спостерігати за процесом виконання реального лабораторного дослідження шляхом використання відеофрагмента лабораторної роботи; спостерігати динаміку різних фізичних процесів, обирати складність завдань у міру його пізнавальних можливостей.

Презентації та демонстрація відеороликів. Найсучаснішим комп'ютерним засобом навчання є мультимедіа, що ґрунтується на спеціальних апаратних і програмних засобах. Важливою властивістю мультимедіа є інтерактивність, що дає змогу користувачеві отримати зворотний зв'язок.

Однією з беззаперечних переваг засобів мультимедіа є можливість розроблення на їх основі інтерактивних комп'ютерних презентацій з фізики. Для кращого і швидшого засвоєння студентами навчального матеріалу я створив ряд комп'ютерних презентацій. Вони являють собою мультимедійні презентації, які складені відповідно до чинної програми з фізики. На мій погляд, презентація – це зручна конструкція, в якій легко орієнтуватися.

Я вважаю, що мультимедійні презентації у процесі навчання дозволяють:

- вивести заняття на якісно новий рівень;
- розширювати можливості ілюстративного супроводу уроку;
- використовувати різні форми навчання та види діяльності в межах одного заняття;
- ефективно організовувати контроль знань, вмінь та навичок студентів;
- полегшувати підготовку вчителя до уроку.

Демонстрація відеороликів стимулює до вивчення предметів. Демонстрація фрагментів навчальних фільмів у багатьох випадках дозволяє при їх перегляді знайти додаткові приклади того чи іншого явища, а також приклади його застосування.

Тестування. У традиційній формі тестування — це трудомісткий процес. Використання комп'ютерів на уроках фізики робить процес тестування більш технологічним. Разом з традиційним контролем, що оцінює кінцеві результати навчання, комп'ютер дозволяє організувати контроль самого процесу навчання. Такий контроль дозволяє діагностувати рівень засвоєння матеріалу студентами.

Для мене як викладача проведення тестування дає змогу ефективно, оперативно та об'єктивно оцінити рівень знань учнів з вивченого матеріалу.

Комп'ютерне тестування має певні переваги перед іншими формами контролю:

- перевірка тестових завдань відбувається миттєво, набагато швидше, ніж перевірка інших видів письмових робіт;

- тести сприяють об'єктивному контролю знань;
- у разі потреби я можу швидко змінити умови завдань, що виключає можливість «списування».

Комп'ютерний варіант тестів реалізується просто, немає проблем у негайному обговоренні відповідей. Анімація дозволяє подавати тести по частинах у необхідному темпі. Тестування найчастіше проводжу у формі, близькій до традиційної: спочатку на слайдах з'являються питання і варіанти відповідей, потім з'являються правильні відповіді. Цей прийом дозволяє істотно економити навчальний час.

Особливо треба відзначити, що результат тестування студенти бачать відразу ж по закінченні роботи; у них є можливість визначити свої помилки, заповнити прогалини в знаннях, звернувшись до електронного довідника або енциклопедії.

1. Подібний метод неодмінно викликає активний інтерес, а знання закріплені у такий спосіб розділами були міцніші.

Висновки. Для мене, як для викладача, головними перевагами інформаційних комп'ютерних технологій у навчанні є такі:

- індивідуалізація навчання;
- збільшення швидкості одержання інформації;
- можливість моделювання і демонстрації процесів, не доступних для спостереження в умовах кабінету фізики;
- полегшення праці викладача.

Мультимедійні засоби можуть використовуватися практично на всіх етапах заняття: а) під час мотивації як постановка проблеми перед вивченням нового матеріалу; б) у поясненні нового матеріалу як ілюстративний матеріал; в) під час закріплення та узагальнення знань; г) для контролю знань.

Використання інформаційних технологій в навчально-виховному процесі дозволяє зробити освітній процес більш насиченим, яскравим, результативним. Попередній аналіз свідчить, що тільки з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерної техніки) може відповідати вимогам сьогодення, виконувати ту роль, що покладена на неї в сучасному суспільстві.

Використовуючи ІКТ на заняттях фізики, я переконався, що це дозволяє з високою мірою ефективності розвивати пізнавальну активність студентів, підвищувати їх інтерес до вивчення фізики, розвивати аналітичне мислення, формувати навички роботи з комп'ютером, колективної роботи та самостійного дослідження.

Головним є те, що залучення ІКТ до навчального процесу на будь-якому його етапі сприяє урізноманітненню предметної діяльності студентів, надає можливості для різнобічного саморозвитку їх особистості, підвищує мотивацію до отримання якісної освіти.

Залучення ІКТ приводить до різкого зростання насиченості заняття, його забезпеченості наочністю тощо. ІКТ відкривають нові можливості для створення віртуального простору, в якому стає можливим демонстрування процесів, які в реальності недоступні в умовах кабінету.

Сьогодні без перебільшення слід назвати революційним напрямом автоматизацію та комп'ютеризацію, який стосується усіх сфер діяльності людини. Застарілість методів і форм гальмує розвиток інтересів і творчих здібностей, формування необхідних умінь і навичок та загалом політехнічного світогляду.

Література

1. Гуралюк А.Г., Сергієнко В.П. Деякі аспекти застосування інноваційних технологій навчання фізики // Збірник наукових праць Херсонського державного педагогічного університету. Педагогічні науки \ а.Г.гуралюк, В.П.Сергієнко: - Херсон: Айлант, 2000. - Вин. 15. - С. 101-106.
2. Демонстраційний експеримент з фізики: Навчальний посібник / М.І.Шута, В.Ю. Биков, В.П. Сергієнко та ін.; За ред. М.І. Шута, В.Ю. Бикова. К.: ВЦ "Просвіта", 2003. - 234 с.
3. Касперський А.В. Система формування знань з фізики у середній та вищій педагогічній школах / А.В.Касперський.. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2002. - 324 с.
4. Лернер И.Я. Теория современного процесса обучения, ее значение для практики / И.Я.Лернер // Сов. педагогика. - 1989. - № 11. - С. 11-17.
5. Кучеренко Т.А., Смирнова М.Е., Малютіна О.В. Інновації як умова ефективної організації навчально-виховного процесу в сучасній школі / Т.А.Кучеренко, М.Е.Смирнова, О.В.Малюїна // Відкритий урок. - № 7- 8. - 2003.- С. 33 – 50.
6. Потапова Т.В. Технологія навчання фізики як системний спосіб організації навчання / Т.В.Потапова // Відкритий урок. - № 13 – 15. - 2003.
7. Мартинюк О. Нові інформаційні технології в навчальному фізичному експерименті / О.Мартинюк // Фізика та астрономія. — 2002. - № 4. — С. 44-46.
8. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / За ред. Ю. Г. Машбіця. — К. : ТЕМН, 1997. - 263 с.
9. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання О.Пометун, Л.Пироженко. — К.: А. С. К., 2004. — 192 с.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК КОМПОНЕНТ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

*Галина Кумейко,
викладач-методист,
викладач математики*

*«Зробити серйозне заняття для дитини
цікавим — ось завдання початкового навчання.
Кожна здорова дитина потребує діяльності і до
того ж серйозної діяльності... З перших уроків
привчайте дитину полюбити свої обов'язки
й знаходити приємність у їх виконанні».*
К. Ушинський

Докорінні соціально-політичні зміни, актуалізація питань духовного відродження української нації, перехід до нових форм економічного життя висувують на чільне місце проблеми освіти, зокрема проблеми підготовки

вчителя до ефективної професійної діяльності в сучасних умовах та формування у молодих фахівців педагогічної відповідальності.

Значний внесок у розробку проблем підготовки вчителя зробив К.Д.Ушинський, який, досліджуючи проблему підготовки вчителя, відзначав необхідність його всебічного розвитку, оволодіння ним педагогічною теорією, розвитку творчого мислення та стверджував про необхідність єдності педагогічної теорії і педагогічної практики у підготовці вчителів [2, с.198].

У сучасних умовах відбулася еволюція змісту, форм і методів навчання, що, у свою чергу спонукає до розробок і впровадження новітніх освітніх технологій. Незмінною в наш час є проблема взаємозв'язку навчання, виховання та практичного досвіду роботи з джерелами інформації. Стосовно викладання навчальних предметів в сучасній школі вона передбачає набуття знань, умінь і навичок через формування інформаційної культури, формування пізнавальних здібностей та інтересів дітей. Тому виникає потреба у спеціальних заняттях, у процесі яких школярі мали б змогу творчо та всебічно розвиватися, самостійно набувати нові знання, використовувати всю різноманітність інформаційних ресурсів, зокрема друковане слово, аудіо- та відеоматеріали, електронні мережі.

Педагогічна практика є важливою складовою навчально-виховного процесу коледжу. Вона створює реальні можливості для формування готовності майбутніх учителів до проведення навчально-виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку; потреби здобувати і застосовувати теоретичні знання, засвоювати передовий педагогічний досвід, а також проникнутися любов'ю і повагою до обраної професії. Саме на практиці студент може визначити, наскільки правильно він вибрав для себе сферу діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Успіх педагогічної практики залежить від вибору базової установи, оптимальної реалізації найдосконаліших методів і прийомів роботи в конкретних умовах, методичного рівня і майстерності наставників. Вони особистим прикладом активізують творчу самостійність студентів у виконанні завдання практики, допомагають формуванню сумлінного ставлення до роботи, відповідальності, цілеспрямованості. Саме ці фактори багато в чому визначають професійну придатність майбутнього спеціаліста.

Педагогічна практика інтегрує в професійній освіті не тільки знання з психолого-педагогічних дисциплін, а й знання з суспільних і спеціальних навчальних предметів.

Практику з позакласної виховної роботи з додатковою спеціалізацією (інформатика) студенти 31 групи відділення початкової освіти проходять на базі Прилуцької гімназії № 5.

Набуття азів професійної майстерності студентами коледжу розпочалось із спостереження заняття гуртка «Жива клітинка» Бойко Л.В., вчителя початкових класів, яка ознайомила з аспектами застосування *експерієнтивного навчання*. Заняття спрямоване на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ та процесів, які складають цю картину.

Педагог відмічає, що предметна роз'єднаність знань дітей стає однією з причин фрагментарності формування світогляду особистості, у

той час як у сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції. Досвід експериментальної роботи говорить про те, що саме застосування міжпредметних зв'язків сприяє активізації пізнавальної діяльності та підвищенню результативності навчання учнів молодшого шкільного віку. У процесі моніторингу рівня розвитку пізнавальних здібностей, спостерігається стійка тенденція, що діти, які добре знають теоретичний матеріал, не завжди можуть застосовувати його на практиці. Досвід показує, що інтегроване навчання в процесі позаурочної діяльності, за якого матеріал доповнюється іншими напрямками, дає набагато кращий результат у порівнянні з традиційним вивченням того чи іншого предмета. Практична спрямованість занять дозволяє виробити систему знань, розвиває предметну компетентність, сприяє формуванню цілісного світогляду учня.

З цієї метою творчою групою педагогів гімназії № 5: Федоренко Л.Ф., заступником директора з навчально-виховної роботи; Кулик І.Б., вихователем групи продовженого дня та Бойко Л.В., вчителем початкових класів розроблено програму формування пізнавальних здібностей та міжпредметної компетентності учнів початкової школи методами експериментального навчання в позаурочний час, яка розрахована для учнів 2 – 4 класів та передбачає 35 годин на рік.

Експериментальне навчання – навчання, що ґрунтується на накопиченні учнем власного досвіду застосування комп'ютерних і інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденному житті.

Сутність досвіду роботи полягає в організації систематичного цілеспрямованого розвитку предметних компетенцій та їх практичного застосування засобами ІКТ в позаурочній діяльності. Досягнення мети формування інформаційної культури здійснюється в процесі вирішення наступних завдань:

- вивчення різноманітних джерел інформації;
- опанування способів аналітико-синтетичної переробки навчальної інформації;
- опанування прийомів і засобів самостійного ведення пошуку інформації відповідно до завдань, що виникають під час навчання;
- вивчення і застосування можливостей новітніх інформаційних технологій.

Тематика програми розподілена за розділами, які сприяють реалізації міжпредметних зв'язків.

Спільно з педагогами школи розроблено тематику виховних годин, при підготовці яких студенти мають забезпечити належний рівень загальноосвітньої підготовки і соціально-особистісного розвитку учнів молодшого шкільного віку, вміло використовувати зв'язки основ наук з інформатикою, сприяти формуванню міжпредметних компетенцій.

Тематика занять багатогранна. Наведемо приклади окремих з них. Заняття Катерини Крицької - «Моя гордість Україна» покликане виховувати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, розуміння своєї причетності до всіх подій, які відбуваються в Україні; згадати історію України, її символи, формувати переконаність у нетлінності духовних скарбів народу, повагу до батьків, до природи та землі-годувальниці, готовність до захисту свого народу.

Навчитись бачити красу землі, збагатити уявлення дітей про пору року – осінь; удосконалювати вміння зв'язного і послідовного викладання думки, збагачувати словниковий запас учнів, розвивати фантазію, уяву, увагу, пам'ять; виховувати любов до природи сприяє виховний захід «Золоте мереживо», який пропонувала другокласникам гімназії Наталія Єрмак.

Ознайомити учнів із чудесами світу, розвивати інтерес до історії її цінностей і сприяти розумінню важливості культурних звершень епохи, виховувати почуття поваги до пам'яток світової культури покликане заняття «Сім чудес світу» студентки Ані Горбунової.

Формувати у дітей поняття «доброта і добрі вчинки», вчити розрізняти «добре і погане», викликати бажання дарувати добро; розвивати в дитині духовно-моральні якості, вміння сприймати і створювати позитивні емоції; виховувати культуру спілкування, вчити дружити та пробачати сприяє заняття «Подорож до країни Добра та Дружби» студентки коледжу Валерії Леути.

Поглибити знання дітей про те, що в кожному продукті є вітаміни, їх значення та лікувальні властивості для здоров'я людини, розвивати мовлення, увагу, мислення, пам'ять шляхом причинно-наслідкових запитань та розвиваючих ігор; виховувати дбайливе ставлення до природи, бажання та уміння піклуватись про своє здоров'я допоможе учням заняття «Вітаміни» студентки Альбіни Гикаленко.

Цікаві факти про море і його жителів, Бога Нептуна дізнались учні із заняття «У гостях у Нептуна» студентки Олени Грицаненко.

Узагальнити і систематизувати знання учнів про Всесвіт, Сонячну систему та планету Земля, формувати наукову картину світу допоможе заняття «Про що розповідає телескоп» Наталії Дементьевої.

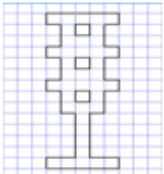
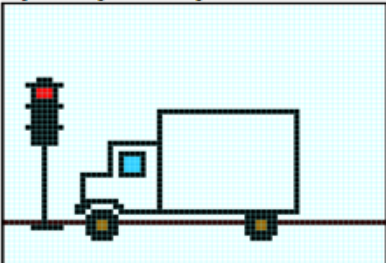
У процесі підготовки всіх занять користуємося наступною формулою засвоєння матеріалу: *сприйняти - осмислити – запам'ятати - застосувати - перевірити результат*. З неї нічого не можна виключити і недоцільно розривати етапи засвоєння в часі, тому що вони взаємопов'язані: сприйняття супроводжується осмисленням, осмислення - запам'ятовуванням, осмислення і запам'ятовування розширюються, поглиблюються і закріплюються в процесі самостійного застосування і перевірки на практиці.

Одне з головних умінь, яке мають опанувати учні молодших класів – вироблення навичок каліграфічного письма. Водночас каліграфічне письмо сприяє грамотності. Важливість формування графічної грамотності диктується значною роллю у розвитку мислення, пізнавальних здібностей, уваги, просторової уяви учнів, засвоєнні практичних умінь і навичок. Освоєння графіки пов'язано із розвитком просторових уявлень, вдосконаленням дрібної моторики, відпрацюванням ритмічності, плавності руху руки. Значною допомогою в розвитку дрібних м'язів кисті в учнів молодшого шкільного віку є малювання, виконання каліграфічних хвилинок. Велику увагу приділяємо графічним диктантам. Це одне з найулюбленіших занять наших гуртківців. Графічні диктанти – один з найбільш результативних методів розвитку просторової уяви школяра. Вони допомагають тренувати руку дитини, вчити спритно користуватися ручкою та олівцем, орієнтуватися у просторі, досягти точності у рухах руки. Крім того, такі завдання є дуже цікавими для дітей. Вони – немов гра, в процесі якої дитина спостерігає маленьке чудо: на її очах, завдяки її власним діям

аркуш у клітинку перетворюється на певного героя чи предмет, тобто оживає. Досвід показує, що під час виконання таких вправ дитина починає добре володіти олівцем, у неї формується стійка, зосереджена увага, виховується працелюбність, посидючість, розвивається окомір, фантазія, образне мислення. Тому програмою передбачено ведення зошитів. Крім зазначених традиційних, передбачаємо завдання, які включають формування графічного досвіду засвоєння дітьми низки розумових операцій: аналізу – синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації. З огляду на те, що елементи інформаційних технологій нині є суттєвим компонентом навчання та виховання, що формує «нову» грамотність, для нас важливо, щоб кожен учень уже з початкових класів оволодів інформаційними технологіями - ефективним засобом удосконалення й розширення пізнавальної діяльності. Структура зошита передбачає завдання для виконання практичної роботи на комп'ютері, яка передбачає створення малюнка за допомогою клітинок.

За основу такого малювання було взято спосіб створення японських кросвордів. Як відомо, японці пишуть ієрогліфами, тому традиційних кросвордів у них не може бути, бо «кросворд» у перекладі з англійської означає «перетин слів». У японських кросвордах зашифровані не слова, а зображення.

З'ясовано, що клітинки привчають дітей до точності накреслення в обмеженій площині. Малювання графічних фігур – відмінний спосіб тренування дрібних м'язів руки дитини, цікаве та захоплююче заняття, результати якого вплинуть на уміння красиво писати й логічно мислити. Крім цього, під час малювання діти відчувають задоволення й радість, що безпосередньо впливає на емоційний стан дитини. Важливо те, що звичайний красивий малюнок може створити тільки талановита, здібна дитина, а намалювати по клітинках зуміє кожен! Це надихає дитину, надає впевненості у своїх силах.

<p>3. Виконай графічний диктант «Світлофор»</p> 	<p>Розвивати орієнтацію в зошиті, стійкість та переключення уваги, просторове уявлення</p>
<p>4. Перенеси малюнок із зошита в комп'ютер. А) відкрий на робочому столі папку «Жива клітинка» Б) папку «Заняття 20». В) вибери файл «Практична робота».</p> 	<p>Розвивати навички роботи з комп'ютером, просторову уяву, окомір, творчість. Виховувати естетичний смак</p>

У проведенні занять важливе значення має психічний стан дітей. Програма передбачає використання вправ розвитку та стабілізації емоційного світу дитини:

- емоційні привітання;
- психогімнастика;
- дихальні вправи;
- ігри-медитації;
- релаксаційні комплекси;
- кінезіологічні фізкультхвилинки.

З метою уникнення перевантаження учнів, створення сприятливих умов для успішного навчання і виховання школярів, слід підкреслити важливість урахування їх психофізіологічних та фізичних можливостей. З огляду на дані фактори проводимо заняття на фоні позитивних емоцій учнів, творчо використовуючи для цього ігровий метод, музичний супровід. З огляду на те, що з кожним роком в Україні зростає погіршення стану здоров'я учнів, широко використовуємо наступні інноваційні технології навчання, що зберігають здоров'я дітей:

- «Зорові вправи» - розширення кута зору;
- «Оздоровчі хвилинки» (музичні фізкультпаузи) – формування правильної постави, розминка очей, фізичні вправи для розминки рук, ніг;
- «Вправи з пальчиками» - розвиток мовлення, інтелектуальних здібностей дитини, зняття психічного навантаження;
- «Бігаючі вогники» - поєднують рухи головою, тулубом і базуються на зорово-пошукових стимулах;
- «Екологічне панно» - сприяє розширенню зорових горизонтів, розвитку творчої уяви та зв'язного мовлення;
- «Кольоротерапія» - вплив кольору на самопочуття дитини, її емоційний стан;
- «Теплотерапія» - вправи для зняття напруження з очей теплом власних долонь;
- окремі етапи заняття на свіжому повітрі – емоційне розвантаження, укріплення фізичного здоров'я;
- «Піснезнайка» - емоційне збудження, концентрація уваги, стимулювання інтелектуальної діяльності.

Здоров'язберігаючі технології вдало поєднуємо з технологією критичного мислення, інтерактивними технологіями навчання, технологією створення «Ситуації успіху». Гіпотеза дослідження ґрунтується на положенні про те, що застосування здоров'язберігаючих технологій сприяє підвищенню творчої активності та пізнавальних інтересів молодших школярів. Це – створення доброзичливої атмосфери спілкування і взаємодії, покращення стосунків у колективі, відсутність відособленості, покращення рівня інтелектуальних можливостей, позитивна мотивація до навчання.

Навчання являє собою складний процес спілкування вчителя з учнями, учнів між собою. Вплив спілкування важко виміряти, але можна бачити в реальній дійсності. Спілкування учнів один з одним і з учителем створює різноманітну гаму відносин, опосередкований вплив яких дуже важливий.

Упровадження методів експериментального навчання під час проведення виховних заходів свідчить про те, що у процесі інтегрованих занять в учнів розвиваються інформаційно-операційні сфери особистості;

психомоторні процеси; логічне, аналітичне, критичне і творче мислення; відбувається розвиток мови, уваги, пам'яті, уяви через здійснення творчої діяльності і використання проблемного, частково-пошукового, дослідницького методів навчання. Формується вміння відповідати на нестандартні питання. Що набуває учень, пройшовши через такий процес навчання? Найголовніше - у нього немає страху перед невідомим, з'являється потреба в спілкуванні, самостійність при вирішенні навчальних завдань, він вміє довести своє і поважає думку однолітків, має здатність до самоконтролю і співпереживання, яскраві емоції.

Література

1. Галущинський М. Національне виховання / М. Галущинський. – Львів, 1990. – 30 с.
2. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / Вибр. тв.: В 2 т.– К.: Рад. шк., 1983. – Т.1. – С. 192-472.

РОЗВИТОК УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

*Ірина Мазепа,
викладач вищої категорії,
викладач іноземної мови*

Інтенсивний розвиток інноваційних технологій у всіх сферах людського буття зумовлює зміни мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від викладача до студента перестає бути основним завданням навчального процесу. У сучасній методиці викладання іноземної мови надається перевага різновиду комунікативного аспекту – інтерактивному підходу. Навчання спілкування стає головною метою викладачів англійської мови. Саме це є причиною змін у підходах до викладання в умовах педагогічного коледжу.

Вчені-дослідники, викладачі-практики вважають, що у центрі уваги сучасної освіти мають бути способи мислення і діяльності студента. Тобто, необхідно навчити майбутнього вчителя критично мислити, вирішувати складні проблеми шляхом аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати і враховувати альтернативні думки, приймати виважені рішення, диспутовати, спілкуватися з іншими людьми. Тому актуальним залишається питання, як викладати і навчати, як вчити і вчитися, щоб зробити ефективним процес навчання?

Форми взаємодії викладача і студентів у навчально-виховному процесі ґрунтуються на трьох групах методів: пасивного, активного та інтерактивного навчання.

Під час використання методів пасивного навчання головною дійовою фігурою заняття є викладач, стиль викладання якого є авторитарний, позиція учнів – пасивна. Тому, форма взаємодії викладача і студентів на занятті є пасивною і неефективною.

У ході реалізації активних методів навчання викладач та студенти є головними дійовими фігурами заняття, тому для стилю викладання характерна демократичність. Студенти є активними учасниками навчального процесу, взаємодіють з викладачем та один з одним.

Для інтерактивних методів навчання характерний демократичний стиль викладання та студенти виступають як головна дійова фігура навчального процесу. Студенти активно взаємодіють з викладачем та між собою.

Методи активного та інтерактивного навчання мають між собою багато спільних рис, але методи інтерактивного навчання можна розглядати як найбільш сучасну форму активних методів навчання.

В парадигмі інноваційних технологій безперечно домінуючою є інтерактивна педагогічна взаємодія. Слово «інтерактив» (пер. з англ. «inter» - взаємний, «act» - діяти) означає взаємодіяти. Інтерактивний метод – це спосіб взаємодії через спілкування.

Отже, інтерактивне навчання передбачає взаємонавчання, групову форму організації навчального процесу та вирішення освітніх завдань. В інтерактивному процесі навчання студент і викладач є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивні методи навчання передбачають формування у студентів формування навичок критичного мислення та розв'язання складних проблем.

Науковець А.А. Марігодов пояснює інтерактивне навчання як процес взаємодії студентів з метою розвитку їх особистісних якостей та вирішення навчальних завдань [3]. В інтерактивному процесі навчання переважає фронтальна робота зі студентами та робота малими групами. Практика застосування інтерактивних методів на заняттях з іноземної мови в умовах педагогічного коледжу показує їх ефективність під час роботи над усіма видами мовленнєвої діяльності, як продуктивними (письмо, говоріння), так і рецептивними (аудіювання, читання).

Це зумовлює **мету** статті – з'ясувати особливості використання інтерактивних методів на занятті з іноземної мови «Подорож. В аеропорту» у студентів педагогічного коледжу.

Мета статті реалізується в наступних **завданнях**:

- обґрунтувати ефективність інтерактивних методів на різних етапах заняття з іноземної мови;
- проаналізувати різновиди представлених у статті методів та їх практичне використання під час розвитку різних видів іншомовної мовленнєвої діяльності;
- презентувати доцільність використання інтерактивних методів навчання на прикладі заняття з іноземної мови «Подорож. В аеропорту».

Підвищення ефективності навчання безпосередньо залежить від доцільності добору і використання різноманітних, найбільш адекватних навчальній темі методів навчання, а також від активізації всього навчального процесу. На практиці буває важко визначити чіткі межі між різними методами та прийомами: вони перетинаються, доповнюють один одного, складаються в комплексну систему, за допомогою якої викладач і студенти реалізують поставлені цілі та завдання.

Можливості використання інтерактивних методів навчання на заняттях з іноземної мови в умовах педагогічного коледжу можна проілюструвати на прикладі заняття узагальнення та систематизації знань.

Розглянемо та проаналізуємо різновиди методів на занятті з теми «Подорож. В аеропорту».

Наприклад, на початку заняття доцільно використати **презентацію комунікативної ситуації** шляхом розучування вірша. Даний вид роботи стимулює активність студентів на занятті та мотивує їх подальшу діяльність [4].

T.: Good morning, students. I am happy to greet you at our English lesson. As you have noticed we have guests today. Let's greet them.

Ss: Welcome to our class.

T.: Look, here. I've got a new poem for you to start with. Read it after me and guess what it is about.

To whatever part of the world you went.

By wheel or sail, or wing, or track,

You'll have exciting things to tell,

Now that you are safely back.

T.: Right. It's about traveling.

На етапі мовленнєвої зарядки пропонуємо використати інтерактивний метод **«Мозковий штурм»**, що активізує мовлення студентів, створює умови для висування творчих ідей під час обговорення спільної проблеми [6].

T.: Modern life is impossible without traveling. To understand how true it is you only have to go to the bus station, to the railway station or to the airport. There you'll see a lot of people hurrying to get somewhere and to get as quick as possible. Why do people travel?

S1: They travel because they like to do it.

S2: They travel on business.

S3: They travel because they want to practice foreign languages.

S4: Some want to get new impressions.

S5: They travel, because they want to meet new people.

S6: They travel, because they want to earn much money.

T.: All of you are right. There are many reasons, which make people travel. What means of travelling do you know?

Для активізації та розширення лексичного запасу ефективним є застосування такого інтерактивного методу, як **«Слово в малюнку»**, що демонструється в наступному наборі слайдів [1].

T.: Now let's see if you know in what kind of trip people usually take the following baggage.

- 1) rucksack (a short trip especially on foot)
- 2) suitcase (a long trip)
- 3) trunk (a long trip)
- 4) briefcase (a business trip)
- 5) garment bag (a business trip)
- 6) vanity case (any kind of trip)
- 7) duffel bag (any kind of trip)
- 8) a tote bag (a long trip)
- 9) a shoulder bag (any kind of trip)

У ході аудіювання на занятті, що розглядається, пропонуємо **метод ігрового проектування**, який реалізує ідею розвитку пізнавальних та комунікативних здібностей студентів [2]. *Ігрове проектування* для студентів гуманітарного профілю являє собою метод активізації навчання проектуванню, тобто організації взаємодії учасників навчального процесу.

We have guests today. These are our agents from the travel agencies "Traveller" and "Sardunia". Listen to the adverts they are going to make and fill in the posters with the information about the advertised tours. (The agents are making the adverts of their tours.)

(The presentations of the travel agencies and their tours are made by the students). Презентації турагенств та їхніх турів виконуються студентами самостійно.

Під час інтерактивного проектування творчі групи зорієнтовані на створення конкретного освітнього продукту, а не лише на засвоєння навчальної інформації. У студентів формуються вміння конструювати власні знання та орієнтуватися в інформаційному просторі.

Такий інтерактивний метод, як **«Обери позицію»** є доцільним та ефективним на різних етапах заняття. Під час аудіювання запропонований метод допомагає студентам не лише розуміти, а й осмислювати почуту інформацію [1]. Він реалізується шляхом заповнення бланку, в якому студенти мають обрати позицію щодо вибору туристичного агентства, запропонованого ним маршруту, виду транспорту, ціни та програми подорожі.

Poster

1. The name of the travel agency.
2. The place the agency offers to go.
3. The duration of the tour.
4. The programme of the tour.
5. The transport.
6. The price of a tour.

Дискусія – дієвий метод обговорення питання, що вивчається [7]. Він є найбільш уживаним під час колективного вирішення навчальних завдань. Наприклад, на занятті, що розглядається, студенти дискутують, якому виду подорожі надати перевагу, спираючись на вже отриману інформацію.

- Well, what offer do you prefer?
- What place shall we leave for? And why?
- What way of travelling have you chosen?

S1: As for me, I have never travelled by plane and have never been abroad. So I am for Turkey by plane.

S2: As far as I am concerned, I also prefer plane, because travelling by air is more comfortable, convenient and far quicker than any other method.

S3: That's where you are right. The seats on the plane are comfortable and you can sit and read, look out of the window and sleep. And I want to taste Turkish food.

S4: In fact there is none of the dust and dirt of a railway or car journey. Besides, I have never been to Turkey and I want to have hot weather.

S5: Look here, we needn't change from one train to a steamer, then to another train.

S6: I fully agree with you. But don't you understand how expensive it is to fly to Turkey.

S7: Of course, we do. But we all get stipend and can save some money to afford such a brilliant journey.

T.: Well, I back your idea. Really flying is a thrilling thing. You have speed and comfort combined. How mysterious it is to fly above the clouds. What about Lviv?

S8: But we visited Lviv last year.

T.: So whose offer shall we accept? As far as I understand, we shall accept the offer of visiting Turkey by plane. Am I right?

S.: Yes, you are right.

Інтерактивний метод «Незакінчені речення» пропонує структури, в яких не виражені ознаки внутрішньої структурної організації і комунікативно-інформативної завершеності, що стимулює студентів до смислового аналізу отриманої інформації [6]. На занятті пропонується цей метод для активізації правил поведінки у літаку.

Complete the rules of flying before the plane takes off and repeat them all together.

Passengers are requested to arrive at the airport (air terminal) ...

1. Passengers must register the luggage (baggage). The economy class limitation is ...

2. Passengers are permitted to take only some personal belongings with them into the cabin. These items include ...

3. Watch the electric sign flashes in the plane. When ...

4. Listen to the announcement on the public address system. The captain will ...

a) ... one hour before departure time on international flights and half an hour on domestic flights.

b) ... 20kg. First-class passengers are allowed 30kg. Excess luggage must be paid for.

c) ... handbags, coats and souvenirs bought at the tax-free shops at the airport.

d) ... the "Fasten Seat Belts" sign goes on, do it promptly, and also obey the "No Smoking" signal.

... welcome you on board, tell you about the flight and the interesting places you are flying over.

Інтерактивний метод **«Подумай, обміркуй, поділись»** не тільки вчить студентів висловлювати власну думку, а й аргументувати та доводити її, що реалізується у виконанні студентами гри «Packing». Її цільовим завданням є обрати для подорожі річ, обміркувати її необхідність та поділитись з іншими власними аргументами [6].

T.: So we are going to Turkey. What things shall we take with us?

S1: I shall take some clothes with me. It's hot in Turkey so I'll take shorts, a T-shirt, a skirt, a dress, jeans, slippers, sandals.

S2: I want to visit many places of interest. So I'll take a camera with me.

S3: I take care of my health. So I'll take my sun cream to protect my skin from the hot sun.

T.: That's true. I think everybody should take a sun-cream.

S4: Well, I can't go anywhere without my sunglasses. So I take my sunglasses to protect my eyes.

S5: I'll take a book to read during my way to Turkey.

T.: Well, it's up to you.

S6: I clean my teeth and wash my face every day, so I'll take a tooth brush, a piece of soap and a tooth paste.

T.: Thank you. You have reminded us about these necessary things. In fact we can't do without them. What about medicine?

S7: Well, I'll take some tablets not to feel airsick, and some medicine to get rid of headache, stomachache, cough, running nose, heat-attack, indigestion or constipation.

T.: No objections. Besides, don't forget about the tablets to bring a fever down.

S8: Oh, dear, you have forgotten about your cotton, bandage and some other medicine to use if you happen to hurt your leg or knee, your hand or arm, your finger or toe.

T.: Good of you. But we can't go anywhere without our documents. What documents shall we take?

S9: I think we must take our passports, credit cards and student's identity cards.

T.: Thank you for your help. And now go home and pack your things as quick as possible. Follow all pieces of advice you've just heard. See you at the airport.

Щоб спрямувати навчальну діяльність студентів на відпрацьовування певних навичок і структурування відповідних знань пропонуємо **«Імітаційний тренінг»**. Під час використання даного методу процес навчання максимально наближений до реальної практичної діяльності, де учасники виступають у певних ролях і діють відповідно до їх статусу, набувають досвіду розробки та виконання колективних завдань, а також створюють певний емоційний та інтелектуально-пізнавальний настрій, що надає можливість істотно активізувати й інтенсифікувати процес навчання майбутніх фахівців [1]. Метод «Імітаційного тренінгу» використовується у ході складання та презентації діалогів студентами у межах теми заняття, які імітують розмовні ситуації в аеропорту, максимально наближені до реального спілкування.

T.: We are at the airport now. Let's see what is going on there.

DIALOGUE 1

Announcer: Welcome to Boryspol International Airport. Please have your passport and immigration forms ready.

Immigration: What's the purpose of your visit? Business or pleasure?

Traveller: Pleasure.

Immigration: How long will you be staying in Turkey?

Traveller: Eight days.

Immigration: OK. Please proceed to customs.

Customs: Do you have any dairy or meat products with you?

Traveller: No.

Customs: OK, you are all set.

Attendant: Here is your boarding pass. The plane will board half an hour prior to departure. You'll be leaving from gate four on your left.

Traveller: Thank you.

Рефлексія діяльності допомагає оптимізувати навчальний процес. Студенти з її допомогою осмислюють свій образ роботи з навчальним матеріалом (методи, прийоми, вправи). Тобто вони самі беруть участь у підвищенні ефективності навчального процесу [5]. Часто використовується така рефлексія на етапі актуалізації знань, умінь, навичок. У кінці заняття рефлексія дозволяє оцінити активність студентів на всіх його етапах.

T.: Welcome back to our college. We are so delighted to see you here again. You look rather happy and pleased. Tell us how you enjoyed yourselves in Turkey. Share your impressions, please.

З'ясувавши особливості використання інтерактивних методів на занятті з іноземної мови на тему «Подорож. В аеропорту» в умовах педагогічного коледжу, можна зробити висновки, що запровадження цих методів:

- сприяє формуванню в студентів позитивного ставлення до навчання;
- різко підвищує емоційний рівень сприйняття завдань, усуває байдужість;
- формує творчі навички (мислити, розуміти сутність речей, осмислювати ідеї й концепції) та вміння (шукати потрібну інформацію, тлумачити її й застосовувати в конкретних умовах);

- виробляє в студентів власне світобачення, орієнтує їх визначати життєву позицію, своє місце в сучасному світі.

Отже, інтерактивна діяльність у викладанні англійської мови сприяє інтенсифікації навчального процесу, підвищується інтерес та активність студентів на заняттях, розвивається їх власна ініціатива у процесі засвоєння знань. Використання інтерактивних методів навчання позитивно впливає на кінцевий результат – формування студентів педагогічного коледжу як компетентних фахівців.

Література

1. Докучаєва В.В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі: Монографія. – Луганськ, 2005. – 299 с.
2. Кічук Н.В. Ігрове проектування як інтерактивна дидактична технологія підготовки фахівців // Наука і освіта. – 2005. – №3-4. – С.89-91
3. Марігодов В.К. Освітня система як технологічний комплекс // В.К. Марігодов, А.А. Слободянюк, Г.О. Козлакова. Проблеми освіти. – 2000. – Вип. 22. – с. 51-56
4. Мурадова Н .С. Коммуникативносвязывающая роль культуры общения студентов технических заведений в интерактивном обучении. – <http://www.ostu.ru/conf/ruslang2004/trend2/muradova.html>
5. Новая философская энциклопедия: В 4 тт. М.: Мысль. Под редакцией В. С. Стёпина. 2001.
6. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: Метод, посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. — К.: 2002. – 135 с.
7. Український педагогічний енциклопедичний словник / Гончаренко С.У. - Вид. 2-ге, доповн. й випр. - Рівне: Волин. обереги, 2011. - 552 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ГУРТКА В КОЛЕДЖІ

Оксана Мельничук,
канд.пед.наук, доцент,
заступник директора з начальсько-методичної роботи

Динамічність змін у сучасному суспільстві ставить нові вимоги до якості вищої освіти. У процесі професійної підготовки важливим є не стільки організація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, скільки розвиток на її основі здатності особистість до глибокого пізнання навколишньої дійсності, до розуміння взаємозв'язків між її фактами, явищами, процесами, закономірностями та принципами тощо. Відтак актуалізується проблема залучення студентів до таких видів роботи в «стінах» навчального закладу, які дозволяють набути відповідних особистісних якостей. Це привертає увагу теоретиків та практиків до пошуку шляхів реалізації розвивального потенціалу науково-дослідної роботи студентів.

Науково-дослідна робота студентів – це сукупність форм, методів і організаційних заходів, метою яких є формування у майбутніх

фахівців умінь та навичок дослідницької діяльності та проведення власне наукових досліджень у сфері професійної діяльності.

Важливу роль науково-дослідної роботи як фактора розвитку особистості, перш за все, пізнавального, творчого, доводять результати досліджень, присвячених розробці теоретичних основ науково-дослідної діяльності (Л. Байкова, Є. Бережнова, В. Воробйова, Л. Гребенкіна, В. Загвязинський, І. Зимня, В. Краєвський, Н. Кушнарєнко, Л. Левченко, А. Лудченко, Г. Примак, М. Романова, Ю. Туранов, В. Урусський, В. Шейко, О. Щєрбаков та інші вчені), висновки науковців, які вивчали теоретико-методичні засади функціонування загальноосвітніх навчальних закладів та організацію науково-дослідної діяльності педагогів і учнів в них (О. Василенко, Ю. Васильєв, А. Єрмола, Ю. Конаржевський, В. Лізінський, Л. Москалець, М. Поташник та інші).

Науково-дослідна робота студентів коледжу має навчальний характер, оскільки знання, які вони одержують в результаті досліджень є новими лише суб'єктивно. Зроблені висновки не мають наукової новизни. Тому *під науково-дослідною роботою студентів розуміють їх дослідницьку діяльність, спрямовану на одержання нових знань стосовно способів вирішення завдань майбутньої професійної діяльності на основі глибокого опрацювання змісту освіти.* Вона активізує пізнавальну діяльність студентів та забезпечує високу якість їхньої професійної підготовки за дотриманням таких умов: взаємозв'язок навчальної діяльності, практики та науково-дослідної роботи; посилення дії пізнавальних мотивів за допомогою зовнішніх чинників позитивної мотивації; системність та систематичність організації науково-дослідної роботи студентів; прикладний характер наукових студентських досліджень, їх зв'язок з майбутньою професійною діяльністю; комплексне володіння знаннями про етапи наукових досліджень та їх особливості, а також дослідницькими вміннями, необхідними на кожному етапі дослідження. Дослідницька робота проводиться студентами під час аудиторних занять і в позааудиторний час.

Предметні, наукові гуртки є основними формами організації науково-дослідної роботи студентів у педагогічному коледжі в позааудиторний час. Участь в них виступає продовженням навчально-дослідницької діяльності, розпочатої на заняттях і є ефективним засобом об'єктивного вияву обдарованої студентської молоді, реалізації її професійних, творчих здібностей.

Предметний гурток спрямовує свою діяльність на поглиблення та збагачення знань, умінь і навичок студентів з предметів (дисциплін) відповідного циклу і передбачає системну дослідницьку роботу з вивчення актуальних проблем змісту чи методики викладання відповідних предметів (дисциплін).

Науковий гурток спрямовує свою діяльність на формування системних знань студентів з відповідної наукової галузі і передбачає проведення досліджень (переважно прикладних) з актуальних наукових проблем.

У складі предметного чи наукового гуртка можуть утворюватися творчі та проблемні групи (тимчасові наукові колективи студентів, які створюються для спільної розробки реальної навчальної, практичної чи наукової проблеми, і спрямовують роботу на одержання відповідного нового результату). *Творча група* зазвичай працює над виконанням

творчих завдань з певної тематики. Робота *проблемної групи* передбачає цілеспрямовану дослідницьку діяльність студентів з вирішення певної (конкретної) наукової проблеми. Учасники *наукових предметних гуртків та проблемних груп* теоретично та практично досліджують питання майбутньої професійної діяльності, поглиблюють, розширюють свої знання понад зміст навчальних планів та програм (понад державний стандарт). Вони найчастіше є учасниками конференцій, конкурсів наукових студентських робіт, олімпіад, авторами публікацій.

Керівниками гуртків зазвичай є висококваліфіковані викладачі, які систематично займаються науково-дослідною діяльністю, працюють над дисертаційними дослідженнями, а також викладачі, які мають науковий ступінь кандидата чи доктора педагогічних наук, вчене чи педагогічне звання. Можливий варіант співкерівництва роботою гуртка.

Науковий гурток сьогодні є достатньо поширеною формою організації науково-дослідної роботи студентів коледжу з педагогічних дисциплін.

Метою діяльності наукового педагогічного гуртка є ознайомлення студентів із проблематикою педагогічної науки, глибоке вивчення окремих її питань, опанування принципів, методів, прийомів ведення наукової роботи, формування у студентів основних навичок, необхідних для подальшої самостійної роботи. Студенти-гуртківці збирають теоретичний матеріал, виконують критичний аналіз існуючих науково-педагогічних концепцій, збирають і обробляють емпіричний матеріал, опановують методологію і логіку наукового дослідження в галузі педагогіки.

Результати аналізу досвіду керівництва роботою наукового гуртка педагогічного спрямування свідчать, що успіх та результативність його роботи обумовлюються дотриманням таких принципів: доцільності, добровільності, врахування інтересів і можливостей студентів, чіткого планування роботи, реальності тематики, зв'язку теорії з практикою, детермінованості дослідження майбутньою професійною діяльністю, різноманітності методів роботи, стабільності складу, інтерактивності, взаємозв'язку індивідуальної та колективної діяльності, високої наукової, професійної кваліфікації та зацікавленості викладачів; дотримання наступності та формування традицій у роботі; дійсного стимулювання.

Ефективність роботи гуртка забезпечується інтеграцією наукових і практичних потенціалів викладачів і студентів. Реальних позитивних результатів можна досягнути шляхом поєднання нетривіального погляду студентів на проблеми і швидкого реагування їх на все нове, а з іншого – знань, досвіду викладачів, виваженості у прийнятті ними рішень.

У науковому керівництві роботою гуртка значна увага приділяється реалізації диференційованого підходу, який передбачає вивчення та врахування психологічних особливостей кожного студента, його педагогічних інтересів, рівня сформованості дослідницьких умінь, загального рівня теоретичної підготовки з педагогіки. Робота гуртка ґрунтується на врахуванні особистісного характеру наукової творчості. При цьому важливим завданням викладача є налагодження взаємодії студентів різних курсів навчання, які мають різні рівні володіння навичками дослідницької діяльності та різні здібності, а також активізація взаємонавчання гуртківців.

Прийом студентів до гуртка відбувається за бажанням. За віком учасників склад гуртка є змішаним. Успішній комплектації гуртка сприяє

пропаганда його членами змісту та результатів своєї діяльності серед студентів молодших курсів. Для створення позитивної суспільної думки про наукову студентську творчість використовується стінна преса, публікації матеріалів про діяльність гуртка у студентській газеті, а також виставки наукових робіт гуртківців, розміщення матеріалів на сайті закладу.

Оптимальною є періодичність засідань гуртка 1 – 2 рази на місяць. Тривалість засідання гуртка становить 1,5 – 2 години.

Протягом навчального року члени наукового педагогічного гуртка:

- відвідують його заняття, де обговорюються хід і результати досліджень;
- поглиблено вивчають навчальний матеріал з педагогіки, опрацьовують зміст, не передбачений навчальною програмою з даної дисципліни;
- опрацьовують науково-педагогічну, методичну літературу, матеріали наукових та фахових видань, ресурси Інтернет з проблематики дослідження, вчать аналізувати літературу, складати анотації та рецензії, готувати реферативні огляди наукових джерел тощо;
- оволодівають вміннями дослідницької діяльності, проводять педагогічні дослідження із застосуванням теоретичних та емпіричних методів; оволодівають навичками планування і проведення педагогічного експерименту, обробки одержаних результатів;
- готують наукові доповіді, реферати, повідомлення, статті, навчально-методичні матеріали тощо; подають власні розробки для публікації у методичних, фахових періодичних виданнях;
- залучаються до методичної та науково-дослідної роботи циклової комісії викладачів, беруть участь у дослідженнях керівника гуртка;
- беруть участь у підготовці та проведенні студентських наукових конференцій, конкурсів студентських наукових робіт, олімпіад тощо;
- беруть участь у регіональних, всеукраїнських, міжнародних студентських науково-практичних конференціях, конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах тощо;
- проектують та виготовляють наочні посібники та дидактичні засоби;
- долучаються до підготовки навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін;
- організують зустрічі з науковцями, педагогічними працівниками навчальних закладів міста та району;
- висвітлюють результати роботи гуртка в інформаційних бюлетенях, буклетах, газетах, на стендах;
- залучають до роботи гуртка нових учасників;
- організують та проводять заходи з популяризації діяльності гуртка серед студентів та викладачів коледжу, а також інших навчальних закладів.

Роботу гуртка організовує його староста, який обирається з числа членів гуртка на першому його занятті. На старосту гуртка покладається:

- розробка разом з науковим керівником плану роботи гуртка;
- забезпечення своєчасного виконання гуртківцями плану наукових робіт;
- координація роботи проблемних груп та студентів, які виконують індивідуальні дослідження;

- залучення гуртківців до загальноколеджних, регіональних, всеукраїнських заходів з представлення результатів науково-дослідної роботи студентів;
- представлення результатів роботи гуртка на засіданнях циклової комісії викладачів, на засіданнях студентського самоврядування;
- залучення до роботи гуртка нових учасників;
- організація підготовки інформаційних матеріалів з висвітленням результатів діяльності гуртка.

На початку навчального року серед учасників гуртка проводиться анкетування, в ході якого з'ясовуються погляди та рівень їхньої обізнаності з таких питань:

Що називається науковою роботою?

Які ознаки наукової роботи Вам відомі?

Які педагогічні проблеми Вас цікавлять?

Які наукові, дослідницькі завдання Вам доводилося виконувати при вивченні різних дисциплін?

Які пошукові завдання Ви виконували в період педагогічної практики?

З якими труднощами Ви стикалися під час науково-дослідної роботи?

Аналіз відповідей гуртківців дозволяє сформуванню первинне уявлення про особливості мотивації участі в роботі гуртка, а також про рівень підготовки студентів до дослідницької діяльності та окреслити коло їхніх наукових інтересів. Одержана інформація враховується при визначенні індивідуальних дослідницьких завдань.

Безпосередньо дослідну роботу студентів у науковому педагогічному гуртку можна умовно поділити на три етапи: підготовчий, основний і заключний. Тривалість кожного з них залежить від здібностей і можливостей студентів і теми дослідження. На першому етапі студенти знайомляться з основними напрямками розвитку педагогічної науки, а також з актуальною науковою проблематикою. Вони вдосконалюють вміння роботи з літературою, вчать збирати, накопичувати матеріал, робити його огляд, набувають навичок підготовки анотацій, оглядів, рефератів, доповідей тощо. На другому етапі студенти виконують конкретні дослідження, набувають досвіду використання теоретичних та емпіричних методів педагогічного дослідження. На третьому етапі вони оформлюють результати дослідження, складають звіти, виступають з доповідями, повідомленнями, подають роботи на конкурси, готують публікації.

Робота гуртківців проходить на базі бібліотеки коледжу, навчальних кабінетів, лабораторій, майстерень, а також в загальноосвітніх навчальних закладах, які є базовими для різних видів практики.

Важливою умовою забезпечення систематичності та результативності роботи гуртка є її планування. Досвідом доведена доцільність комплексного календарно-тематичного підходу до розробки плану. Він складається на початку навчального року після уточнення складу учасників гуртка і передбачає визначення загальної та індивідуальної тематики досліджень, заходів, до яких будуть залучатися гуртківці, орієнтовні терміни їх проведення. Приклад плану занять наукового педагогічного гуртка представлений у таблиці 1.

Таблиця 1.

ПЛАН ЗАНЯТЬ
студентського наукового педагогічного гуртка

№ п/п	Тематика та зміст занять	Термін проведення	Матеріали та обладнання
Проблема для вивчення: Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання у початковій школі.			
1.	Звіт про діяльність гуртка у попередньому навчальному році. Обговорення та затвердження плану роботи гуртка на 2008-2009 н.р. Педагогіка – наука та сфера людської діяльності. Загальна характеристика наукових досліджень у галузі педагогіки. <i>Доповідь, обговорення доповіді.</i>	вересень	
2.	Методологія та методика наукових досліджень у галузі педагогіки. Етапи проведення наукового дослідження. <i>Повідомлення студентів VI курсу, творчі вправи, складання алгоритму наукового дослідження з педагогіки.</i> Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання: проблема для наукового пошуку. <i>Презентація проблеми, доповідь, дискусія з ключових питань проблеми, робота над обґрунтуванням актуальності проблеми дослідження.</i>	жовтень	Мультимедійний проектор, екран. Великі аркуші паперу, маркери різних кольорів.
3.	Категоріальний апарат наукового педагогічного дослідження. <i>Доповідь, обговорення доповіді, аналіз прикладів формулювання категоріального апарату педагогічного дослідження</i> Мета і завдання дослідження проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання у початкових класах. <i>Робота в підгрупах, аналіз результатів роботи, визначення індивідуальних дослідницьких завдань</i>	жовтень	Роздав альний матеріал за темою доповіді.
4.	Теоретичні методи наукового дослідження в педагогіці. <i>Доповідь, обговорення, творчі вправи.</i> Стан висвітлення в психолого-педагогічній літературі проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання в початковій школі.	листопад	Тематичний та алфавітний каталоги бібліотеки, зразки оформлення списку літератури, пам'ятки щодо складання

	<i>Робота в читальному залі бібліотеки коледжу, підбір літератури з проблеми, складання анотацій, написання рецензій.</i>		анотацій, рецензій.
5.	Інформаційне забезпечення наукових досліджень у галузі педагогіки. <i>Презентація, огляд літературних та інших джерел з проблеми, обговорення складених бібліографій до індивідуальних дослідних завдань</i> Роль інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі початкової школи. <i>Доповіді студентів за матеріалами теоретичного вивчення питання, їх обговорення</i>	листопад	Мультимедійний проектор, екран. Схеми аналізу бібліографії дослідження.
6.	Емпіричні методи дослідження. Спостереження як метод дослідження в педагогіці. <i>Доповідь, обговорення доповіді, пізнавально-розвивальні ігри, робота у підгрупах: складання схем, інших допоміжних матеріалів фіксації спостереження.</i>	грудень	Схеми спостереження за навчально-виховним процесом у початкових класах, картки фіксації ходу спостережень
7.	Узагальнення, обробка та інтерпретація емпіричних методів дослідження у педагогіці. <i>Доповідь, вправління у виборі та використанні кількісних методів обробки емпіричних даних.</i> <i>Обговорення та аналіз результатів спостереження.</i> <i>Складання анкет, опитувальників, підбір тестів та їх проведення.</i>	грудень	Зразки анкет та опитувальників з досліджень, проведених студентами у попередні роки.
8.	Досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання молодших школярів у школах міста. <i>Презентація результатів збору та аналізу емпіричного матеріалу відповідно до тематики індивідуальних досліджень.</i> Обговорення досліджень щодо представлення їх результатів на конкурсі студентських наукових робіт.	січень	Мультимедійний проектор, екран.
9.	Педагогічний експеримент його види, етапи, технологія проведення. <i>Доповідь, обговорення доповіді.</i> Проектування експериментальних інформаційно-комунікаційних засобів навчання. <i>„Мозковий штурм”, робота у підгрупах, презентація результатів роботи підгруп, обговорення спроектованих студентами засобів та можливостей їх використання в навчальному процесі початкової школи.</i>	лютий	Комп'ютери, підключені до мережі Інтернет

10.	Формувальний експеримент. Програма формувального експерименту. <i>Обговорення методики формувального експерименту (відповідно до індивідуальних дослідницьких завдань).</i>	лютий	Програми для початкової школи.
11.	Організація роботи молодших школярів з комп'ютером. <i>Виступи студентів з реферативними повідомленнями, їх обговорення.</i> Обговорення ходу проведення формувального експерименту. Виявлення труднощів експериментальної роботи та шляхів їх подолання. <i>Робота у підгрупах, презентація роботи підгруп.</i> Про підготовку доповіді на звітній студентській науковій конференції.	березень	Мультимедійний проектор, екран. Великі аркуші паперу, маркери різних кольорів.
12.	Педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у початкових класах. <i>Виступи студентів з реферативними повідомленнями перед учасниками круглого столу за участю студентів коледжу, викладачів, вчителів початкових класів шкіл міста.</i>	березень	Мультимедійний проектор, екран.
13.	Визначення критеріїв аналізу динаміки розвитку молодших школярів в умовах навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. <i>Повідомлення студентів про хід і проміжні результати формувального експерименту.</i>	квітень	
14.	Оформлення та поширення результатів наукового педагогічного дослідження. <i>Доповідь, аналіз різних видів наукових праць (тез, статей, монографій, авторефератів, дисертацій), складання плану статті з висвітленням результатів дослідження.</i> Визначення ефективності наукового дослідження в педагогіці та перевірка достовірності його результатів. <i>Обговорення результатів дослідження, вправлення студентів у використанні математичних методів для визначення ефективності результатів дослідження, (визначення середнього арифметичного, порівняння кількісних показників).</i>	квітень	Комп'ютер. Приклади наукових робіт: тез, статей, монографій, авторефератів, дисертацій.
15.	Інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення ефективності навчання у початковій школі. Підведення підсумків дослідження. <i>Обговорення та рецензування статей, підготовлених студентами, їх рецензування,</i>	травень	Статті учасників гуртка на паперових та електронних носіях, бланки

<i>комплектування, комплектування електронного збірника статей членів гуртка.</i>	рецензій на наукову статтю.
---	--------------------------------

Виконання плану організовується таким чином, щоб кожен студент – член гуртка брав активну участь у його роботі, проводив індивідуальне дослідження, або виконував певне дослідницьке завдання у складі проблемної групи, долучався до колективного вивчення проблеми.

На першому у навчальному році занятті гуртка заслуховується інформація про його роботу у попередньому навчальному році, гуртківців знайомлять з результатами виконаних раніше досліджень, їх оцінкою, анотаціями авторів та рецензіями викладачів, вчителів. На цьому ж занятті обговорюється і затверджується план роботи гуртка.

Надалі основна частина кожного заняття (30 – 40 хвилин) відводиться для доповідей, підготовлених викладачам, гуртківцями. Проводиться їх обговорення. Зазвичай перша половина заняття присвячується теоретичному опрацюванню методології та методики дослідження, огляду результатів новітніх наукових досліджень в галузі педагогіки, аналізу стану теорії та практики навчання в сучасній школі. Друга частина передбачає презентації проміжних та кінцевих результатів дослідження, їх аналіз, обговорення труднощів, з якими стикається кожен гуртківець у процесі роботи.

З перших занять перед гуртківцями виникає питання: як розпочати, “увійти”, “втягнутися” в дослідження та написання наукової роботи? Тому з перших занять радимо їм дослухатися порад науковців, психологів, педагогів стосовно режиму: вибору оптимального часу для виконання певного розділу роботи (вранці, вдень чи увечері) і відпочинку. Студентам доноситься думка, що кожен із них – індивідуальність; головне в дослідженні – бачити перед собою мету, якої слід досягнути, тобто визначити для себе, з якою метою (оцінка тощо) виконується робота, які відкриття вона принесе особисто йому, чому навчить, які риси характеру виховає. Відтак, значна увага на заняттях гуртка приділяється рефлексії.

Серед факторів, що сприяють формуванню якостей дослідника у студентів-гуртківців, – особистісно-діяльнісний підхід до навчання, проблемне навчання, діалогізація навчального процесу, оптимальне співвідношення індивідуальних, парних, групових і фронтальних форм роботи.

Відомо, що формування і реалізація творчих якостей майбутніх дослідників залежить від особистісних якостей викладачів, котрі з ними працюють. Свого часу К. Д. Ушинський писав: “Лише особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, лише характером можна створювати характер”. Тому самостійний науковий пошук студентів викладач має мотивувати особистим прикладом ставлення до дослідницької роботи, зацікавленістю, науковою творчістю.

Спостережливість, організованість, власне бачення проблеми формується у гуртківців при систематичному читанні фахової літератури (за словами академіка І. А. Зязюна, кожного дня має бути прореферовано хоча б дві сторінки наукового тексту), у ході спілкування з викладачами та вчителями шкіл, огляду сторінок сайтів Інтернет.

Тематика та зміст дослідницької діяльності обумовлюються змістом виробничих функцій майбутніх педагогів. Важливо навчити гуртківців виявляти проблеми, обґрунтовувати їх актуальність. Практичну частину

досліджень, збір емпіричних даних студенти здійснюють безпосередньо в загальноосвітніх навчальних закладах під час практики.

Пізнавальна діяльність гуртківців активізується шляхом використання під час занять методів проблемного викладу, частково-пошукових (аналіз і обговорення конкретних педагогічних ситуацій, вирішення виробничих завдань вчителя, аналіз теоретичних положень різних авторів, ділові імітаційні ігри тощо) і дослідницьких (виконання реального виробничого завдання). За умови застосування цих методів інтерес студента-дослідника ґрунтується на предметі, який вивчається, оскільки активність спрямовується на вирішення завдань, в основі яких – реальні протиріччя. Їх джерелом виступає педагогічна діяльність, до якої готується студент. Розв'язання таких протиріч вимагає від нього знаходження суб'єктивно нових, невідомих знань. Наприклад, на гурткових заняттях студентам пропонувалися завдання типу: обґрунтувати необхідність запровадження в сучасних навчальних закладах інноваційних освітніх технологій або виявити можливі шляхи формування позитивного ставлення учнів початкової школи до навчання; виявити чинники підвищення ефективності оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів тощо. Проблемно-пошукові завдання постають перед студентами у ділових, рольових іграх, як конкретні ситуації, при цьому широко використовуються графічні засоби (схеми, діаграми, таблиці), роздруковані методичні матеріали.

Для забезпечення інтенсивної роботи студентів на початку заняття гуртка активізуються та аналізуються ті знання, на основі яких відбуватиметься вирішення проблеми. Це дозволяє прогнозувати можливу реакцію студентів та ефективність їхньої роботи. У ході висвітлення етапів проведення та результатів досліджень гуртківців особлива увага приділяється аналізу парадоксальних і неочікуваних результатів виконання завдань, обговоренню складних для сприймання матеріалів і можливих помилок. На завершення проводиться методологічний аналіз і закладаються основи нового знання. Складність роботи має відповідати можливостям студентів, оскільки занадто прості або складні питання можуть послабити інтерес до дослідження і, відповідно, понизити рівень пізнавальної активності.

Пізнавальна активності студентів – членів наукового гуртка - обумовлюється характером їх взаємодії з педагогом. Налагодженню конструктивного співробітництва та міжособистісних контактів викладача і студента, а також студентів між собою сприяє застосування в ході занять гуртка інтерактивних прийомів навчання. Вони дозволяють залучити до пізнання майже всіх його учасників, спонукати їх до рефлексії своїх знань і умінь. На думку Г. Бєленької, будь-який метод навчання може бути інтерактивним, якщо його доповнити прийомами, які забезпечують включення у спільну діяльність всіх учасників навчання. [2, 24]

Завдяки використанню інтерактивних прийомів створюється атмосфера доброзичливості й взаємопідтримки, коли кожен має можливість вільно вносити свою частку в загальні знання, обмінюватися ідеями, способами діяльності. Викладач виконує роль фасилітатора (помічника) – спрямовує процес обміну інформацією та взаємозбагачення досвіду, підтримує високий рівень активності студентів, виявляє різноманітні погляди, які ґрунтуються на особистому досвіді студентів, полегшує сприймання і засвоєння матеріалу, забезпечує зв'язок теорії і

практики, полегшує взаєморозуміння і заохочує творчість студентів. Така атмосфера сприяє не лише відкриттю нових знань, але й розвитку пізнавальної діяльності, доповнюючи її кооперацією та співробітництвом. При цьому активність викладача поступається активності студентів. Їх досвід стає не менш важливим, ніж досвід педагога. Студенти набувають навичок співробітництва, роботи в команді. Використання названих методів навчання не лише активізує мислення студентів, а й вносить в колектив гуртківців дух змагання, підвищує емоційний настрій, викликає внутрішній інтерес, стан мозкового штурму. Фактор часу змушує їх переносити пошук способів вирішення протиріч на аудиторні заняття, на самостійну роботу. Посилення емоційності сприяє включенню в загальний процес дослідження навіть самих пасивних студентів.

На заняттях гуртка інтерактивні прийоми навчання допомагають налаштуватися на роботу та забезпечують ефективне спілкування комунікативні прийоми, поступово до них додаються когнітивні прийоми, що сприяють засвоєнню інформації; по ходу заняття, у ситуаціях тривалої розумової напруги застосовуються „релаксаційні” прийоми.

Формуванню дослідницьких навичок сприяють пізнавально-розвивальні ігри: “Проблема як вона є”, “Очищення від тривіальних рішень”, “Виклад поглядів нефаківцю”, “Естафетні питання”, “Анонімний мозковий штурм”, “Семикратний пошук”, “Чотири види аналогій”, “Я – дослідник”, а також використання алгоритмів, „мозкових штурмів”, образних та структурних моделей тощо.

Широкий доступ гуртківців до джерел інформації (баз даних, бібліотечних каталогів, електронних енциклопедій, освітніх та наукових сайтів тощо) забезпечує використання Інтернет-технологій. Робота з Інтернет ресурсами дозволяє самостійно оволодівати навчально-практичною та науковою інформацією, обмінюватися інформацією з студентами інших навчальних закладів, брати участь у телекомунікаційних проектах. Важливим моментом роботи з ресурсами Інтернет є можливість зберігати повний запис (протокол) всіх матеріалів, дібраних у процесі пошуку та повторно їх опрацювати. Для презентації результатів досліджень гуртківці вчаться застосовувати мультимедійні пристрої. Популярним є аналіз відеозаписів реального навчального процесу школи.

Значна увага приділяється підвищенню привабливості роботи наукового педагогічного гуртка, поступовому ускладненню завдань, що вирішуються студентами-гуртківцями. Це дозволяє повніше розкритися індивідуальним здібностям кожного учасника гуртка, набути навичок творчої роботи у науковому колективі, критичної оцінки та аналізу своїх можливостей.

Важливу роль у роботі з учасниками гуртка відіграє система заохочень. Кращі студенти повинні мати постійну і відчутну мотивацію щодо навчання, творчих наукових пошуків, досягнення високих пізнавальних та дослідницьких результатів, які виходять за межі середнього студентського стандарту. Серед організаційних заходів цілком виправданим є встановлення заохочувальних рейтингових балів з педагогіки. Попри прагматизм сучасної студентської молоді, в силі залишаються такі моральні стимули, як подяки, грамоти, дипломи. Кращі студентські роботи після їх обговорення на засіданнях гуртка за рекомендацією керівника пропонуються для представлення на звітній студентській науковій конференції, для публікації у збірнику студентських наукових праць;

даються рекомендації стосовно впровадження результатів дослідження у практику педагогічної діяльності (з урахуванням запитів загальноосвітніх закладів); участь у всеукраїнських, міжнародних конкурсах, конференціях тощо. Такі заходи не лише заохочують гуртківців до подальшої творчої праці, а й сприяють популяризації їхньої діяльності серед студентства та викладачів, підносять імідж науково-дослідної роботи студентів.

Матеріали роботи студентів-учасників наукового педагогічного гуртка (оформлені результати досліджень, публікації, виступи, плани (програми) проведених студентських наукових конференцій, конкурсів інших заходів) узагальнюються та зберігаються в кабінеті педагогіки, використовуються в ході навчальних занять, самостійної та науково-дослідної роботи студентів.

У цілому, участь у роботі наукового гуртка педагогічного профілю дозволяє студентам плановірно та систематично проводити дослідження у галузі педагогіки, комплексно оволодівати знаннями про етапи наукових досліджень та дослідницькими вміннями, необхідними на кожному з них, що забезпечує єдність навчальної діяльності, практики та науково-дослідної роботи. Прикладний характер наукових студентських досліджень поглиблює їхню спрямованість на майбутню професійну діяльність. Систематична дослідницька діяльність, якою займаються учасники гуртка, значно активізує їхню пізнавальну діяльність у ході вивчення не лише педагогіки, а й всього комплексу дисциплін професійного циклу. Це позитивно позначається як на ставленні студентів до навчання, так і на якості його результатів.

Література

1. Бережнова Е. В. Основы учебно-исследовательской деятельности студентов / Е. В. Бережнова, В. В. Краевский. – М.: Академия, - 2005. – 128 с.
2. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Монографія / Г.В.Беленька. – К.: Світич, 2006. – 304 с.
3. Кошелівська О. Науково-дослідна робота студентів педагогічного коледжу: організаційно-методичний аспект \ О. Кошелівська // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 5. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 198 с. – С.109 – 115.
4. Мельничук О. Науково-дослідна робота студентів педагогічного коледжу як фактор становлення їхньої професійної компетентності // Професійна підготовка майбутніх фахівців у ВНЗ I-II рівнів акредитації з позицій компетентнісного підходу : науково-методичний збірник / за редакцією О. М. Попенко, О. І. Мельничук. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 185 с. – С. 43 – 53.
5. Навчально-дослідна робота у вищих педагогічних навчальних закладах / Укл. В. П. Зінченко, В. Б. Харламенко, І. М. Коренева. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. – 78 с.
6. Рогальська Н. В. Педагогічний супровід наукової діяльності студента / Н.В.Рогальська. – Умань: РВЦ „Софія”, 2007. – 102 с.
7. Спіцин Є. С. Методика організація науково-дослідної роботи студентів / Є.С.Спіцин. – К.: Міленіум, 2004. – 52 с.

ГРУПОВА РОБОТА З РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Ірина Мозгова,
старший викладач,
викладач музики*

У зв'язку з розбудовою сучасної національної системи освіти та новітніми вимогами щодо її якості, виникає потреба у використанні нестандартних форм і методів навчання. Для активізації навчальної діяльності одні фахівці спрямовують свою увагу на використання технології індивідуалізації навчання, інші на застосування проектних методик. Ці засоби належать до системи інноваційних технологій, метою яких є створення комфортних умов навчання, за яких кожен суб'єкт навчання почувається успішним та інтелектуальним.

Однією з форм навчання є групова технологія. Групова (кооперативна) навчальна діяльність – це форма (модель) організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує діяльністю кожного студента опосередковано, через завдання, за допомогою яких він спрямовує діяльність групи.

У музичній педагогіці вивченням малих груп займалась Є.Печерська. Дана форма навчання дає змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання; формує внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передавання інформації; сприяє формуванню комунікативних навичок та розвитку творчого потенціалу особистості.

Групові форми роботи доречно використовувати й під час музичної навчально-виховної роботи, оскільки це дає змогу реалізувати творчий потенціал кожної особистості, сприяє досягненню вищих результатів щодо засвоєння знань і формування умінь.

Оптимальною для занять, вважається група з 3-6 осіб, адже за меншої кількості учасників складно всебічно розглянути проблему, а за більшої - складно визначити, яку саме роботу виконав кожен учасник. Розбіжності думок складніше подолати у групах із парною кількістю членів. Групам із непарною кількістю властива краща спроможність вибиратися з глухого кута.

Групова робота студентів на заняттях курсу «Музичне виховання» застосовувалася під час таких видів музичної діяльності: співу слухання музики, виконання творчих завдань, актуалізації опорних знань. Головними завданнями даних занять було розвивати у студентів уміння співпраці, навички емпатії у роботі в групах; стимулювати емоційно-моральні переживання взаємного навчання; формувати рефлексивні компоненти навчальної діяльності (цілеспрямованість, планування, самоконтроль, оцінку); розкривати і стимулювати індивідуальність та творчість.

Для прикладу розглянемо деякі фрагменти занять з використанням форм групової роботи.

Заняття №1

Цей фрагмент заняття відбувався у формі **групового діалогу** на матеріалі пісень А.Новикова «Дороги», «Степом, степом». Аудиторія студентів була поділена на шість груп по п'ять учасників у кожній. Ставиться запитання порівняльного характеру, спонукаючи студентів до утворення нових проблемних запитань до нього самого та до інших груп, тим самим спрямовуючи дискусію в інше русло.

Запитання до груп:

1. Які музичні образи у піснях «Дороги», «Степом, степом»?
2. Що викликало появу близьких образів у музиці?
3. У чому спільність образів у пісні «Степом, степом» і репродукцією картини М.Кривенка «Їхав козак на війноньку»?
4. Чим відрізняються музичні образи пісень «Дороги», «Степом, степом»?
5. У чому спільність засобів музичної виразності пісень?
6. У чому відмінність засобів музичної виразності цих пісень?

Запитання між групами:

1. У чому спільність музичних образів у піснях «Дороги», «Степом, степом»?
2. У чому відмінність музичних образів у піснях «Дороги», «Степом, степом»?
3. У чому відмінність образів у пісні «Дороги» та картини «Їхав козак на війноньку»?
4. У чому спільність образів у пісні «Дороги» та картини «Їхав козак на війноньку»?

Студенти з'ясували, що картина лише частково ілюструє пісню «Дороги», порівняно з однойменною українською народною піснею, оскільки зображення прощання на картині викликають почуття ніжності, задушевності, милосердя.

Заняття №2

Тема. Образність вальсів Ф.Шопена (ре-бемоль мажор і до-дієз мінор).

Форма роботи: груповий діалог.

Перед слуханням творів кожній групі ставиться завдання: простежити розвиток конкретного музичного засобу: темпу, ритму, динаміки, ладу, тембру - у створенні музичного образу. Після прослуховування надається від 3-5 хв. для обговорення завдань у групах і підведення висновку за допомогою стимулюючих запитань зразку: «Які почуття виражає музика?», «Якими засобами музичної виразності вони передаються?» «Які образи створив Ф.Шопен у своїх творах?».

Відповіді груп:

1. Темп помірний, але протягом звучання твору змінювався. Автор передав світлі почуття польоту та радості.
2. Ритм рівномірний, ніби заворожуючий - почуття замріяної людини.
3. Динаміка змінювалась: від тиші до наростаючого форте і знову повернення до тиші - мінливі почуття.
4. Тембр звучання (пригнічений) допомагав відтворювати глибоко драматичні сторінки життя.
5. Мелодія красива, гнучка, виразна. Створює ліричний настрій.
6. Образи ліричні, просвітлені, задумливі.

Запитання груп до викладача:

Які теми найбільше Вам сподобалися?
Що в розвитку музики вальсу Вам сподобалося?
Що в розвитку музики вальсу Ви змінили б, якби були композитором?
На що надихає вас ця музика?

Заняття №3

Тема. Конкурси «Знайди помилку» та «Поле чудес».

Форма: групове змагання.

Пропонуються нотні тексти трьох пісень: «Рече та стогне Дніпр широкий» Д. Крижанівського, «Дороги» А.Новикова, укр. народна пісня «Грицю, Грицю до роботи». У даних піснях потрібно знайти помилки групування нот у зазначених розмірах. Команда-група, що перша знайде помилки,- стане переможцем [3, с. 22].

Конкурс «Поле чудес». Учасники групи прослухавши музичні твори мали назвати їх авторів. За кожен вгаданий літеру зараховувався один бал. Команда-група, яка назвала повністю слово. Отримувала бали за ще не вказані літери.

Перелік творів: В.Косенко «Дощик», М. Парцхаладзе «Осінній дощ», П. Чайковський «Танець феї драже», «Баба Яга», А. Моцарт «Симфонія №40» IV частина, М. Римський-Корсаков «Політ джмеля», М.Лисенко «Наталка Полтавка», А. Хачатурян «Танець з шаблями», Е.Гріг «Навесні».

Заняття №4

Тема. «Музичний образ щастя».

Форма: групові дискусії.

Було обрано питання - «Чи збігається музичний образ щастя в пісні «Щастя» Д. Кабалевського з вашим образом щастя у житті?»

Відповіді студентів з 1-ї по 6-ту групи:

1. Збігається, бо ми теж будемо вибирати свою дорогу щастя самостійно, щиро люблячи свій рідний край.
2. Не збігається, оскільки ми вважаємо, що щастя не тільки в праці, у подорожуванні, але й у любові до батьків, рідних та інших людей.
3. Збігається, бо ми також прагнемо до щастя.
4. Збігається, бо ми теж будемо щасливі, люблячи природу, яка нас оточує і допомагає побачити красу навколишнього.
5. Не збігається, бо ми вбачаємо щастя не лише в роботі, а й у боротьбі добра зі злом упродовж життя - як мрія про щастя.
6. Збігається, бо ми також мріємо про вірне кохання.

Заняття №5

Тема. Слухання фрагменту мюзиклу «Звуки музики».

Форма: груповий диспут.

За тиждень до проведення даного диспуту студентським групам були запропоновані завдання:

студентам першої групи пропонувалось проаналізувати зміст музичного уривка;

учасники другої групи з'ясовували, які види співу звучать у даному фрагменті;

студентам третьої групи пропонувалось описати образно-художні переживання від прослуханого;

наступна група учасників повинні були відтворити емоційний настрій за допомогою кольору.

Перед проведенням диспуту учасникам пропонувалось ще раз прослухати фрагмент з мюзиклу «Звуки музики» Р. Роджерса англійською

мовою. Після прослуховування кожна група отримала картку для заповнення та маркери. Виконавши роботу представники груп повідомляють результати, вивішуючи свої картки на дошці. Далі йде обговорення результатів роботи кожної групи у формі диспуту, де групи обмінюються запитаннями і відповідями у результаті яких складається спільний аналіз-інтерпретація музичного твору.

Таким чином, розглянувши лише деякі форми групової роботи на заняттях курсу «Музичне виховання» ми бачимо, що використання інноваційних технологій зумовлює істотні зміни у діяльності педагога та розвитку особистості суб'єкта навчання; ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета; сприяє творчій самореалізації студентів; розкриває та активізує пізнавально-творчі здібності кожної особистості, окрім того відкриває нові можливості для осягнення музичного мистецтва.

Література

1. Масол Л. М. Інноваційні художньо-педагогічні технології / Л.М.Масол // Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу: Додаткові матеріали для організації роботи вчителя. - Х.: Торсінг плюс, 2006. С. 296-321.
2. Освітні технології: Навч.-метод. посібник/ За ред. О. Пехоти. - К., 2002.
3. Радчук Н. Групова робота на уроках музики / Н.Радчук // Мистецтво та освіта. - 2009. - №4. - С. 24-27.
4. Тараева Г. Р. Компьютер и инновации в музыкальной педагогике: Книга 1: Стратегии и методики / Г.Р.Тараева. - М.: Издательський дом «Классика XXI», 2007. – 128 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ГРУПОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

*Світлана Прокопенко,
викладач-методист,
викладач природничих дисциплін*

Сьогодні система вищої освіти у державі зазнає реформування відповідно до вимог Болонського процесу. За європейським стандартом дипломований фахівець відразу займає робоче місце і виконує свої посадові обов'язки. Диплом гарантує високий рівень підготовки. Приймаючи педагога-фахівця на роботу, суспільство та держава повинні бути впевнені, що він підготовлений на належному рівні. Отже, формування високопрофесійного, ерудованого, конкурентоспроможного, соціально активного педагога є пріоритетним завданням педагогічних ВНЗ I - IV рівнів акредитації.

У статті проведено аналіз досвіду застосування інтерактивних технологій, а особливо групових форм роботи при формуванні професійних компетентностей студентів в процесі вивчення дисциплін природничого циклу.

Під час переходу до інтерактивних форм навчання змінюється насамперед ставлення студентів до результатів навчальної діяльності, приводиться в дію основний закон засвоєння знань: сприйняття –

осмислення – запам'ятовування - практичне застосування. Ефективність засвоєння знань залежить від активності студентів у процесі навчання. Цей принцип найкраще спрацьовує при введенні інтерактивних форм навчання на заняттях з методики вивчення природознавства. Адже коли студент не просто прослуховує матеріал, а й сам активно працює – намагається знайти логічне пояснення того чи іншого явища і пояснити групі свою точку зору - ось це і є найголовніша мета інтерактивного навчання. Набагато важливіше навчити студента мислити, аналізувати, робити висновки, ніж просто пропонувати їм готову інформацію. Інтерактивне навчання – це навчання, яке являє собою взаємодію учасників навчального процесу, в основі якого лежать принципи особистісно-орієнтованого навчання, безпосередньої участі кожного як шукача шляхів і засобів розв'язання проблем.

За даними американських вчених, під час лекції студент засвоює всього лиш 5% матеріалу, під час читання – 10%, роботи з відео(аудіо матеріалами) – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли студент навчає інших чи відразу застосовує знання – 90%. Древньокитайський філософ Лао- Цзи говорив: «те, що я чую, я забуваю; те що я бачу, я пам'ятаю; те, що я роблю, я розумію.» Під час інтерактивного групового навчання студент стає не лише об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником процесу навчання та самоосвіти (це особливо важливо в умовах кредитно – модульної системи навчання). Така модель навчання забезпечує внутрішню мотивацію навчання та є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і розкриття творчого потенціалу.

Стимулюючу роль в організації навчального процесу відіграють заняття студентів у малих групах (парна, групова, колективна форми). Прагнення студентів до спілкування та співпраці, викладач має використати, об'єднуючи їх у групи для спільного вивчення нового матеріалу, набуття навичок професійної діяльності. Таке об'єднання сприяє активізації пізнавальної діяльності. Групова форма навчання дозволяє вирішувати одночасно два основні завдання:

- конкретно – пізнавальне, що пов'язане з навчальною ситуацією;
- комунікативно – розвивальне, у процесі розв'язання якого виробляються основні навички спілкування.

Основною формою діяльності студента на практичних заняттях з методики навчання природознавству є творча діяльність, спрямована на створення фрагментів уроків. Для підвищення пізнавальної активності студентів при вирішенні дидактичних завдань, пропоную групову форму діяльності. При цьому група ділиться на 5 постійних малих груп, кожна з яких вирішує поставлене перед нею завдання. При такій формі навчальної діяльності кожний член групи чітко усвідомлює своє місце у реалізації спільної задачі.

Роботу в малих групах доцільно використовувати для розв'язання складних проблем, що потребують колективного обговорення. Пропоную алгоритм групової роботи (за дослідженнями Пометун О).

1. Пропоную студентам розподілитися на 5 робочих груп, враховуючи свої уподобання (на початку семестра).

2. Роздаю групам памятку про правила групової діяльності. На кожному занятті студенти розподіляють між собою обов'язки спікера, секретаря, посередника та доповідача.

3. Викладач здійснює загальне керівництво, не втручаючись у процес роботи групи.

4. Під час підготовки завдання слід чітко регламентувати час.

5. Під час обговорення допускається робочий шум.

Найчастіше група розпочинає свою роботу зі складання фрагмента уроку з шкільного курсу природознавства відповідно до теми практичного заняття. Робота групи може здійснюватися у двох напрямках. По – перше, студенти попередньо отримують завдання знайти дидактичний матеріал відповідно до отриманої теми фрагмента уроку. Це буде робота у так званих «домашніх» групах. Під час заняття доповідач кожної групи озвучує свій фрагмент уроку у чітко регламентованому часовому проміжку(10хв.). Такий варіант проведення практичного заняття дає можливість максимально відтворити умови шкільного класу, зважаючи на те, що група грає роль учнів. Під час такого навчання студент оволодіває навичками спілкування з класом, засвоює основи методики проведення уроків з природознавством, формує власну професійну компетентність. Наприклад, практичне заняття з теми «Методика формування природничих понять у курсі природознавства». Групи отримують завдання: скласти фрагмент уроку на сприймання та усвідомлення матеріалу нової теми.

1 група «Природні зони. Зона мішаних лісів.» (4 клас).

2 група «Тварини – частина живої природи.» (3 клас).

3 група «Повітря. Властивості повітря.» (3клас).

4 група « Будова рослини.» (2клас).

5 група « Глобус – модель Землі» (4 клас).

По – друге, після доповідача, що виступає у ролі вчителя, члени групи роблять методичний аналіз власного фрагмента. Під час методичного аналізу студенти визначають:

- відповідність змісту фрагмента темі ;
- триєдину мету;
- запропоновані методи та методичні прийоми по формуванню природничих понять;
- відповідність змісту віковим та психологічним особливостям учнів;
- доцільність застосування наочності.

Потім студенти інших груп висловлюють власні рекомендації та побажання до методики проведення фрагменту уроку. Причому на увагу заслуговують різноманітні судження, які починаються так: «я гадаю..., на мій погляд..., я переконана, що,...,я вважаю..., я б радила...». Заключною частиною обговорення є запитання будь-якого студента з інших груп до студента – доповідача по змісту проведеного фрагмента уроку. Якщо останній не може аргументувати застосування різних методів та методичних прийомів, то в дискусію вступають члени даної групи. При такій груповій формі роботи встигають виступити доповідачі всіх п'яти груп (до 10 хв.) та зробити методичний аналіз (до 7 хв.). Підсумок практичного заняття проводить викладач (до 5 хв.)

Враховуючи специфіку навчання у вищій школі, з метою раціонального використання часу при вивченні природознавства, екології доцільно застосовувати метод "Ажурна пилка". Цей вид діяльності дає

можливість працювати разом, вивчати велику кількість матеріалу за короткий проміжок часу, а також допомагати один одному вчитися навчаючи. Під час роботи за допомогою методу "Ажурна пилка" студенти працюють в різних групах. Наприклад при вивченні розділу «Геосфери Землі» викладач спочатку роздає завдання так званим «домашнім» групам. Розглянемо детальніше завдання для цих груп при вивченні теми «Літосфера».

I група

1. Проаналізуйте хімічний склад та структуру літосфери.
2. Складіть опорний конспект та схему внутрішньої будови Землі.
3. Поділіться отриманими знаннями зі студентами інших груп.

II група

1. Проаналізуйте типи тектонічних рухів. Обґрунтуйте причини та наслідки цих процесів.
2. Користуючись картографічним матеріалом, визначте найбільші гірські системи та їх вершини.
3. Поділіться отриманими знаннями зі студентами інших груп.

III група

1. Охарактеризуйте вулкани та землетруси.
2. Користуючись картографічним матеріалом, визначте широтне та меридіанне «вогняне кільце». Замалюйте схему вулкана.
3. Поділіться отриманими знаннями зі студентами інших груп.

IV група

1. Дайте оцінку екзогенним процесам літосфери.
2. Користуючись картографічним матеріалом, проаналізуйте та опишіть рельєф України.
3. Поділіться отриманими знаннями зі студентами інших груп.

V група

1. Проаналізуйте поняття «корисної копалини» та «мінерала». Запишіть їх класифікацію.
2. Користуючись картографічним матеріалом, проаналізуйте та опишіть родовища корисних копалин України.
3. Поділіться отриманими знаннями зі студентами інших груп.

Користуючись опорним конспектом, довідниками, картографічним матеріалом глибоко вивчають, обговорюють завдання. Після цього вони стають "експертами з цього питання і переходять до нової так званої експертної групи, де діляться інформацією зі студентами групи та отримують знання від представників інших груп. Потім студенти – експерти з отриманими знаннями повертаються у домашні групи, щоб поділитися тією новою інформацією, яку їм надали учасники експертних груп. Таким чином, підвищується мотивація навчання, формуються нові знання і, найголовніше, відбувається їх узагальнення та систематизація. Це дає можливість урізноманітнити лекцію, підвищити рівень самостійності студента, підвищити її ефективність.

Як підсумок слід зазначити, що групова форма пізнавальної діяльності, що має конкретну, передбачену мету дає можливість створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою необхідність, зможе розкрити свої здібності й продемонструвати знання з навчальної дисципліни, відчути впевненість у власному становленні як спеціаліста.

Література

1. . Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія / К.О.Баханова – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 160 с.
2. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні технології в системі особистісно – орієнтованої освіти / Л.Варзацька, Л.Кратасюк // Дивослово. - 2006. - № 4.
3. Гриценко Л. Основні ідеї інтерактивного особистісно орієнтованого навчання / Л.Гриценко // Завуч. – 2003. - №15.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок :інтерактивні технології навчання / О.Пометун, Л.Пироженко.- К.,2003.
5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І.Пометун. - -К., 2007

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ЇХ БАТЬКІВ

*Ольга Рибалко,
викладач-методист,
викладач математики*

Сьогодні Інтернет відіграє важливу роль у житті сучасної людини. Глобальна мережа Інтернет – це необмежений ресурс, який може бути використаний як для навчання, так і для відпочинку та спілкування з друзями. Проблема безпеки дітей в Інтернеті вже не здається українським педагогам такою далекою. Ніхто не може заперечити, що на сьогоднішній день вона постала особливо гостро. Кожного року аудиторія користувачів всесвітньої мережі дедалі розширюється і її переважну частину становить молоде покоління - діти та підлітки, які повністю не усвідомлюють загрозу, що може чекати на них у віртуальному просторі.

Дорослим необхідно пам'ятати про існування загроз в Інтернеті та приділяти підвищену увагу питанню безпеки. Адже вміщуючи великий інформаційний, навчальний та розважальний потенціал, Інтернет може бути небезпечним та становити певний ризик, особливо для дітей. Значимість проблеми безпечного Інтернету потребує постійної уваги з боку школи, батьків.

Студенти коледжу провели опитування серед дітей, вчителів та батьків щодо користування учнями молодших класів Всесвітньою мережею Інтернет. Більшість учнів стверджують, що грають у розвивальні комп'ютерні ігри, які їм допомагають відшукати батьки. Потрібну інформацію вони теж знаходять за допомогою дорослих. Але частина молодших школярів відповіли, що батьки їх не контролюють під час роботи в Інтернеті, а самі діти не знають про загрозу, яка їх там чекає.

Тому студенти Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка під керівництвом викладача Рибалко Ольги Олексіївни вирішили створити електронний навчальний посібник, який був би цікавим

і потрібним як учням, так і батькам. Студенти III курсу продумали структуру електронного посібника, розділили питання. Над кожним розділом працювало кілька студентів. Крім того, студенти працювали над дизайном. Адже потрібно було створити такий посібник, щоб він був цікавим для учнів початкових класів. Так і було створено електронний навчальний посібник «Вивчаємо Інтернет з героями мультфільму Пригоди в Простоквашино» у програмі Microsoft Office Chare Point Designer 2007.

Даний посібник можуть використовувати студенти вищих педагогічних навчальних закладів, вчителі початкових класів, батьки та молодші школярі. Посібник можна використовувати для проведення майстер-класів з теми «Безпечна поведінка молодшого школяра в мережі Інтернет».

Щоб розпочати роботу з даним посібником, потрібно відкрити папку «Вивчаємо Інтернет з героями мультфільму» та натиснути **endex.htm**. Якщо програма вимагає, то слід натиснути на написі «Разрешить заблокированное содержимое».

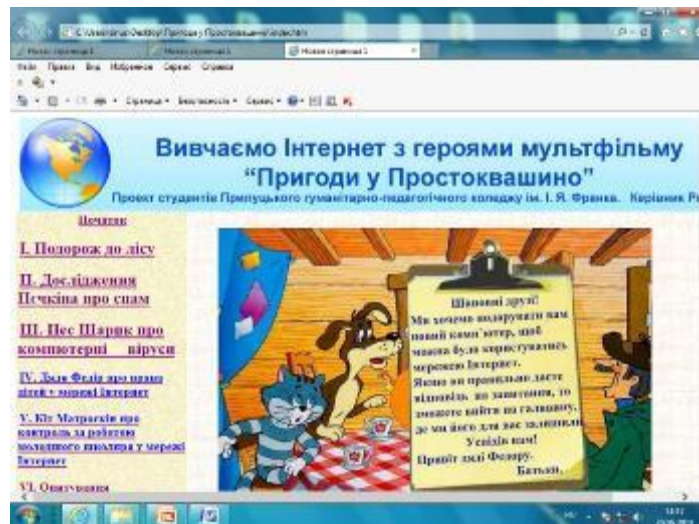

Рис. 1

Посібник складається з таких розділів:

- I. Подорож до лісу.
- II. Дослідження Печкіна про спам.
- III. Пес Шарик про комп'ютерні віруси.
- IV. Дядя Федір про права дітей в мережі Інтернет.
- V. Кіт Матроскін про контроль за роботою молодшого школяра в мережі Інтернет.
- VI. Опитування (Чи готовий ти до роботи в мережі Інтернет).
- VII. Використані ресурси.

I розділ посібника спрямований на формування в учнів понять про Web-браузер, Web-сайти, пошукові системи, електронну пошту. Дану Інформацію учні повинні вивчити. Крім того, за бажанням учні можуть ознайомитися з поняттями: голосові чати, відеоконференції, миттєвий обмін повідомленнями, дошки оголошень. Але це лише в

ознайомлювальному порядку, оскільки посібник призначений для учнів початкових класів.

Учень повинен ознайомитися з інструкцією (рис. 2), заглянути під кожний камінчик (рис. 3, рис. 4) та виконати тест (рис. 5).

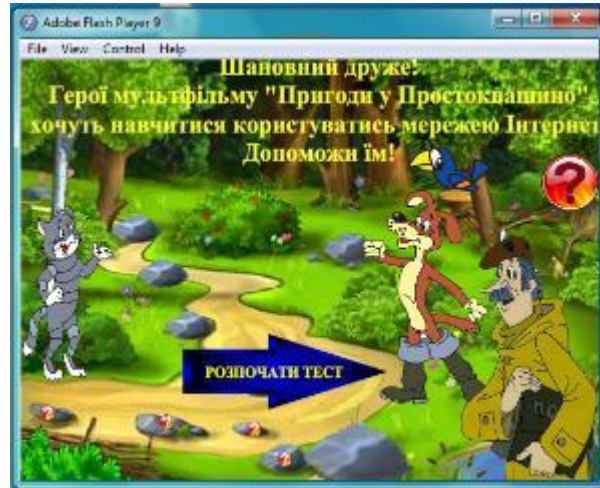

Рис. 2

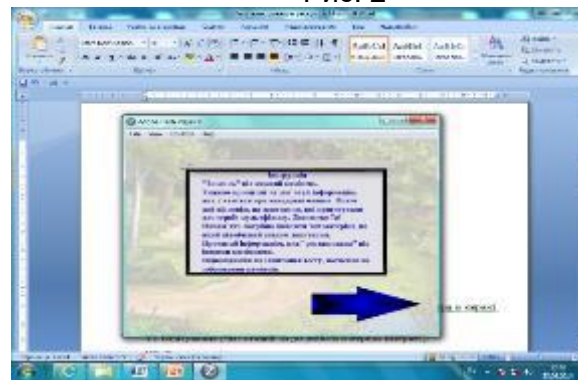

Рис. 3

Рис. 4

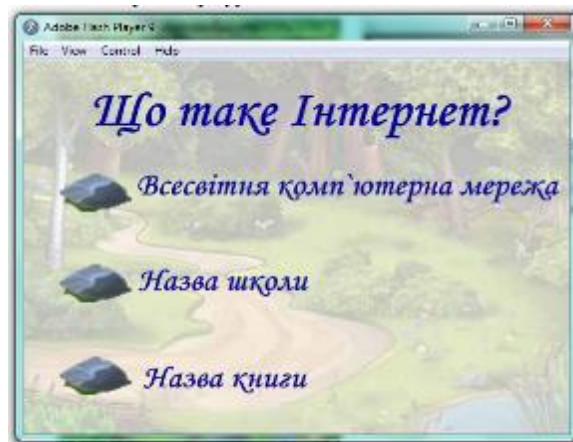

Рис. 5

Якщо школяр допустив багато помилок, то потрапляє на темну галявину (рис. 6), щоб з неї вийти, слід повернутися на початок, уважно заглянути під кожний камінчик, запам'ятати інформацію та знову розпочати тест. Якщо ж відповідає правильно, то потрапляє на чудову галявину і допомагає отримати героям мультфільму в подарунок ноутбук (рис. 6).

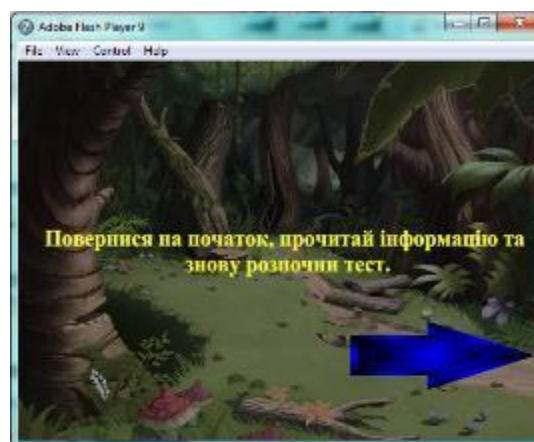

Рис. 6

II розділ присвячений ознайомленню учнів з поняттям «спам» та правильному поводженню під час отримання таких листів, на які не слід відповідати. У цьому розділі є можливість надати допитливим учням більше інформації. Слід натиснути на написах «Інформація для допитливих» та «На які листи не слід відповідати».

III розділ знайомить молодших школярів з комп'ютерними вірусами та способами уникнення зараження ними комп'ютера. В цьому розділі наводяться приклади антивірусних програм. Слід розглянути вкладки: «Про віруси», «Пам'ятка користувача», «Антивірусні програми».

У IV розділі дядя Федір розповідає про права дітей у мережі Інтернет. Крім того, слід звернути увагу на такі посилання:

http://www.onlandia.org.ua/pages/v_lapsen_oikeudet

http://www.onlandia.org.ua/pages/v_ilmoita_ongelmista

Необхідно, щоб дорослі захищали права дітей у мережі Інтернет. Вказано адресу сайтів, які поважають права дітей у мережі Інтернет. Сформульовано 10 основних правил, яких повинен дотримуватись учень під час користування Інтернетом:

1. Нікому без дозволу батьків не давати особисту інформацію: домашню адресу, номер домашнього телефону, робочу адресу батьків, їхній номер телефону, назву й адресу школи.

2. Якщо знайдете якусь інформацію, що турбує вас, негайно сповістіть про це батьків.

3. Ніколи не погоджуватися на зустріч з людиною, з якою ви познайомилися в Інтернеті. Якщо все ж таки це необхідно, то спочатку потрібно спитати дозволу батьків, а зустріч повинна відбутися в громадському місці й у присутності батьків.

4. Не посилати свої фотографії чи іншу інформацію без дозволу батьків.

5. Не відповідати на невиховані і грубі листи. Якщо одержите такі листи не з вашої вини, то сповістіть про це батьків, нехай вони зв'яжуться з компанією, що надає послуги Інтернет.

6. Розробити з батьками правила користування Інтернетом. Особливо домовитися з ними про прийнятний час роботи в Інтернеті і сайти, до яких ви збираєтесь заходити.

7. Не заходити на аморальні сайти і не порушувати без згоди батьків ці правила.

8. Не давати нікому, крім батьків, свої паролі, навіть найближчим друзям.

9. Не робити протизаконних вчинків і речей в Інтернеті.

10. Не шкодити і не заважати іншим користувачам.

У V розділі кіт Матроскін повчає батьків, як можна запобігти негативним наслідкам користування мережею Інтернет дітьми. Він «розповідає», що може трапитися з дитиною, якщо безконтрольно дозволяти їй працювати в Інтернеті. Батьки повинні захистити своїх молодших дітей від такої інформації в Інтернеті. Вони також повинні навчити більш дорослих дітей критично ставитися до он-лайн-матеріалів. Ось декілька підказок, якими ви можете скористатися, щоб допомогти своїм дітям уникнути небезпечних Інтернет-ресурсів:

1. Дізнайтеся все, що можна, про Інтернет і про те, що ваші діти роблять в он-лайні. Попросіть своїх дітей показати вам, які місця вони там відвідують і що їм подобається. Ваше спілкування повинне бути відвертим, щоб ваші діти могли без вагань прийти до вас за допомогою, якщо їх щось стурбує.

2. Укладіть з вашими дітьми угоду про роботу в он-лайні. Угода має містити чіткі інструкції щодо того, які сайти діти можуть відвідувати в Інтернеті і що вони там можуть робити.

3. Стежте з використанням Інтернету вашими дітьми. В основному, діти, молодші 10 років, не володіють навичками критичного мислення, і тому для них небезпечно перебувати у мережі самим. Крім того, потрібно тримати комп'ютери, приєднані до Інтернету, у відкритій зоні вашої оселі, а не в дитячій кімнаті.

4. Розкажіть своїм дітям про можливі прояви ненависті, агресії та ворожого ставлення до інших людей в он-лайні. Молоді люди краще зможуть уникнути такої інформації, якщо ви розкажете про стратегію

людей, які пропагують насилля, розпусти, жорстокість, расизм, націоналізм тощо та поясните, що означають ці поняття. Навчіть дітей розпізнати інформацію з негативним контекстом на Web-сайтах та символи різних етнічних та расистських угруповань.

5. Дізнайтеся про програми фільтрації. Фільтри можуть допомогти заблокувати певні небезпечні матеріали, але, на жаль, не вирішують проблему остаточно. Іноді негативні матеріали просочуються в Інтернет у таких формах, що їх важко розрізнити і заблокувати за допомогою фільтрів.

6. Прищеплюйте своїм дітям норми гарної поведінки в Інтернеті. Заохочуйте їх бути добрими та ввічливими, коли вони спілкуються в он-лайн, і поясніть, що неприпустимо висловлювати у своїх повідомленнях, які вони відправляють іншим людям, негативні почуття: злість, образу тощо.

Відкривши VI розділ «Опитування», учитель може провести тестування (рис. 7 – 9). Оцінки не виставляються, але кількість балів підраховується. Всього 12 запитань. У залежності від того, як учень відповів, герої мультфільму роблять висновок, чи можна йому користуватись мережею Інтернет (рис. 10)..

Рис. 7

Рис. 8

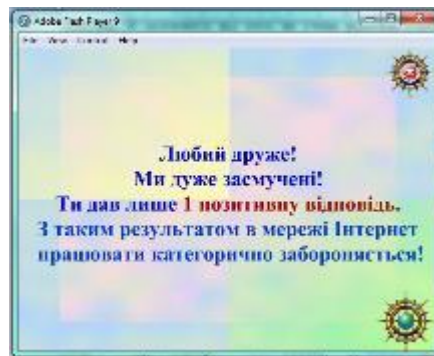

Рис. 9

У 2014 році ми послали електронний навчальний посібник «Вивчаємо Інтернет з героями мультфільму Пригоди в Простоквашино» на конкурс і стали переможцями шостого Міжнародного Фестивалю педагогічних інновацій.

Студенти коледжу вважають, що потрібно працювати з учнями та батьками і попереджувати їх про небезпеку, яка може переслідувати дітей під час роботи в мережі Інтернет. З цією метою для батьків підготовлено

пам'ятку: **«Шановні батьки та дорослі! Не залишайте поза увагою перебування дітей в Інтернеті. Спільне завдання для всіх дорослих - навчити дітей використовувати Інтернет правильно. Необхідно навчити їх безпечній поведінці у віртуальному житті - в Інтернеті».**

Проблема впливу Інтернет-середовища на особистість молодшого школяра – одна з найактуальніших у сучасній педагогіці та психології. Учителям, батькам та студентам вищих педагогічних навчальних закладів потрібно озброїти учнів початкових класів інформацією про ризики в Інтернеті, сформувати в молодших школярів розуміння необхідності дотримуватися певних правил поведінки та озброїти навичками користування Всесвітньою мережею Інтернет.

Література

1. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі / Литовченко І. В., Максименко С. Д., Болтівець С.І., М.-Л. А. Чепи, Н. М. Бугайова/. – К.: Видавництво: ТОВ «Видавничий Будинок “Аванпост-Прим”», 2010. – 48 с. (Посібник для батьків)
2. Оп-ляндія – безпечна веб-країна: портал для дітей, батьків,чителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.onlandia.org.ua/>
3. Кочарян А.Б., Гущина Н.І. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/446185/>
4. Веб-сайт «Безпека дому» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://microsoft.com/rus/protect>
5. Спільнота користувачів безпечного Інтернету «NetPolice» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.netpolice.ru>
6. Рибалко О. О. Створення тестів для молодших школярів у програмі Macromedia Flash Professional 8 // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2008, № 4. – С.17-19.

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА МАЄ СТАТИ БАЗОВОЮ В СИСТЕМІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Юрій Скиба,
викладач-методист,
викладач природничих дисциплін*

2014 рік багато що змінив в перебігу історії України. Ми, нарешті, отримали національну ідею “Єдина Україна”. Як зауважив П.О.Порошенко — Президент України на фоні агресії Росії, двомовність, регіональні відмінності, на теренах нашої країни, відійшли на другий план. Зважаючи на патріотичне піднесення, бажання боронити свою країну, свої населенні пункти, нам освітянам необхідно зробити свій відчутний доробок у патріотичне виховання молоді.

Спираючись на багаторічний досвід туристично-краєзнавчої роботи Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І.Я Франка та його співпрацю зі школами міста та Прилуцького району, хочемо запропонувати розроблені нами форми краєзнавчо-патріотичної роботи.

Ви ніколи не робили спроб визначити поняття “мала батьківщина”? Частіше всього у відповідь чуємо: “Це місце, де я народився”, “Місце, де жили мої пращури”, “Тут живуть мої батьки, родичі, сусіди”. На мою думку, це визначення “малої батьківщини” має не тільки географічно-соціальні ознаки, але й значно глибші психологічні корені, які дають підтвердження дуалістичності людини. Які незвідані струни “душі” до щему у серці змушують нас багатогранно відчуті і пережити те, що було звичайним для періоду дитинства?

Людам зрілого віку буде не важко згадати слова з пісні “С чого починається Родина” Марка Бернеса. Так, саме в цій пісні автори відобразили дуалістичне сприйняття “малої батьківщини”.

Отже пригадаємо:

«С чого починається Родина?

С картинки в твоєму букварі,

С хороших і верних товарищів,

Живущих в сусідньому дворі,

А може вона починається

С той пісні, що пела нам мати

С того, що в любых іспитаннях,

У нас нікому не отнять».

А також “мала батьківщина” може утотожнюватись з:

«...С заветной скамьи у ворот,

С той самой березки, что во поле,

Под ветром склоняясь, растет.

...И с этой дороги проселочной,

Которой не видно конца.»

Якщо спробувати деталізувати сприйняття «малої батьківщини» кожним з нас, то швидше всього ми отримаємо дуже суб'єктивне та індивідуальне визначення. Що потрібно дати молоді, щоб гармонізувати сприйняття «малої батьківщини”?

Об'єднувати має туристично-краєзнавча робота, що зорієнтована на виховання поваги, гордості, захоплення рідним краєм, його історією, конкретними природними, архітектурними, історичними об'єктами. Це має бути не епізодична, а системна і кропітка робота. Вона має розпочинатися в сім'ї з вивчення свого родоводу. Погодтеся, що навіть частина дорослих ніколи не вникала в значення свого імені, прізвища, назви населеного пункту, вулиці. Саме ці “дрібнички” - частина генетичної пам'яті. Як стверджує мій знайомий, який прожив у Аргентині більше десяти років, для нього “мала батьківщина” – це те довкілля в радіусі декілька кілометрів від домівки, яке він пізнав у дитинстві. Саме це урбанізоване та природне довкілля і склало його уявлення про “малу батьківщину”.

У наш час комп'ютерних технологій пізнавати світ стало легко і цікаво, але цей світ за межами поняття “мала батьківщина”, а саме вона, доповнена зусиллями сім'ї, дитячого садка, школи, молодіжних громадських організацій, позашкільних закладів, формує патріотизм.

Пізнаючи “малу батьківщину”, ми виховуємо патріотів. Коли ж держава створюватиме належні умови для життя населення, кожної сім'ї, то ми будемо через сприйняття “малої батьківщини” Україну сприймати як Батьківщину, яку безумовно необхідно захищати, берегти й збагачувати.

“Джерельце дає водицю,

Потічок несе її,
Через гай, поля і луки,
До великої ріки.
Джерельце — моя родина,
Потічок — шкільні роки,
А ріка — моя Україна
Батьківщина ти мені”.

Молодіжна громадська організація (МГО) “Екоспектр” започаткувала розробку туристично-краєзнавчих маршрутів по Прилуччині. Маршрути знайомлять з історією та природою “малої батьківщини”. “Екоспектр” залучає малий та середній бізнес, місцеві громади до створення інфраструктури, що обслуговує туристичні маршрути. Клубівці розробляють проекти та беруть участь у реалізації спільних проектів з іншими організаціями, органами державної влади.

У 2014 році на наших маршрутах зміцнили здоров'я та познайомились з Прилуччиною більше двох тисяч учнів та студентів.

Головна умова участі в екскурсіях, подорожах — вони знайомлять з нашою Прилуччиною, її історією, природою, людьми. Ми переконані, що саме поняття “мала батьківщина” є тим неоціненним скарбом, що виховує патріотизм.

Література

1. Бондарь О.І., Тимочко Т.В., Марушевський Г.Б., Білявський Г.О., Саталкін Ю.М. Концепція національної освіти для збалансованого розвитку /Бондарь О.І., Тимочко Т.В., Марушевський Г.Б., Білявський Г.О., Саталкін Ю.М.: матеріали Всеукр. Наукової екологічної конф. (26 жовтня 2010 р.). - К.: Центр екол. Освіти та інформації, 2010.
2. Програма дій “Порядок денний на 21 століття”; пер. з англ./ВГО “Україна” (гл.36) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.есоaccord.org/edu/AGEND-A21Chapter 36-Ru.doc>
3. Про концепцію екологічної освіти в Україні// Інформ. збірник М-ва освіти і науки України. - №7. - 2002. - С. 3-23.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (204 — 2015 роки)/ Шляхом європейської інтеграції/ А.С. Гальчинський, В.М.Геець та ін. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.-416 с.
5. Шостак Л.Б. Сталий розвиток як концепція національного відродження / Л.Б.Шостак // Економіка природокористування: Зб. Наук. праць.- К.:НАН України, 2002. - с.24-33.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРНИХ ПОНЯТЬ СТУДЕНТАМИ-ПЕРШОКУРСНИКАМИ НА ЗАНЯТТЯХ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

*Ніна Тарасенко,
старший викладач,
викладач світової літератури*

Важливу роль у системному формуванні знань про літературу як цілісне естетичне явище відіграють теоретико-літературні поняття. Вони

сприяють глибшому осягненню художніх текстів, зануренню в їх глибинні прошарки, формуванню у студентів читацьких навичок.

Застосування теоретико-літературних знань допомагає учням сформулювати аналітичні вміння й виробити певні ціннісні орієнтації. У процесі вивчення і внаслідок засвоєння літературознавчих понять і термінів реалізується принцип науковості викладання світової літератури, об'єктивується пояснення учнями художніх явищ і процесів [7, с. 145].

Чинна програма націлює викладачів на те, щоб давати студентам “оптимальний обсяг літературознавчих понять і термінів, необхідних для повноцінного аналізу й інтерпретації художніх текстів, розуміння ними головних закономірностей розвитку літературного процесу” [6].

Методисти вказують на три рівні або групи теоретико-літературних понять:

1. Загальні поняття і властивості літератури (образність, типовість).
2. Поняття часткового характеру, пов'язані зі структурою художнього твору (тема та ідея, проблематика, сюжет та композиція, художні засоби).
3. Поняття, пов'язані із закономірностями літературного розвитку (художній метод, індивідуальний стиль, літературний напрям) [4, с. 237].

Аналіз змісту теоретичних знань із літератури показує, що їх другий рівень переважає в основній школі, тоді як перший і третій – у старшій; в умовах коледжу – це перший курс будь-якої спеціальності. Це означає, що у навчанні актуалізуються відповідно індуктивний і дедуктивний методи художнього пізнання. Опанувавши поняття часткового характеру, студенти дійдуть на їх основі до загальних понять і закономірностей художнього творення і пізнання.

Науковці одноставно стверджують, що ефективність процесу формування літературознавчих понять у студентів буде підвищена, якщо використовуватимуться різні методи, прийоми й види навчальної діяльності, які спрямовуватимуть студентів на опанування істотних ознак літературознавчих понять і сприятимуть розвитку їхньої самостійної пізнавальної діяльності.

У ході опанування понять з теорії літератури можна зустрітися з деякими проблемами. Перша полягає у тому, що більшість літературознавчих понять по-різному трактується у словниках і довідниках, немає їх усталених визначень, певних характеристик. Тому немає і не може бути однозначного їх трактування. Проте багатозначність термінів аж ніяк не заперечує їх глибокого вивчення протягом історії розвитку літератури. Тому викладач має не стільки прагнути абсолюту у визначенні понять, скільки пояснити студентам їх сутність та історичний характер.

Друга проблема – суто методична. Як зробити їх зрозумілими для студентів? Як спонукати їх не просто визулювати ті чи інші визначення, а глибоко розуміти їх, застосовувати набуті знання на практиці? Як пояснити поняття з теорії літератури доступною й зрозумілою для студентів мовою? [2, с. 44].

Мета статті – поділитися досвідом впровадження нестандартних методів та прийомів у практику викладання світової літератури при вивченні теоретико-літературних понять.

Серед інших питань з теорії літератури у навчальних закладах I-II рівнів акредитації значне місце відводиться введенню і поглибленню понять про напрями і течії: реалізм, натуралізм, імпресіонізм, символізм, неоромантизм, модернізм, декаданс та ін. Ці питання нелегкі, студенти

важко їх опановують. Як зазначають методисти, «часто саме поняття «теорія літератури» викликає нудьгу в учня і невпевненість у вчителя. Можливо, тому, що зорієнтоване на конкретність і наукову чіткість, і, здавалося б, позбавлене здатності здивувати, захопити» [1, с.28-29]. Переконані, що під час вивчення теоретичних понять головним має бути не стільки їх механічне відтворення, скільки розуміння їх суті. Потрібно, щоб студент на основі свого літературного досвіду, навіть якщо він забув те чи те формулювання, міг розкрити його самостійно.

Ефективним засобом вивчення теоретико-літературних знань методисти вважають вправи, «мета застосування яких – ширше ілюструвати виучуване теоретичне поняття, допомогти учням повніше осягти сутність відповідного літературного явища, встановити внутрішні зв'язки однорідних понять, застосовувати свої знання на практиці, виробляти вміння ними користуватися» [5, с. 118].

Наприклад, відомості про окремі теоретико-літературні поняття (напрями, течії) можна подати у вигляді цитування поглядів різних авторів, які збігаються щодо виучуваного матеріалу, і оформити як таблицю. Порізнному сформульовані думки щодо певного явища чи поняття дають можливість глибше усвідомити, наочно розкрити його сутність: риси, ознаки, особливості. Зрозумілим є те, що можна сформулювати інакше.

Організуючи роботу за такими таблицями, викладач може провести за ними бесіду (Яка думка вам більш зрозуміла? Хто її автор? Хто ще висловлювався з приводу цих ознак, принципів, рис?) або запропонувати самим студентам вивести ознаку, рису чи принцип за поданими висловлюваннями тощо.

Окремі поняття про течії та напрями пропонуємо подати у віршованій формі, адже римовані тексти завжди легше запам'ятовуються.

Віршовані «-ізми» можна побудувати за певним алгоритмом: коли виникає певне явище, які його характерні ознаки, риси, хто представляє течію чи напрям тощо. Після кожного вірша пропонуються завдання і запитання до аналізу його змісту. Наприклад:

“Вражаючий” напрям

Художній напрям (чи то течію) приніс
Вік дев'ятнадцятий, його малярство.
Звучить він мило - “імпресіонізм” -
Мінливих барв, чуттєвих вражень царство.
Уривчасті фрагменти із життя,
Відбиті у свідомості героя,
Не хід історії, не плин буття
Зафіксували Вайльд, Верлен й Гонкурів двоє.
Мистецтво справжнє в тому й полягає,
Щоб “бачить, відчувати, виражати”.
Лиш через враження, які на нас справляє
Безмежний світ, його й можливо пізнавати.
Зобразити не сам предмет,
А витонченіші враження від нього,
Вловити дійсності момент,
І розумові що до того!

**Відчувати, “схопити”
Реальність,**

А не аналізувати!
Живописець Мане,
Едмон і Жуль Гонкури
Нас змогли переконати:
Найтонші враження
“Я”- світу треба передати.

Запитання до аналізу

1. Де спершу виникає імпресіонізм? Коли?
2. Що означає цей термін?
3. Назвіть основний стильовий прийом імпресіонізму (зображення не самого предмета, а враження від нього).
4. Як брати Гонкури виразили головний принцип напряму? Знайдіть їхні слова.
5. Як імпресіоністи ставилися до об'єктивного зображення світу? На що вони орієнтувались, на розум чи на почуття?
6. Знайдіть рядки, в яких стверджується, що митець створює фрагментарну, етюдну, незавершену картину.
7. Хто представляє цей напрям у літературі?

Роботу з римованими текстами можна організувати по-різному:

- після розповіді викладача опрацювати вірш на закріплення;
- до введення поняття дати можливість студентам самим вивести визначення і звірити його зі словником і вказати, яку ще інформацію вони отримали;
- на підставі вивчення літературних творів, явищ узагальнити знання студентів, подавши нове теоретико-літературне поняття;
- творчо обдаровані студенти мають можливість представити і порівняти свої варіанти римованих текстів тощо.

Засвоєнню теоретичних знань сприяє і літературна гра, що зацікавлює студентів і поживає навчання, унаочнює абстрактні поняття й матеріалізує розумові дії, допомагає запам'ятовуванню термінів та усвідомленню понять, сприяє їх узагальненню та систематизації. Г. Токмань називає кросворди, вікторини, пропонує і нетрадиційні форми: «Поле чудес», «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг» [8, с. 230-236].

Методичний арсенал викладача можна поповнити термінологічними загадками, шарадами, анаграмами тощо.

Одним із способів активізації пізнавальної діяльності, який, на нашу думку, заслуговує на увагу, є застосування клоуз-тестів. Цей вид тесту описаний у методичній літературі ще як тест доповнення і відновлення [3]. Обов'язковою умовою використання формату клоуз-тесту є пропуски ключових слів, відновлення яких можливе при опорі на смислову організацію тексту. Він забезпечує розвиток контекстного мислення (здатності сприймати, аналізувати, розуміти і створювати) і комунікативної здатності (діалог “автор - читач”, “студент- студент”), а також інших ключових компетенцій та універсальних навчальних операцій.

Клоуз-тести успішно можна використати з метою формування вдумливого читача, при знайомстві з художніми прийомами, при складанні олімпіадних завдань тощо.

Практика показує, що студенти успішно засвоюють навчальний матеріал, вивчений у такий спосіб, тому що під час уважного дослідження тексту вони легко і непомітно для себе проникають у суть фактів і явищ.

У нашому випадку за допомогою клоуз- тестів ми допоможемо студенту свідомо засвоїти певні терміни і поняття. Викладач зможе використати їх при проведенні письмового чи усного опитування. Пропонуємо пам'ятку для виконання клоуз-тесту:

1. Прочитайте текст з пропусками, намагаючись зрозуміти, про що він.
2. Відтворюючи пропущене слово, майте на увазі, що воно, як правило, ключове, тобто важливе для розуміння суті всього тексту, воно знаходиться у взаємозв'язку з іншими словами тексту.
3. Робота з ближнім і віддаленим контекстом допоможе відновити слово, для цього необхідно постійно перечитувати текст. Ключове слово може повторюватися в різних варіантах.
4. Підібране слово повинно “вписатися” у речення не тільки змістовно, але й граматично.
5. За допомогою стрілок покажіть змістові зв'язки між словами, які допомогли віднайти пропущене слово.
6. При колективному опрацюванні тексту вступаєте в діалог з іншими студентами.

Тест з варіантами слів, на відміну від вільного, дозволяє більш точно діагностувати здібності студентів, оскільки варіанти слів добираються на основі певних мовних і контекстних порушень, тому простір вибору виявляється більш вузьким.

Завдання формулюється так:

Уважно прочитай текст. У ньому є пропущені слова, що позначені цифрами. Нижче подані варіанти слів, з яких потрібно вибрати те, яке найбільш відповідає змісту тексту. Своє слово напиши поряд із запропонованим варіантом.

Для кожного слова пропонується ряд слів, до якого входять:

- 1) авторське слово;
- 2) слово, граматично правильне, але абсолютно не пов'язане зі змістом, «абсурдний» варіант;
- 3) близьке за змістом, але порушується граматична єдність;
- 4) слово, яке не порушує граматичних вимог, але протиставлене змісту всього тексту.

Нижче пропонуємо зразки клоуз-тесту з варіантами та вільного клоуз-тесту.

1. Сюрреалізм, – (1) течія, що виникла у Франції та США у 20-х роках, узявши за основу ідеї дадаїстів. Їй притаманне прагнення побудувати нову художню дійсність, що була б (2) за існуючу. Для сюрреалістів характерне заглиблення у (3) і митець має спиратися на досвід сновидінь, марення, галюцинації, видінь, тощо.

Слово “сюрреалізм” уперше використав Гійом Аполлінер. Сюрреалісти підхопили це слово для назви своєї течії. Сюрреалізм охопив різні види мистецтва: літературу і живопис, скульптуру, театр і кінематограф. Як і дадаїсти, сюрреалісти вдавалися до скандалу, епатажу, протестували проти сучасної цивілізації. Серед представників сюрреалізму в літературі можна ще назвати французьких письменників П. Елюара, Ж. Кокто, чеського поета В. Незвала.

Одним із найвидатніших представників сюрреалізму в живопису став іспанський художник С.Далі. У сюрреалістичному світі С.Далі, як уві сні,

змінюються звичайні речі. Так, наприклад, старовинний годинник з краю столу стікає у цей (4)світ.

Цікаво, що такий символ, як “мертвий годинник”, нездатний показувати час, характерний для більшості сюрреалістів . Таким годинником прибічники цієї течії ніби намагаються показати всім, незалежно від часу або умов суспільного розвитку,(5) цінність своїх творів

(За О. Ісаєвою).

(1)Авторське слово	авангардистська
Абсурдне слово	морська
Близьке за змістом	передової
Слово порушує смисл тексту в цілому	реалістична
(2)Авторське слово	реальніша
Абсурдне слово	нестримніша
Близьке за змістом	правдивішої
Слово порушує смисл тексту в цілому	нереалістична
(3)Авторське слово	підсвідомість
Абсурдне слово	граматику
Близьке за змістом	позарозумовий
Слово порушує смисл тексту в цілому	свідомість
(4)Авторське слово	ворожий
Абсурдне слово	марний
Близьке за змістом	чужого
Слово порушує смисл тексту в цілому	добрий
5)Авторське слово	загальнолюдську
Абсурдне слово	міцну
Близьке за змістом	всеохоплююча
Слово порушує смисл тексту в цілому	особистісну

2. Особливістю є те, що на відміну від інших художніх течій і стилів XIX- XX ст., які народжувалися в літературі й підхоплювалися іншими мистецтвами, він спершу сформувався у живописі й набув саме в ньому найяскравішого розвитку.

Художня система ... запрограмована не на раціональне осмислення та аналіз життєвих форм і явищ, як це маємо в системі, а на їхнє ... сприйняття, на ... і передчування. Митці - ... задовольняються чуттєвим образом, передоручаючи його осмислення і аналіз глядачеві чи читачеві. Для них важливо виразити яквони бачать і відчують, а не те, що вони про це думають.

Для них першорядне завдання полягало у відтворенні ... в його чуттєвій повноті, багатстві півтонів і

Літературний ... починає складатися в ті ж 60-і роки XIX ст. у Франції, причому одночасно в ... (романи Е. І Ж. Гонкурів) і в ... (ранні збірки П.Верлена). Проте значного поширення він набував вже наприкінці XIX — на початку XX і перетворюється на загальноєвропейську ...

(За Д.С. Наливайком).

Слова для вставок: імпресіонізму, імпресіонізму, реалістичній, чуттєве, враження, імпресіоністи, враження, відтінків, імпресіонізм, прозі, поезії, течію.

Отже, теорія літератури – постійний компонент аналізу художніх творів. Без неї неможливо збагнути ці твори. Викладач повинен зробити все для того, щоб знання з теорії літератури стали інструментом для їх розуміння та аналізу. Як показує досвід роботи зі студентами у коледжі,

нетрадиційна і різноманітна діяльність на занятті дає більш високі результати.

Література:

1. Бітківська Г. В. Оптимізація змісту і структури програмових теоретико-літературних понять як методична проблема // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2002. – № 7. – С. 28-29.
2. Бандура О. Вивчення елементів теорії літератури у 9-11 класах. — К.: Рад. школа, 1986. — 160 с.
3. Максимова Н.В. Как и зачем работать с клоуз-тестом [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.kgo.ucoz.ru
4. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. – К: Видавничий дім «Слово», 2010. – 432 с.
5. Наукові основи методики літератури: Навч.-метод. посіб. / За ред. Н.Волошиної. — К.: Ленвіт, 2002. — С.115-121.
6. Програма для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку на основі базової загальної середньої освіти / За ред. Дем'яненко С.І., Дорофєєва Н.І., Касьянова С.П. – К., 2010.
7. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2011. – 291 с.
8. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: моногр. – К.: Міленіум, 2002. – 320 с.

ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕТОД ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»

*Алла Шатковська,
кандидат історичних наук,
викладач-методист,
викладач суспільних дисциплін*

Проблеми методики викладання історичних дисциплін у вищій школі за умов інтеграції вітчизняної системи освіти до європейських стандартів набувають особливої актуальності. Одним із шляхів підвищення ефективності навчального процесу видається застосування такої форми контролю знань студентів, як комп'ютерне дисциплінарне тестування. Використання комп'ютерного тестування як інноваційної технології навчання історії ставить перед викладачем завдання розробки і наукового обґрунтування теоретичної моделі тестування, що є дидактичною системою, яка забезпечить результативність підготовки студентів.

Одним із першочергових завдань сучасної освіти є запровадження новітніх технологій навчання й оцінювання, адже саме контроль результатів забезпечує зворотний зв'язок у процесі навчання. Серед засобів об'єктивного контролю найбільш науково обґрунтованим є метод тестування із залученням технічних засобів для його проведення та обробки результатів. Одним із таких технічних засобів є комп'ютер,

використання якого докорінно змінює процес підготовки тестових завдань, процедуру й технологію тестування.

Поняття «тест» використовується в дуже широкому значенні. Іноді воно ототожнюється з будь-яким випробуванням узагалі. «Тестування – це звичайний науковий метод дослідження однієї або декількох ознак особистості, що емпірично розрізняються, мета якого визначити відносну міру, вираженість індивідуальної ознаки на основі максимального використання кількісних показників» [2, с. 44].

На відміну від інших методів наукових досліджень тести характеризуються такими особливостями: відносною простотою процедури й необхідного обладнання; безпосередньою фіксацією результатів; можливістю використання як індивідуально, так і для груп; зручністю математичної обробки результатів; короткочасністю діагностичного етапу; наявністю встановлених стандартів (норм) [3, с. 78].

Теоретичний аналіз джерел інформації вказує на те, що серед науковців також не існує єдиної думки щодо визначення суті поняття «тестування». Так, тестування розглядається як метод педагогічної діагностики (К. Інгенкамп), як аспект діагностики, де тести застосовуються на всіх етапах дидактичного процесу, ефективно забезпечують різні види контролю (І.П.Підласий); як метод педагогічного вимірювання та як результат застосування тесту як методу вимірювання, що складається з обмеженої множини завдань, іншими словами тест одночасно є й методом, й результатом педагогічного вимірювання В.С. Аванесов).

У науково-педагогічній літературі тести розглядаються як метод діагностики навчальних досягнень, так й як метод контролю навчально-пізнавальної діяльності учнів (студентів). Так, Т. М. Зайчикова зазначає, що тестування є педагогічним явищем, що має багатоаспектне визначення, декілька дефініцій, суть яких зводиться до розуміння тестування як дослідницького методу, як найбільш ефективного і об'єктивного засобу контролю [6, с. 88].

Сьогодні тест розглядається як необхідний і об'єктивний метод діагности рівня навчальних досягнень студентів. Тести використовуються викладачами у процесі та по завершенню вивчення навчальної дисципліни. Складання тестових завдань вимагає чіткої постановки цілей (знати, розуміти, застосовувати, аналіз, синтез та оцінка). Завдання на вибір відповіді дозволяють перевірити всі категорії когнітивної галузі (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка). Проектування тестів потребує значних витрат часу, але розроблена викладачем система тестових завдань з «Історії України» у подальшому призводить до суттєвого скорочення часу на контроль за навчальною діяльністю студентів.

У конструюванні неформальних тестів можна виділити такі фази: а) підготовче планування; б) порівняльний аналіз; в) конструювання завдання; г) аналіз завдань.

На етапі підготовчого планування викладач повинен визначити мету застосування тестової методики. При формуванні тестової програми з «Історії України», вивчення якої завершується екзаменом, потрібно обов'язково диференціювати студентів за рівнем знань.

Тестова програма може бути спрямована на діагностику рівня знань студентів, виявлення типових помилок при засвоєнні теоретичних знань та

практичних умінь, а також може бути використана і для оцінювання якості самостійної роботи студентів.

На етапі порівняльного аналізу викладач проводить аналіз навчальної програми та підручників, визначаючи ті теми, які потребують педагогічної діагностики, дослідження.

На етапі побудови завдань викладач конструє різноманітні види тестових завдань з метою перевірки знань і умінь у студентів.

Найбільшу групу *тестових завдань складають завдання закритої форми*. Простір свободи у відповідях студентів на такого роду запитання обмежений, саме тому ця група завдань отримала таку назву. У групі тестових завдань закритої форми виділяють такі види як альтернативні тестові завдання, тестові завдання з множинним вибором, тестові завдання на відновлення відповідності частин, тестові завдання на відповідність, тестові завдання з множинними відповідями «правильно – неправильно», тестові завдання на порівняння й протиставлення, тестові завдання на визначення причинної залежності. Постановка альтернативних тестових завдань передбачає формулювання відповіді типу «так – ні». Ефективність використання такого роду тестових завдань порівняно невелика, можливість диференціювання відповідей студентів також.

Тестові завдання на відновлення відповідності частин, які є модифікацією тестових завдань із множинним вибором, також поділяються на чотири види: тестові завдання на відповідність; тестові завдання на порівняння і протиставлення; тестові завдання з множинними відповідями «правильно – неправильно»; тестові завдання на визначення причинної залежності. Ця група тестових завдань вимагає від студента при виконанні тестів використання аналітичних умінь, здатності використовувати здобуті знання.

Тестові завдання на відповідність (на асоціативні зв'язки) є достатньо цікавою групою завдань, Доречно відмітити, що їх залучення до тестової програми завжди викликає значний інтерес у студентів. Переважно вони використовуються для перевірки фактичного матеріалу, але є можливість їх застосування при перевірці наукових термінів, зокрема, класифікації понять, тому що спрямовані вони на виявлення взаємозв'язків в навчальному матеріалі. Інша група тестових завдань – *на порівняння й протиставлення* – допомагає провести аналіз взаємозв'язків, виявити ознаки різних явищ, ситуацій тощо.

Достатньо складною для побудови викладачем є *група тестових завдань з множинними відповідями «правильно – неправильно»*. Переважно відповіді мають формулюватися у формі твердження, можуть бути залучені і фрагменти тексту тощо. Практика застосування тестових завдань показала, що виконання такого типу завдань є найбільш складним для студентів і інколи займає достатньо багато часу. Так, після тестування студенти виділили саме цю групу завдань як найважчу для аналізу.

Ще більш складною є підгрупа *тестових завдань на визначення причинної залежності*. У полі відповіді є два твердження, пов'язані сполучником «тому, що». Спочатку необхідно визначити, чи правильне кожне з двох тверджень окремо, а потім визначити, чи правильна залежність між ними.

Таким чином, різноманітність видів тестових завдань дозволяє викладачеві у відповідності із поставленими навчальними цілями складати тести, що надають можливість продіагностувати навчальні досягнення

студентів. При складанні тестів необхідно також пам'ятати про їх надійність та об'єктивність.

На думку Ю. Малієнко, за змістом комп'ютерних тестів можна провести їх класифікацію, тобто виділити основні типи: текстові, картографічні, візуально-ілюстративні. Кожен з цих типів сприяє розвитку відповідних умінь та навичок. Поєднання текстових завдань з картографічними та ілюстративними створює комп'ютерний комплекс з високим рівнем універсальності. Картографічні та візуально-ілюстративні тести викладач може використовувати як комплексно, у поєднанні з іншими, так і окремим блоком.

Основними типами текстових завдань є:

- визначення історичних дат;
- визначення історичної постаті;
- встановлення відповідності між датами, подіями, явищами,

історичними діями;

- історико-географічні тести;
- історико-лінгвістичні питання;
- опрацювання термінологічного апарату;
- складання груп слів за схожістю понять і явищ.

За місцем у навчальному процесі тести можуть бути локальними, тематичними і підсумковими. До локального узагальнення відносяться теми, присвячені історії однієї країни. Тематичне узагальнення традиційно співпадає з контролем знань, запропонованим чинною програмою з «Історії України» для ВНЗ I-II рівнів акредитації. Підсумкове узагальнення охоплює основні питання, вивчені студентами на заняттях з історії України за навчальний семестр, що дає викладачеві можливість об'єктивно оцінити роботу студентів.

Найбільш простою, повнофункціональною програмою для створення комп'ютерних тестів є «Асистент II». Це системна програма для створення і проведення комп'ютерного тестування, отримання й аналізу результатів, виставлення оцінки за відповідною шкалою. Програма «Асистент II» надає широкі можливості викладачу соціально-економічних дисциплін для створення повноцінного тесту з історії. За її допомогою можна створити завдання, які відповідають наступним вимогам:

1. Тестові завдання з однією правильною відповіддю. Структура цього тестового завдання така: умова (завдання), запитання за цією умовою та 3-5 варіантів відповідей, один з яких є правильним.

2. Тестові завдання множинного вибору. У завданнях цього формату кожний варіант відповіді має бути або абсолютно правильним, або ж абсолютно неправильним з тим, щоб була виключена неоднозначність. Обидва типи завдань перевіряють знання фактів та концепцій, тобто декларативних, а не процедурних знань.

3. Тестові завдання з декількома найкращими відповідями. Формат такого завдання доцільно використовувати у таких ситуаціях, як, наприклад, опис висновків, дослідження, рекомендації, в яких доречно дати більше однієї відповіді.

4. Тестові завдання логічних пар, або визначення відповідності. Подібні тестові завдання є досить поширеними в процесі вивчення історії. Такі тестові завдання складаються з 3-5 визначень або цифрових значень (дат), які є варіантами відповідей, та переліку слів чи фраз, що містять завдання.

5. Тестові завдання на визначення послідовності. Цей тип завдань найкраще підходить для визначення рівня сформованості хронологічної компетентності студентів, оскільки дозволяє перевірити розуміння ними зв'язків між історичними подіями.

6. Тестові завдання на визначення істинності та хибності тверджень на рівні «правильно/неправильно». Цей формат широко застосовується для поточного оцінювання, неформального тестування або самоконтролю.

7. Завдання на введення числа в якості відповіді. Правильна відповідь при створенні тесту може бути задана також у вигляді числового діапазону.

8. Завдання на введення правильної відповіді у вигляді тексту. Завдання подібного формату найкраще підходять для перевірки знань понять. Такий тип завдань можна застосовувати, коли студенти повинні дати коротке і точне визначення поняття.

9. Останній формат завдань, які можна скласти за допомогою комп'ютерної програми «Асистент II», — використання історичної чи контурної карти.

Ряд важливих переваг має використання комп'ютерних тестів в процесі обробки та представлення результатів тестування:

1. За наявності у коледжі комп'ютерної мережі можна легко організувати централізований збір і опрацювання результатів тестування. Результати виконаного завдання виводяться студентові та відправляються в автоматичному режимі викладачу на комп'ютер.

2. Комп'ютерна програма дозволяє безпосередньо стежити за процесом тестування.

3. Викладач отримує можливість швидко проаналізувати результати тестування.

Створюючи тести, викладачу необхідно, по-перше, визначитися із завданням (проблемою), яке діагностується під час тестування. Воно повинно відповідати вимогам програми з історії України й бути чітко сформульованим. По-друге, викладач має уявити завдання і варіанти відповідей у вигляді мініатюрної моделі знань; обрати певні дані чи факти, які належить перевірити; продумати варіанти відповідей на поставлені запитання.

У комп'ютерного тестування як методу контролю є свої обмеження і недоліки. Не варто наділяти комп'ютерне тестування тими функціями, які воно не здатне підтримувати. Слід розуміти, що за допомогою комп'ютерних тестів краще за все перевіряти рівень оволодіння студентами фактичного матеріалу. Але перевірка за їх допомогою глибинного розуміння історії навряд чи може вважатися раціональною процедурою. Найкращий результат у цьому випадку може дати поєднання тестових та традиційних методів контролю.

Література

1. Аузіна Н. О. Система комплексної діагностики знань студентів : Навч. пос. / Н. О. Аузіна. – Львів : Львівський банківський інститут, НБУ, 2002. – 38 с.
2. Касярум С. О., Касярум О. П. Моніторинг навчального процесу за результатом сесійного контролю рівня знань студентів / С. О. Касярум, О. П. Касярум. // Вісник Черкаського університету : Серія Педагогічні науки. – Вип. 99. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – С. 44-50.

3. Клайн Пол. Справочное руководство по конструированию тестов / Клайн Пол. – Перевод Е. П. Савченко. – М. : „ПАН Лтд.“, 1994.–283 с.
 4. Кузьмінський А.І. Тест навчальних досягнень особистості як засіб педагогічного вимірювання: Навчальний посібник для викладачів ВНЗ, вчителів ЗОШ / А.І. Кузьмінський, В.І.Єфіменко– Черкаси: Видавничий відділ Черкаського державного університету імені Богдана Хмельницького, 2002. – 64 с.
 5. Паращенко Л. Тестові технології в роботі навчального закладу / Л. Паращенко // Науковий світ. – 2006. – №5. – С. 6–9.
 6. Шевелева Г. М. Диагностическое тестирование предметных знаний первокурсников / Шевелева Г. М. // Педагогика. – 2001. – №7. –С. 53–8.
- Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід) / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти – К., 2013 – 92 с.

КРАЩИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД У ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Лариса Артюх,
викладач Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Кожну державу формує народ, який в ній живе і створює національну культуру. Саме національною свідомістю громадян будується країна, яка може зайняти гідне місце серед інших країн Світу.

Нині перед українським суспільством постають дуже складні проблеми, від розв'язання яких залежить наше майбутнє. Щоб змінювати світ, впливати на нього позитивно, суспільству потрібна сильна гармонійно розвинена особистість, здатна робити вільний свідомий вибір.

Цілком закономірно, що виховання дітей має бути насамперед національним. А для української дитини потрібен український національний дитячий садок. Специфіка сучасного українського дитячого садка полягає у виразній перевазі в системі виховання й розвитку дітей власне українського: мови, фольклору, художньої літератури, музики, інших жанрів мистецтва, народних звичаїв і традицій. Це створить для дітей національну картину світу, формуватиме самосвідомість і гордість, що є обов'язковими складовими духовної особистості.

Ще у 1919 р. у праці «В дитячому садку» Софія Русова назвала основні вимоги до українського дошкільного закладу: він має бути пройнятий національним духом, велике місце слід відводити природознавству та мистецтву, особливо народним творам; моральне виховання дітей повинно будуватися з урахуванням національних рис народу.

Виховання в дитячому садку має відповідати соціально-культурним вимогам часу. Саме С.Русова сформувала основні принципи системи національного дошкільного виховання:

- принцип народності,
- принцип індивідуального підходу до дітей,
- принцип демократизації,
- принцип гуманізації.

Ця система витримала випробування часом та є актуальною і сьогодні.

На основі ідей народності видатний педагог і теоретик розкриває важливість дошкільного виховання, яке, на її думку, має спрямовуватися на гармонійний розвиток дітей: фізичне, моральне, трудове, розумове, естетичне виховання.

В цілому, аналізуючи педагогічну спадщину Софії Русової, можна виділити такі основні принципи побудови українського дитячого садка:

- 1) органічне поєднання народної педагогіки із сучасними дослідженнями в галузі психології та педагогіки про закономірності розвитку дитини, чинники її формування; про найбільш доцільні методи виховання, умови соціалізації тощо;
- 2) урахування пріоритету родини у вихованні маленької дитини під час організації суспільного дошкільного виховання;
- 3) панування національного духу в дитячому садку завдяки рідному слову, пісні, мистецтву тощо;
- 4) основу змісту дошкільної освіти складає рідна мова, природознавство та різні види мистецтв;
- 5) зорієнтованість методів організації навчально-виховного процесу на основні види діяльності дитини: ігрову, трудову, художню, навчальну;
- 6) індивідуалізація, соціалізація та гуманітаризація освітньо-виховного процесу;
- 7) високий рівень загальної і професійної педагогічної культури «садівниць», ґрунтовна психолого-педагогічна та фахова підготовка працівників дошкільної освіти.

Названі принципи тісно пов'язані між собою і тому розглядаються як цілісна система наукової організації роботи дошкільного закладу.

Головною метою дошкільного виховання, як і родинного, С.Русова визначає «...не вчити дитину, не давати їй готове знання, хоч би й саме початкове, а більш усього збудити в дитині її духовні сили, розворушити цікавість, виховати її почуття, – щоб очі дитини вмiли бачити, вуха дослухатися до всього, рученята вмiли працювати з олівцем, з ножицями, з глиною, з папером. Це той ґрунт, на якому школа зможе будувати свою ширшу освіту»[12; с.23].

Дитячий садок – це проміжна освітня ланка між школою і родиною. Тому С.Русова надавала великого значення родинному вихованню, бо вважала родину природним осередком найглибших людських почуттів. Саме в родині, на її думку, народжуються і поглиблюються любов до матері, батька, бабусі, дідуся, роду і народу, пошана до рідної мови, історії, культури; тут формується і розвивається духовний стрижень особистості. Саме тому С.Русова зазначала, що добре родинне виховання є найкращим, бо саме воно є природною і повсякчас діючою ланкою національної освіти.

Дослідниця визначила і основні завдання родинного виховання:

- формування моральних цінностей з позицій Добра, Краси, Правди, Честі, Людяності;
- створення сприятливої трудової атмосфери в житті, залучення дітей до праці з раннього віку на благо сім'ї, рідних і близьких;
- залучення дітей до знань через народні казки, прислів'я, приказки, ігри тощо;
- турбота про те, щоб кожна дитина володіла рідною мовою, знаннями про рідний край, природу тощо;

- залучення дітей до активної участі в народних традиціях, звичаях, обрядах;
- формування національної свідомості, характеру, національної гідності.

Однак навіть на початку ХХ ст. С.Русова була змушена визнати, що «...там, де батьки кидають свою хату для заробітку, де жінка мусить виконувати свої обов'язки громадянки, бо в нас жінки мають усі політичні права, – там дитина вже не має родинного виховання, й родину заступають соціальні організації, але й вони мусять керуватися найкращими принципами родинного виховання – певним розумінням усіх індивідуальних рис кожної дитини й рівною, ніжною любов'ю до дітей» [12; с.12]. Як показав час, ця проблема залишається актуальною і століття по тому.

Слід зазначити, що С.Русова закликала до європеїзації освіти. Однак європеїзм ученої мав національне підґрунтя. Вона зауважувала: «Наші дитячі садки вже перейняли методи М. Монтесорі, але її педагогічний матеріал ми націоналізуємо й беремо більше з природи. Ми багато працювали коло національного виховання і проводимо його з найменшого віку дитини, оточуємо її народною творчістю – народною музикою, орнаментом, казкою, рухливими народними іграми; незважаючи на всі страждання, які переживає наш народ, ми створили єдину, для всіх рівну національну школу, і стараємося, щоб у ній панувала радість життя, культ правди й краси, й моральний обов'язок, створили школу-лабораторію з ручною працею, де працює не лише пам'ять, а виявляються всі здібності дитини. Такою школою ми гадаємо приготувати для свого краю чесних громадян із певним розумінням свого морального, соціального й патріотичного обов'язку» [14; с.132]. Можна тільки дивуватися прозорливості мислительки, яка була потужним генератором ідей, що й досі не втратили своєї значущості.

Уперше в історії української історико-педагогічної науки Софія Русова дала глибоку та всебічну оцінку педагогічної діяльності М.Монтесорі, Г.Кершенштейнера, Д.Дьюї, О.Декролі. Слід наголосити, що у поглядах М.Монтесорі, С.Русову насамперед приваблювало уважне ставлення до дитячої душі, що вимагає індивідуального підходу до виховного процесу, забезпечення вихователем таких умов, за яких кожна дитина повноцінно і самостійно вчиться орієнтуватися у різноманітних властивостях дидактичного матеріалу, явищах та умовах соціальної дійсності. Розробляючи власну концепцію дошкільного виховання, С.Русова творчо використовувала педагогічну теорію М.Монтесорі.

У концепції дошкільного виховання, розробленій С.Русовою, важливе місце займає рідна мова. Вона є могутнім засобом загального розвитку дитини. Педагог розглядає рідне слово як джерело національного світогляду, як систему, котра фіксує особливості сприймання і відображення дійсності, зокрема специфіку її художньо-образного мислення. Мова, на думку С.Русової, – творче знаряддя, за допомогою якого виховується думка, серце, слово правди й краси, «рідна мова у вихованні й освіті – то є найкращий інтимний провідник думок почувань, вражень» [13, с. 3–7], саме тому вона має складати фундамент інтелекту, основу виховання патріотизму у дітей дошкільного віку.

Принципово важливого значення у вихованні дітей С.Русова надавала мистецтву, як національному, так і світовому. Вона зокрема зазначала, що усе виховання має бути пройняте мистецтвом, естетичним сприйняттям, емоціями, оскільки вважала, що естетичні переживання дають найчистішу радість, а радість є могутній вихователь, і ним не можна нехтувати.

Важливою частиною роботи українського національного дошкільного закладу С.Русова вважала моральне виховання дошкільників, яке розглядала як гармонію «індивідуальної волі й суспільного гуртового порядку». Реалізувати ці завдання зможе, на її думку, умілий вихователь, учитель – «надзвичайної моральної краси людина», «апостол Правди і Науки», «реформатор майбутнього життя України». Мислителька впевнена, що завдяки таким апостолам Україна буде щасливою і багатою країною, оскільки майбутнє держави творять саме Учителі, які повинні усвідомлювати, що «...найдорожчий скарб у кожного народу – його діти, його молодь, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою воно ставиться до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя» [16; с 34].

Отже, дошкільне виховання на думку С.Русової – це ланка у системі шкільної та позашкільної освіти. Але дошкільна освіта як окрема ланка системи освіти має власні особливості, які виявляються у своєрідній побудові педагогічного процесу, у змісті та методах роботи з дітьми.

Крім того, розроблена С.Ф.Русовою система вимог до організації дитячого садка залишається сучасною та інноваційною і в наш час.

Софія Русова була автором цілої низки праць таких, як «Дошкільне виховання» (1918), «Націоналізація дошкільного виховання» (1913), «В дитячому садку» (1919), «Теорія і практика дошкільного виховання» (1924) та інших, у яких вона ґрунтовно розробляла теоретичні положення і методичні поради для вихователів, учителів, батьків, а також запропонувала методика навчання та виховання дітей дошкільного віку, досліджувала проблеми розвитку мовлення і мовного навчання, науки чисел, духовно-морального виховання, підготовки педагогічних кадрів тощо. Її наукові погляди і досі допомагають вирішувати проблеми національної освіти дошкільників у сім'ї і в дитячому садку.

З педагогічними поглядами Софії Федорівни Русової і її системою виховання дітей дошкільного віку студенти Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта», знайомляться під час вивчення педагогіки та спеціальних дошкільних методик. З курсу педагогіки вони дізнаються про життєвий і творчий шлях С.Русової та основи її теорії і системи національного дошкільного виховання. Вивчаючи спеціальні дошкільні методики (методика розвитку мовлення, методика ознайомлення дітей з природою, методика формування елементарних математичних уявлень, методика фізичного виховання, методика зображувальної діяльності, методика музичного виховання) студенти мають можливість познайомитися з поглядами С.Русової на проведення різних видів занять з дітьми.

У ході навчання студентів активно залучають до науково-пошукової діяльності, в ході якої вони можуть поглибити свої знання про педагогічну теорію і систему виховання дітей дошкільного віку, запропоновані С.Русовою. Результати свого наукового пошуку вони оформлюють у вигляді рефератів, виступів і доповідей на студентських наукових конференціях. Виступити з рефератами і доповідями можуть окремі студенти, але є види роботи обов'язкові для всіх. Це індивідуальні навчально-дослідні завдання та курсові роботи. До тематики цих видів дослідницької роботи включені теми з історії педагогіки, зокрема пов'язані з педагогічними поглядами, теорією і концепцією національного виховання дошкільників Софії Русової.

У 2013-2014 навчальному році курсову роботу з педагогіки на тему «Софія Русова – фундатор національного дошкільного виховання в Україні» захистила студентка третього курсу спеціальності «Дошкільна освіта» Крещенко Вікторія. На захист було винесено такі питання:

ВСТУП.

1. С.Ф.Русова - видатний вітчизняний педагог.

1.1. Життєвий і творчий шлях С.Ф.Русової.

1.2. Педагогічні погляди С.Ф.Русової.

2. Використання ідей С.Ф.Русової в практиці роботи сучасних дошкільних навчальних закладів.

При розкритті питань плану студентка зокрема зазначила, що:

Ідея національного виховання — головна й визначальна в педагогічній концепції С.Русової, яка в методологічному плані набуває основної і найважливішої закономірності розвитку теорії та практики освіти, виховання.

У центрі педагогічної концепції вченої перебуває дитина з її природженими задатками, здібностями, можливостями, талантами. Головне завдання виховання — забезпечення розвитку означених чинників, а також національної самосвідомості й загальнолюдської моралі; формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, здатної до свідомого суспільного вибору й збагачення інтелектуального, духовного, економічного, соціально-політичного й культурного потенціалу свого народу.

Успішно вирішувати ці завдання покликана рідна українська школа — школа рідної мови, гуманна й демократична, у якій вся структура, система, мета й завдання, зміст і методи, принципи й форми, сам дух наповнені ідеєю українства, забезпечення всебічного й гармонійного розвитку дитини.

Сутністю національного виховання є національна ідея, її **складові**:

- свобода — формотворна енергія характеру;
- етика й естетика;
- національна ідея;
- пам'ять (досвід);
- свідомість;
- воля.

Усі ці складові закладаються в свідомості дитини (мають закладатися) поступово. Перед нами стоїть проблема формування й плекання не просто

особистості, а особистості свідомого українського громадянина. Тому освітня парадигма не лише змінюється, а й наповнюється новим синтезом інтелектуалізму, раціоналізму та прагматизму з гуманістичною духовністю, а професіоналізму з патріотизмом — з огляду на мету.

Постійно розвиваючись, національне виховання поглиблюється та збагачується новим змістом, формами й методами впливу на молоде покоління. Однак не все те, що виникає в процесі розвитку національного виховання, входить до його системи.

С.Русова наполягала, щоб виховання розпочиналося з народження дитини. Засобами колискових, забавлянок, народних казок, ігор, пісень, лічилок, загадок тощо має здійснюватися залучення дітей до національної культури й етнізація особистості. Педагог стверджує: «Нація народжується коло дитячої колиски, лише на рідному ґрунті, серед рідного слова й пісні здатна вирости національно свідомо дитина». Найдієвішим засобом національного виховання С.Русова визнає рідне слово. Саме через слово дитина сприймає духовні цінності народу, його світобачення та світосприймання, здійснюється її художньо-образне мислення, нею засвоюються мораль та історичний досвід народу тощо.

У системі національної освіти й виховання С.Русова надзвичайну увагу приділяла дошкільному вихованню, яке, на її думку, є мостиком, що перекидається між школою і родиною. Саме в цей період закладаються цільність особистості, її устремління, нахили. Коли дитячий «ранок», пише С.Русова, проходить за несприятливих обставин, дитина виростає «слабкою, з хисткою волею й небезпечними нахилами».

У процесі реалізації національного виховання формується така **система основних компонентів духовного світу особистості:**

- 1) національна психологія;
- 2) національний характер і темперамент;
- 3) національний спосіб мислення;
- 4) народна етика й етикет;
- 5) народна естетика;
- 6) рідна мова;
- 7) родинно-побутова культура;
- 8) народний календар;
- 9) фольклорне виховання;
- 10) національне мистецтво.

Враховуючи все вищесказане, Крещенко В. у практичній частині своєї курсової роботи описала досвід роботи дошкільного навчального закладу № 584 ім. С.Русової м.Києва.

Отже, педагогічна спадщина Софії Федорівни Русової залишається актуальною для використання у практиці роботи з дітьми дошкільного віку і в наш час.

Література

1. Артюх Л., Крикун О. Питання національного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової // Дитячий садок. – 2009. - №18 – 19.

2. Груць Г.М. С.Русова і просвітительський рух в Україні: дис. ...кандидата педагогічних наук: спец. 13.00.01 / Груць Галина Михайлівна. – Тернопіль, 1999. – 193с.
3. Груць Г.М. Теоретичні засади розвитку суспільного дошкільного виховання у педагогічній спадщині С.Ф.Русової / Галина Михайлівна Груць // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2012. – № 2.
4. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Русової / Іван Васильович Зайченко. – Чернігів, 1996. – 116с.
5. Коваленко Є.І. Освітня діяльність і педагогічні погляди С.Русової / Євгенія Іванівна Коваленко, Ірина Миколаївна Пінчук; за ред. Є.І.Коваленко. – Ніжин: НДУ, 1998. – 214с.
6. Маленький українець: педагогічні ідеї С.Русової : [матеріали педагогів шк.-дит. садка № 584 ім. С.Русової м.Києва] / упоряд.: Л.Синекоп, Н.Ковальчук. - К.: Шкіл. світ, 2010. - 126 с.: іл., табл. - (Б-ка «Шкільного світу»), (Дошкілля).
7. Метод проектів за ідеями Софії Русової / упоряд. Л.Синекоп. - К.: Шкіл. світ, 2012. - 128 с. : іл. - (Б-ка «Шкільного світу»).
8. Музей у дошкільному навчальному закладі: з досвіду роботи ШДС ім.С.Русової / упоряд. Л.Синекоп. - К.: Шкіл. світ, 2011. - 128 с.: іл. - (Б-ка «Шкільного світу»), (Дошкілля)
9. Пшеврацька О.В. Психолого-педагогічні засади суспільного дошкільного виховання у працях С.Ф.Русової: автореферат дис....канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Пшеврацька Олена Володимирівна. – К., 2002. – 20с.
10. Русова С. В дитячому садку. – Полтава, 1919. – 20 с.
11. Русова С. Дошкільне виховання. – Катеринослав, 1918. – 162 с.
12. Русова С. Націоналізація дошкільного виховання // Світло. – 1913. – № 5. – С. 15–22.
13. Русова С. Націоналізація школи // Вільна українська школа. – 1917. – № 3–4. – С. 3–7.
14. Русова С. Нова школа соціального виховання. – Катеринослав-Лейпціг, 1924. – 151с.
15. Русова С. Нові методи дошкільного виховання. – Прага: В-во «Сіяч» , 1927. – 112 с.
16. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. – Прага: В-во «Сіяч», 1924. – 125 с.
17. Сухомлинська О.В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки / в кн: С.Русова – видатний громадський, державний діяч України. – Матеріали Всеукраїнських пед. читань. – Кн.1. / Відп. ред. Є.І. Коваленко– Чернігів, 1996. – С. 7

**ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ЗАСВОЄННІ УЧНЯМИ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ОСНОВ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ**

*Ірина Бачевська,
старший викладач,
викладач математики*

Забезпечення умов для інтелектуального розвитку і саморозвитку кожного учня – одне з головних завдань початкової ланки сучасної загальноосвітньої школи, що реалізується через оновлення змісту навчальних програм, методики проведення уроку, форм організації навчально-виховного процесу, гуманізації навчання, в центрі якого стоїть дитина.

Одним із основних завдань навчальної діяльності, що останнім часом стає все більш актуальним, є розвиток логічного мислення дитини – мислення, що характеризується перевагою понятійного змісту, включає такі операції, як порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення та розглядається як мислення за законами логіки (законом тотожності, законом суперечності, законом виключення третього, законом достатньої підстави), завдяки якому відбувається опосередковане пізнання предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях.

Процес свідомого засвоєння навчального матеріалу складається з таких логічно пов'язаних між собою дій: виділення істотних ознак в заданих об'єктах математичного матеріалу, встановлення зв'язків і відношень між цими об'єктами, включення заданих об'єктів у нові зв'язки і відношення, аналіз учнями власної діяльності.

Особливістю логічних умінь є те, що учень повинен не тільки аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, але й мислити, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами, процесами, явищами, погоджуючи їх із законами логіки. Тому процес формування логічних умінь передбачає виконання певних послідовних етапів. Це зв'язано як із рівнем загальної підготовки дітей, складністю навчального матеріалу, так і з особливостями мислення дітей відповідної вікової групи.

З початком навчання в школі у дитини не тільки розширюється коло уявлень і понять, але й самі уявлення та поняття стають повнішими й точнішими, вдосконалюється здатність учнів формулювати судження та здійснювати умовиводи. Розвиток мислення, удосконалення розумових операцій залежать від форм і методів навчання, адже вміння мислити логічно, робити умовиводи без наочної опори, порівнювати судження на основі правил – необхідна умова належного рівня засвоєння навчального матеріалу.

Щоб розвивати гнучкість логічного мислення й підтримувати у дітей інтерес до знань, можна на одному занятті пропонувати завдання з різних розділів. Бажано якомога частіше використовувати ігрову форму проведення занять, чергувати індивідуальну роботу дітей з колективною роботою в групах. Доцільно заохочувати дітей самостійно створювати аналогічні завдання, оскільки це допомагає глибше осмислити матеріал, що вивчається.

Наприклад, під час вивчення геометричного матеріалу, на мою думку, доцільним у досягненні вагомих результатів у засвоєнні учнями основ логічного мислення є дії з геометричними фігурами, які спираються

на відомі круги Ейлера. Вони дозволяють навчати класифікувати, закладаючи поняття таких логічних операцій як заперечення («ні»), кон'юнкції («і»), диз'юнкції («або»). Перелічені логічні операції мають велике значення, бо їх різноманітні комбінації утворюють усі можливі і складні логічні структури.

Для гри з кругами необхідні намальовані на папері один, два або три кола різного кольору, що перетинаються, та набори геометричних фігур різних кольорів і розмірів. Можна працювати з будь-якими замкненими плоскими фігурами. Комплексне навчання, що поєднує ігри з колами зі всім класом, гру за столом у групі та індивідуальну роботу за комп'ютером, є найбільш ефективним.

Наведемо декілька прикладів завдань для гри "Кола". Запропонована методика даного навчання спирається на джерело [5], а її елементи апробовані під час пробних уроків з математики та переддипломної практики студентами нашого коледжу.

1. Задачі з одним колом. Мета роботи над задачами з одним колом – навчити класифікувати предмети за однією ознакою, розуміти і застосовувати логічну операцію заперечення («ні»).

Гра проводиться з усім першим класом або групою дітей. В учнів у руках набори квадратів, кругів та трикутників різних кольорів і розмірів. На дошці намальоване коло.

За вимогою вчителя вони показують фігури різної геометричної форми та кольору, ставлять крейдою на дошці точку в середині та зовні кола.

Учні активно виконують ці прості завдання, проте результати не завжди правильні, бо поняття «в середині» та «зовні» у цьому віці ще не повністю сформовані.

Вони вибірково (наприклад, із заплющеними очима) по команді вчителя вибирають по одній геометричній фігурі із свого набору і по черзі розміщують їх на визначеному місці (наприклад, кладуть усередину кола фігуру трикутної форми). Решта спостерігають за діями однокласників, а у випадку помилки піднімають руку і говорять: "Стоп". Помилка обговорюється зі всією групою.

Після того, як усі фігури розміщено, вчитель задає два нових запитання, з'ясовуючи які геометричні фігури лежать в середині кола, а які зовні.

Якщо відповідь на перше питання міститься у самій умові даної задачі і формулюється завжди правильно, то відповідь на друге запитання завжди вимагає уточнень і виправлень.

Правильна відповідь:

- Зовні кола лежать не трикутні фігури.

Можливі неправильні відповіді:

- Зовні кола лежать великі фігури (але ж і в середині кола можуть лежати великі фігури);

- Зовні кола лежать червоні фігури (але ж і в середині кола можуть лежати червоні фігури);

- Зовні кола лежать квадрати (дана відповідь не описує усі фігури, що лежать зовні кола).

Відповідь «Зовні кола лежать квадрати і круги» – є правильною, але наша мета у даному випадку – характеристика властивостей фігур, що лежать зовні кола, через властивості фігур, що лежать у середині кола.

У подальшому до змісту гри вносяться варіанти питань різного ступеня складності. Наприклад, можна ставити питання на підрахунок кількості фігур за вказаною ознакою.

Цю гру бажано провести у спрощеному варіанті 3-5 разів перед переходом до гри з двома колами, але повертатися до неї з складнішими завданнями необхідно неодноразово.

Приклади завдань

Під час виконання кожного з цих завдань важливо не тільки правильно виконати дану дію практичного характеру, але й правильно відповісти на запитання щодо розміщення геометричних фігур в середині або зовні кола.

1. У коло покладіть усі червоні фігури. (Зовні кола лежать не червоні фігури).

2. У коло покладіть усі круглі фігури. (Зовні кола лежать не круглі фігури).

3. У коло покладіть усі не круглі фігури. (Зовні кола лежать усі круглі фігури).

Проте можлива відповідь - "Зовні кола лежать НЕ НЕкруглі фігури". Ця задача допомагає ввести поняття подвійного заперечення.

4. У коло покладіть усі геометричні фігури, які одночасно є червоними і трикутними. (Зовні кола лежатимуть геометричні фігури, які одночасно є не трикутними і не червоними).

Під час роботи з невеликими групами можна розглянути обернені задачі. У такому випадку геометричні фігури спочатку розкладаються на столі, а потім учням пропонується завдання об'єднати усі фігури, що відповідають даній ознаці (провести замкнену лінію так, щоб всередині були тільки усі трикутники).

У подальшому можна обговорити з учнями усі ті ж самі питання, що розглянуто вище у задачах з колами. Перед даною грою доцільно попередньо вивчити і закріпити поняття замкненої лінії. Один із найефективніших способів засвоєння цього поняття – робота у графічному редакторі, пов'язана із заливкою областей. Достатньо один раз перевести свій малюнок із заливки незамкненої області, як це поняття твердо сформується у свідомості дитини.

2. Задачі з двома колами. Мета задач з двома колами – розвинути вміння класифікувати предмети за двома властивостями, розуміти і застосовувати логічну операцію кон'юнкція, що виражається сполучником «і».

У руках учнів той самий роздатковий матеріал, але зараз вони вже будуть працювати з двома колами різних кольорів (наприклад, синього та червоного) з областями, що перетинаються.

Розв'язанню задач повинно передувати виконання ряду вправ, що сприяють виявленню замкнених областей, обмежених побудованими колами. Наприклад:

- Позначте крейдою точку у середині червоного, але зовні синього кола.

- Позначте крейдою точку у середині синього, але зовні червоного кола.

- Позначте крейдою точку у середині синього і у середині червоного кіл.

- Позначте крейдою точку зовні синього і зовні червоного кіл.

- Обведіть межу області в середині синього, але зовні червоного кола.
- Обведіть межу області в середині червоного, але зовні синього кола.
- Обведіть межу області в середині червоного і в середині синього кіл.
- Обведіть межу області зовні червоного і зовні синього кіл.

Учні по черзі виконують завдання, спостерігаючи один за одним. Під час виконання цих завдань вперше помилки зустрічаються дуже часто. У такому випадку важливо проаналізувати причини виникнення помилок та домогтися правильного виконання кожною дитиною поставлених завдань.

Після вдалого виконання підготовчих вправ можна переходити до розв'язування задач. Наприклад: у червоному колі розмістити всі червоні фігури, а у синьому – всі фігури трикутної форми.

При правильному виконанні даного завдання червоний круг повинен лежати у середині червоного кола, тому що він червоний, але зовні синього кола, тому що він не трикутної форми; синій квадрат повинен знаходитися зовні обох кіл (зовні червоного – тому що він не червоний, зовні синього – тому що не трикутний), а червоний трикутник повинен лежати всередині обох кіл (в середині червоного, тому що він червоний, в середині синього, тому що трикутний).

З метою уникнення подальших помилок вчителю важливо проаналізувати та обґрунтувати дії учнів.

Після завдання із розташуванням фігур обов'язково з'ясовуємо, які фігури лежать в середині обох кіл; в середині синього, але зовні червоного кола; в середині червоного, але зовні синього кола; зовні обох кіл.

Фігури необхідно перелічувати, спираючись на дві ознаки – колір і форму. Наприклад:

Вчитель:

- Які фігури лежать в середині обох кіл?

Учень:

- В середині обох кіл лежать червоні фігури трикутної форми.

Вчитель:

- Які фігури лежать в середині синього, але зовні червоного кола?

Учень:

- В середині синього, але зовні червоного кола лежать усі трикутні не червоні фігури.

Вчитель:

- Які фігури лежать в середині червоного, але зовні синього кола?

Учень:

- В середині червоного, але зовні синього кола лежать усі червоні не трикутні фігури.

Вчитель:

- Які фігури лежать зовні обох кіл?

Учень:

- Зовні обох кіл лежать усі не червоні і не трикутні фігури.

Друге і третє питання, як засвідчує досвід, на початку проведення ігор з двома колами викликають найбільші труднощі. У нагоді стануть навідні запитання:

Вчитель:

- Які фігури лежать в середині червоного кола?

Учень:

- Червоні.

Вчитель:

- Які фігури лежать зовні синього кола?

Учень:

- Не трикутні.

Вчитель:

- Отже, в середині червоного кола, але зовні синього кола лежать усі червоні не трикутні фігури.

Під час роботи з дітьми першого класу поряд з логічними задачами доцільно практикувати і задачі підрахунку кількості геометричних фігур. Наприклад: Скільки фігур лежить в середині обох кіл; в середині синього, але зовні червоного кола; в середині червоного, але зовні синього кола; зовні обох кіл?

З метою ускладнення питання до підрахунку кількості фігур можна додати і ознаку. Наприклад, дізнатись, скільки зелених фігур лежить зовні обох кіл?

Далі бажано здійснювати розв'язання задач без навідних запитань вчителя. Перед розв'язанням кожної задачі визначається набір геометричних фігур, з якими учням необхідно буде працювати.

1. У червоне коло покладіть усі квадратні фігури, а у синє коло – усі зелені фігури.

2. У червоне коло покладіть усі жовті фігури, а у синє коло – усі зелені фігури.

3. У червоне коло покладіть усі маленькі фігури, а у синє коло – усі круглі фігури.

4. У червоне коло покладіть усі круглі фігури, а у синє коло – усі квадратні фігури.

У даній задачі область перерізу двох кіл залишається порожньою, так як не має фігур одночасно круглих і квадратних.

5. У червоне коло покладіть усі великі фігури, у синє коло – усі прямокутні фігури.

У даній задачі область перерізу двох кіл не порожня, так як фігура одночасно може бути прямокутником і мати великий розмір.

Для даного класу задач, як і для задач з одним колом, доцільно у процес навчання включити обернені задачі. У такому випадку геометричні фігури, спочатку розкладаються на столі, а потім учням пропонується завдання об'єднати за допомогою двох різнокольорових ліній усі фігури, що відповідають даній ознаці, заключивши їх у середині замкнених областей. Наприклад, пропонуємо дітям червоною лінією об'єднати усі фігури, що мають трикутну форму, а синьою – усі червоні фігури.

Запитання для обговорення з учнями аналогічні запитанням для прямих задач з двома колами. Обернені задачі розвивають здібності класифікувати предмети за двома ознаками, правильно застосовувати логічну операцію кон'юнкція, що виражається сполучником «і», та вимагають від учнів не аби якої зосередженості.

Уміння класифікувати за трьома властивостями та застосовувати більш складні логічні операції відпрацьовуються у процесі гри з трьома колами.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що розглянуті нами задачі, торкаються інтуїтивного розуміння логічних операцій, спрямованих

на розвиток логічного мислення. В цілому, логічне мислення характеризується визначеністю і чіткістю, несуперечливістю і послідовністю, обґрунтованістю і доказовістю. А таке мислення можна сформулювати лише в певній послідовності, тому що прийоми логічного мислення пов'язані між собою певною внутрішньою логікою. Тому навчити учня мислити правильно (або логічно) повинно бути одним з найважливіших завдань, поставленим перед собою кожним вчителем.

Література

1. Кужель О.В. Елементи теорії множин і математичної логіки / О.В.Кужель. – К.: Рад. шк., 1977. – 160 с.
2. Кухар В.М., Білий Б.М. Теоретичні основи початкового курсу математики / В.М. Кухар, Б.М.Білий. – К.: Вища школа, 1987. – 319 с.
3. Лаврова Н. Н., Стойлова Л.П. Задачник-практикум по математике / Н.Н.Лаврова., Л.П.Стойлова. – М.: Просвещение, 1985. – 184 с.
4. Стойлова Л.П., Пышкало А.М. Основы начального курса математики. – М.: Просвещение, 1988. – 320 с.
5. Столяр А.А. Давайте поиграем / А.А. Столяр. - М.: Просвещение, 1991–168 с.
6. Крутецкий В.А. Психология математических способностей школьников / В.А.Крутецкий. - . М.: Просвещение, 1968. – 431с.
7. Вейль Г. Математическое мышление / Г.Вейль. – М.: Просвещение, 1989. – 400 с.

ФУНКЦІЇ МОДАЛЬНИХ ЧАСТОК У ТВОРЧОСТІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

*Лариса Дворецька,
сташий викладач,
викладач української мови та літератури*

У сучасній українській мові є широка система засобів передачі ставлення мовця до змісту висловлювання, або модальності (у широкому розумінні цього терміна). Серед лексичних засобів чільне місце посідають частки, оскільки саме вони лаканічно передають найтонші смислові відтінки. У реченні частки створюють ефект присутності особи мовця, несуть певну інформацію про нього, оскільки виражають подану ним емоційну та раціональну оцінку твердження. Такі частки виділяють у групу модальних за назвою синтаксичної категорії, одним із засобів вираження якої в реченні вони виступають.

Останнім часом у мовознавців зростає особливий інтерес до модальних часток, які можуть а) надавати окремим словам різних смислових відтінків і

б) виражати ставлення мовця до змісту висловлювання. Відповідно серед перших виокремлюють:

а) вказівні (ось, осьде, он, онде, от, оце);

б) підсилювальні (і, й, та, навіть, аж, таки, уже, ж, бо, ой);

в) обмежувально-видільні (тільки, лише, лиш, хоч, хоча, навіть, уже);

г) означальні (якраз, саме, точно, дійсно, власне, майже, ледве).

Частки, що виражають ставлення мовця до висловлюваного, поділяються на:

- а) власне модальні, які надають висловленню відтінок впевненості або сумніву, припущення (мов, мабуть, ледве чи, мовби, навряд чи);
- б) стверджувальні (так, еге ж, атож, аякже, авжеж);
- в) заперечні (не, ні, ані);
- г) модально-вольові (хай, нехай, бодай, ну, давай);
- д) питальні (невже, чи, хіба, що за).

Тому при визначенні модальних часток найбільш **актуальним** є те, що увага зосереджується на таких головних особливостях: неповнозначність, незмінність, особлива службова функція в реченні, яка полягає у вираженні модальних відтінків. Іншими характерними ознаками є потенційна здатність кожної частки виражати цілком певні модальні значення, контекстуальна залежність, лаконізм вираження модального значення і водночас багатофункціональність, функціональна різноплановість, фіксована позиція в реченні — частки, як правило, стоять поряд із членом речення, який вони виділяють, підсилюють, доповнюють смисловими відтінками.

Модальні частки як засіб вияву в реченні будь-яких суб'єктивних відношень, а саме: питальні, окличні, вказівні, означальні, кількісні, видільні, приєднувальні, спонукальні, стверджувальні, гіпотетичні та ін. вже багато років перебувають у полі зору вчених і стали предметом численних досліджень (С.Падченко, М.О Давиденко, В.О.Горпинич, В.М.Русанівський, К.С.Аксакова, І.О.Кисельов, Н.Ю.Шведова та ін.). Це є наслідком широкого розуміння категорії модальності.

Існування потенційної здатності кожної частки або групи часток виражати обмежене коло пов'язаних між собою значень ми маємо на **меті** простежити на прикладі творчості О.Гончара. Так частки ніби, наче мають значення зовнішньої достовірності, припущення, авжеж, аякже, так — значення впевненості, ствердження тощо. У мовознавчій літературі відображений традиційний погляд на частку як неповнозначне слово. При такому підході, щоб уникнути спрощеного розуміння сутності часток та їх ролі у реченні, варто зробити наголос на постійній співвіднесеності кожної частки з певним суб'єктивним відношенням. Ця істотна ознака зумовлює функціональну значущість часток у реченні і, поряд з характером службової функції, виступає основою для їх семантико-граматичної класифікації. Показовим щодо цього є вживання часток, зокрема гіпотетичних, у ролі слова-речення, що засвідчує значно більшу семантико-функціональну значущість частки порівняно з іншими службовими словами. Вона, по суті, лаконічно передає зміст речення. Наприклад: «Не мед їм там у куряві агрофабрики, ще побачиш, на жаль, жінок і з ломами на ремонті колій заводських, і на кранах, коли вони над самим полум'ям ковшів пропливають... Хіба ж то жіноча робота? Навряд» (О.Гончар). Отже, розглядаючи частку серед неповнозначних слів, не можна ігнорувати властивого їй особливого лексичного значення.

З іншого боку, частка має властивість співвідноситися не з одним, а з кількома суб'єктивними оцінками повідомлюваного. Так, частка **чи не** виражає питальну модальність або ж припущення, сумнів в розповідному реченні. Наприклад: «Чи не студент із медичного помітив, з якими папками контролери по гастрономах ходять, добув і собі точнісінько таку, солідну жовту папку, і в рейд по торгових точках» (О.Гончар). Частки аякже, авжеж виражають ствердження або незгоду, заперечення з відтінком іронії; мовби — припущення або зовнішню достовірність. Наприклад: «Кругом усі ходять

під законом, спокійно можуть спати, а ця **мовби** в постійній тривозі, беззахисна, беззаступна...» (О.Гончар). Ця властивість визначається як багатофункціональність часток, а здатність до вираження різнорідних або й протилежних оцінок — як їх функціональна різноплановість. Реалізація часткою однієї із властивих їй функцій залежить від контексту. Контекстуальна залежність, таким чином, - ще одна характерна ознака часток.

Ураховуючи специфіку підгруп модальних часток, зумовлену відмінностями в потенційній здатності до вираження певних суб'єктивних значень, доцільно розглядати кожну підгрупу диференційовано.

Одну з таких підгруп утворюють гіпотетичні частки. Їх ще називають власне модальними відповідно до поширеного визначення модальності у вузькому розумінні цієї категорії, а саме: як суб'єктивної оцінки мовцем відповідності змісту його висловлювання дійсності щодо реальності (ірреальності) гіпотетичності явищ. Гіпотетичні частки виражають невпевненість суб'єкта мовлення в достовірності висловленого, некатегоричність, проблематичність повідомлення. Наприклад: «Іншим разом Хаєцький **начебто** зважив би на Маковейові просьби (О.Гончар); «Володька Лобода **може** ще й не таких ударів завдавати по тій облупленій кумирні...» (О.Гончар). За характером службової функції вони є оцінними і протиставляються підсилювальним, видільним та ін. Наприклад: «Обличчя її в сутінках **аж** голубе»(О. Гончар).

У курсі української мови гіпотетичним часткам приділено мало уваги, а тому є потреба спинитися на аналізі їх модальних функцій детальніше.

Українській мові властиві такі гіпотетичні частки: наче, начеб, начебто, неначеб, неначебто, ніби, нібито, мов, мовби, мовбито, немов, немовби, буцім, буцімби, буцімто, чи не, чи й не, чи й, десь. (Слова навряд, навряд чи, ледве чи, либонь, мабуть, може, мовляв також часто відносять до розряду часток, що не є безсумнівним).

Більшість їх вживається і при порівнянні. Наприклад: «Одначе Катратий **немов** жарту не прийняв і нитки розмови не випустив, далі вів своєї, бо хіба ж винна дівчина, що попала в таке безправство?» (О.Гончар).

Це дає підстави багатьом мовознавцям кваліфікувати частки цієї групи як порівняльно - гіпотетичні. Крім того, така назва відображає зв'язок значень гіпотетичності та схожості, а також сам процес виникнення припущення за подібністю уявних ознак, дій, явищ реальним.

Під час вивчення цих часток на заняттях та в позааудиторній роботі перед викладачем постає ряд проблем, від розв'язання яких залежить усвідомлення студентами суті граматичного значення і ролі часток у реченні, набуття навичок практичного їх використання в мовленні. Насамперед необхідно з'ясувати роль гіпотетичних часток у вираженні значень проблемної достовірності або недостовірності, виявивши потенційні властивості кожної у вираженні різних відтінків гіпотетичності: невпевненості, сумніву, несміливого здогаду, вагання, неповної впевненості, припущення (у тому числі й припущення відповідності чужого висловлювання дійсності). При цьому буде доречним аналіз випадків вживання тих самих часток для передачі відтінків зовнішньої достовірності при інтерпретації явища як недостовірного, що дасть змогу виявити значну контекстуальну залежність часток, їх поліфункціональність.

З такою ж метою важливо розглянути, як виражаються частками інші модальні та емоційно-експресивні функції, виявити і назвати їх. Для

виявлення синонімічних зв'язків у межах однієї групи часток і між частками різних груп проводиться спостереження за ними у мові художніх творів О.Гончара.

Значної уваги потребує розмежування гіпотетичних часток і омонімічних сполучників, які також вживаються з відтінком гіпотетичності, поєднуючи сполучну функцію з модальною. Наприклад: «Відгуркотів розбитими дошками міст, автобус вилітає на широку асфальтовану дорогу, **немов** хтось швидкий женеться за ним...» (О.Гончар).

Аналізуючи гіпотетичні частки, доцільно розмежувати їх основні та похідні функції. Так, лише гіпотетичними є частки **навряд, навряд чи, десь**. Така ж функція, поряд з порівняльною, є основною для часток **ніби, наче, мовби** та ін. Частки **чи й, чи й не, чи не** — питально-гіпотетичні. Наприклад: «Чи й не патлате полум'я обіймає казанок, будить болотяного бугая десь в очеретах»(О.Гончар). А для часток **мовляв, мов** гіпотетичність є похідною від функції вказівки на чуже мовлення: використовуючи їх при передачі чужого повідомлення, мовець одночасно може виражати свою оцінку висловленого як гіпотетичного, не залучаючи інші засоби вираження модальної оцінки. Отже, гіпотетичні частки можна умовно поділити на власне гіпотетичні, порівняльно-гіпотетичні, питально-гіпотетичні та переповідні.

Більшість часток характеризується універсальністю застосування. Вони виражають різні за змістом припущення: щодо існування предмета, його дії, стану або ознаки, щодо мети, часу, місця, ознаки дії тощо. У реченні частки можуть стояти поряд із будь-яким його членом відповідно до змісту припущення: з **присудком** — при вираженні припущення щодо дії, стану: «Вірунька **начеб** і забула тепло батькової руки, так і не надивилась на нього під час його марширувань...» (О.Гончар); з **підметом** — при вираженні припущення щодо наявності предмета, особи, явища в певній ситуації: «Що воно за проява! **Ніби** тінь! Та це ж Дніпро, непривітний, осінній. Гуркоту бою вже не було. І нікого не видно» (О.Гончар); з **означенням** — коли виражається невпевненість при встановленні мовцем ознаки чи приналежності предмета, наданні певної характеристики особі: «Баглай здригнувся: тож **наче** не її голос. То не голос Єльки, ні» (О.Гончар); з **додатком** — при вираженні невпевненості щодо об'єкта, адресата дії тощо: «А хто має сумнів, тим каже тоном майже урочистим все це **мовби** не йому» (О.Гончар); з **обставинами** — при вираженні припущення щодо місця, часу, мети, способу дії, її ознаки: «**Навряд чи** десь по недозволених місцях купають на пляжах коростявих своїх коней...» (О.Гончар).

Гіпотетичні частки можуть виступати при відокремлених членах речення (означеннях та обставинах), виражаючи припущення щодо ознаки дії або предмета: «**Немовби** непримітна анічим, тут дівчина несподівано вибухнула...» (О.Гончар).

Універсальність гіпотетичних часток виявляється і в здатності виражати припущення, пов'язане з одержанням інформації у різний спосіб. Припущення, зроблене на основі зорових, слухових, дотикових відчуттів мовця, виражається переважно частками **ніби, наче, мовби, немовби**: «Що се? **Немовби** пісня забриніла здалека, **мовби** щось загрозливе вчувалося звідти» (О.Гончар). Для вираження припущення про можливу достовірність інформації, одержаної з усного чи письмового джерела, вживаються частки **нібито, начебто, буцімто** і под.: «А чули, що розвідники гомонять? **Буцімто** скоро підемо наступати» (О.Гончар).

Вживаючи порівняльно-гіпотетичні частки **наче, начебто, ніби, нібито, мовби, немовби, буцім** та ін., мовець створює в уяві образ, який, на його думку, може відповідати дійсності. Таке припущення — порівняння найчастіше виникає внаслідок безпосереднього сприймання мовцем зовнішніх ознак предмета в момент мовлення. Коли важко встановити та назвати ознаку, стан, дію предмета, вони порівнюються з відомими ознаками, діями і переносяться на конкретний предмет на основі виявленої подібності: « Смагляве обличчя не зблідло, а **мовби** посіріло, очі палали, тонкі ніздрі дрижали від обурення» (О.Гончар); «Останнє слово Микола уже не вимовив, а якось **ніби** видихнув і замовк» (О.Гончар).

Уживання цих часток у гіпотетичній функції найчастіше засвідчує високий ступінь упевненості в достовірності висловленого. Альтернативне припущення (вагання) реалізується використанням часток у реченні з однорідними членами: «Так тоді і не втямив дехто із них, що ж то Єлька за людина — начебто й повна найінтимніших емоцій, коли з такою силою раптом озоветься серце до серця, і водночас **начебто** таємнича, прихована, бо не перестає дивувати Баглая своєю поведінкою» (О.Гончар).

Опис зовнішньо достовірного явища у складносурядному реченні з відношеннями протиставлення може сприйматись і як припущення, і як недостовірність. У такому контексті частки мають значення проблемної достовірності: «Нічого особливого в ньому **начебто** й не було, але без сміху ніхто чомусь не міг дивитись на нього» (О.Гончар); «**Наче** нічого не відбулось за цей короткий час, а чогось очі не так дивились і думки були не ті» (О.Гончар)

Порівняльно-гіпотетичні частки можуть виражати і недостовірність уявної ознаки в реченнях, де підкреслюється її нереальність, уводиться застереження від можливості хибного сприйняття певного явища: «Виглядало це, як їй здалось, не зовсім солідно. **Наче** вона принижується в чомусь, наче просить» (О.Гончар); «Єльчині шпильки **нібито** добродушні, але це тільки так здається тому, хто не знає її перченого язика» (О.Гончар).

Здатність часток виражати уявність ознаки (дії) зумовлює використання їх для опису відсутньої в реальній дійсності, але зовні достовірної ситуації (у значенні «робити вигляд, що»): «Лобода собі **буцім** злякався, а тим часом пригадував, стріляючи очима, здивовано-недобрими, налитими кров'ю» (О.Гончар); при переказі снів, видінь, мрій для посилення ефекту присутності їх у ситуації мовлення: «Перед світом у святу неділю вельми дивний сон їй приснився, що **немов** опинилася в батьківській хаті» (О.Гончар).

Частки **нібито, начебто, буцім, буцімто, немовбито, немовби** можуть вживатися і як переповідні: мовець використовує їх при передачі легенд, народних переказів, чуток: «Баглай був **начебто** колись гарним рибалкою, полохав в осоці карасів, і щоразу асистентами при ньому всі оті баглайчата, ткачєнята, шпачєнята, вся ота замуззана зачіплянська гвардія, що віддана студентові безоглядно...» (О.Гончар). Тут частки виявляють поліфункціональність: вони виступають показниками авторизації і виражають модальну оцінку наведеного мовцем чужого висловлювання. Частки вказують на неозначено-узагальнений характер джерела повідомлення і мають відтінок недовіри. При цьому вони функціонально наближаються до вставного слова кажуть, але, на відміну від нього, виступають універсальнішим засобом авторизації, оскільки можуть вживатись і у випадку приналежності висловлювання конкретній особі.

Частки мають здатність до вираження широкого спектра гіпотетичних значень: неповної упевненості, припущення, сумніву: «На старій, прибитій хвилею корчوماці, згорбившись, сидів перед вогнищем Катратий і в задумі, незрушно, **начебто** невидючими очима, в дотліваюче жевриво дививсь...» (О.Гончар).

Значення переповідних часток стає виразнішим, якщо разом з ними у реченні вживаються дієслова із значенням передачі або одержання інформації. Між дієсловами і частками встановлюється тісний семантико-функціональний зв'язок: частки послаблюють категоричність висловлювання, вносять відтінок гіпотетичності, а дієслова конкретизують їх значення: «І начебто, подекували, саму Шпачиху теж тягали в поліцію, і шмагав там бабу нагаєм один бандюга з Підгородньої, що доводився Шпачисі якимось ще й родичем далеким» (О.Гончар).

Проте переповідні частки не завжди є гіпотетичними. Вони можуть вживатися із значенням недостовірності, підкреслюючи ілюзорність чужих уявлень і відмежування від них; несправедливість звинувачень, неправдивість тверджень: «Як залишок іншої епохи сприймається цей осілий, з призьбою, **нібито** ще запорозьких часів зимівник» (О.Гончар); «Дівчина в іншого до нестями закохана, і **буцім** саме цей тип людини її привабив, запав у душу» (О.Гончар).

Частки «неточного переказу» **мовляв, мов** також супроводжують висловлювання (думки) особи, яка не є мовцем у даній ситуації, але можуть виконувати різноманітні функції: вказувати на індивідуальний стиль мовлення, вживатися при поясненні міміки та жестів, для відмежування від наведених слів тощо. Гіпотетичність - одна з їхніх функцій. З-поміж усіх переповідних часток вони вирізняються найбільшою контекстуальною залежністю, оскільки, вказуючи на належність думки іншій особі, не несуть ніякої інформації про неї і, на відміну від часток **нібито, буцімто** та ін., не вказують на невизначено - узагальнений характер авторства. Вживання частки передбачає обов'язкове попереднє встановлення авторства та наявності у реченні дієслова розумово-мовленнєвої діяльності. Поза таким контекстом висловлювання з частками **мов, мовляв** позбавлене логічного змісту. Не будучи інформативними, вони вживаються як засіб вираження суб'єктивного ставлення мовця, частіше із значенням сумніву, явної недовіри для того, щоб відмежуватися від чужих думок: «Катратий ніякого діла не цурався, а вважав, що братися самому білити хату незручно, жіноча це, **мовляв**, робота» (О.Гончар).

Іноді частки надають висловлюванню відтінку неповної упевненості для того, щоб послабити його категоричність: «Син тим часом став розпитувати про життя, і батько, захочений його цікавістю, незабаром гомонів уже про те, що найдошкульніше його пече: про настриг вовни в цьому році та про випаси, що їх дедалі скорочують, принагідно вилаяв начальство, яке, **мовляв**, не прислухається до чабанів» (О.Гончар).

Питально-гіпотетичні частки **чи не, чи й не, чи й** вносять у розповідне речення відтінок «внутрішнього питання», вказуючи цим на проблематичність судження мовця. Частка **чи й** вживається для вираження сумніву щодо дії, стану: «Микола сидів мовчки, слухав, та **чи й** чув що» (О.Гончар). Частка **чи й не** приєднується, як правило, до слова із значенням якісної або кількісної ознаки і виражає неповну впевненість: «Лобода пояснив йому, що чоловік цієї ось Віри Пилипівни не тільки найкращий, а **чи й не** найвідоміший сталевар, що зараз у Бхілаї плавки дає» (О.Гончар).

Частка **чи не** вживається із значенням здогаду, припущення, неповної впевненості. Найчастіше вона приєднується до означення або обставини і виражає припущення про ступінь якісної ознаки: «Стала помічати плавкість ліній, що є **чи не** найкращим доказом його впливу» (О.Гончар); інтенсивність чи міру вияву дії: «Нечуйвітер зняковів, мабуть, **чи не** більше, ніж його син» (О.Гончар); кількість або повноту кількісної ознаки: «Залишив я, - трохи **чи не** цілісінький курінь і дотліле вогнище, подякував та й пішов» (О.Гончар).

Здатність частки вносити емоційно-експресивні відтінки зумовлює її використання для передачі надії, сподівання в народнопоетичному та художньому мовленні: «Спи ж тепер, озеречко, тут у гаю тихо, буду тебе колихати, **чи не** присплю лихо» (О.Гончар).

Комунікативно спеціалізованим є вживання частки для вираження так званої бажаної модальності: «Треба б дознатись, Миколо. **Чи не** розповів би ти, що ж воно таке — справжнє почуття, оте, що в піснях його названо коханням» (О.Гончар). Вона може служити й для утвердження певних думок, поглядів з відтінком незадоволення, обурення, коли під зовнішнім припущенням приховується впевненість у інтинності висловленого: «**Чи не** час, освідчуючись Єльці в коханні, вже відверто їй про все сказати...» (О.Гончар).

Частки **десь (десь-то), наврод, наврод чи, ледве чи, може, мабуть, либонь** можна назвати власне гіпотетичними, оскільки функція вираження різних ступенів невпевненості є для них основною і первинною.

Гіпотетичні частки **наврод, наврод чи, ледве чи**, на відміну від усіх інших, виражають модальне значення гіпотетичності, що характеризується найнижчим ступенем упевненості мовця в істинності висловленого, і не мають обмежень щодо використання у різних за змістом реченнях. Завдяки їм адресат орієнтується на сприйняття твердження скоріше як недостовірного, ніж достовірного.

І частки **наврод, наврод чи**, і омонімічні прислівники у реченні виражають сумнів, але прислівник зберігає предикативність. При цьому **наврод** частіше є прислівником, а **наврод чи** — часткою.

Слова **може, мабуть, либонь** у функції вираження суб'єктивного значення невпевненості займають проміжне місце між частками і модальними словами. Від решти часток вони відрізняються контекстуальною незалежністю модальної функції, а отже, відсутністю здатності виражати різнопланові чи протилежні оцінки, відчутною лексичністю, вставною функцією в реченні, інтонаційним виділенням. Однак приєднання до відокремленого члена або до одного з однорідних членів речення позбавляє ці слова вставної функції та інтонаційного виділення, і вони, подібно до інших часток, утворюють смислову та інтонаційну єдність з повнозначним словом (словосполученням), до якого прилягають: «Баглай промовчав, **мабуть** не знаючи, як відповісти, важко зітхнув» (О.Гончар).

У реченні аналізовані слова характеризуються багатством модальних та емоційно-експресивних функцій. Слово **може** виражає припущення з невисоким ступенем упевненості в достовірності повідомлюваного. При цьому в реченні реалізуються модальні значення: сумнів, раптова здогад, несміливе припущення, вагання. При визначенні часу, відстані, розмірів слово **може** вживається із значенням неточності, приблизності: «**Може**, місяць, **може**, два, а **може**, й більше він ішов до неї» (О.Гончар).

Функціональна вага частки виявляється у здатності виражати не лише модальну позицію мовця, а і його емоційний стан. Завдяки їй висловлюють сподівання, побоювання, невдоволення, обурення; слабку надію на раптове везіння: «А **може**, й станемо на тій холодній землі не наймитами, а господарями» (О.Гончар).

Комунікативна функція слова виявляється в реченні, коли висловлюється припущення щодо дії особи в майбутньому. При цьому виражається несміливе прохання, м'яка вимога: «Шановний студенте! **Може**, ваша ласка до збору в дім громадський завітати, щоб справу завершити» (О.Гончар).

Високий ступінь упевненості мовця засвідчує вживання слова **мабуть**. Ним підкреслюється можливість достовірності зображеного факту через його закономірність, традиційність, нормативність (мабуть — має, повинно бути). Використовується для вираження аргументованого, впевненого припущення, обґрунтованих прогнозів, часто — у генералізованих висловлюваннях: «Прокинулась вона нерано: сонце, **мабуть**, було високо, бо жовтий промінь його повз по стіні хати» (О.Гончар). Можуть також виражатися значення здогаду; неточності, приблизності обліку або виміру; обережного, несміливого спонукання до дії: «Будемо, **мабуть**, вечеряти та лягатимемо спати» (О.Гончар).

Уживання слова **либонь** також свідчить про високий або середній ступінь упевненості мовця. Воно може означати впевнене припущення, здогад, рідше — уявну достовірність: «Вогонь — творець життя, а не руйнач, він справжній геній, **либонь!**» (О.Гончар).

Таким чином, гіпотетичні частки вносять у висловлювання суб'єктивну логічну оцінку його достовірності і мають здатність виражати широкий спектр значень, пов'язаних з різним ступенем упевненості мовця в істинності висловленого. Частина їх вживається для відображення емоційного стану суб'єкта мовлення, викликаного невпевненістю, сумнівами. За своїми виражальними можливостями частки можуть замінити інші лексичні засоби суб'єктивної гіпотетичної модальності, поступаючись їм лише ступенем інформативності.

З'ясування функцій часток у реченні допоможе студентам усвідомити семантико-функціональну природу цього класу слів, розмежувати однозвучні частки і сполучники, а також, вивчаючи творчість О.Гончара, сприятиме збагаченню й увиразненню мовлення.

Література

1. Гончар О. Вибрані твори. У 4 томах. – К.: Сакцент Плюс, 2005.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ

*Олександр Дубовик,
викладач музичного виховання*

*«Творчість - це здатність пізнавати і дивуватися, вміння
знаходити в нестандартних ситуаціях нестандартні рішення,*

прихильність до нових відкриттів і вміння усвідомити і застосовувати отриманий досвід.»
Е. Фромм

Навчально-дисциплінарна модель організації навчально-виховного процесу в ЗОШ перебуває у постійному розвитку. Суспільство вимагає від освітніх закладів формування дитини – творчої особистості, здатної самостійно мислити і приймати нестандартні рішення. Адже тільки в атмосфері доброзичливості, взаєморозуміння, взаємоповаги між дитиною і дорослим можна виховати компетентну особистість.

Головним із показників компетентності школяра є дитяча творчість. Як маленький творець, дитина найбільшою мірою здатна до безпосереднього самовираження саме в музичній діяльності. Тому розвиток креативності на уроках музики є пріоритетною ланкою розвитку учнів.

Важливими умовами для розвитку креативності є врахування індивідуальних інтересів та схильностей школярів, застосування таких форм спілкування з дитиною, які створюють атмосферу довіри, надають їй права на вільний вибір, бо ж творчість не формують, а стимулюють! Для того щоб вона проявлялася й розвивалася, потрібно створювати сприятливі умови, вміти допомагати дітям задовольняти природне прагнення до креативності.

Розвиток креативності, як здатності до творчості, набуває сьогодні такої значущості тому, що вона є базовою якістю особистості. Саме тому особистісно-орієнтована модель має впроваджуватися на уроках музики, через повернення до природної здібності дитини творити, створення сприятливих умов для прояву творчих задатків, стимулювання прагнення учнів самостійно реалізувати творчий потенціал, виявляти оригінальність. Розвиток креативності - один з найдоступніших шляхів для того, щоб дитина, пізнаючи довкілля, могла самостверджуватися, самовиражатися як особистість.

Основними показниками творчих здібностей є швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість. Саме тому першочерговим завданням для успішної реалізації навчальних завдань є пошук нетрадиційних педагогічних методів та інноваційних педагогічних технологій.

Також особливу увагу слід приділити специфіці уроку музики, який не може бути наслідком засвоєння лише певної суми знань. Не можна нав'язати учням конкретний образ, не порушивши природи музичного сприймання. Неможливо «вкласти» в учня особисте ставлення до музики, як неможливо відчувати «за нього», адже формування музичного сприймання це процес становлення його унікальності й особистісної неповторності. Відтак основним завданням вчителя музики є створення умов для вияву учнями своїх творчих можливостей і здібностей. У зв'язку з цим виникає питання встановлення міжособистісних контактів викладача й учнів, що повинні ґрунтуватися на рівноправності учасників навчального процесу.

Особливого значення в діяльності сучасного вчителя музики набуває здатність до використання в повсякденній практиці новітніх технологій навчання. Пошук нових ідей, нових шляхів спонукає звернути увагу на використання у педагогічній практиці інноваційних технологій.

Актуальність даної теми визначається втіленням домінуючих у сучасній педагогіці концептуальних положень про інтегративний підхід до викладання дисципліни, про важливість оволодіння розмаїттям художньо-мовних засобів, різновидів мистецтва, про роль стимулювання у дітей потреби самовираження у музичній діяльності.

Реалізацію навчально-виховних установок на співтворчість, діалогізацію, моделювання взаємодії вчителя та учнів забезпечує дотримання наступних принципів: активної співучасті, варіативності, імпровізаційності, позитивної взаємодії, емоційної насиченості, сюжетності, синкретизму різних видів музичної діяльності, міжпредметної інтеграції, зв'язку з життєвим досвідом дитини.

Також чільне місце відводиться різним видам музичної діяльності, не виключаючи і можливостей імпровізації. Саме у співах, музикуванні та рухах зосереджена «енергія творчості» кожного уроку музики. Цінність такої енергії визначається не тільки якістю музичного матеріалу, а також і самим процесом переживання музики.

Уроки музики сприяють розвитку творчих здібностей учнів тоді, коли вони перетворюється на гру, в якій діти співають, грають на інструментах, рухаються так, як уміють і відчувають, отримуючи від цього неабияке задоволення. Саме у грі принципи творчої взаємодії реалізуються найбільш повно, бо для дітей гра – це завжди творчість та імпровізаційність, можливо, цим і визначається її незамінна роль у розвитку підростаючої особистості.

У музично-педагогічній діяльності слід також дотримуватись концепції щодо актуалізації уроків музики. Це стосується і добору репертуару для дитячого виконання, і використання сучасних комп'ютерних технологій для адаптації фонограм пісень, запису аудіо дисків тощо.

Відповідно до сучасних форм роботи з учнями молодших класів на уроках музики діти

- співають та музикують;
- виконують пісні, супроводжуючи їх відповідними рухами;
- водять хороводи з елементами евритмії;
- грають в рухливі ігри під музику;
- створюють нестандартні музичні інструменти зі звичних речей;
- відтворюють звуки різноманітних природних явищ;
- оцінюють результати власної музичної діяльності тощо.

Організувати різноманітність музичної діяльності на уроках допомагають різноманітні прийоми, це:

- музично-стилістична трансформація дитячого репертуару;
- хороводна та театралізована інтерпретація пісень;
- включення елементів евритмії у спів;
- елементарне інструментальне музикування;
- сюжетно-ігрове ознайомлення з творами для слухання;
- сценарна драматургія підсумкових уроків;
- включення у музичну діяльність дітей мультимедійних засобів.

Впровадження різновидів діяльності сприяє формуванню естетичних почуттів, смаків та ідеалів. Яскравий слід у свідомості дітей залишають традиційні свята та концерти, створюючи «емоційний клімат», який формує естетичне ставлення дітей до дійсності. Саме тому музично-творча діяльність учнів розглядається як цілісна система, в якій всі види і форми роботи спрямовані на розвиток та виховання естетичного

ставлення до музичного мистецтва, звукообразного музичного сприйняття, мислення, уяви, творчої активності, ініціативності

Використання принципів імітаційного моделювання, що базується на відтворенні конкретних ситуацій, настроїв, станів, сприяє розвитку творчої уяви, асоціативних зв'язків, артистизму. Цикл уроків, побудованих на одночасному поєднанні різних способів самовираження (музика і рух, спів і танець, театральна композиція) дає змогу вирішити виховні та розвиваючі завдання.

Процес оволодіння музичними навичками відбувається за дидактичними принципами: поступовість, послідовність та свідомість навчання і визначає три головні напрямлення: ігровий метод навчання, емоційно-насичене спілкування, предметно-творча діяльність (колективне створення художнього образу).

Взаємозв'язок цих напрямлень забезпечує розвиток в учнів прагнення творчої реалізації у різних видах колективного музикування. Реалізацію завдань забезпечують наступні методи:

- метод художнього аналізу музичних творів /характер, настрій, засоби музичної виразності, мелодика, зміст, а також використання різних інструментів у супроводі/;
- метод наочності /картинки, ляльки, демонстрація аудіо записів, перегляд відеозаписів, слухання творів у виконанні солістів та дитячих колективів/;
- метод активізації асоціативних зв'язків / під час роботи над звуком, диханням, розвитком музично – слухових і тембрових уявлень
- метод переключення слухового сприйняття;
- метод ескізного розучування /оглядове знайомство з твором/;
- практичні методи /під час роботи над розвитком співацьких навичок, дихання, метро-ритму, дикції, динаміки, звуковедення, фразування/.

Узагальнити творчі досягнення дітей допомагають підсумкові уроки, на яких увесь розучений репертуар об'єднується єдиною темою або певним сюжетом. При цьому тема або сюжет уроку розвиваються відповідно до змісту вивчених творів в таких формах:

1) урок-зустріч (в ході якого різні види музичної діяльності об'єднуються темою уявної зустрічі з героями відомих фільмів, мультфільмів, телепередач тощо; такі зустрічі можна влаштовувати і з композиторами: авторами дитячих пісень, класичної музики, тощо);

2) урок-мандрівка (в ході якого учні разом з певним казковим гостем та учителем здійснюють уявну мандрівку з цікавими пригодами, реалізуючи творчий потенціал у різних видах музичної діяльності);

3) урок-явище (в ході якого засобами музичних засобів виразності розкривається художньо-естетична та духовна сутність певного явища природи, культури, мистецтва тощо);

4) урок-традиція (в ході якого засобами різних видів музичної діяльності учні стають активними учасниками певної традиції, спроектованої в умовах класу).

Наприкінці хочеться зазначити, що розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках музики - актуальна, багатогранна та не достатньо досліджена тема. І пошук систем та методів відкриває для вчителя музики широкий простір для реалізації свого педагогічного чуття. Вивчення та застосування у роботі провідних методичних прийомів по

розвитку творчих здібностей дітей, дозволяють створити атмосферу з широкими виконавськими та виховними можливостями, формувати у дітей волю, відповідальність, працьовитість, чуйність та доброту. Таким чином, розвиток творчих здібностей дітей, залучення їх до світу музичного мистецтва є потужним засобом навчання, виховання та всебічного розвитку учнів молодших класів.

Література

1. Абдулин Е.Б. Теорія и практика музикального обучения / Е.Б.Абдулин. – М., Просвещение, 1983, с.104.
2. Алейніков М.М. Розвиток музично-творчих здібностей молодших школярів у ігровій діяльності (на матеріалі дитячих музичних шкіл та муз. студій) / М.М.Алейніков: - Автореф. дис. канд. пед. наук: Київський ін-т культури. – К., 1995, с.26.
3. Альтшуллер Г.С. Творчість як точна наука / Г.С.Альтшуллер. - М., 1973, с.72.
4. Апраксина О.А. Методика развития музыкального восприятия / О.А.Апраксина. – М., 1985, с. 176.
6. Рудницька О. Проблеми музично-естетичного виховання молодших школярів / О.Рудницька. - КДПУ, 1998.
7. Шульгіна В.Д. Українська музична педагогіка. Підручник / В.Д.Шульгіна. – К., ДАКККІМ, 2005, с.14- 68.
8. Яновская М.Г. Творческая игра в восприятии младшего школьника: Методическое пособие для учителей и воспитателей / М.Г.Яновская. – М.: Просвещение, 1974, с.128.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ТЕМАТИЧНИМ МАЛЮВАННЯМ

*Тамара Лопатнікова,
викладач I категорії
викладач образотворчого мистецтва*

Художні образи, створені дитячою уявою, визначаються безпосередністю та яскравою неповторністю. Саме цим творчі роботи молодших школярів вигідно відрізняються від більш досконалих з точки зору виконавчої техніки зображень учнів старшого віку. І вже зовсім неможливими виявляються спроби скопіювати, «підробити» дитячий малюнок рукою дорослої людини.

Емоційна насиченість та виразність є тими найціннішими рисами, які роблять цікавим навіть самий невмілий дитячий малюнок.

Значною мірою ці особливості художньої творчості дітей обумовлені специфікою психічного розвитку молодшого школяра.

Вчитель, який працює в початкових класах, повинен знати, як впливає рівень розвитку пізнавально-психічних процесів на художньо-творчу діяльність дітей. Потрібно, керуючи роботою учнів на уроці

тематичного та ілюстративного малювання, враховувати особливості дитячої уваги, уяви, мислення, сприймання, пам'яті.

Наприклад, в ході роботи над ілюстрацією до літературного твору найважливішим нам здається створення дитячою уявою образів героїв казки або оповідання. Слід пам'ятати, що психологи визначають процес створення уявного образу як комбінацію тих об'єктів, які сприймалися на протязі життя. В результаті отримується новий об'єкт, іноді досить химерний та фантастичний, який однак нагадує нам про явища реальної дійсності. Пригадаємо: русалка – це своєрідний «гібрид» жінки та риби, а образ інопланетянина можна створити, компонуючи фрагменти рослин, тварин, предметів та ін. Але питаємо себе: чи достатньо життєвих вражень накопичив досвід маленької дитини? Порівняно з досвідом дорослого – це досить скромний запас знань та уявлень про оточуючий світ.

Отже, можемо зробити такий висновок: уява маленької дитини значно бідніша, ніж уява дорослої людини. «Досвід спілкування з культурою, - як пише у своїй книжці «Діти малюють» Ю.А.Полуянов, - тільки починає накопичуватись, однак з емоціями - справа складніша. Переживання дітей не такі різноманітні, як у дорослих, але почуття в більшій мірі керують їхньою поведінкою, тому враження від реальності сильніші, ніж у дорослої людини. Додамо: там, де для дорослої людини все звичне, дитина все бачить вперше, відкриває в світі нове, цікаве, те, що захоплює його думки та почуття. Тому уявні образи дуже яскраві. Нові і сильні враження від явищ дійсності та творів мистецтва комбінуються в уяві дитини у самій незвичайній поєднання ще й тому, що контроль з життєвого боку, а тим більш наукової логіки ще дуже слабкий. І те, що для дорослого несумісно, неможливо, недопустимо поєднувати між собою, у дитини легко й часто об'єднується в яскраві та своєрідні образи». А інший видатний психолог Л.С.Виготський в своїй чудовій книжці «Воображение и творчество в детском возрасте» говорить: «Діяльність уяви дитини майже ніколи не виникає сама без допомоги, підказки і участі дорослих в родині або в дитячому садку, тому одні і ті ж діти з одним дорослим демонструють чудеса фантазії, а з іншим – брак».

З іншого боку – дитина творить значно легше, вільніше і з більшим азартом. Багатьом з нас, дорослих, досить повільно вдається втілити на папері казковий образ (взяти хоча б малюнки таких персонажів як Баба Яга, Змій Горинич, Оленка Зміївна та ін.). А більшість дітей досить швидко справляються з цим завданням, хоча дитяча робота, безумовно, буде в чомусь примітивніша.

Хочеться звернути увагу фахівців на той факт, що, пропонуючи дитині уявити та зобразити героїв казки, вчитель повинен активізувати творчу уяву учнів. Потрібно дати, так би мовити, певну «поживу» для фантазії малюків. Тут можна порадити такий прийом, як попередній розгляд та аналіз тих об'єктів, які можуть стати складовими майбутньої композиції (дерева, селянська хата, зображення певних тварин та ін.). Невеличкий приклад з досвіду автора: дивлячись на макет дитячої колективної книжечки, створеної другокласниками на тему казки «Івасик -Телесик» можемо побачити як діти проілюстрували окремі фрагменти твору. Зокрема, цікавою виявилася робота над образом однієї з героїнь казки – химерної та загадкової Оленки Зміївни. І справді, як допомогти дитині уявити зовнішність цього незвичайного персонажу? Як зацікавити учня, дати йому творчий імпульс для виконання роботи? Можна запропонувати

дитині уявити собі, що Оленка – це дочка Баби Яги та Змія Горинича. А отже, вона має водночас подобу юної дівчини та страшного дракона. На уроці класу була продемонстрована як приклад кумедна іграшка – маленький зелений динозаврик. Результатом було те, що в учнівських малюнках ми бачимо досить виразний художній образ – поєднання рис людини та дракона. Оленка в малюнках зовсім не потворна, а скоріше забавна фантастична істота.

*Мал. Роман С. 7 р.
Ілюстрація до казки «Івасик - Телесик»*

Пригадаємо тепер, як впливають на дитячу творчість особливості розвитку інших пізнавальних процесів.

Що стосується такого процесу як мислення, то можна зауважити, що вона відіграє неабияку роль в художній творчості молодшого школяра. Зокрема, це стосується малювання ілюстрацій на теми літературних творів.

Почнемо з того, що працюючи над ілюстрацією, дитина постійно аналізує зовнішні ознаки об'єктів, які сприймає, розглядаючи зразки предметів, зображення людської постаті, тварин та ін. При цьому сприймається та аналізується будова об'єкту, його форма, пропорції, забарвлення. Зображуючи, наприклад, героїв народних казок «Івасик - Телесик», «Колобок», «Коза - Дереза» та ін. діти часто «зодягають» персонажів в українське національне вбрання. Отже, перед практичною роботою розглядаються та обговорюються особливості народного одягу, його колір, оздоблення, деталі та ін. Якщо в композицію вводяться елементи пейзажу, то необхідно розглянути і проаналізувати з дітьми будову дерев, які ростуть в дрімучому лісі, колір листя та ін.

Ще складніше завдання діти отримують, знайомлячись з основами спостережувальної перспективи. Більш глибоке ознайомлення з явищем лінійної та повітряної перспективи, як відомо, відбувається в 3 – 4 класах. Безумовно, без порівняльного аналізу кольору, тону, предметів, які зображуються на ближньому та дальньому планах малюнка, стає неможливою реалістична передача простору в пейзажі. Наприклад, перед дітьми поставлене завдання проілюструвати вірш В. Самійленка «Тихесенький вечір на землю спадає» (3 клас). Потрібно не лише правильно побудувати композицію, передати в малюнку перспективні зміни, але й створити певний настрій засобами кольору і тону. Успішно справитися з поставленими завданнями дитина зможе лише після

правильно організованих вчителем спостережень за навколишньою природою та аналізу репродукцій творів художників.

Як бачимо, для роботи над ілюстраціями до літературних творів потрібен достатньо сформований рівень аналітичного мислення. В свою чергу, робота над складанням сюжетної композиції позитивно впливає на розвиток аналітичних здібностей учня.

Слід, однак, відзначити той факт, що в дитини молодшого шкільного віку абстрактне мислення не є достатньо розвинутим. Тому, працюючи над ілюстрацією, слід орієнтуватись, в першу чергу, на сприймання дітьми конкретних зорових образів. Вчитель може демонструвати різноманітні навчальні посібники, щоб полегшити учням роботу над складанням композиції. Це можуть бути професійно виконані ілюстрації до дитячих книжок, зразки дитячих малюнків, репродукції картин пейзажного, анімалістичного жанру, іграшки, навчальні таблиці, технологічні картки та ін.

Слід також пам'ятати про перевагу зорової пам'яті (сприймання зорових образів) над слуховою (сприймання словесних текстів, повідомлень), характерну для даної вікової категорії. Тому не слід переобтяжувати дитячу пам'ять зайвою словесною інформацією, і потрібно надавати перевагу наочним методам навчання над словесними (розповідь, бесіда, роз'яснення).

Говорячи про особливості дитячої психіки та їх вплив на процес художньої творчості, не можна обминути той факт, що увага дітей даного віку є досить нестійкою. Відтак, вчитель не повинен тривалий час зосереджувати увагу учнів на якомусь одному конкретному об'єкті. Окрім того, потрібно якомога частіше змінювати види роботи учнів на уроці. Можна чергувати розповідь про зміст твору з бесідою – діалогом, в ході якого діти самостійно характеризують героїв казки – їх зовнішній вигляд, риси характеру. Можна запропонувати учням створити спочатку «словесний» портрет персонажів, щоб потім відтворити їх на папері. Добре буде попередньо розглянути ілюстрації із зображеннями героїв, переглянути фрагменти казки на слайдах та ін. На всі вищезгадані види роботи доцільно витратити не більше 5-7 хвилин, в такому випадку увага учнів не буде слабнути, відповідно - не буде згасати інтерес до уроку. Деяко більших витрат часу потребує наочний показ виконання роботи, коли вчитель фронтально проводить перед класом інструктаж, виконує педагогічний малюнок, супроводжуючи його відповідними поясненнями щодо послідовності роботи, прийомів виконання малюнка та ін.

На практичну роботу дітей відводиться приблизно 20-25 хвилин (залежно від ступеня складності виконуваного завдання). Однак, і тут вчитель час від часу звертається до аудиторії для пояснення типових помилок, відволікаючи увагу дітей від виконання практичної роботи. Загалом, такі перерви в практичній роботі дітей позитивно впливають на стан зосередженості учнів. Після перегляду зразків малюнків однокласників та відповідних зауважень вчителя, діти з новою енергією продовжують роботу над малюнком. Переключаючи увагу дітей на інший вид діяльності, вчитель створює можливість своєрідного тимчасового «розвантаження» дитини, стимулюючи її до подальшої творчості.

Важливу роль на уроках образотворчого мистецтва відіграє процес сприймання. Він також характеризується своїми особливостями, притаманними для даної вікової категорії. Досить лише пригадати таку рису

дитячого сприймання як поверховість. Дійсно, той хто спостерігав, наприклад, за роботою над малюнком дитини – першокласника, не міг не помітити цієї особливості. Так, малюючи метелика, дитина не звертає особливої уваги на загальну форму крилець, відносні розміри частин тіла метелика та ін. Зате вона обов'язково зобразить дрібні, незначні деталі – вусики, лапки, вічка. Про що говорить цей факт? Відповідь очевидна – в дитини молодшого шкільного віку процес сприймання не є достатньо розвинутим. В ході роботи над малюнком виявляється відсутність цілісного сприймання натури, що негативно позначається на результаті.

Звичайно, з віком процес сприймання вдосконалюється, але слід пам'ятати про те, що потрібно постійно націлювати вихованців на правильне, послідовне сприймання зображуваних об'єктів за принципом «від загального до конкретного».

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок про необхідність врахування вікових особливостей психічного розвитку дитини в процесі роботи над тематичною композицією. Потрібно враховувати вікові особливості школяра також задля адекватного оцінювання результатів дитячої праці. В першу чергу вчитель повинен звертати увагу не на правильність та точність зображення, а на виразність створеного дитиною художнього образу. Звичайно, художньо-естетичні якості малюнка, в тому числі і ілюстративного, залежать не лише від психічного розвитку, але й ступеню розвитку сенсорики дитини. З часом в молодшого школяра вдосконалюються зорові аналізатори, формується здатність сприймати різні відтінки кольору і тону, а відповідно збагачується і колорит малюнку. Дитина починає передавати багатобарвність оточуючого світу. Це легко помічаєш, порівнюючи роботи шестирічок і семирічок з малюнками старших школярів. Виразальні можливості дітей розширюються також завдяки розвитку координації рухів руки малюючого. Тут спостерігаємо своєрідний зворотній зв'язок: з одного боку виконання художніх робіт зміцнює дитячу руку, таким чином сприяючи розвитку фізичних можливостей; з іншого – набута точність рухів дає змогу більш точно та досконало виконати малюнок, передати пропорції предметів, форму та ін. Як тут не згадати про доцільність використання на уроці ілюстративного малювання дидактичних ігор – вправ, які допомагають розвивати технічні навички (вміння проводити «від руки» прямі вертикальні, горизонтальні та округлі лінії) (див. п.5.3.). Це різноманітні ігри на зразок «Намалюй карту для Червоної Шапочки» або «Роз чаклуй казкового героя», які педагог може запропонувати дітям як попередню вправу перед виконанням основної практичної роботи. Така гра для учня – це і задоволення, і користь водночас! Діти залюбки виконують вправи, отримуючи «портрет» зачарованого персонажа казки, якого злий чаклун перетворив на безладну, на перший погляд, купу крапок. Крапки є пронумерованими, що підказує школяру порядок з'єднання. Сполучаючи крапки, учень не тільки добре вдосконалює координацію рухів, але й набуває навичок роботи з графічними матеріалами. Окрім розвитку технічних навичок, подібні ігри – вправи також активізують такі психічні процеси, як мислення, увага, спостережливість.

Іноді доводиться спостерігати, як деякі педагоги, оцінюючи роботи дітей, висувають вимоги не сумісні як з наявним рівнем знань та вмінь учня так рівнем розвитку його емоційно - психічної сфери. Це стосується, в першу чергу, молодих вчителів – початківців, яким бракує професійного досвіду. Щоб уникнути подібних ситуацій, фахівцям потрібно вільно

орієнтуватись в тих завданнях, які ставить перед учнями 1-4 класів діюча шкільна програма з предмету «Образотворче мистецтво». Треба чітко усвідомлювати можливості дитини і не вимагати, приміром, від першокласника об'ємності зображення або багатоплановості художньої композиції. Адже програма з дисципліни враховує той факт, що для дитини шестирічного та семирічного віку є властивим саме умовно-площинне зображення, а з основами спостережувальної перспективи та світлотіні учні починають детально знайомитись в 9 – 10 років. Цей факт обумовлений особливостями фізичного розвитку, який тісно пов'язаний з психікою дитини (дозріванням тих зон кори головного мозку, які власне відповідають за розвиток певного пізнавально – психічного процесу).

Наведемо ще один приклад, який красномовно характеризує динаміку росту виконавчої майстерності молодших школярів залежно від рівня розвитку пізнавально – психічних процесів. Порівняємо малюнки – ілюстрації до народних казок, створені руками дітей різного віку (див. малюнок). Кожен з них є по своєму неповторним, цікавим, кожен з цих малюнків відмічений сукупністю типових ознак, що яскраво свідчать про особливості сприймання та відтворення оточуючого світу на певних етапах розвитку дитини. Зокрема, це стосується бачення та посиленої передачі простору, глибини на площині. Часто, ілюструючи казку або віршик, діти обирають фоном для тематичної композиції пейзаж або зображують героїв в інтер'єрі (дід та баба сидять в сільській хатині, Лисичка зустрічається з Колобком на лісовій галявині та ін.). Використовуючи подібний антураж, як складовий елемент малюнка, дитина використовує власні вміння створення просторової композиції.

Як уже згадувалось, учні 3-4 класів мають достатньо сформовані процеси сприймання, аналітичного мислення, зорову пам'ять, які дозволяють будувати малюнок за законами лінійної та повітряної перспективи, передавати в малюнку зміни кольору, тону, форми, розмірів предметів при віддаленні.

Все вищесказане стосується як перспективної побудови окремих предметів, так і передачі простору засобами перспективи (наприклад, в пейзажному ілюстративному малюнку).

Як же в доступній формі ознайомити школяра з явищами лінійної перспективи? Можна порадити використати наступний прийом – активізувати процес аналітичного мислення учня за допомогою діалогу між вчителем та класом. Найкраще це зробити, влаштувавши попередню екскурсію перед уроком ілюстративного малювання.

Спостерігаючи за оточуючим середовищем, учні дають відповіді на такі запитання:

- Діти, з повсякденного досвіду ви знаєте, що шлях – це довга – предовга стрічка.
- Але коли ми дивимось на дорогу, яка йде вдалечінь, ми помічаємо, що її форма змінюється. Яку фігуру нагадує шлях? (Трикутник)
- Де перетинаються сторони дороги? (На лінії горизонту)
- Що таке горизонт? (Уявна лінія, що проходить на рівні очей малюючого і відокремлює небо від площини землі)
- Діти, а ви помітили зміни стосовно розмірів будинків, які бачимо на ближньому та дальньому плані? (Так, ближні будівлі здаються більшими, а віддалені – меншими)

- А які ще зміни зовнішніх ознак предметів при віддаленні ми бачимо? (Змінюється колір дерев, які розташовані на ближньому та дальньому планах)

- Як змінюється теплохолодність кольору? (Дерева на ближньому плані мають теплий зелений колір, а вдалині ліс здається синім або фіолетовим).

Отже, можемо зробити висновок, що при віддалення кольори предметів здаються холоднішими, більш тьмяними, а самі предмети – розпливчастими, нечіткими.

- Порівняйте, будь ласка, тон предметів на ближньому і дальньому плані. (Світлота предметів змінюється при віддаленні: дальні предмети здаються нам світлішими)

- Отже, діти, щоб правдиво передати в своєму малюнку глибину та об'ємність предметів використовуйте правила перспективи.

Як бачимо, після такого аналізу дитина починає реалістично передавати оточуючий світ. Порівняємо, наприклад, типову фронтальну композицію, характерну для дошкільнят та першокласників (елементи малюнка «вишиковуються» на одній прямій) з роботою десятирічного школяра. В останньому малюнку спостерігається відступ від фронтальності зображення. З'являється лінія горизонту, що відокремлює небо від площини землі. В 3-4 класах учням даються завдання на виконання малюнків краєвиду з дорогою або річкою, що віддаляються. Таким чином, дитина вчиться передавати на площині уявні візуальні зміни зовнішніх ознак предметів у просторі (див. мал.).

Так звана «фривова композиція» є перехідним етапом від фронтального малюнка до просторового. Вона з'являється в роботах дітей на межі дошкільного та шкільного періодів розвитку, коли вже деякі діти інтуїтивно намагаються передати плановість (предмети розміщуються на горизонтальних лініях, вища лінія означає більшу віддаленість).

В молодшому дошкільному віці низ аркуша асоціюється в дитини з площиною землі. Іноді земля зображується лінією на якій розміщуються об'єкти (дерева, будинки, квіти та ін.)

В малюнках дітей старшого дошкільного віку часто спостерігаємо спроби передати глибину, простір на аркуші за допомогою так званої “фризової композиції”, що говорить про вдосконалення процесів аналітичного мислення і сприймання. Об’єкти розміщуються на окремих лініях (“вище” означає “далі”).

З віком у дитини поглиблюються знання про оточуючий світ. Молодші школярі передають в малюнку лінію горизонту, що відділяє небо від площини землі. Це свідчить про зростаючий рівень зрілості таких пізнавально-психічних процесів, як зорова пам'ять, аналітичне мислення, спостережливість, увага, уява.

Зауважимо, що певні труднощі з'являються в молодших школярів, коли до складу композиції вводиться постать людини або зображення тварини. Тут також потрібно особливо ретельно враховувати, як розвиток знань, вмінь та навичок, набутих дитиною даної вікової категорії, так і зрілість психічно-пізнавальної сфери учня.

Так, в малюнках дітей 6-7 років постаті застигли, нерухомі. Головне, на що звертається увага вчителя при оцінюванні художніх якостей творів – це адекватна передача форми, будови, пропорцій постаті. Що ж стосується зображень людей в малюнках школярів більш дорослого віку, тут спостерігається певна розкутість, передача рухів персонажів, композиція стає динамічною. Аналізуючи малюнки дітей, бачимо спроби передавати зв'язок між персонажами за допомогою ледь помітного повороту голови, руху простягнутої руки та ін. Постаті подані анфас або в профіль, зображення фронтальні, але вже присутня певна динаміка. Хочеться звернути увагу на той факт, що більшість молодших школярів досить вдало відтворюють емоційний стан героїв казки, передають вираз обличчя. Особливо цікаві в цьому відношенні малюнки дітей 8-10 років. Тут тонко передані здивування (підняті брови), радість (усмішка, що осяває обличчя Телесика), злість, яка спотворює Бабу Ягу.

Динамізм та емоційна напруженість, передана в дитячих ілюстраціях до казок, яскраво характеризує ставлення самого маленького автора до своїх героїв. Треба звернути увагу ще й на таку особливість малюнків: майже всі діти інтуїтивно вибирають для негативних персонажів темні, зловісні відтінки. Такими – сірими, чорними, коричневими плямами – сприймаються глядачем недобрий Кощей, потворна Баба Яга або зла сестра Попелюшка. І навпаки, чарівна Попелюшка або добра принцеса Білосніжка з'являються перед нами, милуючи око ніжними, яскравими барвами, які в дитини асоціюються з чимось позитивним, радісним.

До речі, психологи, які досліджували дитячу художню творчість (Виготський Л.С. та ін.), давно встановили факт залежності кольорової

гами, яку дитина використовує в малюнку, та абстрактних категорій «добра» і «зла», які втілюються за допомогою мистецьких засобів.

Передача категорій «добра» і «зла» в дитячому малюнку засобами кольору і тону тісно пов'язана з формуванням психічно-емоційної діяльності дитини молодшого шкільного віку.

Тема: Малювання казкового персонажу (1 кл.)

Автор статті, керуючись власними багаторічними спостереженнями за художньою творчістю дитини – школяра, приєднується до думки педагогів про здатність маленької дитини емоційно сприймати колір. Розвиток здатності до емоційного сприймання кольору і тону об'єктів оточуючого світу позитивно впливає на художню виразність творчих робіт дітей, а тому потрібно постійно розвивати в учнів вміння висловлювати власні емоції за допомогою кольорової гами. Рекомендується активно використовувати на уроці образотворчого мистецтва дидактичні ігри, як стимулюють розвиток емоційного сприймання кольору і тону. Що стосується прихильності дітей різного віку до певної кольорової гамми, зауважимо, що ці питання були предметом тривалого вивчення дослідників – спеціалістів з вікової психології. Вчені встановили, що дошкільнята та молодші школярі надають перевагу теплим відтінкам спектру. По мірі наближення до етапу «перехідного віку», який характеризується фізіологічною перебудовою та проявами гормональних сплесків, що обумовлює підвищені збудженість та рухливу активність, діти починають використовувати переважно холодні відтінки. До того ж, учні 3-4 класів більше тяжіють до колірних та тонових контрастів, що надає малюнку додаткової художньої виразності. Всі ці факти яскраво свідчать про динаміку зростання психічно-пізнавальної активності молодшого школяра і взаємозв'язок, який існує між процесом художньої творчості дитини і розвитком його психіки.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок про необхідність знання вчителем вікових особливостей розумового та психічного розвитку молодшого школяра та можливості формування пізнавально-психічної сфери дитини засобами тематичного малювання.

Література

1. Бучинський С.Л. Основи грамоти з образотворчого мистецтва. - К.: Рад.школа, 1981.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. -М.: Просвещение, 1991.
3. Кузин В.С. Изобразительное искусство и методика его преподавания в школе. - М., 1998.

4. Левин В.С. Ваш ребёнок рисуєт. - М., 1973.
5. Полунина В.Н. Искусство и дети. - М., 1952.
6. Ростовцев Н.Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе. - Агар.,2000.
7. Шмагало Р.Т. та ін. Програма образотворчого мистецтва для загальноосвітніх навчальних закладів 1- 4 кл.Освіта, Київ, 2012

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ СЛУЖБОВИХ ЧАСТИН МОВИ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Лідія Люлька,
викладач-методист,
викладач української мови та літератури

Вивчення морфології студентами педагогічного коледжу має особливе значення, так як формуються граматичні поняття, фундамент яких закладається в початковій школі. Хоч на вивчення службових частин мови відводиться небагато часу, однак студентам можна запропонувати багатогранний і цікавий матеріал, який вони зможуть використати в майбутній роботі.

Вивченню теми «Прийменник» присвячена лекція, окремі питання якої попередньо самостійно опрацьовували студенти з метою розширення і поглиблення знань.

Мета семінару-практикуму - систематизувати й узагальнити знання студентів з теми, забезпечити професійне використання знань в умовах навчання.

Основні завдання:

- оволодіння термінологією з теми;
- повторення й узагальнення знань з теми;
- професійне використання знань в умовах навчання;
- оволодіння умінням ставити та вирішувати інтелектуальні проблеми та завдання, відстоювати свою точку зору;
- забезпечення педагогічного спілкування на основі співпраці “викладач – студент”.

Теоретичний блок

- I. Повторити терміни з опрацьованої теми.
- II. Опрацювати питання, підготуватися до обговорення:
 1. З історії виникнення службових слів.
 - 1.1. Як давно виникли прийменники.
 - 1.2. Прийменники з точки зору історичної граматики.**
 2. Прийменник як службова частина мови.
 - 2.1. Склад прийменників за походженням.
 - 2.2. Морфологічний склад прийменників.*
 - 2.3. Чи властиве прийменникам лексичне значення.**
 - 2.4. Роль прийменників у вираженні різних смислових відношень між членами речення.
 - 2.5. Особливості вживання прийменників у різних відмінкових формах.
 - 2.6. Препозиціоналізація.

2.7. Роль прийменників у вираженні часових відношень в українській та російській мовах.**

2.8. Правопис прийменників.

Примітка:

* - питання винесено для самостійного опрацювання;

** - питання і завдання для поглиблення знань з теми.

Практичний блок

1. У наведених реченнях указати на випадки прийменникового керування, визначити, якими частинами мови є підпорядковуючі й залежні слова.

Я прагну в слові відтворити і запал трудової битви, і шал у лютому бою.

На узліссі залягли тумани. Ми з тобою помандруєм далі.

(З тв. Л. Дмитерка)

2. Які прийменники треба вставити, щоб утворилися потрібні за змістом підпорядковуючого слова прийменникові сполучення?

Чекати ... нього; бій тривав ... самого ранку; вийшов ... хати; стою ... ним;
рожевощокій ... морозу; троє ... нас; бідон ... молоком; йти ... всіх.

Довідка: на, до, з, перед, від, попереду.

3. Поділити наведені прийменники на дві групи: а) первинні (прості), б) вторинні (складні).

Попереду, задля, від, над, на, од, з-поміж, побіля, за, посеред, із, повз, помімо, між, з-за, поза, при, з-попід, без, із-за, проміж, з-понад.

4. Стилістичний практикум.

Перекласти українською мовою. Порівняти особливості вживання прийменників у російській та українській мовах. Зробити висновки.

Согласно чему - згідно з чим

Скучать по сыну - скучати за сином

Смеяться над собой – сміятися над собою

В адрес съезда – на адресу з'їзду

По невнимательности - через неухважність

При помощи – за допомогою

На следующий день – наступного дня

На украинском языке – українською мовою

При входе – біля входу

5. У сучасній українській мові прийменники мають синтаксичні синоніми.

Доведіть чи спростуйте цю думку. Обґрунтуйте конкретними прикладами, дібравши синоніми до поданих прийменників:

Біля – при, коло, край, кінець, поруч, поряд, побіля, понад, уздовж, попід.

Біля річки, при березі, коло двору, край берега, кінець столу, поруч батька, побіля нього, понад ставом, уздовж дороги, попід гаєм.

Для - на, по, за, ради (заради), задля, про.

Для досягнення, на продаж, по хліб, за маслом, ради життя, задля матері, про запас.

6. Цей загадковий прийменник ПО

Перекладіть українською мовою іменники з прийменником ПО, запам'ятайте українські варіанти, щоб не допускати помилок у своєму мовленні :

Російською мовою	Українською мовою
Дежурный по школе	Черговий по школі
Украинец по происхождению	Українець за походженням
Старший по возрасту	Старший віком
Экзамен по физике	Екзамен з фізики
По твоей вине	З твоєї вини
По собственному желанию	За власним бажанням
Инженер по образованию	Інженер за освітою
По получении	Після одержання
По адресу	На адресу
Тоска по родине	Туга за батьківщиною
Называть по имени	Називати на ім'я
По просьбе	На прохання
По ошибке	Через помилку
По выходным дням	У вихідні дні
По пятницам	У п'ятниці (щоп'ятниці)
Коса по пояс	Коса до пояса
По возвращении	Після повернення
По заказу	На замовлення
По недоразумению	Через непорозуміння

7. Дослідити, як змінюється значення слів, якщо поруч з'являється прийменник:

ГОВОРИТИ	ПРО	(щось)	СПРАВУ
	З	(кимось)	ДРУГОМ
	ПО	(чому)	ТЕЛЕФОНУ
	О	(котрій)	ШОСТІЙ
	ДО	(кого)	БРАТА
	ПЕРЕД	(чим)	КАМЕРОЮ
	ЧЕРЕЗ	(що)	СИЛУ

8. Прочитати вірш, порівняти вживання прийменників та особливості відмінкових закінчень іменників.

У Росії й на Україні,
Наче сестри, мови,
Але в кожній неодмінно
Є свої умови.

Росіяни кажуть нам:
“Мы живем **по** городам,
Деревням и селам,
Летом ходим **по** лесам,
По дорогам и лугам,
По полям веселым ”

Українці кажуть так:
“Живемо ми **по** містах,
Селищах і селам,

Влітку ходим по лісах,
По дорогах і лугах,
По полях веселих ”.

9. Кросворд «Цей загадковий прийменник ПО»

Знайти українські відповідники, прочитати зашифроване слово.

Коса по пояс	Коса до пояса
Дежурний по школе	Черговий по школі
Старший по возрасту	Старший віком
Добрий по натуре	Добрый за вдачею
По ошибке	Через помилку
По адресу	На адресу
По случаю	З нагоди
Смотря по погоде	Залежно від погоди
По требованию	На вимогу
По обыкновению	Як звичайно

10. Пояснити написання прийменників, скласти речення з виділеними словами, щоб вони були повнозначними.

Грудьми ставай **назустріч** злій погрозі (М. Рильський). Шле день **услід** маркам патлатим проміння сонця з верховин (В. Сосюра)

11. Розкрити дужки, дібрати один з варіантів прийменника.

Коли мечами злоба небо крає і крушить твою вроду вікову, я тоді (з, зі, із) твоїм ім'ям вмираю і (в, у) твоєму імені живу (В. Сим.). Понад хатами (з, зі, із) степу летіло гайвороння (в, у) ліс на ночівлю (А. Гол.).

** Користуючись правилами, вмотивуйте свій вибір.

12. Виписати сполучення слів у три колонки залежно від того, як пишуться прийменники: 1) разом; 2) через дефіс; 3) двома і більше словами.

Разом	Через дефіс	Двома і більше словами
Заради миру Наперекір знегодам Назустріч бурі Посеред жит Попід вікнами Наприкінці відпусток Поза село Внаслідок чвар Понад хмари Задля вас	З-поза хат Із-за лісу З-за дерев З-перед носа З-попід воріт З-над річки З-під коліс З-поміж гілля	Залежно від обставин У напрямі до мене Під час бою

****Ключ до перевірки:** підкресливши останню букву в кожному сполученні слів, прочитайте закінчення вислову давньоримського оратора Цицерона «Треба не тільки опанувати мудрість, а й **уміти користуватися нею**».

Питання і завдання для поглиблення знань з теми:

1. Прийменники з точки зору історичної граматики.
2. Чи властиве прийменникам лексичне значення.
3. Роль прийменників у вираженні різних смислових відношень між членами речення.
4. Роль прийменників у вираженні часових відношень в українській та російській мовах.
5. В одній з мовознавчих праць стверджується: «Прийменник із субстантивом є одним функціональним (синтаксичним) словом, а не групою слів. Прийменник – це не слово, а морфема ...». Ваша точка зору? Спробуйте довести, що прийменник – слово, а не морфема (чи навпаки).
6. Опрацювати літературу, Інтернет-ресурси і підготувати блок-схеми.
7. Дослідити особливості вживання прийменників з іменниками у різних відмінках. Побудувати діаграму.
8. Дібрати систему вправ до вивчення теми “Прийменник” у початковій школі. Підготувати збірник вправ.

Окремі завдання студенти готували групами.

Перша група, ознайомившись з програмними вимогами початкової школи, визначили обсяг знань таким чином:

Учні початкових класів повинні знати:

1. Прийменники вживаються при іменниках, займенниках і числівниках.
2. Прийменники з іншими словами пишуться окремо.
3. Прийменники – незмінні слова і не можуть бути членами речення.
4. Прийменники можуть уживатися з одним або кількома відмінками.
5. Найдавніше прийменники почали вживатися з місцевим відмінком (у (в), на, при, по, о).
6. Прийменники виражають різноманітні відношення:
 - а) місця *пролітати над містом, ходити до школи*
 - б) часу *зустрітися після школи, чекати до вечора*
 - в) причини *помилка через неухважність, зустрітися з нагоди свята*
7. Головна мета прийменників - якнайточніше передати залежність одних слів від інших, допомогти чітко висловлювати свої думки.

Група студентів підготувала збірник вправ для учнів початкової школи.

Збірник вправ

1. Прочитати вірш, порівняти вживання прийменників та особливості відмінкових закінчень іменників.

У Росії й на Україні,
Наче сестри, мови,
Але в кожній неодмінно
Є свої умови.

Росіяни кажуть нам:
“Мы живем **по** городам,
Деревням и селам,
Летом ходим **по** лесам,
По дорогам и лугам,
По полям веселым ”

Українці кажуть так:
“Живемо ми **по** містах,
Селища**х** і села**х**,
Влітку ходим **по** ліса**х**,
По дорогах і луга**х**,
По полях веселих”.

2. Прочитати вірш, знайти прийменники та слова, з якими вони вживаються.

А. Марков. Вітерець-пустунчик

Вітерець-пустунчик
У вікно влетів,
Погортав він книжку,
М'ячик покотив,
Папірець легенький
Зі стола змахнув,
Подивився в чашку
І на чай подув.

3. Чи здогадалися, про кого ця загадка?

Вивчіть і напишіть із пам'яті. Усно поясніть написання прийменників.

Хвіст трубою, спритні ніжки

Плиг із гілки на сучок! –

Носить горішки

В золотий свій сундучок.

Г. Бойко.

(Білочка)

4. Підкресліть прийменники, виділіть префікси.

Увійшов у дім, заснув у теплі, вийшов із школи,
постукав у віконце, збігти зі сходів, від'їхав від зупинки,
зайшов за будинок, пролетів над містом.

5. Спишіть, додайте на місці крапок відповідний прийменник.

Котик спить ...столом.

Люблю заходити ... бабусі.

...нами кружляє літак.

Він сів ... лавку.

Марійка стояла ...вікна.

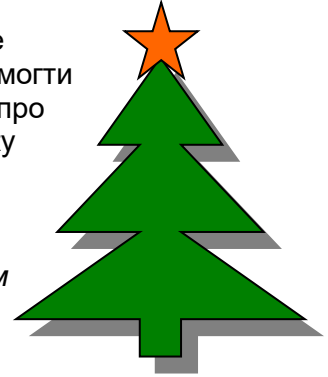
Слова для довідок: до, під, на, над, біля

6. Прочитайте текст, визначте, про що він, доберіть заголовок. Складіть розповідь, як ви святкуєте Новий рік.

Під Новий рік батько приніс до хати ялинку і встановив **коло** вікна. Коли Андрійко з матір'ю прикрашали зелене деревце, одуд **коло** них метушився. Він ніби хотів допомогти прибирати ялинку. Пахощі хвої нагадали йому про ліс, про волю. Андрійко подумав, що вони прикрашають ялинку не так для себе, як для одуда.

Одуд так і заснув **під** ялинкою **коло** Діда Мороза.

** Знайдіть виділені прийменники, подумайте, чи можна їх замінити іншими, близькими за значенням*

7. Прочитати вірш, знайти прийменники, пояснити їх написання.

Чи можна повторюваний прийменник замінити іншим? Якщо вірш сподобався, вивчіть його напам'ять.

Через кладку, через річку
Я веду свою сестричку.
Прямо в хвилі кладка гнеться,
А Оксаночка сміється,
Бо зі мною й через річку
Не боїться йти сестричка.

М. Стельмах

8. Народна скринька.

1. Відшукайте прислів'я, поясніть, як ви їх розумієте.
2. Знайдіть загадки, відгадайте їх.
3. Поясніть написання прийменників з іншими словами.

Без трудів не їстимеш пирогів.

До доброї криниці стежка утоптана.

В гурті робити, як із гори бігти.

Всі за одного і один за всіх.

На чорній землі білий хліб родить.

У двох майстрів по п'ятеро синів.

Дерев'яні коні по снігу скачуть, а в сніг не провалюються.

На дереві я родився в кожусі, кожух розірвався і я на землю впав.

Довідка: лижі, каштан, руки і пальці.

9. Зі слів кожного рядка скласти речення. Прочитати текст і дібрати до нього заголовок.

- лебеді, повертаються, місця, на, свої, завжди.
- вони ніяк, не хочуть, жити, з, разом, дітьми.
- не дозволяють, батьки, поряд, селитися, дітям, ними, з.
- пара, займає, кожна, свою, і, гніздо, на, ній, будує, площу.

**Поміркуйте, чи можна без прийменників скласти речення.*

Інша група студентів підготувала опорний конспект.

Прийменник

уточнює граматичне значення іменника в непрямих відмінках і служить для їх зв'язку з іншими словами в реченні

І. ГРУПИ ЗА ПОХОДЖЕННЯМ

НЕПОХІДНІ (ПЕРВИННІ) У, В, НА, ДО, З, ІЗ, НАД, ЗА	ПОХІДНІ (ВТОРИННІ) - відіменні <i>коло, край</i> ; - відприслівникові <i>кругом, навколо</i> ; - віддієслівні <i>завдяки</i> ; - з кількох непохідних <i>поміж, з-за, понад, посеред, з-поміж, задля, заради</i>
---	---

II. ГРУПИ ЗА БУДОВОЮ

ПРОСТІ	СКЛАДНІ	СКЛАДЕНІ
У, В, НА, НАД, ДО, ПО, З, ІЗ, ЗА, БІЛЯ	ПОМІЖ, ПОНАД, ЗАДЛЯ, З-ЗА, ІЗ-ЗА, З-ПОНАД	У ЗВ'ЯЗКУ З, ВІДПОВІДНО ДО

III. ПРАВОПИС

- * **РАЗОМ** *понад, поміж, задля*
- * **ЧЕРЕЗ ДЕФІС**, якщо І частина – *З, ІЗ з-за, із-за, з-поміж, з-понад*
- * **ОКРЕМО** *у зв'язку з, згідно з, відповідно до, залежно від*

IV. СМИСЛОВІ ВІДНОШЕННЯ	V. ВІДМІНКИ
* ПРОСТОРОВІ * ЧАСОВІ * СУПРОВІДНІ * ПРИЧИНОВІ * МЕТИ * НАСЛІДКОВІ * ОБ'ЄКТНІ * ЗІСТАВЛЕННЯ (ПОРІВНЯННЯ)	* РОДОВИЙ - 150 * ДАВАЛЬНИЙ – 8 * ЗНАХІДНИЙ – 28 * ОРУДНИЙ - 19 * МІСЦЕВИЙ - 5

VII. ПРИЙМЕННИКИ І ПРЕФІКСИ

ОКРЕМО НАДІ МНОЮ, УВІ СНІ ,У СОЛОВ'ІНІ НОЧІ, У СЕРЕДИНІ КІМНАТИ	РАЗОМ НАДІЙШОВ, УВІГНАВ, УНОЧІ, СПИНИВСЯ УСЕРЕДИНІ
--	---

Для перевірки рівня засвоєння знань з теми можна використати тести:

I варіант

1. Прийменник – це	а) службова частина мови, що охоплює слова, якими уточнюються граматичні значення іменників у непрямих відмінках і які служать для зв'язку цих відмінкових форм з іншими словами в реченні; б) службові слова, які уточнюють граматичні значення іменників, займенників у непрямих відмінках.
--------------------	--

2. Визначити групу похідних (вторинних) прийменників	а) понад, поміж, біля, для, з, у, над; б) з-за, понад, задля, заради, поміж; в) з, у, до, понад, із-за, про, по.
3. Визначити групу відіменних прийменників	а) коло, край, кінець, круг; б) внаслідок, під, посеред, із-за; в) обабіч, коло, навкруг, біля.
4. Визначити прийменники, що послідовно вживаються в місцевому відмінку	а) по, в(у), на, при, о; б) по, на, при, о, з, над, до; в) попід, про, на, о, по, при.
5. Визначити прийменники, що послідовно вживаються в родовому відмінку	а) без, до, біля, від, після, крім, з-за; б) з, по, за, на, над, між, через, до; в) над, під, між, через, зі, задля.
6. Визначити групу прийменників, що пишуться через дефіс	а) (з)за, (із)за, (з)поміж, (з)над, (з)(по)серед; б) (по)над, (по)під, (за)ради, (за)для; в) (із)за, (по)над, (за)для, (за)ради.
7. Визначити, яка група прийменників виражає часові відношення між словами	а) о шостій, з ранку до вечора; б) до хати, від болю, у сад; в) для тебе, через хворобу, ми з тобою.
8. Вказати групу прийменників, якими передається в українській мові російський прийменник ПО	а) по, з, за, на, через, у(в), до, після, від, для, щодо, як; б) поміж, для, про, при, у, з-за, над, без, на, попід; в) по, з, за, на, через, у(в), до, після, від, з-над, щодо, про.
9. Вказати групу прийменників, які утворюють синонімічний ряд	а) біля – при, коло, край, кінець, поруч, поряд, побіля, понад, уздовж, попід; б) поміж – між, попід, посеред, з-поміж, при, над; в) для - на, по, про, попід, уздовж.
10. Якій схемі морфологічного аналізу відповідає виділений прийменник у реченні: Тьмянів лист, І лев лежав під кленом, В прощанні літа син дививсь На лева і на мене. (М. Вінграновський)	а) прийменник, має просторове значення, вторинний (від імен.), простий, уточнює значення орудного відмінка; б) прийменник, має просторове значення, первинний, простий, уточнює значення орудного відмінка; в) прийменник, має значення місця, первинний, простий, уточнює значення родового відмінка.

II варіант

1. Прийменник – це	а) службові слова, які уточнюють граматичні значення іменників, займенників у непрямих відмінках; б) службова частина мови, що охоплює слова, якими уточнюються граматичні значення іменників у непрямих відмінках і які служать для зв'язку цих відмінкових форм з іншими словами в реченні.
--------------------	--

2. Визначити прийменники, що послідовно вживаються в місцевому відмінку	а) по, в(у), на, при, о; б) по, на, при, о, з, над, до; в) попід, про, на, о, по, при.
3. Визначити групу відіменних прийменників	а) коло, край, кінець, круг; б) внаслідок, під, посеред, із-за; в) обабіч, коло, навкруг, біля.
4. Визначити прийменники, що послідовно вживаються в родовому відмінку	а) без, до, біля, від, після, крім, з-за; б) з, по, за, на, над, між, через, до; в) над, під, між, через, зі, задля.
5. Визначити групу похідних (вторинних) прийменників	а) понад, поміж, біля, для, з, у, над; б) з-за, понад, задля, заради, поміж; в) з, у, до, понад, із-за, про, по.
6. Визначити групу прийменників, що пишуться через дефіс	а) (з)за, (із)за, (з)поміж, (з)над, (з)(по)серед; б) (по)над, (по)під, (за)ради, (за)для; в) (із)за, (по)над, (за)для, (за)ради.
7. Вказати групу прийменників, які утворюють синонімічний ряд	а) біля – при, коло, край, кінець, поруч, поряд, побіля, понад, уздовж, попід; б) поміж – між, попід, посеред, з-поміж, при, над; в) для - на, по, про, попід, уздовж.
8. Вказати групу прийменників, якими передається в українській мові російський прийменник ПО	а) по, з, за, на, через, у(в), до, після, від, для, щодо, як; б) поміж, для, про, при, у, з-за, над, без, на, попід; в) по, з, за, на, через, у(в), до, після, від, з-над, щодо, про.
9. Визначити, яка група прийменників виражає часові відношення між словами	а) о шостій, з ранку до вечора; б) до хати, від болю, у сад; в) для тебе, через хворобу, ми з тобою.
10. Якій схемі морфологічного аналізу відповідає виділений прийменник у реченні: Тьянів лист, І лев лежав під кленом, В прощанні літа син дививсь На лева і на мене. (М. Вінграновський)	а) прийменник, має об'єктне значення, вторинний (від імен.), простий, уточнює значення орудного відмінка; б) прийменник, має об'єктне значення, первинний, простий, уточнює значення родового відмінка; в) прийменник, має просторове значення, вторинний, простий, уточнює значення родового відмінка.

Таким чином, у процесі співпраці викладача і студентів формується уміння професійного використання знань в умовах навчання; студенти оволодівають умінням ставити та вирішувати інтелектуальні проблеми та завдання, відстоювати свою точку зору.

Література

- Бурлаков Т. К., Горпинич В. О., Дудик П.С. Українська мова / Т. К. Бурлаков, В.О. Горпинич, П.С. Дудик. – К.: Вища школа, 1993. – С. 375-385.

2. Безпалько О.П. та інші. Історична граматики української мови / О.П. Безпалько. - К.: Рад. шк., 1957. – С. 373-377.
3. Вихованець І. Р. У світі граматики / І.Р. Вихованець. – К.: Рад. шк., 1987.- С. 40-50.
4. Плющ М. Я. Граматика української мови: У 2 ч. Ч.1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Підручник / М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 2005. – С. 258 - 267
5. Сучасна українська мова /За редакцією О. Д. Пономарева. – К.: Либідь, 2001. – С. 200- 208.

ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

*Світлана Пилипенко,
магістрант Глухівського національного
педагогічного університету імені О.Довженка
Науковий керівник: Кочерга О.М.*

Підготовка дітей до школи є однією з важливих проблем психолого-педагогічної науки, інтерес до якої проявляють дослідники різних країн. Постійне удосконалення системи шкільної освіти, нові дані про потенційні можливості розвитку дитини в молодшому шкільному віці, поглиблення розуміння цінності шкільного дитинства та його значимості для всього подальшого розвитку особистості, соціально-культурні процеси, які нині відбуваються в сучасному суспільстві, – все це здійснює безпосередній вплив на усвідомлення необхідності детального вивчення поняття «адаптація до шкільного навчання».

Справедливим, на нашу думку, є висновок науковців про неможливість для сучасної початкової освіти обмежитися традиційним розвитком пізнавальних здібностей молодшого школяра, а обов'язковість націлення початкового етапу навчання на успішну адаптацію особистості, розкриття особистісного потенціалу кожної дитини, що дозволяє моделювати соціальний діалог, спонукати до конструювання власного соціального досвіду, вироблення механізму трансляції його іншим, одночасно сприймаючи та трансформуючи досвід інших людей у власне життя. (І. Лернер, О. Савченко, М. Скаткін, О. Сухомлинська та ін.).

Початок навчання дитини в першому класі – складний і відповідальний етап у її житті, адже відбувається дуже багато змін. Це не тільки нові умови життя та діяльності – це й нові контакти, нові стосунки, нові обов'язки. Змінюється соціальна позиція: був просто дитиною, тепер став школярем. Змінюється соціальний інститут навчання і виховання: не садочок чи бабуся, а школа, де навчальна діяльність стає провідною, обов'язковою, соціально значущою та оцінюваною, такою, що розширює права і обов'язки дитини, її взаємини з навколишнім середовищем. Змінюється життя дитини: усе підпорядковується навчанню, школі, шкільним справам.

Пристосування (адаптація) дитини до школи відбувається не одразу. Не день і не тиждень потрібно для того, щоб призвичаїтися до школи по-справжньому. Це досить тривалий процес, пов'язаний зі значним

напруженням усіх систем організму. Лише через 5-6 тижнів поступово підвищуються та стають більш стійкими показники працездатності, у дитини спадають напруження та тривожність.

Труднощі адаптаційного періоду першокласника пов'язані першочергово з тим, що провідною діяльністю стає навчання, яке суттєво відрізняється від ігрової діяльності, що займала головну роль у житті дитини. Науковці відзначають, що навчальна діяльність складається з фізіологічного, психічного, інтелектуального, соціального, педагогічного та інших аспектів. Адаптація дитини до школи має ту ж різноманітність аспектів.

Коротко розглянемо їх.

Особливістю соціальної адаптації є пошук дитиною свого місця в групі однокласників, можливість виявити власні здібності та інтереси. Якщо дитина набула досвіду спілкування, встановлення стосунків та поведінки в конфліктних ситуаціях в умовах дитячого закладу в дошкільному віці, то адаптація в класному колективі проходить швидко. Тривалий, іноді болісний період адаптації переживають діти, які одночасно з навчанням набувають досвіду щоденного спілкування з різними за характером однокласниками, шукають способів самоствердження. Вчителів та вихователів необхідно зрозуміти причини неадекватної поведінки дитини. Доброзичлива атмосфера в класі, а також цілеспрямовані виховні завдання та ігри, в яких дитина вчиться виявляти себе і з повагою ставитись до інших, допоможуть швидше знайти своє місце в класі.

У першому класі зустрічаються діти, які граються на уроках, на перервах, а виконання навчальних завдань стає для них лихом. Чому трапляються такі випадки? Це діти, у віковому розвитку яких ще не закінчився період дошкільця, коли вся внутрішня енергія спрямована на гру та спілкування. Це так звані психологічно неготові до навчання діти. У цьому випадку тільки умови, за яких навчання будується на грі та спілкуванні, допомагають дитині задовольнити свою потребу в грі не за рахунок навчання. З виховною метою треба формувати мотивацію навчання та ціннісні орієнтири.

З початком навчання перед дитиною ставляться нові вимоги соціальної поведінки, дисципліни, обов'язкового режиму та обмежень. Ступінь адаптації до нової соціальної ролі школяра визначається рівнем вольового розвитку та саморегуляції. При невисокому рівні психічних процесів сприймання вимог відбувається поступово. Успішний процес психологічної адаптації таких дітей залежить від дорослих. Атмосфера вимогливості і доброзичливості прискорює формування вольової саморегуляції.

Зміна ролей від дошкільника до учня призводить і до нових стосунків в ланці «дитина – батьки». Тепер поряд з турботою дитина відчуває, що ставлення до неї залежить від результатів навчання. Саме тому надзвичайно велике місце в адаптації дитини належить сім'ї, дорослим. Великого значення в профілактиці труднощів адаптації набуває поглиблена психологічна консультація на основі тестування та спостереження ще на етапі вступу до школи. Батькам необхідно давати рекомендації з урахуванням індивідуальних особливостей дитини – як правильно підготувати її до школи, які проблеми спіткають майбутнього школяра тощо. Психологи наголошують: при перших проявах ознак дезадаптації необхідно проводити роботу з батьками про труднощі дитини.

Тільки безумовне сприймання дитини батьками, розуміння та підтримка в складних ситуаціях створюють відчуття захищеності, внутрішнього комфорту дитини.

Важливе місце для успішної адаптації мають стосунки «учень – учитель», адже дитина перебуває у великій емоційній залежності від вчителя. Саме вчитель створює або не створює умови для повного розкриття потенційних можливостей дитини. Тому важко зрозуміти справжні причини та психологічні механізми неадекватної поведінки та навчальних невдач першокласника. З цією метою можуть проводитись так звані «малі педради», на яких вчителі, які працюють з дітьми, аналізують причини дезадаптації і роблять відповідні рекомендації.

Отже виявами дезадаптації в початковий період є:

- швидка втомлюваність, глибокий спад працездатності на кінець дня та тижня;
- підвищена тривожність, плаксивість;
- неадекватна поведінка;
- невміння будувати стосунки з дітьми та дорослими;
- неуспішність у навчанні.

Вирішення проблеми подолання труднощів адаптаційного періоду є досить важливим завданням учителя, батьків, громадськості. Найголовніше у її розв'язанні – це пошук оптимальних шляхів та засобів для створення умов ефективної адаптації кожної особистості до умов шкільного навчання.

Серед розмаїття засобів сприяння успішній адаптації дитини до навчання в школі нами виділено театральну педагогіку.

Доречно наголосити, що під театральною педагогікою найчастіше розуміють процес становлення особистості за допомогою драматизації, інсценізації та інших засобів містеріального залучення людини до новостворених соціальних конструкцій.

Загальновідомо, що драматизація як універсальна методика широко й плідно використовувалася в шкільній практиці минулих епох, відома як жанр від Середньовіччя до Нового часу. З історії світової педагогічної думки можна згадати давню, канонізовану Я. Коменським традицію театральних постановок, а також сформульовані педагогом «Закони добре організованої школи», у яких окремо виділялися: «Закони про театральні вистави», які доречно використовувати в школах. «Через те, що життя кожної людини побудоване так, що вона повинна підтримувати розмову та діяти... (треба, щоб учень) навчився спостерігати різницю в речах, умів реагувати на це, робити пристойні дії, тримати тіло і душу відповідно до обставин, змінювати тембр голосу, тобто грати будь-яку роль відповідним чином...» [5, с. 140]. Шкільний театр сприяв розв'язанню низки навчальних проблем: «навчання живої розмовної мови», «навчання виступів перед суспільством у якості ораторів, проповідників». Отже, театральну педагогіку Я. Коменський розумів виключно в контексті формування творчої особистості або вміння триматися відповідним чином.

Цікавим є той факт, що методика навчання акторської вправності була тотожною й для середньовічних університетів, і для народної педагогіки. З історії українського народу можна згадати театральні постановки спудеїв Києво-Могилянської та Острозької академії або традицію вертепних вистав, які, у свою чергу, були елементами середньовічної карнавальної культури.

С. Русова виділяла драматизацію як «живий необхідний засіб розвитку мови й виховання» та радила використовувати елементи театральної педагогіки в процесі навчання дітей раннього віку [8, с. 86]. Згідно з її поглядам, використання ігор-драматизацій відповідно до поставленої мети є доцільним і необхідним у процесі навчання. Заучування слів літературних героїв сприяє збагаченню словника дітей образними літературними висловами [9, с. 95].

Сучасні дослідники звертають увагу на значний потенціал театральної педагогіки та її використання в загальноосвітніх навчальних закладах. Цій проблемі присвячено теоретико-методичні розробки Н. Александрової, О. Комаровської, М. Корнієнко, Л. Котикової, І. Любенського, Л. Масол, О. Михайлової, І. Сегедо, Л. Хлебнікової та ін.

У дослідженнях Н. Арбузова, М. Лещенко, Н. Чорної, С. Соломахи розглянуто зарубіжний досвід використання театральної педагогіки в роботі з молодшими школярами, зокрема у Великобританії, Франції, Канаді, США, узагальнено досвід театральної діяльності таких педагогів, як Дж. Дьюї, Г. Рід, Ч. Гейтскелл, Ф. Спаршотт, К. Роджерс, Р. Кузіне, С. Френе та ін.

У свою чергу, І. Зязюн убачає в театральній педагогіці ефективний компонент освітньо-виховної дидактики, значне нововведення, перспективне для реалізації в практиці освіти й виховання загалом [4, с. 100]. М. Поташник вважає театральну педагогіку засобом розвитку творчого потенціалу вчителя та учнів [7]. О. Горська вказує на ефективність використання засобів театральної педагогіки, ураховуючи специфіку організації навчально-виховного процесу учнів молодшого шкільного віку [3].

Цінним для нашого дослідження є науковий доробок С. Соломахи, в якому зосереджується увага на впровадженні театральних методик у навчально-виховний процес початкової школи [10]. Використання театального мистецтва, на думку дослідниці, створює для школярів синтетичний вид діяльності, що поєднує навчання, гру й працю. Театральна діяльність є своєрідним каталізатором процесів формування психічних новоутворень дитини, таких як: довільна увага, пам'ять, мотиваційна, змістова, науково-символічна функції мислення.

Отже, включення дітей до театральної творчості призводить до створення адекватного творчого самопочуття, необхідного для набуття ними соціокультурного досвіду. Звідси завдання педагога – створити умови для природного й творчого розкриття сутності молодшого школяра, використавши власний досвід за сформованим на цій основі мотивом.

Науковці підкреслюють надзвичайну роль педагога, який не лише зазнає на собі різні емоційні впливи, але й сам мусить створювати їх, уміти конструювати й реконструювати педагогічний процес таким чином, щоб навчальна драматизація була спрямована на активне залучення молодших школярів до творчо-емоційного самовираження. Широко відомі думки класиків про сполученість діяльності педагога-практика з мистецтвом [1]. Саме тому професійно необхідно розвивати емоційно-чуттєву царину педагога.

З погляду К. Станіславського, мистецтво й душевна техніка актора, як і педагога, спрямовується на те, щоб уміти природним шляхом знаходити в собі зерна людських якостей і вад, а потім вирощувати чи знищувати їх у своїй діяльності. Мистецтво театру й навчання базується на синтетичній сценічній дії актора, в особі якого виступає педагог, та акторського

ансамблю або колективу школярів (міміка, пантоміміка, жест, сценічне слово).

Особливо важлива роль театральної педагогіки в аспекті нашого дослідження полягає у подоланні страхів дитини щодо прийняття на себе нової ролі школяра, у формуванні впевненості у власних можливостях, у виробленні стійкої позиції учня, який зуміє подолати труднощі навчання тощо. У цьому аспекті театральний моделюючий підхід дозволяє зняти побоювання та інші негативні емоції, дає змогу активізувати розвивально-творчі можливості особистості під час адаптаційного процесу, на що вказували Г. Лозанов, С. Роман та ін. [6, с. 179]. Автори відзначають, що, опановуючи театральні методики, педагог навчається сам «входити» в ситуацію, з'ясувати психологічний стан і корегувати свій вплив стосовно зацікавлено дійової позиції школярів, а разом з тим створює оптимальне емоційне середовище для формування особистості школяра, виховання у нього всіх необхідних якостей, які допоможуть йому успішно навчатися, вступати в контакт з однолітками, почувати себе комфортно в умовах шкільного навчання.

Принципово новий підхід прихильників театральної педагогіки визначається тим, що вони наполягають, щоб в умовах, коли шкільна система не може більш будуватися на авторитарних принципах, педагог знаходив у змісті навчального матеріалу, з яким він іде до учня, актуальні теми для того, щоб зробити привабливим та комфортним шкільний педагогічний процес. Придумавши цікавий для дитини сюжет уроку, педагог зможе вдало реалізувати поставлену мету й тактику заняття, урахувавши особливості внутрішнього світу молодшого школяра та його творчий потенціал. Адже тільки розкриття творчих здібностей школяра дає можливість найбільш повно сформулювати особистість дитини, визначивши цим її місце в педагогічному процесі школи та суспільства.

Отже, педагог у своїй практичній діяльності може створити належне емоційне тло заняття, що сприятиме створенню особливих стосунків з позиції співробітництва та співтворчості, для того, щоб школяр дійсно став самоцінністю шкільного навчального процесу. Практично це означає, що вчитель має розвинути в дитини здатність мислити, відчуваючи: «Ми вчимо і вчимося ... головою, серцем, руками і ногами» (драматико-педагогічний метод).

Залучення театральної та естетичної гри є вагомим засобом у процесі адаптації молодшого школяра, оскільки саме в цьому віці добре розвинений ігровий досвід, уява й естетичне сприйняття дійсності. Саме в цей віковий період театральна гра виникає більш природно, навіть інколи без втручання педагога. На думку Й. Гейзінга, у процесі театральної гри молодші школярі можуть впливати на вибір теми й розвиток сюжету, розподіл ролей і на створення ігрового образу, оскільки створюючи ігровий образ, дитина не тільки виражає своє ставлення до обраного персонажу, але й реалізує свої творчі особисті якості [2].

Отже, ми розглядаємо театральну педагогіку як ефективний засіб для подолання труднощів адаптації першокласників до навчання в школі засобами в аспекті становлення культуротворчої особистості молодшого школяра. Залучення театральної педагогіки в практику початкової школи сприяє більш глибокому розумінню власної ідентичності й ролі в духовно-моральному житті суспільства.

Література

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / В. Ц. Абрамян. – К. : Лібра, 1996. – 224 с.
2. Гладун С. Це диво дивне – театр! / С. Гладун, Г. Грудій // Дошк. виховання. – 1998. – № 11 – 12. – С. 15 – 17.
3. Гриценко І. В. Формування естетичного досвіду молодших школярів у процесі художнього діалогу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Гриценко Ірина Валентинівна. – Херсон, 2002. – 247 с.
4. Іванішин В. Мова і нація / В. Іванішин, Я. Радевич-Вінницький. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 218 с.
5. Коменский Я. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. – М. : Педагогика, 1982 – Т. 1. – 656 с.
6. Лозанов Г. Суггестопедическая методика при обучении иностранным языкам / Г. Лозанов, А. Новаков // Проблемы на суггестологията. – София, 1973. – С. 127 – 135.
7. Подкорытов Г. А. О природе научного метода / Г. А. Подкорытов. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1988. – 224 с.
8. Рубинштейн С. Основы общей психологии / С. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2009. – 713 с.
9. Руденко А. В. Творческое воспитание подростков средствами школьной театральной педагогики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Руденко Александр Викторович. – Мурманск, 2004. – 146 с.
10. Слесик К. М. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Слесик Катерина Митрофанівна. – Х., 2002. – 256 с.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ КОЛЕДЖУ

*Тетяна Ходак,
викладач-методист,
викладач педагогіки*

Одним із пріоритетних напрямків виховання студента коледжу є патріотичне виховання, мета якого – формування поваги та любові до Батьківщини, відданості й готовності захищати її, збагачувати особистою працею.

Сила й ефективність патріотичного виховання визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини проникає в духовний світ студента в період його мужніння як людини та громадянина, наскільки свідомо він бачить світ і самого себе очима патріота. Діалектична єдність трьох компонентів патріотизму – знання – переживання – вчинки – і визначає глибину цього почуття.

Виховання патріотизму сучасні вчені розуміють як "формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю й ініціативністю" [1].

Патріотизм – почуття моральне. За нашим переконанням, неможлива любов до Батьківщини, якщо у студента відсутня любов до

місця, де він народився, до природи, до рідного краю, до своїх рідних і, зрозуміло, - до закладу, в якому він навчається.

У наступному 2015 році Прилуцькому гуманітарно-педагогічному коледжу ім. І.Я.Франка виповнюється 100 років. Це величний ювілей відомого в Україні педагогічного закладу, історію становлення якого ми, викладачі, маємо донести до студента. У системі виховної роботи коледжу передбачено заходи, спрямовані на ознайомлення студентів з історією, традиціями, перспективами нашого закладу, формування відповідального ставлення до обраної професії, почуття гордості за свою альма-матер. До них, зокрема, належать інформаційно-просвітницькі виховні години, зустрічі з випускниками, ветеранами педагогічної праці, круглі столи, тематичні вечори, вікторини, залучення студентів у гуртки художньої самодіяльності, клуби за інтересами, спортивні секції, органи студентського самоврядування, творчі групи, пошукова діяльність тощо.

Таким заходом, що передбачав ознайомлення студентів з історією, традиціями та сьогоденням коледжу, став усний журнал для студентів I-х курсів «Славний будь, коледже!», матеріали якого пропонуються нижче й можуть бути використані педагогами, керівниками академічних груп, вихователями гуртожитків у виховній роботі зі студентами.

Тема: Славний будь наш, коледже!

Мета: Познакомити студентів з історією коледжу. Формувати почуття гордості, любові, пошани до закладу, прагнення збагачувати його традиції.

Обладнання: мультимедійна презентація, відеоролик «Студентське життя»

Звучить «Пісня студентів»(слайд1).

1-й вед. Доброго дня, дороге студентство! Раді вітати вас в цьому залі.

2-й вед. А зібралися ми, щоб поговорити про нашу Альма – матер, якій виповнюється в цьому навчальному році 100 літ. Тож спочатку декілька слів про іменинницю.

1-й вед. Ім'я – Прилуцький гуманітарно – педагогічний коледж ім. І. Я. Франка – це багатопрофільний вищий навчальний заклад I-II рівнів акредитації європейського зразка, який надає освітні послуги високої якості, прагне до подальшого розвитку всіх аспектів своєї діяльності (слайд 2).

2-й вед. Дата народження – 9 червня 1915 р.

1-й вед. Місце народження – Прилуцький повіт Полтавської губернії (слайд 3).

2-й вед. Батьки – адміністрація коледжу, **хрещені батьки** – Управління освіти Чернігівської облдержадміністрації.

1-й вед. Сімейний стан – мати-героїня, кандидат філологічних наук, доцент, викладач вищої категорії Попенко Ольга Михайлівна.

Діти – усі хлопці та дівчата, які навчалися, навчаються і будуть навчатися в коледжі.

2-й вед. Близькі родичі – Міністерство освіти і науки України, обласна й районна держадміністрація, міська рада районних депутатів.

В1. Славних – 100! Це: – понад 54 тисяча занять у цих стінах;

В.2. – близько 108 тисяч дзвінків;

В. 1. – понад 21 тисяча випускників

Звучить пісня «Сімейний альбом»

В.2. Тож, погортаємо сторінки нашого сімейного альбому

В.1. Перша наша сторінка «Історична» (слайд 4).

В.1. – 100 років! Багато це чи мало?

Що було позаду і що чекає нас попереду? Який ти, коледже? З чого починав своє існування? Що було і є цікавого в твоєму житті? Про що ти мрієш і на що сподіваєшся?.. Давайте повернемося до історії, адже саме вона дасть нам відповіді на ці запитання. Тож до вашої уваги історична довідка.

В.2. Прилуки, рік 1915, 9 червня.

Попечитель Київського навчального округу повідомляє інспектора народних училищ Прилуцького повіту І. В. Краснянського про те, що міністр народної освіти дозволив відкрити чоловічу учительську семінарію з початковим при ній училищем. Вона розміщувалася в орендованому в поміщика Шкуратова В. П. приміщенні по вул. Садовій.

На перший курс було зараховано 30 слухачів. Це час створення шкільного відділення (слайд 5).

В.1. 5 серпня 1920 року Наркомос України постановив реорганізувати учительські семінари на 3-и річні педагогічні курси.

Навчання було платним – спочатку платили хлібом з розрахунку 23 пуди жита за два семестри, а з 1924 р. - 30 карбованців за рік.

В.2. В 1925 році педагогічні курси стали іменуватися педагогічним технікумом.

В.1. 8 січня 1927 року була прийнята постанова Наркомату освіти «Про перейменування педтехнікуму в педтехнікум ім. Івана Франка».

Розміщувався тоді заклад у приміщенні сьогоднішньої гімназії №1(слайд 6).

В.2. У 30- х роках на стаціонарі оволодівали знаннями до 500 чоловік. На заочному відділенні навчалось 150 – 200 слухачів. У ці роки було створено дошкільний відділ.

У навчальному закладі працював симфонічний оркестр, оперна студія, драматичний і літературний гуртки, хорова капела.

В.1. Грудень 1943 року педагогічний технікум здобув статус педагогічного училища.

В післявоєнні роки педагогічне училище ім. Івана Франка мало шість навчальних кабінетів, спортивний зал невеликих розмірів, хоч навчалось 429 слухачів (слайд 7).

Незважаючи на труднощі, колективу було чим гордитися. Наприклад, на базі біологічного кабінету було створено дослідні ділянки училища, де під керівництвом викладача П.П.Лебеда вирощувалися цитрусові, екзотичні декоративні рослини: апельсини, мандарини, лимони, чайний кущ, фінікові пальми.

В.2. Відомими в Прилуках були аматори художньої самодіяльності: хоровий колектив, який виконував пісні в супроводі оркестру, а танцювальний колектив був відзначений грамотою Міністерства освіти.

В місті проводилися вечори класичної музики, організаторами яких були викладачі училища (слайд 8).

В.1. В 1957 році було відкрито відділ виробничого навчання.

В 2. Здобутки закладу це в першу чергу здобутки його викладачів. І серед них знані на весь світ.

Олександр Мусійович Щербина. Український вчений – тифлолог, філософ, психолог, педагог, професор, засновник української тифлопедагогічної науки, приват-доцента кафедри філософії Московського

університету, викладач Прилуцького педтехнікуму (в 30-і роки), один з організаторів кафедри тифлопедагогіки при Київському інституті народної освіти (1929), автор лекційного курсу „Тифлопедагогіка”. Олександр Мусійович готував педагогічні кадри для виховання та навчання сліпих дітей (*слайд 9*).

В.1. Викладач педагогіки та психології професор Михайло Іванович Демков.

Крім української, російської мов він досконало володів французькою, німецькою, англійською. Автор перших великих підручників з педагогіки для вчительських інститутів, учительських семінарій і педагогічних класів жіночих гімназій (*слайд 10*).

В.2. Викладач російської літератури, доцент Василь Іванович Маслов, який став фундатором Прилуцького краєзнавчого музею (*слайд 11*).

В.1. Викладач української мови та літератури Євген Іванович Хоменко, що став відомим письменником, членом спілки письменників України (*слайд 12*).

В.2. Викладач хорового мистецтва, композитор, музикант, громадський діяч Левко Ревуцький (*слайд 13*).

В.1. 2006 рік 21 березня педагогічне училище було реорганізовано в педагогічний коледж, а потім 29 листопада рішенням 6 сесії 5 скликання Чернігівської обласної ради педагогічний коледж перейменовано в гуманітарно-педагогічний коледж (*слайд 14*).

В цьому ж році відкрито відділення фізичного виховання.

В.2. У вересні 2007 року у закладі було відкрито відділення видавничої справи та редагування. Цього ж року коледж розпочав підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за спеціальностями «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Технологічна освіта».

В.1. Відтоді заклад має статус єдиного у регіоні вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації, який у своїх стінах готує фахівців з базовою вищою освітою.

В.2. Навчально-виховний процес коледжу забезпечують 77 викладачів, які об'єднані у 12 циклових комісій. Серед наших викладачів є 11 - кандидатів наук, 4 - доценти, 21 викладач нагороджені нагрудними знаками «Відмінник освіти України», 1 викладач – нагрудним знаком «Софія Русова», 3 викладачі - нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» (*слайд 15*).

Ось в такому закладі ми з вами вчимося.

Номер художньої самодіяльності

В.2. Запрошуємо вас до наступної нашої сторінки «Наша гордість – наші випусники» (*слайд 16*).

Наш коледж відомий в Україні і за її межами завдяки його випусникам, які творчо працюють в школі, дитячому садку, позашкільному закладі, на виробництві, в науці, мистецтві.

Великий грецький філософ сказав: „ Мудріший за все час, бо він все відкриває”. Він відкрив таланти і наших випусників.

В.1. Кандидат філософських наук — заступник голови правління товариства «Знання» України, директор Українського Центру духовної культури, заслужений працівник культури України Д.М. Єсипенко. Як згадає Дмитро Миколайович, у ті роки вони вивчали автомобільну справу та

отримували право на керування автомобілем. На переконання Єсипенка, йому взагалі пощастило з викладачами та вихователями. На високому рівні проводилась виховна робота зі студентами: працювали творчі колективи, спортивні секції, організовувались різноманітні конкурси та олімпіади (слайд 17).

В.2. Відомими і знаними є брати Бондаренки. Доктор філософських наук, професор Віктор Дмитрович Бондаренко та народний депутат України минулих скликань, кандидат наук державного управління Володимир Дмитрович. Вони випускники відділення трудового навчання училища (слайд 17).

В.1. Також до випускників нової генерації належать проректор з економіки і організації навчально-виховної роботи Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, професор О.С. Падалка (слайд 18).

В.2. Екс проректор Ніжинського державного педагогічного університету ім. Миколи Гоголя, кандидат наук С.В. Зінченко (слайд 18).

В.1. Безпалько О. В., директор Інституту психології та соціальної педагогіки. Доктор педагогічних наук, професор. Закінчила з відзнакою Прилуцьке педагогічне училище імені І.Я. Франка за спеціальністю «Початкове навчання» (слайд 19).

В.2. Леміш Ніна – заслужений майстер спорту України з біатлону, учасниця трьох Олімпійських ігор (1999, 2002, 2006 рр.), 11 – кратна срібна й бронзова призерка чемпіонатів світу та Європи (1995-2006 рр.), чемпіонка Європи з біатлону (2006 р.) (слайд 19).

В.1. Микола Зоц – тренер чоловічої збірної України з біатлону (слайд 19).

В.2. Випускники коледжу: кандидат історичних та юридичних наук, професор кафедри теорії держави і права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка В.П. Самохвалов; кандидат технічних наук, завідувачий відділом Інституту матеріалознавства ПАНУ П.М. Силенко; доктор історичних наук П.І. Бакуменко.

В.1. Кандидат історичних наук, доцент В.І. Власенко; доктор історичних наук, професор, член-кореспондент академії наук України, декан історичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка В.Ф. Колесник; Красуцька А., Позняков О., Миколенко М. – члени збірної України з легкої атлетики. І багато, багато інших.

В.2. Так, дійсно, багато інших. Але серед цих багатьох, є і наші викладачі, ті, які закінчили заклад в різні роки.

В.1. Назвемо їх (слайди 20 -26):

1. Попенко Ольга Михайлівна, випускниця 1980 року
2. Шкарупа Олександра Дмитрівна, випускниця 1972 року
3. Батрименко Володимир Іванович, випускник 1972 року.
4. Котеленець Віктор Миколайович, випускник 1980 року.
5. Череп Василь Григорович, випускник 1983 року.
6. Пастушенко Наталія Борисівна, випускниця 1983 року.
7. Помігуєв Олександр Юрійович, випускник 1991 року.
8. Грона Наталія Вікторівна, випускниця 1991 року.
9. Чумак Юрій Павлович, випускник 1991 року.
10. Мельничук Оксана Іванівна, випускниця 1992 року
11. Нечай Олександр Іванович, випускник 1993 року.
12. Фесенко Тетяна Михайлівна, випускник 1994 року.

13. Ворона Ярина Михайлівна, випускниця 1999 року.
14. Радченко Олександр Анатолійович, випускник 1999 року.
15. Кукса Богдана Вячеславівна, випускниця 2003 року.
16. Шакура Юлія Олександрівна, випускниця 2004 року.

В.2. (слайд 27) Ми запросили їх сьогодні до нас і просимо згадати, яким було студентське життя в роки їхнього навчання. До слова запрошуємо...

Дякуємо за ваші спогади. Вас вітає...

Номер художньої самодіяльності

В.1. 3 сторінка нашого альбому «Сучасні студенти» (слайд 28).

В.2. Їх навчається – всього 690

На відділенні початкова освіта – 224

Технологічна освіта – 102

Дошкільна освіта – 110

Фізичного виховання – 107

Видавничої справи та редагування – 110

Бакалаврів – 90

В.1. Сьогоднішні студенти – це весела, завзята, творча, сучасна молодь, яка в коледжі навчається і займається науковою роботою (слайди 29-30)

В.2. Молодь, яка вміє відпочивати на днях здоров'я, вечорах відпочинку, конкурсах, змаганнях, концертних програмах (слайди 31-32)

В.1. Студенти, які є учасниками багатьох творчих колективів коледжу (слайди 33-34).

В.2. Молодь, яка займається спортом (слайд 35).

В.1. Студенти, які славлять наш заклад, займаючи призові місця на міжнародних змаганнях, всеукраїнських конкурсах, предметних олімпіадах (слайд 36).

В.2. Ми намагаємося бути гідними нащадками всіх випускників коледжу.

Першокурсниця Живе студентів здружена сім'я,
Щоб розійтися різними шляхами.
Свій шлях в життя тут починаю й я
Як сотні тих, що стали вчителями...

В.1. Запрошуємо до відкритого мікрофону першокурсників.

- Що найбільше вразило вас вперше в коледжі?

- Звідки ви дізналися про наш коледж?

- Чому вступили саме до нас?

- Як переборюєте труднощі?

- Вже відчуваєте себе студентами?

- Чим запам'яталися перші місяці навчання?..

В.2. А нам, 4-о курсникам коледж запам'ятався безупинним ритмом студентського життя. Увага на екран (показ відеоролика «Студентське життя»)

Номер художньої самодіяльності

В.1. Бажаємо всім успіху, великих звершень, змістовного студентського життя.

В.2. Дякуємо за увагу! До побачення!

Отже, проблема виховання патріотизму сучасної молоді дуже багатогранна. І щоб не відбувалося за влучним виразом В. Сухомлинського "збагачення розуму при зубожінні душі"[2], необхідна чітка система

виховання молоді, яка б сприяла їх патріотичному вихованню, яка б формувала у студентів, перш за все, гордість за заклад в якому вони навчаються.

Література

1. Власенко А. М. Прилуцьке педагогічне училище ім. І.Я.Франка (історія становлення та розвитку) / А. М. Власенко. - К. Центр духовної культури. - 2004. – 112с.
2. Сухомлинська О.В. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2010. – № 2. – С. 10–14.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка розпочинає підготовку до випуску періодичного видання «**Теорія і практика сучасної освіти у ВНЗ I-II рівнів акредитації: науково-методичний збірник**»

Категорії читачів: педагогічні працівники ВНЗ I-II рівнів акредитації, студенти, вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, працівники інших закладів та установ системи освіти.

Програмові цілі: висвітлення та поширення передового педагогічного досвіду ВНЗ I-II рівнів акредитації, результатів наукових психолого-педагогічних досліджень, присвячених актуальним проблемам професійної підготовки фахівців у закладах цього типу.

Орієнтовні рубрики:

Управління навчально-виховним процесом у сучасних коледжах, училищах.

Теорія і методика професійної підготовки у сучасних коледжах, училищах.

Педагогічний супровід становлення майбутніх фахівців у ВНЗ I-II рівнів акредитації. Досвід організації навчання та виховання в коледжах, училищах.

Науково-дослідна діяльність студентів: результати творчого пошуку.

Кращий педагогічний досвід у галузі професійної діяльності майбутніх фахівців.

Вимоги до оформлення статей для публікації в збірнику:

Статті обсягом 10-12 сторінок мають бути відредаговані, відкоректовані, оформлені з *дотриманням таких вимог:*

7. назва (великими літерами жирним шрифтом, відцентрована);
8. наступний рядок - прізвище, ім'я, по батькові автора (жирним курсивом, праворуч);
9. наступний рядок - назва навчального закладу (курсивом, праворуч);
10. через рядок подається основний текст: шрифт Times New Roman, розмір 14 кеглів, без переносів, міжрядковий інтервал 1,5, абзацний відступ – 1 см; праве, ліве, верхнє, нижнє поля по 2 см;
11. посилання в тексті подавати у квадратних дужках із зазначенням порядкового номера джерела та сторінки, наприклад: [3, 22], де 3 – номер джерела за списком літератури, 22 – сторінка. Посилання на декілька джерел одночасно подаються таким чином: [3; 5; 6] або [3, 22; 5, 46; 6, 243];
12. через рядок після основного тексту подається література в алфавітному порядку або в порядку використання джерел у тексті

(не більше 10).

До статті окремим документом (файлом) додаються **відомості про автора:**

Прізвище, ім'я, по-батькові _____
Науковий ступінь _____
Вчене звання / педагогічне звання _____
Місце роботи _____
Посада _____
Коло наукових інтересів, основні досягнення в сфері професійної діяльності _____
Контактна інформація:
Адреса _____
Телефон _____
E-mail _____

Орієнтовний термін завершення комплектування чергових випусків збірника:

I випуск - 20.11.2014 року,
II випуск - 20.03.2015 року.

Матеріали до збірника надсилати на електронну адресу
colledgpriluki@gmail.com

Контактні телефони:

(04637) 5-08-55 – приймальна директора Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І.Я.Франка;
(063) 999-59-64; (099) 480-52-20; (097)785-42-44 – відповідальний за підготовку збірника, кандидат педагогічних наук Кочерга Ольга Миколаївна; E-mail : ONKocherga@i.ua
(067) 403-29-43 – заступник директора з навчально-методичної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент Мельничук Оксана Іванівна

Адреса: 17500, Чернігівська обл., м. Прилуки, вул. Перемоги, 170.

З повагою, редакційна колегія.

***Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія 45 № 547-196 р.
Дата реєстрації: 07.04.2014 року.***

***Випускається 1 раз на квартал.
Ум. друк. арк. 10.***